

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ
ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Η Δικαστηριακή Διερμηνεία σε Ελληνικό και Διεθνές Επίπεδο

Εξελίξεις & Προοπτικές

Επιστημονική Επιμέλεια:
Ελευθερία Δογορίτη & Θεόδωρος Βυζάς

Legal Interpreting on **Greek** and **International Level**

Developments and Prospects

Eleftheria Dogorití - Theodoros Vyzas (eds)

**Η ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ:
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

**LEGAL INTERPRETING
ON GREEK AND INTERNATIONAL LEVEL:
DEVELOPMENTS AND PROSPECTS**

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Σχολή Διοίκησης & Οικονομίας

Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων

Κατεύθυνση: Εφαρμοσμένες Ξένες Γλώσσες
στη Διοίκηση και την Οικονομία

**Η ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΣΕ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ:
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ**

**LEGAL INTERPRETING
ON GREEK AND INTERNATIONAL LEVEL:
DEVELOPMENTS AND PROSPECTS**

Project acronym: DIDI

**Επιστημονική Επιμέλεια
Ελευθερία Δογορίτη & Θεόδωρος Βυζάς**

Η έρευνα Δικαστηριακή Διερμηνεία στην Ελλάδα υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ISBN: 978-618-80909-3-4

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
PREFACE	17
Muhammad Y Gamal	21
Interpreting in live police operations	
Φωτεινή Αποστόλου	35
Δια/πολιτισμικός δια/μεσολαβητής ή διερμηνέας: Απλή διαφορά διατύπωσης ή πολιτική επιλογή;	
Φωτεινή Δραγατσούλη	53
Η γλωσσική συνδρομή ως συνιστώσα της δίκαιης δίκες	
Βυζάς Θεόδωρος	69
Θεωρητικές προσεγγίσεις της διερμηνείας - Θεωρητικό υπόβαθρο και διερμηνευτική πράξη	
Ιωαννίδης Αναστάσιος, Ρέστα Ζωή	87
Ο βαθμός επαγγελματικής κατοχύρωσης της δικαστηριακής διερμηνείας στην Ελλάδα και την Αυστρία: σύγκριση και προοπτικές	
Λαγού Αικατερίνη, Δραγομάνοβιτς Σπυρίδων	105
Ο ρόλος του διερμηνέα και του μεταφραστή στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, υπό το πρίσμα των εξελίξεων του νόμου που εναρμόνισε τις οδηγίες 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ και εν αναμονή της 2012/29/ΕΕ η οποία δεν έχει ακόμα εισαχθεί στην ελληνική έννομη τάξη	
Δογορίτη Ελευθερία	125
Ο θεσμός της δικαστηριακής διερμηνείας: η ευρωπαϊκή και διεθνής πραγματικότητα. Γλωσσικές και θεσμικές ιδιαιτερότητες σε νομικό περιβάλλον	
Φλώρου Αικατερίνη	141
Ο θεσμικός και ο πραγματικός ρόλος του δικαστικού διερμηνέα στην Ιταλία	

Τάγκας Περικλής	157
Η δικαστηριακή διερμηνεία στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	
Χήτα Άννα	177
Η δικαστηριακή διερμηνεία στις γερμανόφωνες χώρες: διερευνώντας το προφίλ του δικαστικού διερμηνέα και τα κριτήρια επαγγελματικής καταλληλότητας	
Γκόγκας Θεμιστοκλής	195
Δικαστηριακή διερμηνεία στο Καζακστάν	
Κατσής Χρήστος Δ.	207
Έρευνα στον τομέα της δικαστηριακής διερμηνείας με χρήση ερωτηματολογίων. Ένας οδηγός για τη δημιουργία και την ορθή χρήση τους	
Βιογραφικά στοιχεία αρθρογράφων / Biodata of contributors	221

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο τόμος αυτός είναι αφιερωμένος στη δικαστηριακή διερμηνεία, έναν ιδιαίτερο τύπο διερμηνείας για διάφορους λόγους, όπως θα δούμε αμέσως. Αποτελεί προϊόν του ερευνητικού προγράμματος με τίτλο *Δικαστηριακή Διερμηνεία στην Ελλάδα (ΔΙΔΙ)* που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους με επιστημονικό υπεύθυνο τον καθηγητή του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Ηπείρου Στέφανο Βλαχόπουλο.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία υπάρχουν διάφορων τύπων διερμηνείες που, σε μια μινιμαλιστική προσέγγιση, όλες έχουν τον ίδιο στόχο: τη λίγο ως πολύ συγχρονική μετάδοση μηνύματος μεταξύ δύο τουλάχιστον συνομιλητών που δε μιλούν την ίδια γλώσσα. Ο επιθετικός προσδιορισμός *δικαστηριακός* /-ή είναι αυτός που κάνει τη διαφορά, καθώς από αυτόν προκύπτουν οι πραγματολογικές παράμετροι της δικαστηριακής διερμηνείας, οι οποίες δεν είναι δυνατόν να παραβλεφθούν. Η βασικότερη, από την οποία προκύπτουν οι υπόλοιπες, είναι ότι προσδιορίζεται ο χώρος διεξαγωγής της συγκεκριμένης διερμηνείας: αίθουσα δικαστηρίου και με διασταλτική ερμηνεία αστυνομικό τμήμα ή ανακριτικό γραφείο. Επομένως, προϋποτίθεται τόσο η φυσική παρουσία όσο και η ενεργή συμμετοχή και των δύο εμπλεκόμενων μερών, αφενός της αστυνομικής / ανακριτικής / δικαστικής αρχής και αφετέρου του αλλόγλωσσου υπόπτου / εναγομένου. Πρόκειται λοιπόν για μια διαλογική μορφή διερμηνείας στο πλαίσιο μιας τριμερούς ομάδας αφού ο διερμηνέας αποδίδει μήνυμα από και προς τους δύο ακροατές που παίζουν εναλλάξ τον ρόλο πομπού και δέκτη: και από τον δημόσιο λειτουργό προς τον ύποπτο και αντίστροφα. Συνεπώς, ο διερμηνέας ενδιαφέρεται και ο ίδιος για το αν γίνεται άμεσα αντιληπτός και από τα δύο μέρη, διότι διαφορετικά δεν περαιώνεται η επικοινωνία – σε αντίθεση, για παράδειγμα, με τη διερμηνεία συνεδρίων όπου ο διερμηνέας εξακολουθεί να μεταφράζει όσα ακούει, ανεξάρτητα από το αν, ποιοι και πόσοι ακροατές παρακολουθούν τα λεγόμενά του. Αρκεί λοιπόν η άριστη γνώση μιας ξένης γλώσσας για να εργαστεί κάποιος ως δικαστηριακός διερμηνέας; Οπωσδήποτε όχι, αν και αποτελεί απαραίτητο προσόν. Η περαίωση της συγκεκριμένης επικοινωνίας με πολλές δεοντολογικές, πολιτισμικές και κοινωνικές παραμέτρους, όπως θα αναδειχθεί και από τα άρθρα του παρόντος τόμου, είναι το μόνιμο και διαρκές ζητούμενο.

Πολύ σημαντικό εξωγλωσσικό χαρακτηριστικό της επικοινωνίας αυτής είναι ότι πραγματοποιείται ανάμεσα σε δύο ανισοβαρείς πλευρές: από τη μια υπάρχει η εξουσία, η αρχή, με την εδραιωμένη θέση της μέσα στους θεσμούς και στη συνείδηση των πολιτών – με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται – και από την άλλη ο ευάλωτος, καθότι και αλλόγλωσσος, αλλοδαπός ύποπτος / κατηγορούμενος που,

πέρα από το αδίκημα που έχει ή δεν έχει διαπράξει, κινδυνεύει να τιμωρηθεί εξαιτίας και της ενδεχόμενης ανεπάρκειας του διερμηνέα.

Για ποιο λόγο όμως το ενδιαφέρον μας για τη δικαστηριακή διερμηνεία;

Η μετανάστευση για αναζήτηση καλύτερης τύχης ήταν ανέκαθεν στη φύση του ανθρώπου. Στον παγκοσμιοποιημένο πλανήτη των δύο τελευταίων δεκαετιών, η μετακίνηση μικρών ή μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων για οποιονδήποτε λόγο, με οποιονδήποτε τρόπο, νόμιμο ή παράνομο, και με οποιοδήποτε τίμημα, από μια χώρα, συνήθως την πατρίδα τους, και η εγκατάστασή τους σε άλλη είναι διαρκώς μεγαλύτερες και συχνότερες. Αν και παλαιότερα ήταν μάλλον συγκεκριμένες οι χώρες που αποτελούσαν πόλο έλξης μεταναστών, οι διεθνείς οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις συντέλεσαν ώστε η πραγματικότητα αυτή να αφορά πλέον άμεσα και τη χώρα μας, έστω κι αν για τους περισσότερους μετανάστες η Ελλάδα αποτελεί μόνο πέρασμα και όχι τελικό προορισμό. Μικρότερες ή μεγαλύτερες ομάδες σε πρώτη φάση από τα Βαλκάνια και δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και λίγο αργότερα από την Ασία και την Αφρική συρρέουν τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Αποτέλεσμα είναι η συγκέντρωση πολυπληθών αλλόγλωσσων ομάδων κυρίως στα αστικά κέντρα αλλά όχι μόνο. Η πολυγλωσσία χαρακτηρίζει πλέον την ελληνική κοινωνία στο σύνολό της και εγείρει τις δικές της απαιτήσεις σε εκπαιδευτικό και διοικητικό επίπεδο. Η εγκατάσταση αλλόγλωσσων πληθυσμών σε μια οποιαδήποτε χώρα συνοδεύεται από μικρά ή μεγάλα προβλήματα κατά την επικοινωνία τους με τις αρχές, τα οποία γίνονται ακόμη εντονότερα σε περιπτώσεις παραβατικότητας. Εδώ υπεισέρχεται ο τύπος της κοινωνικής διερμηνείας που ονομάζουμε δικαστηριακή με τα χαρακτηριστικά που αναφέραμε παραπάνω. Πώς διαχειρίζεται η Ελλάδα τέτοιες καταστάσεις που αφορούν άτομα προερχόμενα από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον και πώς μπορεί να επωφεληθεί από τη διεθνή εμπειρία; Στα ερωτήματα αυτά φιλοδοξεί να απαντήσει, έστω και εν μέρει, τούτος ο συλλογικός τόμος.

Ο αναγνώστης διαπιστώνει ήδη την κοινωνική συνιστώσα που αναφαίνεται. Κατά τη γνώμη μας, η συνιστώσα αυτή είναι διττή: αφενός τα προβλήματα παραβατικότητας ανακύπτουν εντός της κοινωνίας υποδοχής, αφετέρου η ίδια αυτή κοινωνία απαιτεί από τη δικαστική εξουσία λύση των προβλημάτων και κάθαρση. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, η κοινωνία περιμένει από τη δικαιοσύνη να πράξει το χρέος της απέναντι σε κάποιον που παρανόμησε αφού, ενδεχομένως παράτυπα ή παράνομα, εισήλθε στη χώρα. Άρα εντός του ανακριτικού γραφείου ή της αίθουσας του δικαστηρίου βρίσκεται ουσιαστικά αντιμέτωπη μια ημεδαπή πλειονότητα με μια αλλοδαπή μειονότητα και ο διερμηνέας καλείται να τηρήσει αποστάσεις από τα δύο μέρη τη στιγμή ακριβώς που

οφείλει να φέρει σε επαφή δύο γλωσσικά συστήματα και δύο πολιτισμούς. Για τον σκοπό αυτό απαιτείται η ενεργοποίηση όλων των απαραίτητων μηχανισμών για την αρτιότερη λειτουργία της ποινικής, κατά βάση, δικαιοσύνης. Ένας από αυτούς είναι η διερμηνεία, όπως προβλέπεται τόσο από τις ευρωπαϊκές οδηγίες όσο και από την ελληνική νομοθεσία. Πάντως, παρότι η δικαστηριακή διερμηνεία είναι θεσμοθετημένη, στην πράξη δεν κατέχει τη θέση που της αρμόζει στο ελληνικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης.

Ένα πλέγμα αιτιών φαίνεται να ευθύνεται γι' αυτό. Ο εκάστοτε πρόεδρος του δικαστηρίου, αρμόδιος διορισμού διερμηνέα για συγκεκριμένη δίκη σύμφωνα με τον νόμο, συχνά εμμένει στο γράμμα και όχι στο πνεύμα του νόμου ενώ ενίοτε αγνοεί ουσιώδη στοιχεία της διερμηνευτικής πράξης. Ενώ απαιτείται πιστότητα και ουδετερότητα κατά τη διερμηνεία, συχνά οι δικαστές θεωρούν αόρατο τον ίδιο τον διερμηνέα. Πώς είναι όμως δυνατόν αυτός που οφείλει να διασφαλίσει την πιστότητα και την ουδετερότητα της διερμηνευτικής πράξης να είναι αόρατος; Οι έννοιες αυτές είναι ιδιαίτερα λεπτές καθότι είναι περισσότερο υποκειμενικές παρά αντικειμενικές, αφού εξαρτάται πώς γίνονται αντιληπτές αφενός από την έδρα που είναι η κυρίαρχη πλευρά και αφετέρου από τον αλλόγλωσσο αλλοδαπό, ο οποίος κατά πάσα πιθανότητα βρίσκεται σε δυσμενή θέση. Επιπλέον, ελλείψει ατόμων με κατάλληλη κατάρτιση, η έδρα αρκείται σε άτομα με σχετικά καλή γνώση του γλωσσικού ζεύγους, τα οποία δεν είναι σε θέση να λάβουν υπόψη τους τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες μιας τέτοιας επικοινωνίας και συχνά εν αγνοία τους τηρούν αντιδεοντολογική στάση, με αποτέλεσμα την κακή ποιότητα της διερμηνείας. Όλα τα παραπάνω αναδεικνύουν την αξία της κατάρτισης αλλά και της διαρκούς επιμόρφωσης σε όλα τα επίπεδα – και όχι μόνο στο γλωσσικό – για να μπορέσει ο διερμηνέας να παρέξει υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και να μη θεωρείται ένας απλός αγωγός πληροφοριών. Επιπλέον, σημαντικό σημείο αποτελεί η καλή επικοινωνία και η εμπιστοσύνη που θα δείξει ο εναγόμενος στον διερμηνέα, διότι μόνον έτσι θα γνωρίζει τι πρέπει να προσδοκά από τον διερμηνέα και πώς θα συνεργαστεί καλύτερα μαζί του. Ζητούμενο παραμένει επίσης η ευαισθητοποίηση των δικαστών στον ρόλο και στο έργο του διερμηνέα ως αξιωματούχου του δικαστηρίου, ώστε να επιτυγχάνεται καλύτερη συνεργασία προς όφελος της ακροαματικής διαδικασίας.

Τι συμβαίνει όμως σε άλλες χώρες;

Η κάθε χώρα, ανάλογα με το νομικό της σύστημα, διαχειρίζεται με διαφορετικό τρόπο τις ανάγκες για δικαστηριακή διερμηνεία. Δυτικές χώρες με αποικιοκρατικό παρελθόν ή / και μακρά παράδοση σε υποδοχή μεταναστών διαθέτουν πιο οργανωμένο θεσμικό πλαίσιο αν και δε θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι η κατάσταση

είναι ιδανική, ενώ πρέπει επίσης να επισημανθεί πως οι παρεχόμενες υπηρεσίες συχνά διαφέρουν ανάλογα με τη διοικητική φυσιογνωμία της χώρας, όπως για παράδειγμα, αν το κράτος είναι ομόσπονδο ή όχι, ή με τον αριθμό των επίσημων γλωσσών ή την ύπαρξη δεύτερης γλώσσας. Η Ελλάδα, που μόλις από τη δεκαετία του 1990 αντιμετωπίζει μαζική εισροή μεταναστών, καταβάλλει προσπάθειες τα τελευταία χρόνια με βάση την ευρωπαϊκή, κατά κύριο λόγο, νομοθεσία. Αν και το νομικό πλαίσιο μπορεί να θεωρηθεί κατά βάση επαρκές, η εφαρμογή του πόρρω απέχει από τις πολιτικές και τα συστήματα προηγμένων ευρωπαϊκών χωρών.

Όπως επισημαίνεται πάντως και στα άρθρα που απαρτίζουν τον τόμο, η δικαστηριακή διερμηνεία πρέπει να εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο παροχής γλωσσικών υπηρεσιών, το οποίο, αν και πρέπει να έχει την εκπαίδευση ως σημείο εκκίνησης, εξαρτάται κατά μέγα μέρος από τη χρηματοδότηση. Στις παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες και ειδικότερα στην Ελλάδα, θα πρέπει λοιπόν κατά βάση να ληφθούν υπόψη τα εξής: α) η παροχή γλωσσικών υπηρεσιών μέσα στα δικαστήρια εξαρτάται άμεσα από τα κονδύλια που προτίθεται το κράτος – και στην περίπτωση των ευρωπαϊκών χωρών και η Ευρωπαϊκή Ένωση – να διαθέσει, κάτι που φυσικά επηρεάζει άμεσα και την ποιότητα των υπηρεσιών αυτών, β) ο αριθμός των γλωσσών για τις οποίες πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη διαρκώς αυξάνεται, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει ανάγκη για διερμηνείς διαρκώς νέων ζευγών γλωσσών, κάτι που όμως δεν είναι πάντα εφικτό, γ) η παροχή γλωσσικών υπηρεσιών θα πρέπει να αποκτήσει θεσμικό χαρακτήρα ώστε να προβλέπονται, στο μέτρο του δυνατού, οι ανάγκες και σε συνεργασία με τριτοβάθμια ιδρύματα να παρέχεται κατάρτιση, να τίθενται οι προδιαγραφές ποιότητας να καθορίζονται τα τυπικά προσόντα των διερμηνέων, καθώς και οι διαδικασίες αξιολόγησης και ελέγχου, δ) καθώς η διεπιστημονικότητα και διαθεματικότητα της διερμηνείας είναι δεδομένη, θα πρέπει να υπάρχει συνολικότερη και όχι μεμονωμένη και αποσπασματική αντιμετώπιση των αναγκών ενώ καθώς οι υπηρεσίες διερμηνείας είναι προϊόν προς πώληση θα πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη τι ζητά η αγορά.

Συνοψίζοντας, θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι την ίδια στιγμή που η πολυπλοκότητα των θεσμικών πλαισίων αποτελεί τροχοπέδη που δυσχεραίνει την κατάσταση, τίποτα δε θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο, πολλώ δε μάλλον όταν οι γεωπολιτικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο είναι ραγδαίες. Οι θεσμοί θα πρέπει να είναι ευέλικτοι και να ακολουθούν την εξέλιξη των κοινωνιών για να μπορούν να ανταποκριθούν στα αυξανόμενα κοινωνικά αιτήματα. Ευελπιστούμε ότι η αναπτυσσόμενη πολυγλωσσία στις κοινωνίες θα είναι αυτή που θα ωθήσει τις κυβερνήσεις προς τις σωστές αποφάσεις.

Θα θέλαμε πάντως να επιστήσουμε την προσοχή του αναγνώστη στην πολλαπλότητα του προσδιορισμού στον παρόντα τόμο, ανάλογα με τον συγγραφέα του κάθε άρθρου: δικαστηριακή / δικαστική / νομική διερμηνεία αλλά και διερμη-

νεία δικαστηρίων και αντιστοίχως δικαστηριακός / δικαστικός / νομικός διερμηνέας και διερμηνέας δικαστηρίων. Θεωρούμε ότι αυτή η ορολογική αστάθεια δεν πρέπει να αποτελέσει αιτία παρανοήσεων, γιατί οι χρησιμοποιούμενοι όροι είναι εννοιολογικά ισοδύναμοι.

Ο τόμος περιλαμβάνει τις εξής ερευνητικές εργασίες:

Ο κ. **Gamal** στο άρθρο του με τίτλο «**Interpreting in live police operations**» μελετά τη συμβολή του διερμηνέα σε αστυνομικές επιχειρήσεις επισημαίνοντας εξαρχής την ιδιαιτερότητα αυτής της συνεργασίας. Με σημείο εκκίνησης το δικαίωμα κάθε αλλόγλωσσου στη διερμηνεία κατά την εκδίκαση ποινικών υποθέσεων, προχωρά σε διάκριση των τύπων της νομικής διερμηνείας εστιάζοντας στην αστυνομική διερμηνεία. Δίνει έμφαση στις χωροχρονικές, γλωσσικές και διοικητικές ιδιομορφίες του συγκεκριμένου τύπου διερμηνείας και στη συνέχεια αναδεικνύει τα ακανθώδη σημεία που λειτουργούν ως τροχοπέδη. Κατόπιν αναφέρεται στους επαγγελματικούς και δεοντολογικούς περιορισμούς κατά την άσκηση της διερμηνείας για να μελετήσει ακολούθως την πολιτισμική διάσταση ειδικά σε περιπτώσεις αλλοδαπών με έντονες πολιτισμικές διαφορές από την κοινωνία υποδοχής. Τέλος, ασχολείται διεξοδικά με τις παραμέτρους εκπαίδευσης αστυνομικών διερμηνέων για να καταλήξει πως πάρα πολλά απομένουν να γίνουν στον συγκεκριμένο τομέα σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο.

Η κ. **Αποστόλου** στο άρθρο της με τίτλο «**Δια/πολιτισμικός δια/μεσολαβητής ή διερμηνέας: Απλή διαφορά διατύπωσης ή πολιτική επιλογή;**» ενδιαφέρεται για τη διερμηνεία για δημόσιες υπηρεσίες και διαπιστώνει την εμφάνιση νέων όρων που χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν τον διερμηνέα και τις υπηρεσίες του τόσο στην ελληνική όσο και στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Στην προσπάθειά της να αποσαφηνίσει την ορολογία αυτή, εξετάζει τη χρήση της σε ευρωπαϊκά έγγραφα ενώ ταυτόχρονα προβαίνει σε εννοιολογική διερεύνηση μέσα από βιβλιογραφική επισκόπηση. Διαπιστώνει ότι πολλοί από τους όρους που χρησιμοποιούνται εστιάζουν στην πολιτισμική εγγύτητα μεταξύ του μεταφραστή και του «πελάτη», με συνέπεια ο ρόλος του διερμηνέα να καθίσταται ασαφής, κάτι που μπορεί να αποτελέσει πηγή παρερμηνειών και προβλημάτων, γι' αυτό απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή.

Η κ. **Δραγατσούλη** στο άρθρο της με τίτλο «**Η γλωσσική συνδρομή ως συνιστώσα της δίκαιης δίκης**» κάνει μια σύνθεση των δεδομένων που αφορούν στην παροχή υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών στην Ευρώπη και ειδικότερα στην Ελλάδα. Το πρώτο συνθετικό της έρευνάς της αφορά στη διαχρονική μελέτη της αναγνώρισης και κατοχύρωσης των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών με στόχο τη διερεύνηση της εξελικτικής πορείας της προστασίας των γλωσσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου στο πλαίσιο μιας δίκης. Το δεύτερο συνθετικό αφορά στη μελέτη της

υφιστάμενης κατάστασης παροχής δικαστηριακής διερμηνείας στις Ελληνικές δικαστικές αρχές ενώ ακολουθεί η ανάδειξη των προβλημάτων και ελλείψεων που ταλανίζουν το ελληνικό δικαστικό σύστημα ως προς το δικαίωμα των αλλοδαπών για παροχή διερμηνείας. Τέλος, γίνεται αναφορά στο ρόλο που διαδραματίζει η εκπαίδευση των εμπλεκόμενων μελών ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε ένα γλωσσικά και επικοινωνιακά ιδιόμορφο περιβάλλον.

Ο κ. **Βυζάς** στο άρθρο του με τίτλο «**Θεωρητικές προσεγγίσεις της διερμηνείας - Θεωρητικό υπόβαθρο και διερμηνευτική πράξη**» μελετά επιστημονικά μεθοδολογικά μοντέλα που εφαρμόζονται κατά τη διερμηνευτική πράξη και καταγράφει σύμφωνα με τη βιβλιογραφία τον αντίκτυπό τους στις πρακτικές της διερμηνείας. Πιο συγκεκριμένα, αφού αναφερθεί στον ρόλο της μνήμης ως άμεσα εμπλεκόμενης στη διερμηνευτική πράξη, ο συγγραφέας αναλύει τη διερμηνευτική πράξη μέσα από τη θεωρία του Νοήματος των Seleskovitch & Lederer, τη Γνωστική προσέγγιση και το Υπόδειγμα δοκιμασιών κατά Gile καθώς και την Κειμενογλωσσολογική προσέγγιση. Επίσης προσδιορίζει τον ρόλο της διαμεσολάβησης και δη της διαπολιτισμικής και προχωρά σε μια επισκόπηση των τύπων της διερμηνείας εστιάζοντας στη δικαστηριακή με σκοπό να αποδείξει ότι αποτελεί κοινωνική διάδραση σε συγκεκριμένο πολιτισμικό περιβάλλον.

Οι κ. **Ιωαννίδης** και **Ρέστα** με το άρθρο τους το οποίο φέρει τον τίτλο «**Ο βαθμός επαγγελματικής κατοχύρωσης της δικαστικής διερμηνείας στην Ελλάδα και την Αυστρία – σύγκριση και προοπτικές**» στοχεύουν στη σύγκριση και ανάδειξη του επαγγελματικού προφίλ του δικαστικού διερμηνέα στην Αυστρία και την Ελλάδα αναλύοντας και σχολιάζοντας τα κριτήρια επαγγελματικής κατοχύρωσης του διερμηνέα. Ειδικότερα, διερευνούν την υιοθέτηση αυτών των κριτηρίων από τα δυο κράτη τόσο σε επίπεδο θεσμικό (δικαστικές αρχές, δικηγόροι) όσο και σε επίπεδο επαγγελματικής εκπαίδευσης αλλά και άσκησης του επαγγέλματος. Οι συγγραφείς μελετώντας τα αποτελέσματα που προέκυψαν από έρευνες που διενεργήθηκαν στις δυο χώρες αναδεικνύουν τη μεγάλη διαφορά που χαρακτηρίζει το στάτους του δικαστηριακού διερμηνέα, καθώς και τις πρακτικές που ακολουθούνται για μια δίκαιη δίκη και καταθέτουν προτάσεις σχετικά με τη βελτίωση των συνθηκών που επικρατούν στην Ελλάδα.

Οι κ. **Λαγού** και **Δραγομάνοβιτς** με το άρθρο τους το οποίο φέρει τον τίτλο «**Ο ρόλος του διερμηνέα και του μεταφραστή στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, υπό το πρίσμα των εξελίξεων του νόμου που εναρμόνισε τις οδηγίες 2010/64/ΕΕ και 2012/13/ΕΕ και εν αναμονή της 2012/29/ΕΕ η οποία δεν έχει ακόμα εισαχθεί στην ελληνική έννομη τάξη**» αφού παρουσιάσουν τις βασικές αρχές που διέπουν το λειτουργήμα του κοινοτικού και διεθνούς νομοθέτη ως προς το δικαίωμα κάθε αλλόγλωσσου κατηγορουμένου να προσφεύγει σε διερμηνέα όταν δεν κατανοεί ή δεν ομιλεί τη γλώσσα του δικαστηρίου, αναλύουν τη θέση του

Έλληνα νομοθέτη ως προς το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης όπως αυτή καταγράφεται στον Κώδικα ποινικής Δικονομίας και το ελληνικό Σύνταγμα.

Η κ. **Δογορίτη** στο άρθρο της με τίτλο «**Ο θεσμός της δικαστηριακής διερμηνείας: η ευρωπαϊκή και διεθνής πραγματικότητα. Γλωσσικές και θεσμικές ιδιαιτερότητες σε νομικό περιβάλλον**» διακρίνει εννοιολογικά την πρακτική της διερμηνείας από τη μετάφραση όπως αποτυπώνεται βιβλιογραφικά στη διχοτομία γραπτός-προφορικός λόγος και εξετάζει κάποιες ιδιαιτερότητες της διερμηνείας που αφορούν την γλωσσική διάσταση αλλά και την παραγλωσσική επικοινωνία. Η συγγραφέας καταγράφει την πορεία εξέλιξης του θεσμού της δικαστηριακής διερμηνείας στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παρουσιάζει πρακτικές εφαρμογές που επικρατούν στην Ευρώπη αλλά και σε άλλες χώρες δίνοντας το στίγμα των διαφορετικών προδιαγραφών που ισχύουν σε κάθε νομικό σύστημα καθώς και τις στάσεις/συμπεριφορές προς τους αλλοδαπούς που χρήζουν διερμηνείας. Παράλληλα, εστιάζει στη σχέση διερμηνέα/κατηγορούμενου κατά τη διάρκεια της δικαστηριακής διερμηνείας δίνοντας ταυτόχρονα παραδείγματα.

Η κ. **Φλώρου** στο άρθρο της με τίτλο «**Ο θεσμικός και ο πραγματικός ρόλος του δικαστικού διερμηνέα στην Ιταλία**» μελετά διαχρονικά τον ρόλο του δικαστικού διερμηνέα στην Ιταλία μέσα από την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας. Αφού περιγράφει τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες στην Ιταλία όπως αυτές προέκυψαν από την εισροή εκατομμυρίων μεταναστών, η συγγραφέας αναδεικνύει την σύγχρονη γλωσσική πραγματικότητα και τη γλωσσική προστασία ως μέσο για την υπεράσπιση των αλλοδαπών που βρίσκονται αντιμέτωποι με τη δικαιοσύνη. Ταυτόχρονα, διερευνά τον ρόλο του δικαστικού διερμηνέα σε επιστημονική, επαγγελματική και θεσμική βάση και τον αντιπαραβάλλει με αυτόν του εμπειρογνώμονα για να καταλήξει σε συμπεράσματα που καταδεικνύουν την απαξίωση του ρόλου του διερμηνέα και των πρακτικών που ακολουθούνται.

Ο κ. **Τάγκας** στο άρθρο του «**Η Δικαστηριακή διερμηνεία στο Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής**» μελετά την οργάνωση του θεσμού της δικαστηριακής διερμηνείας σε δυο αγγλόφωνες χώρες, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες, διερευνώντας τους τρόπους με τους οποίους η σχετική νομοθεσία σε κάθε χώρα εξασφαλίζει μια οργανωμένη μορφή παροχής υπηρεσιών. Παρουσιάζονται οι τρόποι πιστοποίησης δικαστηριακών διερμηνέων, τα προγράμματα σπουδών, τα κριτήρια αξιολόγησης, οι συνθήκες απασχόλησης, οι αμοιβές, το νομοθετικό πλαίσιο, καθώς επίσης απαριθμούνται και αναλύονται οι παράγοντες που δυσχεραίνουν την απρόσκοπτη παρουσία ικανών διερμηνέων και την ποιοτική παροχή υπηρεσιών διερμηνείας.

Η κ. **Χήτα** στο άρθρο της «**Η δικαστηριακή διερμηνεία στις γερμανόφωνες χώρες: διερευνώντας το προφίλ του δικαστικού διερμηνέα και τα κριτή-**

ρια επαγγελματικής καταλληλότητας» μελετά τη δικαστηριακή διερμηνεία στις γερμανόφωνες χώρες (Γερμανία, Αυστρία, Ελβετία) ως προς την εκπαιδευτική πολιτική που υιοθετεί κάθε χώρα και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει το επάγγελμα του δικαστικού διερμηνέα. Η συγγραφέας προχωρά στη διάκριση των όρων «διερμηνεία» και «διαμεσολάβηση» μέσα από μια βιβλιογραφική επισκόπηση με στόχο να αντιπαραβάλλει και να αξιολογήσει μέσα από τις εκπαιδευτικές και θεσμικές πρακτικές της κάθε χώρας, τις οποίες καταγράφει, εάν πληρούν τις συνθήκες διερμηνείας ή γλωσσικής διαμεσολάβησης. Παράλληλα, αναλύει τη σημασία και τον ρόλο της επαγγελματικής καταλληλότητας ως κριτηρίου άμεσα συνδεδεμένου –αλλά με αμφιλεγόμενη οροθέτηση– με το προφίλ του δικαστικού διερμηνέα.

Ο κ. **Γκόγκας** στο άρθρο του «**Δικαστηριακή Διερμηνεία στο Καζακστάν**» αναφέρεται στον συγκεκριμένο θεσμό σε μια χώρα με πολλές εθνότητες και δύο κύριες γλώσσες, καζακική και ρωσική, που χρησιμοποιούνται ισόκυρα στον δημόσιο χώρο. Διαπιστώνει ότι οι δύο γλώσσες αποτελούν οχήματα συγκρουόμενων ηγεμονιών στο πολιτικό και πολιτισμικό σκηνικό της χώρας, γεγονός που περιέργως έχει αρνητικό αντίκτυπο στην παροχή υπηρεσιών διερμηνείας στους ημεδαπούς, καθώς πολίτες του Καζακστάν αντιμετωπίζουν προβλήματα κατανόησης της εν χρήσει γλώσσας στις δικαστικές αίθουσες εξαιτίας της ανάπτυξης ηγεμονικών τάσεων. Το θέμα προσεγγίζεται μέσα από μια παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά το νομικό πλαίσιο παροχής υπηρεσιών διερμηνείας, ενώ μέσα από μικρής κλίμακας έρευνα μεταξύ διερμηνέων παρουσιάζονται και αναλύονται κάποια δεδομένα που συνιστούν και την ιδιομορφία της υπόθεσης.

Ο κ. **Κατσίης** στο άρθρο του με τίτλο «**Έρευνα στον τομέα της Δικαστηριακής διερμηνείας με χρήση ερωτηματολογίων. Ένας οδηγός για τη δημιουργία και την ορθή χρήση τους**» επικεντρώνεται στο βασικό ζήτημα της ανίχνευσης, μεθόδευσης και υλοποίησης έρευνας μέσω ερωτηματολογίων στο πεδίο της δικαστηριακής διερμηνείας. Ο συγγραφέας παρουσιάζει σε πρώτο πλάνο την υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα εντοπίζοντας τα κενά στην παροχή μετάφρασης και δικαστηριακής διερμηνείας σε όλο το φάσμα που τις διέπει και αναλύει σε δεύτερο πλάνο τον ρόλο και τη χρήση των ερωτηματολογίων που μοιράζονται στους άμεσα εμπλεκόμενους ως το πιο σύνθητες εργαλείο έρευνας. Στόχος του είναι η παρουσίαση ενός οδηγού δημιουργίας και ορθής χρήσης ερωτηματολογίων που να αφορά στο πεδίο της δικαστηριακής διερμηνείας.

Υπεύθυνοι για την επιστημονική επιμέλεια του συλλογικού τόμου:
Ελευθερία Δογορίτη – Θεόδωρος Βυζάς.

PREFACE

This volume is dedicated to court interpreting, a unique type of interpreting for several reasons, as we shall see directly. The noun *court* is what makes the difference.

According to literature there are various types of interpreting, all of which, in a minimalist approach, have the same goal: the more or less synchronic message transmission between at least two partners who do not speak the same language. However, the noun *court* reveals the pragmatic aspects of this kind of interpreting, which cannot be ignored. The most important aspect, which determines all the others, is that the venue is already known: a courtroom and in a wider sense a police station or an inquiry room. Therefore, both the physical presence and active participation of both parties involved, i.e. the judicial authority representative and the foreign-language-speaking suspect, are absolutely necessary. So, this is an interactive form of interpreting within a tripartite group since the interpreter renders messages alternately to two listeners who play the role of both transmitter and receiver. Therefore, the interpreter himself is interested in being immediately understood by both parties, otherwise communication does not take place. The question is: does proficiency in a foreign language suffice for somebody to work as a court interpreter? Absolutely not, although it is an indispensable skill. As it will emerge from the articles in this volume, this kind of communication, with many ethical, cultural and social aspects, constitutes a permanent and enduring challenge.

A very important extra-linguistic feature of this kind of interpreting is that it takes place between two unbalanced sides: on the one hand, there is the state authority, well established in the institutions and in people's minds; on the other hand, the vulnerable foreign-language-speaking suspect who risks a penalty simply because of the eventual failure of the interpreter.

But why such an interest in court interpreting?

Humans have always migrated in search of a better life. In the globalized world of the last two decades, more and more people, for any reason, by any means, legal or illegal, and at any price, have been leaving their home in order to work somewhere else. Although formerly migrants were attracted by specific countries, because of international economic and political developments, Greece has recently been involved in migration routes, mostly as a pass and not a final destination. In the 1990s people from Balkan countries and the former republics of the Soviet Union arrived in Greece and since the year 2000 migrants from Asia and Africa have been flocking to Greece. The result is the concentration of numerous foreign language speaking groups, mainly in urban areas. Multilingualism characterizes the Greek society as a whole and raises its own requirements on an educational and administrative level and various problems may arise when foreign speaking people

have to communicate with the authorities, especially in cases of law infringement. This is where court interpreting is needed. How does Greece deal with situations involving people from different cultural backgrounds and how can the country benefit from international experience? This volume will try to answer these questions, at least in part.

The social component is obvious and twofold: in the first place, legal problems arise within the host society, consequently the society demands justice react and solve the problems. This is exactly what Greek society expects justice to do against people with unlawful behaviour. So at the police station or in the courtroom a majority, that is society, is actually confronted with a foreign minority, and the interpreter is asked to keep distances from both parties while at the same time he has to bring together two languages and two civilizations. To this effect, the activation of all necessary mechanisms of the legal system is required. One of them is the interpreting as provided by both EU Directives and the Greek legislation. However, in practice court interpreting does not hold the expected status in the Greece.

This is due to a number of causes. The President of court, who is responsible for appointing the interpreter before the trial, often obeys the letter of the law and not the spirit, not to mention that he/she sometimes ignores essential elements of interpreting. While accuracy and neutrality are required during interpretation, judges often consider the interpreter as an invisible actor. But how can accuracy and neutrality be ensured by someone who does not actually exist? These notions are particularly delicate since they are subjective rather than objective, as they are perceived in a different way by the court, who represents the dominant side, and by the suspect, whose freedom is at stake. Moreover, because of the lack of individuals with appropriate training, the court often accepts as interpreter a person with good knowledge of the language pair. This person is usually unable to manage any cultural specificities of such communication and unaware of interpreting ethics, which results in poor quality interpretation. One can easily understand the value of training and continuing education at all levels - not just linguistic – if we want interpreters to provide high quality services and not play the role of a conduit transmitting information. Moreover, it is important for the defendant to trust the interpreter, because only then they will know what to expect from interpreting. On the other hand, judges should be sensitized to the role and work of the interpreter who actually acts as an officer of the court, otherwise there will never be real co-operation during the hearing.

What happens in other countries?

According to its legal system, each country manages in a different way its needs for court interpreting. Western countries with colonial pasts and / or long traditions of receiving immigrants have a better organized institutional framework.

However, one should not think that the situation is ideal. It should also be noted that interpretation services often vary depending on the administrative system of the country, for example, if the state is federal or not, the number of official first or second languages. Greece has been making efforts in recent years, on the basis of the European directives mainly. Although the legal framework can be considered adequate, the application is problematic.

As noted, however, in the articles of this volume, court interpreting should be part of a broader framework of the provision of language services, which must have training and continuing education as a starting point, despite the fact that it depends largely on funding. In globalized societies and especially in Greece, the following points should be taken into account: a) the provision and therefore the quality of language services in courts depends directly on state and European funding; b) the number of foreign languages spoken, due to immigrants, in a country is constantly growing, which means that there is a need for interpreters of new language pairs, a situation not always possible to cope with; c) the provision of language services must be institutionalized in order to predict at state level, as far as possible, the needs, and in collaboration with tertiary education institutions the state should provide training, set quality standards and determine the qualifications of interpreters as well as the assessment and control modes, d) as interdisciplinarity of interpreting is given, there should be a comprehensive rather than a fragmentary approach of needs, and interpreting services should take into consideration what the market demands.

In summary, we would like to note that, as the complexity of the institutional framework is an impeding factor, nothing should be taken for granted, let alone the rapid geopolitical developments worldwide. State institutions should be flexible and detect social developments in order to be able to respond to the growing social demands. We hope that the growing multilingualism in societies will provide a strong incentive for governments to make the right decisions.

Editors of the collective volume:
Eleftheria Dogoriti – Theodoros Vyzas

INTERPRETING IN LIVE POLICE OPERATIONS

Muhammad Y Gamal

Faculty of Business, Government and Law
The University of Canberra
muhammad.gamal@canberra.edu.au

ABSTRACT

The presence of interpreters in live police operations is an area that has not received sufficient academic attention. Apart from the use of community interpreters in police interviews, the field of police interpreting remains terra incognita to both the academic world and the public at large. One of the reasons for this state of affairs is the fact that police interpreting is seen as a sub-branch of legal interpreting where the more public and more scrutinized 'court interpreting' receives the lion's share of media coverage and academic examination. Interpreting for the police in live operations is an area that sees the community interpreter working under conditions that are a lot different from those encountered inside the police station. The paper casts light on the work of police interpreters and calls for more research into this complex and little-examined area of legal interpreting.

KEYWORDS: *Australia, briefing, community interpreting, live operations, police interpreting*

0. INTRODUCTION

More often than not interpreters are called to assist police during operations where their role exceeds translating linguistic exchanges at interviews. In live police operations, interpreters are required to assist the police in providing linguistic and cultural advice in a multi-disciplinary fashion. In a single police job a linguist may be required to carry out transcribing, mediating, providing cultural insights in addition to translating and interpreting. The latter has several modes varying from interviews to investigations, mediation and field interpreting. Live police operations expose the legal interpreter to tasks, and consequently to challenges, that are not usually examined in class or debated at community interpreting conferences. The field of police interpreting is slowly emerging as a field worthy of examination due to recent political, economic and cultural developments.

1. THE RIGHT TO AN INTERPRETER

The right to an interpreter during criminal proceedings is a Human Right established by the United Nations in the International Covenant on Civil and Political rights (ICCPR) of 1966. The Right refers to a free and competent interpreter to be present at the trial. This right was later interpreted to mean police investigations and pre-committal proceedings. In Australia, this right has been enshrined in the local laws

(criminal proceedings) and is extended to cover some civil law hearings as well (AUSTLII 1995). However, the training of interpreters working in police contexts lags behind the legislation. In many countries in the world the notion of the right to an interpreter in police proceedings is non-existent and the use of qualified and experienced police interpreters is mostly *ad hoc*. The recent EU directive on the right to interpretation and translation in criminal proceedings (Directive 2010/64/EU) and the ensuing project to improve police and legal interpreting (ImPLI) is a welcome step towards achieving the human right of a free and competent interpreter¹.

1.1 DIFFERENT FORMS OF LEGAL INTERPRETING

In multilingual communities such as Australia, community interpreting is the field that examines the provision of interpreting for the purpose of assisting migrants with their settlement needs in the new country (Wadensjo, 2008). In this respect community interpreting covers *inter alia* education, medical, government, legal, financial and consumer affairs. Pedagogically, the field of community interpreting has two major specializations legal and medical although other specializations such as business, tourist and technical are not uncommon. In the legal interpreting stream, the focus has been almost exclusively on court interpreting (Gamal, 2009). This is rather misleading despite the prevailing academic opinion that all legal interpreting contexts take place inside a court or a tribunal (Ozolins, 2010). In reality, court interpreting represents only a small percentage of the overall legal interpreting that started some time earlier: at the police station. Police investigations which may include taking a statement from a victim or a witness, questioning a suspect or a defendant, conducting a record of interview, executing a house search, an arrest, incarceration, meeting with legal representation or applying for bail and further interpreter-mediated investigations represent what is legally called pre-committal proceedings. When a person does not speak English (or the language of the country they are in) then an interpreter is required to assist the police in carrying out their duties. This is the work of police interpreters and the context is police interpreting. Although some studies have examined police discourse (Berk-Seligson, 2000) particularly during interviews (Krouglov, 1999) and the impact it has on the interpreter, the interpreting process (Nakane, 2009), and interpreting during investigative police interviews (Mulayim, Lai & Norma, 2014) the fact remains that police interpreting is an area that is overshadowed by the more public and the more examined field of court interpreting.

1. <http://eulita.eu/impli-improving-police-and-legal-interpreting>

1.1.1 INTERPRETING FOR THE POLICE

Interpreting for the police is vastly different from other settings in legal or community interpreting. Apart from the location, duration of the interview and the physical state of the interpreter there are cultural, social, epistemological and ethical pressures and challenges the police interpreter must learn to cope with and to negotiate professionally. For example, in some cultures lodging a complaint with the police is seen as an invasion of privacy and honor. Thus interpreting in situations involving domestic violence requires a degree of tact. Likewise, in other cultures reporting an illegal activity to the police is viewed as a useless action that can backfire and can land a person in trouble. Interpreters in general and community interpreters in particular appreciate the role culture plays in interpreting linguistic messages. This fact assumes a higher significance in police settings where the general topic is the criminal justice system. Experience shows that most of the times the context of police interpreting is not a pleasant one. In sophisticated crimes such as money laundering, people smuggling and terrorism the interpreter faces an epistemological challenge which they are expected to overcome as a matter of course. Furthermore, interpreting in live police jobs where emotions are high and decisions are made on the spot may not be viewed as a comfortable setting by some community interpreters. These examples show that the context of interpreting for the police, and particularly during live police operations, places extra-curricular pressures on the interpreter: skills that were not taught and challenges that are not usually encountered in mainstream legal interpreting.

1.1.1.1 INTERPRETING IN LIVE POLICE OPERATIONS

In the absence of specialist training in police interpreting (Downie, 2012) and particularly in the specific area of live police operations, most interpreters have to learn the required specialist skills on the ground. This state of affairs has not only professional concerns but ethical issues as well. The main concern stems from the fact that most police interpreters are outsourced by an external agency and the chance of the same interpreter being called again are remote. So the opportunity for the interpreter to accumulate experience and to reflect on the lessons learnt is miniscule. It must be remembered that in live police operations interpreting is immediate, with little room for error as decisions have to be made by the police that could affect a person's life, limb or liberty. On the other hand, the number of cases where police charges against individuals dismissed due to poor understanding of the meaning of the right to an interpreter is not small. However, the focus in this paper is on the interpreters and how they discharge their duty as language and culture brokers working, almost always, under unpredictable circumstances. Unlike court

interpreting, ‘trainee’ police interpreters cannot attend a police station and sit at the back of the room and watch more experienced interpreters at work. Visits to police stations, police centers, prison cells, whether academic or otherwise, are not permissible. Generally speaking, for security and other professional reasons no one is allowed to be in the police charge room except the interviewee, their counsel, the interpreter and the police, unless the person questioned, is a minor. Furthermore, in the courtroom, a trial or a hearing tends to have a regimen that is almost always well laid-out, in advance, with roles identified and with a reasonable degree of predictability as to who does what.

In live police operations, however, interpreters could see instructions change constantly as the police respond to developments and the interpreter is expected to be not only flexible but also capable of responding to different demands. An example of the different demands that quite often require different skills is the use of a listening device. More often than not, in live police operations the interpreter is required to listen to an intercepted conversation. This takes place inside a police van and the interpreter is required to listen and to provide brief but precise and relevant translation, identifying voices, and giving information upon which the police will make decisions. Over the years, the incidents of interpreting in live police operations that I have carried out and reflected upon vary from importation of drugs to money laundering, quarantine violation, people smuggling, asylum seeking and counter terrorism. This is an area in legal interpreting that requires multidisciplinary research abilities as it involves not only various dialects of Arabic but also subject matter knowledge (from weaponry, chemical formulae to botanical specimen), legal terminology (real-life police jargon), police procedures and medical knowledge. While community interpreters could argue that the above description fits their work profile, the major difference is that interpreting in live police operations is carried out as the term suggests ‘live’. Operations do not take place in the office but outdoors and under volatile, stressful and mostly unpleasant circumstances. This also includes incidents of interpreting at the crime scene which could see the interpreter witnessing events and scenes they wished they were not called for. Although organized crime is the usual example for this experience, sadly domestic disputes particularly where young children are involved tend to be equally common. Some interpreters find the police interpreting experience distressing as it reveals aspects that are not publicly known to society: the way law enforcement carries out its work. In the US, Camayd- Freixas, a Spanish interpreter spoke out after he saw how illegal migrants were not given a fair go by the American immigration officers (Preston, 2008). In Australia, Spooner reports an incident where a Mandarin interpreter in Melbourne witnessed “shocking police treatment of a Chinese man” who was denied assistance and shoved outside the police station only to die later in hospital (2013).

The major problem with live police operations is that operations tend to be open-ended with room for a chop-and-change style of management. Here interpreters, unlike their court counterparts, do not work from 10 am to 4 pm but are expected to remain at their post. Police interpreters could find themselves start working at 2 am and continue working till the following evening. More often than not the police themselves are dealing with a fast-changing situation or at least a ‘developing situation’ where instructions could vary particularly when the ‘target’ is not behaving according to police ‘plan’. Practitioners who have had sufficient police interpreting experience, would agree that the police may also be under pressure and unwittingly direct the interpreter to “just interpret” what is being said or heard sometimes out of context and often without one.

1.1.1.2 LIVE POLICE OPERATIONS

Interpreters working on live police operations tend to be engaged by federal law enforcement authorities that investigate matters of a national nature such as security, espionage, drugs, money laundering, people smuggling or terrorism. In this case the engagement is with the Australian Federal Police (Gamal, 2012). Once the need for an interpreter is established an interpreter is contacted and introduced to the team leader. Different operations tend to have different protocols depending on the nature of the operation, the experience of the team leader and that of the interpreter. This initial stage is crucial as it determines the mental frame of mind the interpreter will adopt. From the start the interpreter has to work with instructions that may or may not be sufficient, clear or even relevant. The briefing of police interpreters is a thorny issue that has not received sufficient attention. Interpreters usually begin with intercepted telecommunications that need transcribing. Depending on the operation the interpreter may spend hours or days listening to telephone calls before he goes out in the field with federal agents to a given site. In live police operations interpreters may find themselves working at different venues varying from the office at HQ to a rendezvous place to an observation point, a safe house or the place of the target. At each step of the operation interpreters come face to face with crime, emotions, language, culture and human interaction. The hours may be long, the weather could be unfavorable, tense situations may lead not only to a lack of courtesy but also conflicting instructions. Lack of sleep, sufficient rest, food and drink, even toilet breaks, adequate clothing will have an immediate effect on the stamina, memory and performance of the interpreter. Such conditions, as can be readily seen, are over and above linguistic skills and interpreting techniques.

1.2 DISCUSSION

As seen above, working in live police operations could expose the interpreter to pressures that are neither encountered in other settings of legal interpreting nor accounted for in the academic training of community interpreters. These pressures could be divided into three categories related to different stages in the operation. The first is the preparedness of the interpreter. Since most community interpreters (in Australia) are freelancers they may not prefer to work for the police, or commit to the entire duration of the assignment or the entire operation itself due to family, community or other professional reasons. Changing interpreters in mid-stream, a common occurrence, is a professional risk the police have to contend with. Likewise, having more than one interpreter working together on the same assignment is not without its problems particularly when one of the interpreters is not sufficiently briefed or not of the same experience. The second is the briefing of the interpreter(s). As mentioned before it is a thorny issue because the police, more often than not, prefer not to include the interpreter in the briefing session and only release background information on a needs-to-know basis. From an interpreter's point of view, this is not optimal to decision making. Not briefing the interpreter may lead to incorrect understanding and ultimately to inaccurate translations. While the police are looking for clues to help their investigations, their interpreter ought to be considered as one of the team to help them see the linguistic and cultural clues that they are most likely to miss. It is also a thorny issue because while the police want the interpreter to be a team player they are not inclined to have the interpreter as a team member. Finally, interpreting 'live' during police operations is an area though not necessarily complex requires specialist training. Interpreting live in developing operations carry an additional dimension: interpreting is seen as a decision-making process tied to an immediate result.

An example to illustrate this point is the interpreter working in a police van or at any other listening post and interpreting what he hears. The accuracy of the translation will determine the police decision to enter the target premises which may have serious consequences. It is significant to state here that linguistic skills are as important as interpreting techniques. One of the techniques is to know how to monitor one's performance *vis a vis* the surroundings and work conditions. There are two issues involved here: briefing and fatigue. The latter is a significant factor that is rarely examined in the literature. Green (2014) reports how a Spanish interpreter in the US State of Oregon sent an ambulance to the wrong address which resulted in the death of a young mother and a \$3 million suit for loss and suffering. In this particular case, the Spanish interpreter took the call at 4.45 am (i.e. in the morning). It is easy to see what happened: the correct address was: No. 2601 on 111th Avenue but the interpreter sent the ambulance to No. 2600 on 101st

Avenue. Interpreter fatigue does not only affect the lexical and semantic abilities but other cognitive abilities as well.

There is no training in our curricula that prepares interpreters for the task of working in live police operations. The world of police interpreting remains outside the scope of community interpreting in Australia (Gamal, 2014a). To date all training takes place inside the comfort of the classroom where students are sitting down listening to a dialogue that is pre-recorded or ‘played out’ by other students. This clinical arrangement is not only sterile but far-fetched from reality. Police interpreters, and indeed other community interpreters, are called out to assist in situations that are not as comfortable as the class or court contexts. More often than not, a standard interpreting situation (e.g. child custody matter) could turn ugly and ‘develop’ into a crime scene where a person in need of interpreting is injured or is on the floor barely able to speak. In live police operations, interpreters will be out in the field and at times on their knees doing their job and shall find it neither undignified nor unprofessional to do so.

2. PROFESSIONAL AND ETHICAL BOUNDARIES

Working in the field and particularly on live police operations exposes the interpreter to a set of professional challenges and risks not encountered in other legal interpreting contexts. One of the least examined areas in police interpreting is the *legal* position of the interpreter. In other words, was the interpreter used lawfully, professionally and ethically? One of the nine principles of the Australian Institute of Interpreters and Translators’ Code of Ethics is “Clarity of Role Boundaries” (AUSIT, 2012). Section six of the Code underscores the importance of clearly stating the role of the interpreter and notwithstanding other individual or institutional demands made on the interpreter:

Practitioners do not, in the course of their interpreting or translation duties, engage in other tasks such as advocacy, guidance or advice. Even where other such demands are mandated by particular employment arrangements, practitioners insist that a clear demarcation is agreed on between translation and other tasks (AUSIT, 2012: 6).

However, in the unpredictable and sometimes fast-changing situation in live police operations the boundaries between police, interpreter, police interpreter and interpreter assisting the police in investigative work become blurred. For example; if the interpreter lends a hand to a policeman taking fingerprints of household items, *in sitio*, is this an interpreting duty? If the interpreter reminds a police expert (forensics) of an item they left behind, does this amount to cooperation? And if the police ask the interpreter to help carry seized items to the police car, is this still

interpreting duties? And should police interpreters get cross-examined by defense in court and challenged on their extra-linguistic duties would the court deem such duties as those of an *agent provocateur*? (Gamal, 2014b) Furthermore, should an interpreter get hurt in the course of carrying out their duties who would be held responsible: the interpreting agency recruiting the interpreter or the police using the interpreter? What laws govern the use of interpreters in live police operations? And in a house where everything clearly sounds and looks Arabic is the interpreter, who has been working since the start of the operation, expected to explain, recognize or identify items of interest for the police investigation? If the answer is yes, for this is indeed why the interpreter was engaged, *a priori*, then where do we draw the line between maintaining professional impartiality and following professional instructions? And, if the answer is no, then, what is the use of the interpreter who declines to assist the police, and what are his or her chances of being contacted to work for the police again?

2.1 THE CULTURAL DIMENSION

Cultural issues in live police operations abound and, in some stressful situations, can trigger miscommunications. When communication is mediated via an interpreter and in the fast-changing context of police operations the police quickly realize that the interpreter's task involves a lot more than just transferring messages. Mediation is a significant role police interpreters carry out particularly at times of political sensitivity or clashes with ethnic minorities. For instance, the police caution or the Miranda Rights are not known, practiced or offered by the police in many parts of the world. The mere interpreting of the caution does not mean that the person understood their rights for they have no experience of such rights in their own culture. Likewise, when the police stop a car they usually walk up to the car and speak to the driver while they remain seated inside. In most Arab countries the police expect the driver to get out of the car. In some cases, the driver's action may be misconstrued by Australian police as confrontational. Other cultural issues vary from how one community views talking to the police, to the role of male and female members in the house, religious considerations, dress codes, and speaking to children. The latter is problematic as children are usually more fluent speakers than their migrant parents and the police, sometimes, are too keen to get details in a shorter version and clearer fashion. Cultural issues can weigh down police investigations and in many places around the world whether in Los Angeles or in London, a more culturally-informed police force would be in a better position to get their job done. There is a scene in "Law and Order UK" (2009) where the appropriate body language of a culturally-informed police detective defuses a tense

situation when arresting a high ranking member of an ethnic community. In this example, the police detective happens to have first-hand knowledge of the culture in question. It is this knowledge that is usually imparted by the relevant language interpreter whose role, in tense and volatile situations, must be seen *ab initio* as a cultural mediator and not merely as an interpreter of different linguistic codes. Cultural knowledge is an area that carries a great deal of significance in live police operations and particularly in cultures where there is traditionally a mistrust of the police force.

With the increasing mobility of people for work, study, medical treatment, business or tourism, the world is fast becoming multi-cultural and multilingual. For instance, foreign workers whether in western Europe or in the Gulf States find themselves, sometimes, dealing with police who are not necessarily insensitive to their cultures but simply uninformed on why, how and when to use an interpreter during police investigations. The answer to these questions is the *raison d'être* of police interpreting which I see as a specialist area in legal interpreting. Police interpreting is an activity that sees accredited and qualified interpreters working to assist the police in the various stages of their investigative work. Interpreters appreciate that while they are employed by the police they are bound by their own code of ethics and have a complete understanding of the basic human right to have an interpreter during criminal investigations and a trial. The interpreter is not there only to help interpret what the police say but equally to help the police understand what the person of interest is saying (Chan, 1997). But isn't this what the police claim, the codes of ethics say and what academic institutions promise and interpreters acknowledge? The answer is, sadly, no for professional practice shows that academic institutions do not recognize police interpreting as a separate specialization, the police do not take interest in the training of police interpreters, the agency providing interpreters to the police uses accredited but generalist interpreters thus discharging their responsibility and finally the interpreters are freelancers and in a competitive environment would accept any job regardless of their competence. The freelance philosophy is to accept whatever assignment offered and to learn on the job (Edwards, 1995). This state of professional affairs is not optimal as suggested by the number of cases challenged in court or dismissed for the improper use of interpreters by the police as I have experienced first-hand while practicing as a court interpreter.

3. IMPLICATIONS FOR TRAINING

The increasing attention to human rights particularly the right to a free and competent interpreter in criminal investigations has highlighted the under-researched area of police interpreting. Due to its complex and multidisciplinary nature, police

interpreting requires further examination and research. One of the first steps is to build a corpus of real-life case studies that are thoroughly described to highlight the professional issues in police interpreting that need further examination. Practice-based interpreter training needs to be better developed with relevant teaching resources. In live police operations interpreters tend to be involved in five distinct albeit highly inter-related tasks. The tasks of transcription, translation, interpreting, court interpreting and giving expert evidence in court for the work they carried out for the police are the major tasks police interpreters do. Each one involves a different sub-set of activities. For example, the first task of transcribing intercepted communication includes the ability to turn spoken language into clear and meaningful written dialogues. The task requires experience not only in dealing with dialects but also the decipherment of non-verbal messages varying from sounds and noises to onomatopoeia. The second task of translating documents presupposes knowledge of a vast typology of documents that may include handwritten messages to receipts, official correspondence to torn or parched pieces of original documents. The third task of interpreting which is basically covered in this paper includes also the role of cultural-mediator as explained in the example cited from “Law and Order UK” above. The fourth is court interpreting. Quite often the same police interpreter will appear for the arrested person before a local court judge. The court appearance is usually for bail application or a mention and may involve a hearing in some cases should the defendant enters a plea. The fifth and last task is giving evidence in court. It is not unusual when the police interpreter is called to give evidence in relation to their work (the previous four tasks) particularly when the defense intends to contest police evidence. This is another area that requires attention for it is *forensic linguistics* proper. Our translators and interpreters need to be equipped with the professional tools to defend their work particularly in the adversarial system where the defense’s job is to discredit the work of the expert witness (Gray, 2010). As can be seen the five tasks presuppose five different sets of core skills that though not practiced concurrently make up the essential mission of police interpreting. In a way, it is like modern pentathlon where an athlete is required to perform well in five different disciplines (i.e. shooting, fencing, swimming, horse riding and running) in one event. More significantly, they are expected to have the mental fitness and physical strength to compete well in each discipline in order to earn a medal or the title of pentathlete.

The current practice of outsourcing tutors to work on community interpreting programs is not efficient. Experience shows that part-time tutors lack the experience not only to train but also to design *valid and reliable* training material. Most of the training comes down to interpreting previously-recorded dialogues that though high on complex linguistic components are devoid of the real-life complexities of interpreting in fast, noisy, tense and ambiguous settings. It is also unre-

alistic to have interpreting students sitting down all the time practicing interpreting as if it were a literary or a virtual excise. As explained above, in real life they might be required to get on their hands and knees, literally, interpreting for someone who is either hurt, frightened, trapped or clutching to a another person (a child in domestic violence situations).

CONCLUSION

Most research on police interpreting has, so far, concentrated on the sedentary situations of interviews taking place inside the police station. The scope and primary focus has therefore been on the linguistic and discourse levels. This paper attempted to cast more light on the practical aspects of interpreting for the police outside the police station. The context is live police operations which tend to be longer and multidisciplinary exposing the interpreter to a different set of challenges not usually explored in training or experienced inside the police station. Police interpreting takes place behind closed doors that are not usually open to researchers. However, this does not mean that police interpreting should remain secret or inaccessible to academic and professional examination. With increasing interest in human rights and the accountability of law enforcement, the under-researched aspect of interpreting for the police needs to be explored further. In the police station as well as during live police operations the role of the interpreter is constantly challenged and as the experience attained gets broader and deeper so should our understanding of this multi-faceted communicative task. As police interpreting becomes more and more sophisticated so should the training of police interpreters. Professional practice needs to be informed by real, relevant and updated training methods and content.

REFERENCES

- AUSIT (2012) “AUSIT Code of Ethics and Code of Conduct”. Last access, 10/06/2014, http://ausit.org/AUSIT/About/Ethics___Conduct/Code_of_Ethics/AUSIT/About/Code_of_Ethics.aspx
- Australian Legal Information Institute (AUSTLII) (1995) *The Evidence ACT of 1995*. Last access, 10/06/2014, http://www.austlii.edu.au/au/legis/nsw/consol_act/ea199580/sch99.html
- Berk-Seligson, S. (2000) “Interpreting for the police: issues in pre-trial phases of the judicial process”, *The International Journal of Speech, Language and the Law*, Vol. 7, No 2.

- Chan, J. (1997) *Changing police culture: Policing in a multicultural society*. Melbourne: Cambridge University Press.
- Downie, J. (2012) “Police academy: Interpreting research makes sense of investigative processes”. Last access, 15/06/2014, Lifeinlincs.wordpress.com/2012/01/23/police-academy-interpreting-research-makes-sense-of-investigative-processes/
- Edwards, A. (1995) *The Practice of court interpreting*. Amsterdam: John Benjamins.
- Gamal, M. (2009) “Court Interpreting” in M. Baker & G. Saldanha (eds.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London: Routledge.
- Gamal, M. (2012) “Interpreting for the Australian Police”. in The refereed proceedings of the 2012 ALAA Conference *Evolving Paradigms: Language and Applied Linguistics in a Changing World*, Perth, Australia. Last access, 10/06/2014, <http://humanities.curtin.edu.au/schools/EDU/education/pdf/alaa/M-Gamal.pdf>
- Gamal, M. (2014a) “The world of police interpreting” in A. Arnall & A. Gentile (eds.) *AUSIT 2012: Proceedings of “JubliatTion 25”*. Biennial Conference of the Australian Institute of Interpreters and Translators. Newcastle: Cambridge Scholars, pp. 93-102.
- Gamal, M. (2014b) “Barristers cross-examining interpreters” in V. Bhatia, G. Garzone, R. Salvi, G. Tessuto & C. Williams (eds.) *Language and Law in Academic and Professional Settings: Analysis and Applications*. Rome: Novalogos.
- Gray, P. (2010) “The expert witness problem”, *Speech, Language and the Law*. Vol. 17 (2). London: Equinox.
- Green, A. (2014) “Spanish interpreter botched 9-1-1 translation, sent ambulance to wrong address, \$3 million suit claims”. Last access, 10/06/2014, http://www.oregonlive.com/portland/index.ssf/2014/04/spanish_interpreter_botched_9-.html
- ICCPR (1996) International Convention on Civil and Political Rights. Last access, 10/06/2014, <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1980/23.html>
- Krouglov, A. (1999) “Police interpreting: politeness and sociocultural context”, *The Translator*, Vol. 5 (2) Special Issue on Dialogue Interpreting. Manchester: St Jerome, pp. 285-302.

- Mulayim, S., Lai, M. & Norma, C. (2014) *Police investigative interviews and interpreting: Contexts, challenges and strategies*. London: CRC Press.
- Nakane, I. (2009) “The Myth of an ‘Invisible Mediator’: An Australian Case Study of English-Japanese Police Interpreting”, *Portal Journal of Multidisciplinary International Studies*, Vol. 6, No 1, Sydney.
- Ozolins, U. (2010) “Factors that determine the provision of Public Service Interpreting: comparative perspectives on government motivation and language service implementation”. Last access, 10/06/2014, http://www.jostrans.org/issue14/art_ozolins.php
- Preston, J. (2008) “An interpreter speaks up for migrants”. Last access, 10/06/2014, http://www.nytimes.com/2008/07/11/us/11immig.html?pagewanted=all&_r=0
- Spooner, R. (2013) “Police’s treatment of Chinese man who later died shocked interpreter”, *The Age Newspaper*. 13 November 2013. Melbourne.
- Wadensjo, C. (2008) “Community Interpreting” in M. Baker & G. Saldanha (eds.) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, London: Routledge.

Filmography

- “Law & Order UK” (2009) Season 1, Episode 6 (Paradise)

ΔΙΑ/ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΔΙΑ/ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗΣ Η ΔΙΕΡΜΗΝΕΑΣ: ΑΠΛΗ ΔΙΑΦΟΡΑ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ;

Φωτεινή Αποστόλου

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
fapostol@enl.auth.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια έχει προστεθεί στην ορολογία της διερμηνείας ο όρος «διαπολιτισμικός μεσολαβητής» σε διάφορες εκφάνσεις («πολιτισμικός διαμεσολαβητής», «πολιτισμικός μεσολαβητής», ακόμα και «διαπολιτισμικός διαμεσολαβητής»). Ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να δηλώσει τους διερμηνείς που χρησιμοποιούνται σε δημόσιες υπηρεσίες (αστυνομία, υπηρεσίες ασύλου, νοσοκομεία, ασφαλιστικούς φορείς κλπ.) για να καλύψουν το κενό επικοινωνίας μεταξύ μεταναστών/προσφύγων και δημοσίων λειτουργών. Πρόκειται για μετάφραση στα ελληνικά του αγγλικού όρου *intercultural mediator*; που τα τελευταία χρόνια χρησιμοποιείται ευρέως από την Ευρωπαϊκή Ένωση, και αρκετές φορές προτιμάται έναντι του όρου «διερμηνέας», για να δηλώσει την έμφαση στην πολιτισμική εγγύτητα του ατόμου που παρέχει αυτές τις υπηρεσίες ως προς το άτομο που τις χρησιμοποιεί. Το παρόν άρθρο έχει ως στόχο να εξετάσει μήπως τελικά η έμφαση στην πολιτισμική εγγύτητα απομακρύνει από ζητήματα επαγγελματικής αρτιότητας του διερμηνέα και παρουσιάζει ένα νέο μοντέλο κοινωνικού λειτουργού + διερμηνέα που αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη ενός ξεκάθਾਰου επαγγελματικού προφίλ για τον διερμηνέα δημοσίων υπηρεσιών.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Διερμηνεία σε δημόσιες υπηρεσίες, δια/πολιτισμική δια/μεσολάβηση, κατάρτιση διερμηνέων, μετανάστες, πολιτισμική εγγύτητα

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διερμηνεία είναι μία επιστήμη με πολλαπλούς διαχωρισμούς. Ο Röchhacker (2007: 12) βλέπει τη διερμηνεία ως «ένα εννοιολογικό συνεχές, με δύο ευρείες κατηγοριοποιήσεις: πρώτον, ανάμεσα σε περιβάλλοντα δια-κρατικά και ενδο-κοινωνικά, ή «με βάση την κοινότητα»; δεύτερον, σε σχέση με τη μορφή της διάδρασης – κατά κύριο λόγο, πολυμερείς διασκέψεις από τη μια και απευθείας διάλογος από την άλλη».

Η διερμηνεία για δημόσιες υπηρεσίες (*interpreting for public services*) ή διερμηνεία εντός μιας κοινότητας (*community interpreting*)¹ λαμβάνει χώρα σε ενδο-κοινωνικά περιβάλλοντα και έχει τη μορφή ενός απευθείας διαλόγου. Πρόκειται για ένα είδος διερμηνείας που τα τελευταία χρόνια έχει έρθει στο προσκήνιο, λόγω των μαζικών ροών μεταναστών και προσφύγων σε πολλές χώρες του δυτι-

1. Τα τελευταία χρόνια άρχισε να εμφανίζεται δειλά και ο όρος «κοινοτική διερμηνεία», τον οποίο χρησιμοποιώ παρακάτω, αλλά θεωρώ ότι είναι προβληματικός λόγω της αμφισβησίας του (μπορεί κάποιος να θεωρήσει ότι αναφέρεται σε διερμηνεία για την Ευρωπαϊκή Ένωση).

κού κόσμου, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πολλά προβλήματα επικοινωνίας στις χώρες υποδοχής, καθώς οι άνθρωποι αυτοί δε μιλούν την επίσημη, ή μία από τις επίσημες, γλώσσες της χώρας υποδοχής. Το πρόβλημα αυτό επιτείνεται ακόμα περισσότερο, διότι οι μετανάστες προέρχονται από πολλές διαφορετικές χώρες προέλευσης και μιλούν διαφορετικές γλώσσες ή διαφορετικά ιδιώματα της ίδιας γλώσσας, για τις οποίες είναι σχεδόν αδύνατο να βρεθούν διερμηνείς.

Ας δούμε το παράδειγμα της Ελλάδας, που τα τελευταία χρόνια δέχεται χιλιάδες μετανάστες από πολλές χώρες της Αφρικής και της Ασίας. Η τελευταία απογραφή που έγινε το 2011 αναφέρει έναν Μόνιμο Πληθυσμό 10.816.286 κατοίκων και έναν Νόμιμο Πληθυσμό 9.904.286 κατοίκων. Υπάρχει δηλαδή ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού, περίπου ένα εκατομμύριο, που δε διαμένουν νόμιμα στη χώρα, ενώ από τον μόνιμο πληθυσμό, 473.124 είναι νόμιμοι μετανάστες σύμφωνα με τον Αναπληρωτή Υπουργό Εσωτερικών.² Επίσης, τα στατιστικά στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας σε σχέση με την παράνομη μετανάστευση στη χώρα είναι πραγματικά εντυπωσιακά: οι συλλήψεις για παράνομη είσοδο ή διαμονή στη χώρα την τελευταία οκταετία ανέρχονται σε περίπου 850.000, με μεγάλους αριθμούς μεταναστών από χώρες όπως Αφγανιστάν, Πακιστάν, Συρία, Ιράν, Ιράκ, Μπαγκλαντές, Σομαλία, Ερυθραία κλπ.³

1. ΧΑΜΕΝΟΙ ΣΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ

Η δύσκολη και πρωτοφανής, για πολλές χώρες, κατάσταση ενέχει πολλά προβλήματα επικοινωνίας, τα οποία θα πρέπει να επιλυθούν μέσω υπηρεσιών διερμηνείας και μετάφρασης. Ο δόκιμος όρος για τις υπηρεσίες αυτές είναι Μετάφραση και Διερμηνεία για Δημόσιες Υπηρεσίες (TIPS). Όπως εξηγεί η Valero-Garcés (2012: 13)⁴,

«η TIPS αποτελεί συγκεκριμένη περιοχή εντός του χώρου των Μεταφραστικών Σπουδών που ασχολείται με τη μελέτη της επικοινωνίας που λαμβάνει χώρα σε δημόσιες υπηρεσίες μεταξύ των παρόχων υπηρεσιών και πελατών. Αυτοί οι πελάτες είναι κυρίως μέλη μιας μειονοτικής ομάδας της οποίας η άγνοια εκτείνεται πέρα από την απλή γνώση της γλώσσας και αφορά και το σύστημα αξιών, πρακτικών και αναπαραστάσεων που υπάρχουν στην κοινωνία υποδοχής».

Δυστυχώς, οι υπηρεσίες αυτές στις περισσότερες χώρες δεν υποστηρίζονται από το δημόσιο, παρόλο που η σωστή και αποτελεσματική επικοινωνία με τις δημόσιες αρχές (δικαστήρια, αστυνομία, υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευση) πλήττει

2. Τα στοιχεία αυτά δόθηκαν σε συζήτηση στο Ελληνικό Κοινοβούλιο σχετικά με το δικαίωμα ψήφου στις δημοτικές εκλογές σε νόμιμους μετανάστες (Μπουρδάρας, 2014).

3. www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=38019&Itemid=73&lang=

4. Στο άρθρο της «A sociological perspective on TIPS» [Μια κοινωνιολογική οπτική της TIPS].

πρωτίστως την αποτελεσματικότητα των υπηρεσιών αυτών. Όπως εξηγεί ο Prunč (2012: 3)⁵ αναφερόμενος στην Αυστρία, θεωρείται ότι οι αλλοδαποί, οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι για την επιτυχημένη επικοινωνία με τις αρχές. Αυτός είναι ένας από τους λόγους που η στοιχειώδης γλωσσική μεσολάβηση που συνήθως παρέχεται στην επικοινωνία τους με δημόσιες υπηρεσίες κρίνεται ως ικανοποιητική. Ένας δεύτερος λόγος είναι η θεμελιώδης παρανόηση ότι η ικανότητα στις δύο γλώσσες επαφής είναι επαρκής για τη γλωσσική και πολιτισμική μεσολάβηση. Ως αποτέλεσμα, χρησιμοποιείται κατά περίπτωση όποιος μετανάστης τυχαίνει να είναι παρών, χωρίς να δίνεται καμία σημασία στο γεγονός ότι, λόγω του τρόπου απόκτησης των συγκεκριμένων γλωσσών, «τα άτομα αυτά θα πρέπει να θεωρηθούν ως διπλά ημίγλωσσα αντί για δίγλωσσα». Η Valero-Garcés (2008: 166) αναφέρεται με παρόμοιο τρόπο στο παράδειγμα της Ισπανίας, όπου

«ένα υψηλό ποσοστό διαγλωσσικής επικοινωνίας [...] διεξάγεται από εθελοντές που γνωρίζουν τις γλώσσες και τις κουλτούρες καλύτερα από τους συνομιλητές τους, αλλά που δεν έχουν καμία κατάρτιση και πολύ συχνά ούτε καν γνωρίζουν ότι η διερμηνεία είναι επάγγελμα. Αυτοί οι διαμεσολαβητές αναμένεται να διεκπεραιώνουν έναν ευρύτερο ρόλο στον οποίο οι δραστηριότητες της διερμηνείας και της μεσολάβησης συγχέονται, χωρίς σαφή όρια, με την έννοια ότι δεν βλέπουν την ανάγκη να μεταφράσουν τα πάντα και μπορεί να παραλείψουν ή να προσθέσουν πληροφορίες».

Λόγω της απουσίας προσδιορισμού ενός συγκεκριμένου ρόλου για τους διερμηνείς αυτούς, προκύπτουν πολύ συχνά προβλήματα και ερωτήματα, όπως αυτά που θέτει η Wadensjö⁶ (1998: 2)⁷, με αφορμή μια ακρόαση για άσυλο μέσω διερμηνέα: «Τι κάνει [η διερμηνεία]; Απλώς μεταφράζει; Κάνει διερμηνεία; Διαμεσολαβεί; Αντισταθμίζει την παρανόηση; Συνηγορεί;». Πολλές φορές, στη διερμηνεία, ιδιαίτερα για δημόσιες υπηρεσίες, προκρίνεται ένας έντονος διχασμός μεταξύ «μετάφρασης» και «μεσολάβησης» που, όμως, κατά τη γνώμη της συγγραφέα αποτελεί «ακαδημαϊκή κατασκευή», που συνδέεται άρρηκτα με συμβατικές θεωρήσεις για τη γλώσσα, τη διάνοηση και την επικοινωνία. Η ίδια αντιλαμβάνεται τη διερμηνεία ως συνδυασμό και των δύο αυτών πτυχών.

Όπως τονίζει η ίδια συγγραφέας στο ίδιο κείμενο

«[...] αν πρόκειται η διερμηνεία να αναγνωριστεί ως επάγγελμα ακόμα και στις περιπτώσεις που λαμβάνει χώρα εκτός διεθνών συνεδρίων [...] και αν πρόκειται όσοι από εμάς εργαζόμαστε ως διερμηνείς σε νομικές, κοινωνικές

5. Στο άρθρο του «Rights, realities and responsibilities in community interpreting» [Δικαιώματα, πραγματικότητα και ευθύνες στην κοινοτική διερμηνεία].
6. Η Cecilia Wadensjö, ακαδημαϊκός, ερευνήτρια και διερμηνέας δημοσίων υπηρεσιών, έχει δώσει νέα διάσταση στη μορφή αυτή της διερμηνείας, ξεκινώντας με το βιβλίο της *Interpreting as Interaction* και συνεχίζοντας με πλειάδα άρθρων και μελετών.
7. Στο έργο της *Interpreting as Interaction* [Η διερμηνεία ως διάδραση].

υπηρεσίες ή υπηρεσίες υγείας και άλλες απευθείας συναντήσεις σε δημόσιους φορείς να κερδίσουμε την εμπιστοσύνη και το σεβασμό του κοινού, πρέπει να διαθέτουμε καλά εδραιωμένες και κοινές ιδέες για το τι σημαίνει διερμηνεία στους χώρους αυτούς, τι σκοπούς πρέπει να εξυπηρετούν οι διερμηνείς, καθώς και τα προτιμώμενα πρότυπα που θα έχουν εφαρμογή σε διάφορες καταστάσεις» (Wadensjö, 1998: 4).

Ξεκινώντας, όμως, από την πληθώρα των όρων που χρησιμοποιούνται για τη διερμηνεία αυτού του τύπου, κάτι τέτοιο φαντάζει με ευσεβή πόθο. Η Wadensjö (1998: 50) τονίζει στο βιβλίο της: «Είναι ίσως ίδιον ενός επαγγέλματος που βρίσκεται στη διαδικασία εδραίωσής του ότι η ορολογία που το περιβάλλει δεν είναι σταθερή αλλά επικαλυπτόμενη και εν μέρει ανταγωνιστική». Προς επιβεβαίωση αυτού, το κεφάλαιο με τίτλο «Interpreters and other Intermediaries» [Διερμηνείς και άλλοι διαμεσολαβητές] μοιάζει να χάνεται στους όρους που χρησιμοποιεί: intermediary, actor, mediator, gatekeeper, non-person, interpreter, middleman, pure messenger, broker, patron, spokesman, big man, go-between (Wadensjö, 1998: 61-63) είναι οι όροι που χρησιμοποιούνται στις τρεις πρώτες σελίδες του κεφαλαίου για να δηλώσουν τον ίδιο ή παρόμοιο ρόλο. Άλλοι όροι που συναντά κανείς στην αγγλική βιβλιογραφία περιλαμβάνουν: «public service mediators» [μεσολαβητής δημοσίων υπηρεσιών], «in-betweens» [ενδιάμεσοι], «messengers» [αγγελιαφόροι], «interveners» [παρεμβαίνοντες] (Pym, 2012: 6), «inter/cultural mediator» [δια/πολιτισμικός μεσολαβητής], «linguistic-cultural mediator» [γλωσσικός-πολιτισμικός μεσολαβητής], «cultural mediator» [πολιτισμικός μεσολαβητής] (Rudvin & Tomassini, 2008: 247), «advocate» [συνήγορος] (Niska, 2002: 138), «Interlingual Intercultural Mediator» [Διαγλωσσικός Διαπολιτισμικός Μεσολαβητής] (Pignataro, 2012: 72), «link worker» [εργαζόμενος διασύνδεσης], «health advocate» [συνήγορος υγείας], «health care interpreter» [διερμηνέας υγειονομικής περίθαλψης] «culture broker» [μεσάζοντας πολιτισμού] (Verrept, 2008: 188).

Όπως αναφέρουν οι Martin & Valero-Garcés (2008: 3)⁸,

«υπάρχει απόλυτη έλλειψη αναγνώρισης της διερμηνείας ως μιας πλήρους γνωστικής δραστηριότητας με διακριτό επαγγελματικό προφίλ και της ανάγκης για συγκεκριμένη κατάρτιση. Αυτή την άποψη συμμερίζονται και ορισμένοι μη-καταρτισμένοι εθελοντές που παρουσιάζονται ως διερμηνείς καθώς και φορείς παροχής δημοσίων υπηρεσιών και χάραξης πολιτικής. Σε χώρες όπως η Ισπανία, αυτό έχει οδηγήσει ακόμα και σε απροθυμία να καλούνται οι διερμηνείς με το όνομά τους και να αναγνωρίζονται οι δεξιότητες που υπάρχουν σε μια τέτοια δραστηριότητα. Σε μια κατάσταση όπου η δημόσια πολιτική διαμορφώνεται από άτομα που έχουν τέτοιες απόψεις [...]

8. Στην Εισαγωγή τους στον τόμο *Crossing Borders in Community Interpreting* [Διασχίζοντας τα σύνορα στην κοινωνική διερμηνεία].

είναι λογικό να προκύπτουν στρεβλώσεις και να πλήττεται ο επαγγελματισμός, αν μη τι άλλο».

Αυτή η πληθώρα όρων χωρίς σαφή προσδιορισμό και διαχωρισμό αντικατοπτρίζει και τη σύγχυση που ακολουθεί τον ίδιο τον διερμηνέα δημοσίων υπηρεσιών. Η Wadensjö (1998: 50-51) διατυπώνει αυτή τη σύγχυση από την πλευρά του διερμηνέα:

«Ως διερμηνέας, συχνά μπορεί να βρεθώ αντιμέτωπη με το πρακτικό δίλημμα του να θεωρούμαι ταυτόχρονα συνήγορος του απλού πολίτη και χείρα βοηθείας του αξιωματούχου, ένα δίλημμα το οποίο κάποιες φορές μπορεί να τονιστεί περαιτέρω από υφιστάμενους κοινωνικούς ανταγωνισμούς, εθντικές εντάσεις και φυλετικές προκαταλήψεις».

Σε τι βαθμό, λοιπόν, ένας διερμηνέας εμπλέκεται στη διαδικασία; Μπορεί να διατηρήσει την ουδετερότητα που επιβάλλουν οι κώδικες δεοντολογίας, όπου υπάρχουν; Μπορεί να παραμείνει αμέτοχος «δίαυλος» (conduit) που θα μεταφέρει πλήρως και με πιστότητα όλα όσα λέγονται από τους εμπλεκόμενους; Αυτά τα κρίσιμα ζητήματα απασχολούν διαρκώς την κοινότητα των διερμηνέων: «Ο κατάλληλος βαθμός εμπλοκής (ή μη-εμπλοκής) των διερμηνέων στις υποθέσεις των πρωτογενών εμπλεκόμενων θα πρέπει κατά την άποψή μου να εγείρεται διαρκώς ως ζήτημα και να συζητείται σε κάθε φορέα και δημόσιο οργανισμό όπου χρειάζεται η αρωγή των διερμηνέων» (Wadensjö 1998: 60).

2. ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ: ΘΕΜΑΤΑ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Ο όρος «διαπολιτισμικός μεσολαβητής» έχει μπει τα τελευταία επτά χρόνια στην ορολογία της διερμηνείας. Πρόκειται για μετάφραση στα ελληνικά του όρου *inter-cultural mediator* και αναφέρεται σε άτομα που βοηθούν τους αλλοδαπούς (μετανάστες και πρόσφυγες) στην επικοινωνία τους με τις δημόσιες υπηρεσίες (μεταξύ αυτών φορείς περίθαλψης, εκπαίδευσης κ.ά.).

Ας ξεκινήσουμε με μια ματιά στην ετυμολογία των όρων *μεσολάβηση* και *διαμεσολάβηση*. Σύμφωνα με το λεξικό Μπαμπινιώτη (2008), η αρχική σημασία της *μεσολάβησης* είναι «διακόπτω, μπαίνω στη μέση, παρεμβάλλομαι», ενώ στους νεότερους χρόνους σημαίνει «παρεμβαίνω για να γίνει κάτι (συχνά με αρνητική χροιά), 'παρέμβαση με μέσο'». Για τον όρο *διαμεσολαβώ* και τα παράγωγά του, το ίδιο λεξικό αναφέρει:

«Πλάστηκαν τη δεκαετία του 80 με πολιτικού περιεχομένου σημασία. Επίσημη πολιτική παρέμβαση από διεθνείς και άλλους ευρύτερους οργανισμούς προς επίλυση διακρατικών διαφορών. Σε τέτοιες χρήσεις το «διά» δηλώνει ό,τι και το ξενικό, λατινικής προέλευσης «inter». Τελευταία, η λέξη και τα παράγωγά της χρησιμοποιούνται και με φιλολογικού περιεχομένου σημασία για να δηλώσουν τον ερμηνευτή (φιλόλογο) που παρεμβάλλεται

ανάμεσα στο δημιουργό (συγγραφέα) και τον αναγνώστη, ανάμεσα στο κείμενο και τον αναγνώστη, ώστε να βοηθηθεί ο αναγνώστης στην καλύτερη κατανόηση του κειμένου».

Και στα δύο λήμματα, λοιπόν, υπάρχει μια αρνητική χροιά, είτε ως «παρέμβαση με μέσο» είτε λόγω της «ερμηνευτικής» παρεμβολής με τη φιλολογική έννοια, όπου ο διαμεσολαβητής «ερμηνεύει» το κείμενο του δημιουργού για να το κάνει πιο κατανοητό για τον αναγνώστη. Αυτού του είδους η παρέμβαση είναι άκρως προβληματική στη διερμηνεία, καθώς καλείται ο διερμηνέας, ως άλλος φιλόλογος, να «ερμηνεύσει» το λογοτεχνικό κείμενο του «νεκρού» πλέον συγγραφέα (για να θυμηθούμε και τον Ρολάν Μπαρτ) για να το καταστήσει πιο κατανοητό. Αλλά ένας φιλόλογος είναι εξ επαγγέλματος ο πλέον ειδικός να εκφέρει άποψη επί ενός λογοτεχνικού κειμένου. Κατά πόσο μπορεί, όμως, ένα διερμηνέας να «ερμηνεύσει» ένα ιατρικό πόρισμα, για παράδειγμα; Μια τέτοιου είδους διαμεσολάβηση, θα μπορούσε, όπως θα δούμε παρακάτω, να οδηγήσει σε επικίνδυνες απραπούς.

Διαφαίνεται, λοιπόν, από την ετυμολογία ακόμα των λημμάτων, μια υποκειμενική παρέμβαση στο νόημα της εκφοράς, της οποίας τα όρια είναι εντελώς ασαφή και απροσδιόριστα.

Η ακριβής σημασία του όρου δεν έχει ποτέ διευκρινιστεί και γι' αυτό τον λόγο προκύπτει ένα κενό όχι μόνο ως προς τη σημασία αλλά και ως προς την ίδια την υπόστασή του. Δεν είναι καν σαφές στα ελληνικά ποια είναι η ακριβής και σωστή απόδοση του αγγλικού όρου ή ακόμα και ποιος είναι ο αγγλικός όρος και πώς ακριβώς χρησιμοποιείται. Έτσι, αν ψάξει κανείς σε μηχανή αναζήτησης, εμφανίζονται 1380 αποτελέσματα για τη «διαπολιτισμική μεσολάβηση», 939 αποτελέσματα για την «πολιτιστική διαμεσολάβηση», 490 για την «πολιτισμική διαμεσολάβηση», ακόμα και 125 αποτελέσματα για τον «διαπολιτισμικό διαμεσολαβητή» (και μάλιστα και σε κείμενα της ΕΕ,⁹ αλλά και στα γνωστικά αντικείμενα της Σχολής Αξιοματικών και της Σχολής Αστυφυλάκων της Αστυνομικής Ακαδημίας,¹⁰) καθώς και 81 αποτελέσματα για τον «πολιτισμικό μεσολαβητή».¹¹

9. Ένα παράδειγμα είναι ο ιστότοπος <http://romateaching.eu>.

10. <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/7850225.pdf>.

11. Η κατάσταση οδηγείται σε ακόμα μεγαλύτερη σύγχυση με τη χρήση του ίδιου όρου και για τη διαδικασία της δικαστικής διαμεσολάβησης για την εξωδικαστική επίλυση διαφορών, όπου και πάλι παρατηρείται μεγάλη σύγχυση με τη χρήση των όρων. Όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα του Ελληνικού Κέντρου Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας «Η **διαμεσολάβηση** είναι η αναζήτηση, από τα αντιμαχόμενα μέρη σε μια διαφορά, μιας συμβιβαστικής λύσης μέσω κοινά αποδεκτής διαδικασίας και σε ουδέτερο τόπο, παρουσία και με τη βοήθεια ενός τρίτου προσώπου, του **διαμεσολαβητή**» (<http://www.hellenic-mediation.gr/diamesolavhsh/perigrafh-diamesolavhshs>). Ο επίσημος όρος για τη θεσμοθετημένη διαδικασία είναι «διαμεσολάβηση», αλλά υπάρχουν πολλές αναφορές του όρου «μεσολάβηση», καθώς και πάλι στα αγγλικά ο όρος είναι *mediation*. Ένα παράδειγμα είναι άρθρο σε ιστολόγιο ειδήσεων με τίτλο «Ινστιτούτο Κατάρτισης Μεσολαβητών», το οποίο αναφερόταν στο νεοσύσταθέν Ινστιτούτο Κατάρτισης Διαμεσο-

Στην αγγλική γλώσσα υπάρχει επίσης, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αντίστοιχη διαφοροποίηση και σύγχυση. Ο όρος *intercultural mediation* εμφανίζεται 40900 φορές, *cultural intermediation* 8210 φορές, *intercultural intermediation* 255, ενώ για τους όρους *cultural intermediary* και *cultural mediation* υπάρχουν 9100 και 119000 αποτελέσματα αντίστοιχα, αλλά πολλές φορές οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται με διαφορετικό νόημα (όχι του γλωσσικού μεσολαβητή αλλά του πολιτικού/ διπλωματικού μεσολαβητή).

Ένα παράδειγμα της σύγχυσης που επικρατεί βρίσκουμε στο Ετήσιο Πρόγραμμα 2010 του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών της Ουγγαρίας, όπου μεταξύ των επιλέξιμων δράσεων αναφέρεται η εξής: «Ενίσχυση της ικανότητας των δημόσιων αρχών και των παρόχων δημόσιων υπηρεσιών να αλληλεπιδρούν με υπηκόους τρίτων χωρών μέσω *διερμηνείας και μετάφρασης, διαπολιτισμικής μεσολάβησης*» (δική μου έμφαση). Ο τρόπος παράθεσης των όρων δε βοηθά στην κατανόηση της διαφοροποίησης ή ταύτησης μεταξύ των τριών επιλογών. Παρακάτω στο ίδιο κείμενο, αναφέρεται μεταξύ των Προσδοκώμενων ποσοτικοποιημένων αποτελεσμάτων και δεικτών που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν: «Τουλάχιστον ένα έργο με στόχο την ενίσχυση της ικανότητας της δημόσιας διοίκησης και των παρόχων δημόσιων υπηρεσιών μέσω *διερμηνείας ή μετάφρασης ή μεσολάβησης*»¹².

Σε άλλο παράδειγμα, από την Ιταλία, οι όροι «*cultural mediator*» και «*intercultural mediator*» χρησιμοποιούνται στο ίδιο κείμενο για να δηλώσουν την ίδια ιδιότητα σε εκτενή έκθεση του ιταλικού παραρτήματος του Ευρωπαϊκού Δικτύου για τη Μετανάστευση που αφορά τη διαδικασία ασύλου στην γειτονική χώρα¹³. Ένα πρόσφατο παράδειγμα της σύγχυσης στα ελληνικά βρίσκουμε στον ιστότοπο του έργου SONETOR (Training of cultural mediators utilizing new Social Networking Software), όπου στα αγγλικά χρησιμοποιείται ο όρος *cultural mediator* και στα ελληνικά «*διαπολιτισμικός μεσολαβητής*» και μάλιστα στο ίδιο κείμενο «Τι είναι ο Διαπολιτισμικός Μεσολαβητής (Cultural Mediator);»¹⁴.

Αυτή η πρωτογενής ασάφεια αντανακλάται και στην προσπάθεια ορισμού και οριοθέτησης του ρόλου τους δια/πολιτισμικού δια/μεσολαβητή, όπως θα δούμε παρακάτω.

λαβητών Θεσσαλονίκης, όπως αναφερόταν στο κυρίως άρθρο (http://www.salonicanews.com/2013/04/blog-post_219.html).

12. http://www.solidalapok.hu/sites/default/files/Integracios_Alap_2010_evi_program.pdf, δική μου έμφαση

13. <http://www.emnitaly.it/images/studi/6/nateng.pdf>

14. <http://www.sonetor-project.eu/el/> Το έργο SONETOR, που χρηματοδοτείται από την ΕΕ, «στοχεύει στην ενίσχυση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των Πολιτισμικών Διαμεσολαβητών, μέσω της ανάπτυξης καινοτόμου περιεχόμενου και προγραμμάτων Επαγγελματικής Κατάρτισης και Εκπαίδευσης» και συμμετέχουν από ελληνικής πλευράς το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων.

3. ΔΙΑ/ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑ/ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΡΟΛΟΥ

Η σύγχυση μεταξύ των όρων φαίνεται να αντικατοπτρίζεται και σε μια σύγχυση ρόλων, όπως φαίνεται και στο άρθρο των Rudvin & Tomassini (2008: 247)¹⁵, όπου επιχειρείται μια διασαφήνιση των ρόλων και των όρων, που τελικά «χάνεται στη μετάφραση». Οι συγγραφείς δηλώνουν ότι:

«Το ζήτημα του ρόλου είναι ακόμα πιο ενδιαφέρον στην Ιταλία σε σύγκριση με πολλές άλλες χώρες λόγω της κυριαρχίας του επονομαζόμενου «mediatore culturale/interculturale» (πολιτισμικού/διαπολιτισμικού μεσολαβητή), του «mediatore linguistic-culturale» (γλωσσικού-πολιτισμικού μεσολαβητή) [...] Για γεωπολιτικούς λόγους και λόγους εθνικής πολιτικής, το έργο της διερμηνείας μεταξύ θεσμικών οργάνων και μεταναστών αποτελεί συχνά πεδίο του επονομαζόμενου «πολιτισμικού μεσολαβητή». Μέχρι σήμερα, όμως, λίγοι δημόσιοι οργανισμοί έχουν θεσμοθετήσει τυπικά προσόντα ή έχουν οργανώσει μαθήματα για πολιτισμικούς μεσολαβητές, ενώ ακόμα λιγότεροι τα έχουν κάνει αυτά για γλωσσικούς μεσολαβητές». (δική μου έμφαση)

Ξαφνικά ο αναγνώστης έρχεται αντιμέτωπος με μια πραγματικότητα την οποία οι συγγραφείς αυτού του άρθρου αποδίδουν σε «γεωπολιτικούς λόγους και λόγους εθνικής πολιτικής», οι οποίοι όμως ποτέ δεν κατονομάζονται μέσα στο άρθρο. Υπάρχει, λοιπόν, μια σχεδιασμένη πολιτική πίσω από τη χρήση αυτών των όρων και ρόλων, που εμποδίζει την επαγγελματική διασαφήνιση αυτού του επαγγέλματος και την επαγγελματική ταυτότητα των ατόμων που παρέχουν αυτές τις υπηρεσίες. Και αυτό δεν είναι το μόνο θέμα που μένει εκκρεμές στο κείμενο· παρακάτω, και μάλιστα σε υποσημείωση, οι συγγραφείς επιχειρούν να διασαφηνίσουν τους όρους και να ξεκαθαρίσουν το τοπίο της «μεσολάβησης» ως εξής:

«Ο όρος ‘μεσολαβητής’ είναι σημασιολογικά προβληματικός: η ίδια η ιδέα ενός διερμηνέα που είναι *μεσολαβητής* ουσιαστικά του δίνει σημαντική εξουσία και ευθύνη αν σκεφτούμε τη ‘μεσολάβηση’ ως ‘διαπραγμάτευση’, δηλαδή όπως στη ‘διαπραγμάτευση μιας ειρηνευτικής συμφωνίας’ ή στη ‘διαπραγμάτευση μεταξύ ενός ζευγαριού σε μια υπόθεση επιμέλειας’. Υπάρχει μια αμυδρή, αλλά απροσδιόριστη, αίσθηση διαιτησίας που μοιάζει παράταιρη – ή μάλλον αντίθετη – προς την υποτιθέμενη αμεροληψία τόσο του πολιτισμικού όσο και του γλωσσικού μεσολαβητή, για να μην αναφέρουμε τον διερμηνέα/μεταφραστή» (Rudvin & Tomassini, 2008: 250).

15. «Migration, ideology and the interpreter-mediator: The role of the language mediator in educational and medical settings in Italy» [Μετανάστευση, ιδεολογία και ο διερμηνέας-μεσολαβητής: Ο ρόλος του γλωσσικού μεσολαβητή σε εκπαιδευτικά και ιατρικά περιβάλλοντα στην Ιταλία].

Πιστεύω ότι αυτή η απόπειρα διασαφήνισης όχι απλώς καταλήγει στο κενό, αλλά μάλλον επιφέρει περισσότερη σύγχυση από όση αρχικά ενυπάρχει στη χρήση των όρων και στους ρόλους. Η μεσολάβηση εμπλέκεται με τη διαπραγματεύση και τη διαιτησία, ειρηνευτικές συμφωνίες και υποθέσεις επιμέλειας τέκνων. Μέσω αυτής της προσπάθειας, έρχονται στην επιφάνεια όλα τα προβλήματα των ρόλων και των όρων.

Το ίδιο πρόβλημα επανέρχεται και παρακάτω:

«παρόλο που η ‘μεσολάβηση’ έχει κεντρικό ρόλο στη δουλειά του μεσολαβητή, το γεγονός ότι η λέξη ‘μεσολάβηση’ είναι ευέλικτη και ανοιχτή σε μια πλειάδα ορισμών οδηγεί σε μια κατάσταση όπου οι ίδιοι οι μεσολαβητές πρέπει να συμπληρώνουν τα κενά, να προβλέπουν προβλήματα και να έρχονται σε επαφή (liaise) με τους συνομιλητές: πράγματι, παίζουν ενεργό ρόλο όχι μόνο στην επίλυση διαφορών αλλά και στη διαχείριση και τον σχεδιασμό της ίδιας της δουλειάς τους» (Rudvin & Tomassini, 2008: 257).

Η παραδοξολογία συνεχίζεται με το οξύμωρο του ρόλου να έρχεται στην επιφάνεια, σε σχέση ιδιαίτερα με το ρόλο αυτών των μεσολαβητών σε νοσοκομεία της Ιταλίας, όπως εξηγείται εκτενώς σε υποσημείωση πάλι:

«Οι γλωσσικοί/πολιτισμικοί μεσολαβητές αναμένεται να απλοποιούν όρους για τον ασθενή, να συνοψίζουν μακροσκελείς προτάσεις, να εξηγούν πολιτισμικές αναφορές και να προσαρμόζουν τη μετάφρασή τους στην κουλτούρα του αποδέκτη. Τους ζητείται να παρεμβαίνουν στο διάλογο για να ενημερώνουν τους ασθενείς σε περίπτωση παρανοήσεων μεταξύ τους. Επιπλέον, αναμένεται να βοηθούν τους ασθενείς με τις γραφειοκρατικές διαδικασίες μετά τη συζήτηση με το προσωπικό» (Rudvin & Tomassini, 2008: 261).

Παρόλ’ αυτά, και παρόλο που «οι μεσολαβητές αναλαμβάνουν έναν πολύ ενεργό ρόλο στο επικοινωνιακό συμβάν», «τους ζητείται να είναι ‘ουδέτεροι και αμερόληπτοι’». Αυτά στο νοσοκομείο. Στο σχολείο «οι μεσολαβητές συχνά θεωρούνται ως ένα είδος ‘τεχνικής φιγούρας’ (technical figure) παρόμοια με το υποστηρικτικό διδακτικό προσωπικό για τους ανάπηρους μαθητές», ή «παίζουν το ρόλο των συνηγόρων των μειονοτήτων που προσπαθούν να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των κοινοτήτων τους». Και πάλι, όμως, «Παρόλο που έχουν πολλαπλά καθήκοντα (multitask), ένας από τους κύριους ρόλους των μεσολαβητών εξακολουθεί να είναι αυτός της μετάφρασης/διερμηνείας» (Rudvin & Tomassini, 2008: 258). Προς το τέλος, μάλιστα, υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ «μεσολαβητών» και «διερμηνέων»:

«Λόγω των δεξιοτήτων τους στη γεφύρωση πολιτισμών, οι γλωσσικοί/πολιτισμικοί μεσολαβητές προτιμούνταν σε όλες αυτές τις περιστάσεις όπου οι ασθενείς προέρχονται από μη-Δυτικές χώρες, δηλαδή όταν η συχνότητα των πολιτισμικών θεμάτων αναμένεται να είναι αρκετά υψηλή. Ορισμένοι

οργανισμοί [...] ανέτρεχαν σε έμπειρους μεσολαβητές και ποτέ σε «απλούς διερμηνείς» καθώς, όπως αναφέρουν, αποδίδουν «μεγάλη σημασία στον κοινό πολιτισμό» (Rudvin & Tomassini, 2008: 261).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι στον ίδιο τόμο η Niska (2002: 138)¹⁶, θέτει και πάλι θέματα ορολογίας όπου όμως, σε αντίθεση με την παραπάνω προσέγγιση όπου γλωσσικός και πολιτισμικός μεσολαβητής αντιμετωπίζονται σαν μία οντότητα, γίνεται σαφής διάκριση μεταξύ «‘μεταφραστική’/‘γλωσσικού διερμηνέα’» και «‘συνηγόρου’/ ‘πολιτισμικού διερμηνέα’»:

«Οι συζητήσεις για τον επαγγελματικό ρόλο του διερμηνέα συνήθως υπογραμμίζουν δύο αντίθετες αρχές ή ιδέες: τον ουδέτερο ‘μεταφραστική’/‘γλωσσικό διερμηνέα’, σε αντίθεση με τον ‘συνήγορο’/‘πολιτισμικό διερμηνέα’. [...] ο μεγαλύτερος όγκος της διερμηνείας λαμβάνει χώρα στο βασικό επίπεδο του «διαύλου», όπου δηλαδή παρέχεται ‘μόνο διερμηνεία’. [...] Οι άλλοι δύο ρόλοι, πολιτισμικός μεσάζοντας (cultural broker) και συνήγορος, είναι πιο αμφιλεγόμενοι».

Όλα τα παραπάνω, νομίζω ότι φέρνουν στην επιφάνεια το οξύ πρόβλημα που προκύπτει λόγω απουσίας σαφούς προσδι/ορισμού όρων και ρόλων. Ως αποτέλεσμα, όχι μόνο οι εμπλεκόμενοι φορείς, αλλά και οι ερευνητές ακόμα δεν έχουν διευκρινίσει αυτά τα ζητήματα, με αποτέλεσμα να διαιωνίζονται οι παρανοήσεις και παρερμηνείες.

3. ΔΙΑ/ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑ/ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Στο σημείο αυτό, θα αφήσουμε τη σύγχυση της ορολογίας και θα προχωρήσουμε σε πρακτικά ζητήματα που προκύπτουν από την εφαρμογή προγραμμάτων που αποσκοπούν στην άρση του επικοινωνιακού αδιεξόδου με τους μετανάστες.

Ο όρος «δια/πολιτισμικός δια/μεσολαβητής» χρησιμοποιείται ευρέως από φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως για παράδειγμα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών. Το ταμείο αυτό, το οποίο συστάθηκε το 2007, αποτελεί το βασικό μέσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών, όπως δηλώνεται και Απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη σύσταση του Ταμείου: «Σκοπός του [...] Ταμείου [...] είναι η υποστήριξη των προσπαθειών που καταβάλλουν τα κράτη μέλη για την ομαλή ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών με διαφορετικό οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό, γλωσσικό και εθνοτικό υπόβαθρο στις ευρωπαϊκές κοινωνίες και για

16. Στο άρθρο της «Community interpreter training: Past, present, future» [Κατάρτιση του διερμηνέα κοινοτήτων: Παρελθόν, παρόν και μέλλον].

την τήρηση των όρων διαμονής τους»¹⁷. Ο όρος χρησιμοποιείται από το Ταμείο από το 2007 με την εξής αναφορά στα Ετήσια Προγράμματα 2007-2008:

«Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές αποτελούν κυρίαρχο διάλογο επικοινωνίας μεταξύ των υ.τ.χ. [υπηκόων τρίτων χωρών] και της κοινωνίας υποδοχής. Τα προγράμματα αποσκοπούν αφενός μεν στη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης, αφετέρου δε στην απόκτηση των απαιτούμενων δεξιοτήτων για τη στήριξη των μεταναστών ώστε να διευκολυνθεί η επικοινωνία και η κατανόηση μεταξύ των τελευταίων και του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών καθώς και η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών προς το μεταναστευτικό πληθυσμό. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη συμμετοχή στα εκπαιδευτικά προγράμματα ανέργων νέων μεταναστών δεύτερης γενιάς»¹⁸.

Η αναφορά αυτή μετατρέπεται ως εξής στο ετήσιο πρόγραμμα 2009:

«Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές αποτελούν τη γέφυρα επικοινωνίας των υ.τ.χ με την κοινωνία υποδοχής. Η διαπολιτισμική μεσολάβηση καθιστά ευκολότερη την επαφή των υ.τ.χ. με τη δημόσια διοίκηση και διευκολύνει την πρόσβασή τους σε αγαθά και υπηρεσίες. Ο σκοπός της εν θέματι δράσης είναι να αναδειχθεί η αξία της διαπολιτισμικότητας στον τομέα της υγείας, μέσω της απρόσκοπτης πρόσβασης των μεταναστών στις υπηρεσίες υγείας ανεξαρτήτως του φύλου τους, της εθνοτικής τους καταγωγής ή των πολιτισμικών τους καταβολών»¹⁹».

Το κόστος των «Προγραμμάτων Εκπαίδευσης Διαπολιτισμικών Μεσολαβητών» ανήλθε σε 11.000 ευρώ το 2007 (Δράση 2), 70.000 ευρώ το 2008 (Δράση 1.1). Το κόστος του προγράμματος «‘Διαπολιτισμική Μεσολάβηση’ σε Επιλεγμένα Νοσοκομεία των Περιφερειών Αθήνας και Θεσσαλονίκης» (Δράση 3.1.6) χρηματοδοτήθηκε με 468.000 ευρώ το 2009, ενώ το 2010 η «‘Διαπολιτισμική Μεσολάβηση’ σε Επιλεγμένα Νοσοκομεία της Χώρας» (Δράση 1.4) με 400.000 ευρώ και η «‘Διαπολιτισμική Μεσολάβηση’ για την υποστήριξη της πρόσβασης στη στέγαση και τις κοινωνικές υπηρεσίες» (Δράση 1.5) επίσης με 110.000 ευρώ. Η «Δημιουργία Μητρώου εκπαιδευμένων Διαπολιτισμικών Μεσολαβητών και δικτύωση των Διαπολιτισμικών Μεσολαβητών μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας» (Δράση 1.1, έργο Β) το 2011 με 100.000 ευρώ. Το 2012 ανακοινώνεται το υποέργο 1.2γ/12 για την «Προώθηση της Διαπολιτισμικής Μεσολάβησης σε επιλεγμένα νοσοκομεία» με προϋπολογισμό 400.000 ευρώ, το οποίο υλοποιείται το 2014. Το 2012-13 έχουμε το έργο SONETOR για την εκπαίδευση των διαπολιτισμικών μεσολαβητών μέσω λογισμικό κοινωνικής δικτύωσης με χρηματοδότηση

17. Απόφαση του Συμβουλίου της 25^{ης} Ιουνίου 2007 για τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007D0435&from=EL>

18. Ετήσιο Πρόγραμμα 2007 & 2008, στο <http://ete.ypes.gr/wp-content/uploads/2014/06/AnnualProgramme2008.doc>

19. Ετήσιο Πρόγραμμα 2009, στο ete.ypes.gr/wp-content/uploads/2014/06/etisio_2009.doc

381.500 ευρώ. Το 2013 τα υποέργα «Διαπολιτισμική μεσολάβηση σε φορείς που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες σε ευπαθείς ομάδες μεταναστών» και «Διαπολιτισμική μεσολάβηση σε μονάδες-κέντρα απεξάρτησης της Χώρας» με συνολικό προϋπολογισμό 200.000 ευρώ. Η συνολική δαπάνη των έργων αυτών ανέρχεται σε 2.140.500 ευρώ.

Στα έργα αυτά δεν υπάρχει καμία απολύτως αναφορά στον όρο «διερμηνείς». Υπάρχει, δηλαδή, ένας πολύ σαφής διαχωρισμός των όρων που ακολουθείται όλα αυτά τα χρόνια με συνέπεια και συνέχεια και δηλώνει εμφανέστατα την επιλογή του όρου «διαπολιτισμικός μεσολαβητής» έναντι του «διερμηνέα δημοσίων υπηρεσιών» ή «κοινοτικού διερμηνέα».

4. ΔΙΑ/ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΔΙΑ/ΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ: ΠΑΡΕΡΜΗΝΕΙΣ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Είναι σαφές και από την παραπάνω ανάλυση ότι πολλοί από τους όρους που χρησιμοποιούνται εστιάζουν στην πολιτισμική εγγύτητα μεταξύ του μεταφραστή και του «πελάτη». Η έμφαση, δηλαδή, δεν είναι τόσο στη γλώσσα και την επικοινωνία, όσο στη μεσολάβηση μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών. Δεν είναι η γλωσσική επικοινωνία αυτή για την οποία απασχολούμε αυτό το άτομο όσο η πολιτισμική επικοινωνία, κάτι που πιθανόν θα οδηγήσει σε σημαντικό επικοινωνιακό έλλειμμα. Κύριο αίτιο του προβλήματος είναι ότι το επικοινωνιακό πρόβλημα των μεταναστών θεωρήθηκε, και συνεχίζει να θεωρείται, πρωτίστως κοινωνικό, με αποτέλεσμα ως λύση να προτείνεται ένα κράμα κοινωνικού λειτουργού και διερμηνέα. «Αυτό το κράμα διερμηνείας και κοινωνικής εργασίας, καθώς και οι συγκρούσεις ρόλων που προκύπτουν, εμπόδισαν την ανάπτυξη μιας σαφούς επαγγελματικής εικόνας των κοινοτικών διερμηνέων» (Prunč, 2012: 4), οι οποίοι απέμειναν να ασχολούνται με τους «απόκληρους της κοινωνίας» όπως θεωρούνται οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί.

Αυτή η σύγχυση, όμως, εκτός από τα προβλήματα που δημιουργεί, ενέχει και πολλούς κινδύνους, όπως φαίνεται σε πληθώρα παραδειγμάτων, κυρίως από χώρες της Ευρώπης. Θα αναφερθώ σε κάποια από αυτά.

Σε άρθρο της με τίτλο «Interlinguistic and intercultural mediation in health-care settings» [Διαγλωσσική και διαπολιτισμική μεσολάβηση στους χώρους της υγειονομικής περίθαλψης] η Pignataro (2012: 73-74) επιχειρεί να εξηγήσει τον ρόλο του μεσολαβητή:

«Η μετάφραση του μεσολαβητή μπορεί να πάρει διάφορες μορφές (Amato/Gavioli 2007: 294) και να έχει μια σημαντική συμβολή στη διαλογική διάδραση: ο μεσολαβητής αποφασίζει πότε να μεταφράσει και πότε όχι, πότε να διευρύνει το κείμενο για να καθησυχάσει έναν συμμετέχοντα [...], συν-

καταστευάζοντας νοήματα (Davidson, 2002) και προωθώντας τη συμμετοχή των ομιλητών εντός της διάδρασης».

Παρακάτω, η Pignataro (2012: 74) διευκρινίζει ακόμα περισσότερο:

«Ο ΔΔΜ [Διαγλωσσικός Διαπολιτισμικός Μεσολαβητής] διαδραματίζει επίσης έναν *δημιουργικό ρόλο*: κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ακρόασης και ανα-διατύπωσης του περιεχομένου, η χρήση συγκεκριμένης ιατρικής ορολογίας θα μπορούσε να υπονομεύσει την κατανόηση ή να οδηγήσει σε παρανοήσεις. Το πρωτότυπο κείμενο διαμελίζεται (dissected) και οι ασάφειες αφαιρούνται, για να δοθεί συναισθηματική ασφάλεια στον ασθενή: το αποτέλεσμα είναι ένα κείμενο το οποίο διαφέρει εντελώς από το πρωτότυπο, ένα κείμενο που φέρει τη δική του ταυτότητα (de Pury Toumi 2005: 133), εντός του οποίου ενυπάρχει μια δυναμική συνάντηση με το Άλλο. Ο ΔΔΜ παράγει ένα κείμενο που λαμβάνει υπόψη του τα συμφέροντα του ασθενή για τον οποίο δουλεύει και με τον οποίο πιθανόν να μοιράζεται μια παρόμοια μεταναστευτική εμπειρία. Ένα κείμενο που δεν αποτελεί ακριβές αντίγραφο του πρωτοτύπου, αλλά ένα νέο, έχοντας κατά νου τον πολιτισμό και την αντίληψη του ασθενή».

Αντλαμβάνεται κανείς, λοιπόν, διαβάζοντας αυτές τις γραμμές, πόσο επικίνδυνη μπορεί να γίνει αυτή η σύγχυση ρόλων. Πώς μπορεί ένας διερμηνέας να «διαμελίσει» τις συμβουλές ενός γιατρού, να «αναδιατυπώσει» τις οδηγίες του, αφαιρώντας συγκεκριμένη ιατρική ορολογία αν (κατά τη γνώμη ποιου;) υπονομεύει την κατανόηση; Με τη λογική αυτή, ακόμα κι εμείς που μιλάμε ελληνικά θα έπρεπε να συνοδευόμαστε από έναν τέτοιο διερμηνέα στις συναντήσεις μας με γιατρούς, γιατί κανείς μας δεν γνωρίζει ιατρική ορολογία. Τα παράδοξα του συγκεκριμένου κειμένου επιτείνονται από τις φιλοσοφικές του αναζητήσεις, που εδώ φαντάζουν εντελώς ξένες και ανοίκειες στο περιεχόμενο του συγκεκριμένου κειμένου. Έτσι, η «δυναμική συνάντηση με το Άλλο» μένει μετέωρη και ασύνδετη με οτιδήποτε αναφέρεται στο κείμενο.

Η ίδια κατάσταση επαναλαμβάνεται και στα νοσοκομεία του Βελγίου, όπου λειτουργεί από το 1999 Πρόγραμμα Διαπολιτισμικής Μεσολάβησης.²⁰ Ο Verrept (2008: 188-89)²¹ εξηγεί τον ρόλο του μεσολαβητή στο πλαίσιο αυτού του έργου:

«Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές στα βελγικά νοσοκομεία:

- κάνουν διερμηνεία,
- λειτουργούν ως μεσάζοντες πολιτισμού [...]. Θέλουμε να τονίσουμε ότι δεν περιμένουμε ούτε θεωρούμε ότι διαθέτουν εθνογραφικές γνώσεις

20. Στο ίδιο άρθρο, μάλιστα, ο συγγραφέας δίνει έναν προϋπολογισμό του έργου για το έτος 2006: το έργο, λοιπόν, ανήλθε σε 2.000.000 ευρώ με περίπου 74.000 «παρέμβασης» των διαμεσολαβητών (188).

21. Στο άρθρο του «Intercultural mediation: An answer to healthcare disparities» [Διαπολιτισμική μεσολάβηση: μια απάντηση στις ανισότητες της υγειονομικής περίθαλψης].

όπως ίσως έχουν οι πολιτισμικοί ανθρωπολόγοι. Παρόλ' αυτά θεωρούμε ότι η σχετική τους εξοικείωση με τον κόσμο του γιατρού καθώς και αυτόν των μελών της δικής τους κοινότητας μπορεί να αποδειχθεί εξαιρετικά χρήσιμη για την αύξηση της πολιτισμικής ικανότητας της ιατρικής ομάδας,

- προσφέρουν πρακτική βοήθεια στους ασθενείς καθώς και συναισθηματική υποστήριξη. Ωστόσο, δε λειτουργούν ως ερασιτέχνες ψυχοθεραπευτές,
- μπορεί να εμπλακούν στη μεσολάβηση διαφορών όταν οι γλωσσικές ή πολιτισμικές παρανοήσεις είναι η αιτία αυτών των διαφορών,
- μπορεί να λειτουργήσουν ως συνήγοροι ασθενών που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες όταν αυτοί αντιμετωπίζουν ρατσισμό ή διακρίσεις ή όταν διακυβεύεται η ευημερία ή η αξιοπρέπεια του ασθενή,
- επισκέπτονται τους ασθενείς που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες στους θαλάμους τους για να ελέγξουν αν χρειάζονται βοήθεια (η οποία θα τους παρασχεθεί στη συνέχεια σε συνεργασία με τις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης),
- τονίζουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ασθενείς που ανήκουν σε εθνοτικές μειονότητες στο νοσοκομειακό προσωπικό και στη διοίκηση του νοσοκομείου,
- παρέχουν υγειονομική εκπαίδευση στους ασθενείς».

Βλέπουμε, λοιπόν, ένα απίστευτο σύνολο οκτώ διαφορετικών δραστηριοτήτων που πρέπει να αναλάβει ο διερμηνέας σε ένα νοσοκομείο, μεταξύ αυτών να παρέχουν πρακτική βοήθεια και ψυχολογική υποστήριξη στους ασθενείς, να τους βοηθούν με γραφειοκρατικά ζητήματα, να αναλαμβάνουν μεσολάβηση διαφορών όταν κρίνουν ότι αυτές οι διαφορές έχουν βαθύτερα πολιτισμικά αίτια, να υπερασπίζονται τους ασθενείς όταν κρίνουν ότι αντιμετωπίζονται με ρατσισμό κ.ά. Με άλλα λόγια, τους δίνονται υπερ-καθήκοντα αλλά και υπερεξουσίες, τις οποίες είναι αμφίβολο αν και πώς μπορούν να διαχειριστούν.

5. ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

Η χρήση των όρων αυτών σε χώρες που έχουν μακρά παράδοση στο χώρο της παροχής υπηρεσιών διερμηνείας σε δημόσιες υπηρεσίες μπορεί ίσως μας δώσει μια εντελώς διαφορετική οπτική στο συγκεκριμένο ζήτημα. Για τον σκοπό αυτό, θα αναφερθώ σε δύο παραδείγματα που είναι ενδεικτικά της προσέγγισης που ακολουθείται στην Αυστραλία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Στην Αυστραλία, όπου υπάρχουν σαφείς κανόνες για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών, όπου υπάρχει αυστηρό σύστημα πιστοποίησης και προγράμματα κατάρτισης, ο όρος που επιλέγεται είναι «διερμηνέας». Σε έντυπο που διανέμεται από την Διαπολιτισμική Μονάδα Ψυχιατρικής της Πολιτείας Βικτώρια (Victorian

Transcultural Psychiatry Unit) το κεφάλαιο με τίτλο «Κατανοώντας το επάγγελμα του διερμηνέα» αναφέρεται στον «Διερμηνέα ως 'Πολιτισμικό Σύμβουλο'», όπου γίνεται σαφές ότι ο διερμηνέας δεν θα πρέπει να αποτελεί πηγή πληροφόρησης σχετικά με πολιτισμικά στοιχεία για διάφορους λόγους, όπως: οι πολιτισμικής φύσης παρατηρήσεις του διερμηνέα πιθανόν να αποτελούν «υποκειμενική» άποψη του ίδιου, «η οποία μπορεί να ισχύει ή να μην ισχύει για τον πελάτη με τον οποίο δουλεύετε»· πιθανόν ο διερμηνέας να μην έχει την απαραίτητη γνώση· το γεγονός ότι ο πελάτης και ο διερμηνέας μοιράζονται την ίδια γλώσσα δε σημαίνει ότι ταυτίζονται από εθνοτικής ή πολιτισμικής άποψης· ο διερμηνέας πιθανόν να μην επιθυμεί να σχολιάσει πολιτισμικά ζητήματα (Miletic, 2006: 12).

Εδώ, λοιπόν, διαπιστώνουμε τη σαφή θέση της υπηρεσίας να αποτρέπεται η πληροφόρηση του διερμηνέα για πολιτισμικά ζητήματα για πολλούς λόγους που παρατίθενται στο κείμενο. Το ίδιο ισχύει και στο παράδειγμα που ακολουθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο αυτή τη φορά.

Σε ιστότοπο που απευθύνεται σε όλους τους κοινωνικούς λειτουργούς της χώρας, υπάρχει ένα άρθρο²² το οποίο ανατρέπει σε συγκεκριμένα παραδείγματα. Ένα από αυτά είναι το εξής:

«Το σενάριο: Ένα σχολείο υπονιάζεται ότι μια μαθήτρια, που πρόκειται να λείπει πολύ καιρό για διακοπές, μπορεί να εξαναγκαστεί να παντρευτεί παρά τη θέλησή της. Η υπόθεση παραπέμπεται στις υπηρεσίες προστασίας παιδιών. **Η επαγγελματική πρόκληση:** Η οικογένεια λέει πως πρόκειται για μια πρακτική που αποτελεί μέρος της κουλτούρας τους και της θρησκείας τους. Δεν μιλούν αγγλικά και οι κοινωνικοί λειτουργοί χρησιμοποιούν διερμηνεία από την κοινότητα της οικογένειας. **Τεχνικές για τους κοινωνικούς λειτουργούς:** Προτιμήστε να μην χρησιμοποιήσετε διερμηνέα από την ίδια κοινότητα. Είναι απίθανο να έχει εκπαιδευτεί στην προστασία παιδιών και θα μπορούσε να συνεργαστεί με την οικογένεια²³».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως φαίνεται από τα δύο παραπάνω παραδείγματα, υπάρχουν περιπτώσεις όπου συνιστάται η αποστασιοποίηση του διερμηνέα από οποιαδήποτε πολιτισμικά ζητήματα, με παρότρυνση μάλιστα, στη δεύτερη περίπτωση, να χρησιμοποιηθεί διερμηνέας εκτός της συγκεκριμένης κοινότητας. Κατά συνέπεια, το μοντέλο της πολιτισμικής εγγύτητας δεν θεωρείται επιτυχημένο στις χώρες αυτές και συνιστάται η αποφυγή του, σε ορισμένες τουλάχιστον περιπτώσεις. Για το λόγο αυτό, πολ-

22. με τίτλο «Avoiding cultural and racial traps in child protection» [Πώς να αποφύγετε πολιτισμικές και φυλετικές παγίδες στην προστασία των παιδιών]

23. <http://www.communitycare.co.uk/articles/02/03/2011/116341/avoiding-cultural-and-racial-traps-in-child-protection.htm>

λές χώρες εμμένουν στη χρήση του όρου «διερμηνέας» και αποφεύγουν πλήρως τη χρήση «διαπολιτισμικών μεσολαβητών» που μπορεί να οδηγήσει σε επικίνδυνες ατραπούς, όπως είδαμε και παραπάνω.

Πιστεύω πως όλα αυτά θα πρέπει να οδηγήσουν την Ευρωπαϊκή Ένωση, και τις χώρες μέλη της, σε επανεξέταση της μέχρι σήμερα πολιτικής τους. Σε κάθε περίπτωση, είναι απαραίτητη η διασαφήνιση των όρων, των ορίων και των ρόλων, ώστε να μην αναλαμβάνει ο διερμηνέας καθήκοντα που δεν εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του και να μην παρεμβαίνει άκριτα και ανεξέλεγκτα σε περιστάσεις που απαιτούν πολύ σοβαρή αντιμετώπιση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Μπαμπινιώτης, Γ. (2008) *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Μπουρδάρας, Γ. (2014) «Σε 473.214 ανέρχονται οι νόμιμοι μετανάστες», *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε στις 18/08/2014 από <http://www.kathimerini.gr/753926/article/epikairothta/politikh/se-473124-anerxontai-oi-nomimoi-metanastes>.

Ξενόγλωσση

Martin, A. & Valero-Garcés, C. (2008) “Introduction” in C. Valero-Garcés & A. Martin (eds.) *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and dilemmas*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, pp. 1-7.

Mikkelsen, H. (2008) “Evolving views of the court interpreters’ role: Between Scylla and Charybdis” in C. Valero-Garcés & A. Martin (eds.) *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and dilemmas*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, pp. 81-97.

Miletic, T. *et al.* (2011) *Κατευθυντήριες οδηγίες για την αποτελεσματική συνεργασία με διερμηνείς στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας*. Μετ. Ε. Βελινίδου, Παπαγεωργίου. Κέντρο Ημέρας «Βαβέλ». Ανακτήθηκε στις 18/08/2014 από http://www.syn-eirmos.gr/babel/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=34&Itemid=225.

Niska, H. (2002) “Community interpreter training: Past, present, future”, in G. Garzone & M. Viezzi (eds.) *Interpreting in the 21st century: Challenges and Opportunities*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, pp.133-144.

- Pignataro, C. (2012) “Interlinguistic and intercultural mediation in healthcare settings”, *The Interpreters’ Newsletter*, Vol. 17, pp. 71-82.
- Pöschhacker, F. (2007) “Critical Linking up: Kinship and convergence in interpreting studies” in C. Wadensjö, B. Englund Dimitrova, A. Nilsson (eds.) *The Critical Link 4: Professionalisation of interpreting in the community*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, pp. 11-23.
- Prunč, E. (2012) “Rights, realities and responsibilities in community interpreting”, *The Interpreters’ Newsletter*, Vol. 17, pp. 1-12.
- Pym, A. (2012) *On Translator Ethics* Trans. Heike Walker. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Rudvin, M. & Tomassini, E. (2008) “Migration, ideology and the interpreter-mediator: The role of the language mediator in education and medical settings in Italy”, in C. Valero-Garcés & A. Martin (eds.) *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and dilemmas*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, pp. 245–266.
- Valero-Garcés, C. (2008) “Hospital interpreting practice in the classroom and the workplace”, in C. Valero-Garcés & A. Martin (eds.) *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and Dilemmas*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, pp. 165-185.
- Valero-Garcés, C. (2012) “A sociological perspective on TIPS. Explorations into the translator’s/ interpreter’s (in)visibility”, *The Interpreters’ Newsletter*, Vol. 17, pp. 13-37.
- Verrept, H. (2008) “Intercultural mediation: An answer to healthcare disparities?” in C. Valero-Garcés & A. Martin (eds.) *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and dilemmas*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, pp. 187-201.
- Wadensjö, C. (1998) *Interpreting as Interaction*, London & New York: Longman.

Ιστοσελίδες (τελευταία ανάκτηση στις 18/08/2014)

Annual Programme 2010. Member Country Hungary. European Fund for the Integration of Third Country Nationals. http://www.solidalapok.hu/sites/default/files/Integracios_Alap_2010_evi_program.pdf.

Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών. <http://ete.ypes.gr>

<http://ete.ypes.gr/wp-content/uploads/2014/06/AnnualProgramme2008.doc>

ete.yes.gr/wp-content/uploads/2014/06/etisio_2009.doc

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007D0435&from=EL>

«Προκήρυξη Σεμιναρίου 400 ωρών στη διαπολιτισμική μεσολάβηση». *Ακαδημία των Πολιτών*. http://civilacademy.ucoz.org/index/diapolitismikh_diamesolabhsh/0-103.

<http://romateaching.eu>

<http://www.sonetor-project.eu/el/>

<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/67715b2c-ec81-4f0c-ad6a-476a34d732bd/7850225.pdf>

<http://www.hellenic-mediation.gr/diamesolavhsh/perigrafh-diamesolavhshs>

<http://www.communitycare.co.uk/articles/02/03/2011/116341/avoiding-cultural-and-racial-traps-in-child-protection.htm>

www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=38019&Itemid=73&lang=

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΩΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΗΣ ΔΙΚΗΣ

Φωτεινή Δραγατσούλη

Εργαστηριακή Συνεργάτιδα, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηπείρου
dragatsoulif@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το δικαίωμα γλωσσικής συνδρομής στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών συγκαταλέγεται σήμερα μεταξύ των θεμελιωδών ανθρωπίνων και γλωσσικών δικαιωμάτων. Ωστόσο, απαιτήθηκε χρόνος και μεγάλη προσπάθεια για την κατοχύρωσή του. Φυσικά η νομική κατοχύρωση ενός δικαιώματος δεν συνεπάγεται και την αυτόματη εξάλειψη των προβλημάτων. Οι αποκλίνουσες πρακτικές μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών και διαπιστωθείσες ελλείψεις στα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης των κρατών-μελών κατέδειξαν την αναγκαιότητα ανάληψης περαιτέρω πρωτοβουλιών. Επιστέγασμα όλων των προσπαθειών προς αυτή την κατεύθυνση αποτέλεσε η Οδηγία 64/2010 για το δικαίωμα μετάφρασης και διερμηνείας στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Στόχος της είναι η περαιτέρω διασφάλιση του θεμελιώδους δικαιώματος δίκαιης δίκης και η ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών-μελών. Η Ελλάδα, ως χώρα υποδοχής μεταναστών, αντιμετωπίζει ουσιαστικά προβλήματα όσον αφορά τις παρεχόμενες υπηρεσίες διερμηνείας στον τομέα της δικαιοσύνης. Για το λόγο αυτό προέβη στην πλήρη ενσωμάτωση της εν λόγω Οδηγίας. Η εναρμόνιση του εθνικού δικαίου με το Κοινοτικό αναμένεται να συμβάλει στην επίλυση πολλών από αυτά τα προβλήματα, ωστόσο μένει να καταδειχθεί και στην πράξη η μορφή και το είδος των ενδεχόμενων μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών για μια πιο ολοκληρωμένη διαφύλαξη του δικαιώματος χρηστής απονομής δικαιοσύνης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δίκαιη δίκη, γλωσσική συνδρομή, Οδηγία 64/2010, διερμηνεία, ποινική διαδικασία, εκπαίδευση.

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αναγνώριση και η κατοχύρωση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών αποτελεί ένα από τα κορυφαία επιτεύγματα του ανθρώπου, αποτελώντας παράλληλα έκφραση της προόδου και της εξέλιξης των δημοκρατικών κοινωνιών. Ωστόσο, απαιτήθηκε πολύς χρόνος και επίπονες προσπάθειες προκειμένου τα κράτη να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη κατοχύρωσης και προάσπισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του ανθρώπου. Οι πρώτες προσπάθειες αναγνώρισης και κατοχύρωσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είχαν μάλλον αποσπασματικό χαρακτήρα και αφορούσαν μεμονωμένα κράτη (π.χ. *Magna Carta* στην Αγγλία το 1215, ο *Νόμος περί των Δικαιωμάτων*- *Bill of Rights*-, επίσης στην Αγγλία, το 1689, η *Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* στη Γαλλία το 1789, οι 10 πρώτες τροπολογίες του Συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών το 1791). Η συνειδητοποίηση της ανάγκης συντονισμένης και ομοιόμορφης κατοχύρωσης και προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε παγκόσμια κλίμακα

ήρθε αρκετά χρόνια αργότερα. Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος με τις φρικαλεότητες που διαπράχθηκαν πριν από αυτόν και ιδίως στη διάρκειά του, έδωσε το έναυσμα για μια σύγχρονη και ολοκληρωμένη διατύπωση για όλο τον κόσμο. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποτέλεσε την πρώτη γενική διατύπωση αρχών περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών. Έκτοτε ακολούθησαν πάμπολλες πρωτοβουλίες με τον ίδιο στόχο. Ωστόσο, μέχρι σήμερα τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένα πεδίο το οποίο διαρκώς διευρύνεται. Η οικονομική και κοινωνική πρόοδος, οι τεχνολογικές εξελίξεις και πλείστοι άλλοι παράγοντες δημιουργούν την ανάγκη προάσπισης περαιτέρω δικαιωμάτων.

Μια ιδιαίτερη κατηγορία θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν τα γλωσσικά ανθρώπινα δικαιώματα, δηλαδή το σύνολο των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων να μιλούν και να χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους. Μάλιστα, όπως επισημαίνει ο Μπαμπινιώτης (1997) το δικαίωμα να εκφράζεται κανείς στη μητρική του γλώσσα είναι ένα από τα πιο βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, αφού η γλωσσική έκφραση αποτελεί κατεξοχήν χαρακτηριστικό της ελευθερίας, της προσωπικότητας και της βαθύτερης υπόστασης του ανθρώπου. Η γλώσσα διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στην ανθρώπινη ύπαρξη, εξέλιξη και αξιοπρέπεια (Hlope, 2004: 42). Μέσω της γλώσσας μας παρέχεται η δυνατότητα διατύπωσης εννοιών και, γενικότερα, δόμησης του κόσμου που μας περιβάλλει.

Μιλώντας σε μια γλώσσα που δεν είναι μητρικά κατεκτημένη καταγράφονται αναπόφευκτες απώλειες, αδυναμίες και κενά στην επικοινωνία που έχουν επίπτωση στους επιδιωκόμενους σκοπούς της επικοινωνίας καθώς και στην γενικότερα εικόνα που διαμορφώνεται ως προς τη μόρφωση, την ευφυΐα, τις ικανότητες και την όλη προσωπικότητα του ατόμου (Μπαμπινιώτης 1997). Για το λόγο αυτό όλο και περισσότερο, από παλιά αλλά προπάντων στη σύγχρονη εποχή, συζητούνται από κοινού με τα λοιπά ανθρώπινα δικαιώματα ή και αυτοτελώς τα γλωσσικά δικαιώματα του ανθρώπου και οι παραβιάσεις που διαπράττονται σε πολλές χώρες του κόσμου» (Μπαμπινιώτης, 1997).

Ωστόσο, η κατοχύρωση των γλωσσικών δικαιωμάτων αποτέλεσε, και μάλλον εξακολουθεί να αποτελεί, διαδικασία ιδιαίτερα χρονοβόρα και σίγουρα δεν ακολούθησε την πορεία ορισμένων άλλων κατηγοριών θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Μόλις το 1996 διατυπώθηκε η Οικουμενική Διακήρυξη των Γλωσσικών Δικαιωμάτων για την προώθηση του γλωσσικού πλουραλισμού και των δικαιωμάτων των γλωσσικών μειονοτήτων, εφόσον όπως είναι λογικό κάθε άτομο έχει το δικαίωμα να εκφράζεται στη μητρική του γλώσσα ανεξάρτητα από την ευρύτητα της διάδοσής της ή από τον αριθμό των ομιλητών της. Φυσικά στην ίδια Διακήρυξη, και συγκεκριμένα στο άρθρο 20 αναφέρεται ρητά το δικαίωμα όλων να δικάζονται σε γλώσσα που κατανοούν και ομιλούν, προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα

ουσιαστικής παρουσίας στη δίκη. Η πρόβλεψη του δικαιώματος αυτού είναι, θα λέγαμε, αυτονόητη, εφόσον η προστασία των γλωσσικών μειονοτήτων χάνει την ουσιαστική αξία εάν δεν διασφαλίζεται το δικαίωμα γλωσσικής συνδρομής στο πλαίσιο μιας δίκης. Πράγματι, δεν νοείται προστασία γλωσσικών δικαιωμάτων εάν το άτομο δεν έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τη γλώσσα που κατανοεί στο πλαίσιο μιας δικαστικής διαδικασίας. Όλα τα παραπάνω φαίνονται και, αναμφισβήτητα, είναι αυτονόητα, ιδιαίτερα για το πολυπολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο ζούμε και δρούμε.

Φυσικά, η μέριμνα για την ενίσχυση του δικαιώματος γλωσσικής συνδρομής για την διασφάλιση της δίκαιης δίκης δεν καταγράφηκε για πρώτη φορά το 1996. Αντίθετα, η Οικουμενική Διακήρυξη αποτελεί μία ακόμη πρωτοβουλία μεταξύ των πολλών που έχουν έως τώρα αναληφθεί για την προάσπιση αυτού του θεμελιώδους δικαιώματος. Ενδεικτικοί σταθμοί στην ιστορία της καθιέρωσης τέτοιου είδους δικαιωμάτων αποτελούν αναμφισβήτητα η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (1950), η οποία μέχρι σήμερα αποτελεί σημείο αναφοράς για την κατοχύρωση και τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρώπη. Ειδικότερα το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ κατέχει, σύμφωνα με τον Μανωλκίδη (1999: 108-112) μια ιδιαίτερη θέση στο σύστημα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που καθιερώνει η ίδια η σύμβαση, εξαιτίας της τόσο μεγάλης σημασίας που έχει η χρηστή διεξαγωγή μιας δίκης για το φιλελεύθερο και δικαιοκρατικό χαρακτήρα της έννομης τάξης, όσο και εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των αιτήσεων και αποφάσεων που στηρίζονται στο άρθρο 6. Το ίδιο το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αναφέρεται συχνά στην *εξέχουσα θέση που στα πλαίσια της σύμβασης κατέχει το δικαίωμα στη χρηστή διεξαγωγή της δίκης σε μια δημοκρατική κοινωνία*. Ακολούθησαν το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1976), ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2000), η Πράσινη Βίβλος για τις Δικονομικές Εγγυήσεις υπέρ Υπόπτων και Κατηγορουμένων σε Ποινικές Διαδικασίες (2003), η οποία αποτέλεσε σημαντικό βήμα στην γενικότερη αυτή προσπάθεια εφόσον κατάδειξε σημαντικές ελλείψεις στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης των μελών δημιουργώντας έτσι το έδαφος για μια ακόμη σημαντική πρωτοβουλία η οποία αποσκοπούσε στον καθορισμό Κοινών Ελάχιστων Προτύπων για Βασικά Δικονομικά Δικαιώματα (2004). Όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες συμπυκνώνονται στο όραμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη δημιουργία ενός «Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης», στόχος ο οποίος προβλέπεται να υλοποιηθεί σταδιακά μέσα από την ολοκλήρωση διάφορων πολυετών προγραμμάτων όπως του Τάμπερε (1999-2004), της Χάγης (2004-2009) και της Στοκχόλμης (2009-2014).

Επιστέγασμα όλων αυτών των προσπαθειών για την διαφύλαξη του δικαιώματος δίκαιης δίκης αποτελεί η περίφημη Οδηγία 64/2010 σχετικά με το δικαίωμα

διερμηνείας και μετάφρασης κατά την ποινική διαδικασία. Μέσω της Οδηγίας αυτής επιδιώκεται μεταξύ άλλων αφενός η πληρέστερη διασφάλιση του δικαιώματος γλωσσικής συνδρομής και αφετέρου η δημιουργία ενός κοινού και ενιαίου πλαισίου ώστε τα κράτη να παρέχουν ίδιο επίπεδο προστασίας του εν λόγω δικαιώματος και να ενισχυθεί η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ τους. Η εφαρμογή των διατάξεών της θα συμβάλλει στην ελαχιστοποίηση των αποκλίσεων που παρατηρούνται στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης των κρατών μελών οι οποίες θα μπορούσαν να αποδοθούν στις ίδιες τις ανάγκες για γλωσσική συνδρομή που διαμορφώνονται διαφορετικά με το πέρασμα των χρόνων. Επομένως, σε κράτη όπου η διγλωσσία ή ακόμη και η πολυγλωσσία αποτελεί καθημερινή πραγματικότητα το σύστημα της δικαιοσύνης πιθανότατα αποδεικνύεται ίσως πιο οργανωμένο και σε μεγαλύτερη ετοιμότητα ώστε να αντιμετωπίσει τυχόν αναπάντεχες προκλήσεις.

Η εν λόγω οδηγία διευκολύνει την πρακτική εφαρμογή του άρθρου 6 ΕΣΔΑ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση για τα πρόσωπα που δεν ομιλούν και δεν κατανοούν τη γλώσσα της διαδικασίας. Έτσι, η οδηγία 64/2010 στοχεύει να διαφυλάξει εν τέλει το δικαίωμα όλων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε γλωσσική συνδρομή και συνακόλουθα σε δίκαιη δίκη. Είναι η πρώτη φορά που ένα κείμενο νομοθετικού περιεχομένου επικεντρώνεται αποκλειστικά στο δικαίωμα μετάφρασης και διερμηνείας και αυτό καταδεικνύει τη σημασία διασφάλισης αυτού του δικαιώματος. Η Οδηγία ορίζει με λεπτομέρεια σημαντικά ζητήματα που αφορούν το θέμα της γλωσσικής συνδρομής, όπως το ότι οι υπηρεσίες διερμηνείας θα πρέπει να παρέχονται άμεσα και χωρίς καθυστέρηση, ότι η παροχή υπηρεσιών διερμηνείας θα πρέπει να διασφαλίζεται σε όλες τις διαδικασίες - ανακριτικές, ακροαματικές - ακόμη και στην επικοινωνία των υπόπτων ή κατηγορουμένων με τους συνηγόρους τους. Η διαμόρφωση των άρθρων της Οδηγίας αποτέλεσε προϊόν προσεκτικής μελέτης των προβλημάτων που παρατηρούνται σε επίπεδο Ένωσης, διαβουλεύσεων και συνεργασίας διαφόρων φορέων.

Η Οδηγία αυτή αντιμετωπίστηκε με μεγάλο ενδιαφέρον από δικαστικούς λειτουργούς, διερμηνείς και νομοθέτες. Περιλαμβάνει οκτώ ουσιωδέστατα άρθρα, η εφαρμογή των οποίων θα συμβάλλει αναμφίβολα στην περαιτέρω διασφάλιση του δικαιώματος δίκαιης δίκης. Οι διατάξεις της αναμένεται να καλύψουν διάφορα κενά και ελλείψεις σε επίπεδο εθνικών νομοθεσιών, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στην προσέγγισή τους καλλιεργώντας με αυτό τον τρόπο ένα κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ των συστημάτων απονομής δικαιοσύνης των κρατών μελών. Όπως ισχύει στην περίπτωση όλων των Οδηγιών, έτσι και στην προκειμένη περίπτωση τίθεται ένας στόχος και παρέχεται στα κράτη μέλη η διακριτική ευχέρεια να αποφασίσουν τον τρόπο με τον οποίο θα επιτύχουν τον επιδιωκόμενο κοινό στόχο. Μάλιστα, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι στην προκειμένη δόθηκε στα κράτη τριετής διορία, όχι διετής όπως συνήθως, προκειμένου να ενσωματώσουν την

Οδηγία αυτή στη νομοθεσία τους. Πιθανότατα ο τρόπος και τα μέσα ενσωμάτωσης της Οδηγίας στις έννομες τάξεις των κρατών μελών προσελκύει το ενδιαφέρον των ερευνητών και θα αποτελέσει γόνιμο πεδίο μελέτης.

Η προθεσμία ενσωμάτωσης της Οδηγίας παρήλθε στις 27 Οκτωβρίου 2013. Επομένως, στις αρχές του Νοεμβρίου τα κράτη μέλη θα έπρεπε να είναι σε θέση να παρουσιάσουν απτά αποτελέσματα από τις πρωτοβουλίες ενσωμάτωσης της Οδηγίας. Όπως ήταν αναμενόμενο υπήρξαν καθυστερήσεις ως προς αυτή την προθεσμία, παρά το γεγονός ότι τα κράτη είχαν, όπως προαναφέρθηκε, έναν επιπλέον χρόνο στη διάθεσή τους. Όπως αναφέρει η Katschinka (2014: 107) στηριζόμενη σε πηγές της ΕΕ, περί τα τέλη Οκτωβρίου 2013 μόνο 8 κράτη μέλη είχαν προβεί στην ενσωμάτωση της Οδηγίας, με τη Δανία να υποστηρίζει ότι δεν έκρινε αναγκαία την ενσωμάτωση των προστατευτικών διατάξεων της εν λόγω Οδηγίας. Όσον αφορά την Ελλάδα, η εν λόγω Οδηγία ενσωματώθηκε το Φεβρουάριο του 2014 με το νόμο 4236/2014¹.

Ωστόσο, αυτή η καθυστέρηση ενσωμάτωσης της Οδηγίας από την πλειονότητα των κρατών μελών, πέραν ίσως των πιθανών τεχνικής και αντικειμενικής φύσεως δυσχερειών, να υποδηλώνει και άλλα προβλήματα που σχετίζονται είτε με την ανάληψη πρωτοβουλιών στο πλαίσιο της διασφάλισης του δικαιώματος σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία είτε με τον ίδιο τρόπο εναρμόνισης των εθνικών δικαίων με το δίκαιο της Ένωσης. Φυσικά, αυτή η καθυστέρηση επιτείνει τις διαπιστωθείσες ελλείψεις και τα πολλαπλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα περισσότερα κράτη μέλη όσον αφορά την παροχή του δικαιώματος γλωσσικής συνδρομής και ίσως κατά κάποιο τρόπο επιβραδύνει την υλοποίηση του στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά τη διασφάλιση του δικαιώματος δίκαιης δίκης μέσω της παροχής γλωσσικής συνδρομής σε όλους τους υπόπτους ή κατηγορούμενους που δεν ομιλούν ή δεν κατανοούν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας στην οποία εμπλέκονται.

1. Αξίζει να επισημανθεί ότι με τον ίδιο νόμο η Ελλάδα προέβη και στην ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Η οδηγία αυτή αφορά το μέτρο Β - Ενημέρωση για τα δικαιώματα και ενημέρωση για τις κατηγορίες - του Οδικού Χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες. Η ενσωμάτωση της Οδηγίας αυτής είναι εξίσου θεμελιώδης για τη διασφάλιση του δικαιώματος δίκαιης δίκης, ενώ στο πλαίσιο της προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος να ενημερώνεται για τα δικαιώματά του και για τις κατηγορίες που τον βαρύνουν σε γλώσσα που κατανοεί και ομιλεί. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να παρέχονται υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας σύμφωνα με τις προδιαγραφές της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ. Επομένως, οι δύο Οδηγίες δρουν ως ένα βαθμό συμπληρωματικά όσον αφορά το δικαίωμα γλωσσικής συνδρομής στους αλλοδαπούς υπόπτους ή κατηγορουμένους στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Η Οδηγία 2012/13/ΕΕ θα πρέπει να ενσωματωθεί στις νομοθεσίες των κρατών μελών το αργότερο μέχρι τις 2 Ιουνίου 2014 και μένει να διαπιστωθεί πόσο γρήγορα θα κινηθούν τα κράτη μέλη προς αυτή την κατεύθυνση. Όσον αφορά την Ελλάδα, ίσως η διπλή ενσωμάτωση των δύο Οδηγιών να υποδηλώνει μια βούληση αλλαγής και βελτίωσης των δεδομένων συνθηκών και αξιολογείται ως ιδιαίτερα ευοίωνη.

1. Η ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Στην Ελλάδα όπως και σε διάφορα άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ανάγκη δικαστηριακής διερμηνείας σε πιο συχνή ή και τακτική βάση εκδηλώθηκε κάπως αργότερα. Ωστόσο, σήμερα αποτελεί σχεδόν καθημερινή πρακτική. Σύμφωνα μάλιστα με σχετική απογραφή της Eurostat (2002) η Ελλάδα αποτελεί την η Ευρωπαϊκή χώρα με τη μεγαλύτερη σχετική αύξηση του ποσοστού αλλοδαπών επί του συνολικού πληθυσμού κατά τα τέλη του 20^{ου} αιώνα (Παύλου, 2004). Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες που πολιτογραφούν εύκολα μετά από μερικά χρόνια τους μακροχρόνια διαμένοντες αλλοδαπούς, η Ελλάδα παραχωρεί με ιδιαίτερη φειδώ την ελληνική ιθαγένεια στους μετανάστες (Παύλου, 2004). Για το λόγο αυτό καταγράφονται αυτά τα μεγάλα ποσοστά μεταναστών επί του συνόλου του πληθυσμού.

Όπως επισημαίνει ο Παύλου (2004: 367-402) περισσότεροι από τους μισούς μετανάστες στην Ελλάδα είναι Αλβανοί πολίτες, ενώ ακολουθούν πολίτες χωρών της Βαλκανικής και της Ανατολικής Ευρώπης. Οι μετανάστες επιλέγουν να εγκατασταθούν στα μεγάλα αστικά κέντρα και στα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου. Στην πλειονότητά τους είναι νέοι κάτω των 35 ετών, ενώ πολύ μικρό μέρος τους υπερβαίνει τα 50 έτη ηλικίας. Το αντίστροφο ισχύει για την ελληνική ηλικιακή κατανομή. Ο σημαντικότερος λόγος μετανάστευσης είναι η εργασία αλλά και η οικογενειακή επανένωση. Η εργασία ως κύριος λόγος μετακίνησης ισχύει για τους μετανάστες από τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές, το Ιράκ, ενώ μεγαλύτερο φάσμα λόγων καταγράφεται για τους Αλβανούς (οικογενειακή επανένωση, εργασία κ.ά.). Στη μεγαλύτερή τους πλειονότητα (7 στους 10) δηλώνουν τεχνίτες, ανειδίκευτοι εργάτες και σε μικρότερο βαθμό (1 στους 10) απασχολούμενοι στις υπηρεσίες και το εμπόριο, συγκροτώντας γενικά ένα δυναμικό χαμηλής εξειδίκευσης και δεξιοτήτων. Η κατανομή κατά εθνικότητα αναδεικνύει αντίστοιχα διαφοροποιημένα προφίλ εκπαιδευτικού επιπέδου. Υψηλότερο τυπικά επίπεδο εκπαίδευσης εμφανίζουν οι μετανάστες από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ και της ανατολικής Ευρώπης γενικότερα, ενώ σχετικά χαμηλότερο επίπεδο παρουσιάζουν οι μετανάστες από την Αλβανία, τη Βουλγαρία και το Πακιστάν.

Εφόσον λοιπόν η Ελλάδα αποτελεί μια χώρα υποδοχής μεταναστών, αναπόφευκτα παρατηρείται και αύξηση του αριθμού των μεταναστών οι οποίοι εμπλέκονται σε ποινικές διαδικασίες. Ωστόσο, εκείνο που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής είναι εάν και σε ποιο βαθμό προασπίζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων που βρίσκονται ενώπιον των ελληνικών δικαστικών αρχών. Αν λάβουμε μάλιστα υπόψη τις χώρες προέλευσης των μεταναστών, θα πρέπει να εξετάσουμε σε ποιο βαθμό διασφαλίζεται το δικαίωμα δίκαιης δίκης και ειδικότερα το δικαίωμα γλωσ-

σικής συνδρομής στην περίπτωση κατά την οποία ο αλλοδαπός ύποπτος ή κατηγορούμενος δεν κατανοεί τη γλώσσα της διαδικασίας.

Το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (ΕΣΠΕ)² έχει κατά καιρούς επισημάνει διάφορες αδυναμίες και ελλείψεις του ελληνικού δικαστικού συστήματος όσον αφορά την εξασφάλιση παρουσίας διερμηνέων και μεταφραστών κατά την εκδίκαση υποθέσεων στις οποίες εμπλέκονται αλλοδαποί, γεγονός που έχει δυσμενή επίπτωση στην εικόνα της Ελλάδας ως κράτους δικαίου.

Από την εμπλοκή της οργάνωσης σε υποθέσεις αλλοδαπών που έχουν και δικαστική διάσταση διαπιστώθηκε γενικότερα η παντελής απουσία ή η ανεπαρκής παρουσία διερμηνέων στα δικαστήρια. Ουσιαστικά, όποιος αλλοδαπός, πολιτικός ενάγων ή κατηγορούμενος, δεν έχει τη δυνατότητα να εξασφαλίσει μόνος του ικανό διερμηνέα είναι καταδικασμένος να μην μπορεί να συμμετέχει πλήρως στη διαδικασία και έτσι δεν εξασφαλίζεται μια από τις βασικές προϋποθέσεις της δίκαιης δίκης. Αν οι υποθέσεις αυτές έφταναν στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπων Δικαιωμάτων, η Ελλάδα θα κινδύνευε να έχει σειρά καταδικών.

Η οργάνωση έχει έρθει σε επαφή με τις ελληνικές δικαστικές αρχές και έχει επισημάνει το πρόβλημα, ωστόσο οι ίδιες οι δικαστικές αρχές τονίζουν πως συμερίζονται αυτούς τους προβληματισμούς αλλά αδυνατούν με τις τρέχουσες πενιχρές αμοιβές για τους διερμηνείς να το αντιμετωπίσουν. Σύμφωνα με έρευνες του ΕΣΠΕ, η τιμωρία όσων διερμηνέων είναι εγγεγραμμένοι στους καταλόγους της εισαγγελίας και δεν παρουσιάζονται όταν υπάρχει ανάγκη παροχής υπηρεσιών διερμηνείας, δεν θεωρείται από τα ελληνικά δικαστήρια ως λύση. Παράλληλα, η σημαντική αύξηση των αμοιβών εμποδίζεται από την αυστηρή δημοσιονομική πολιτική σε συνδυασμό με το γεγονός ότι μια επί μέρους ρύθμιση για τους διερμηνείς ενδεχομένως να ανοίξει τους ασκούς του Αιόλου σχετικά με τις απαιτήσεις για αναπροσαρμογή των αμοιβών άλλων ανάλογων κατηγοριών αμειβομένων από το δημόσιο.

Για την επίλυση του ανωτέρω προβλήματος ένα πρώτο βήμα θα μπορούσε να αποτελέσει η πρόσληψη με καθεστώς πλήρους απασχόλησης διερμηνέων

2. Το Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι παρακολουθεί την τήρηση των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δημοσιοποιεί και υποβάλλει εκθέσεις σε αρμόδιες αρχές και διεθνείς οργανώσεις και οργανισμούς, μέσω του διαδικτύου. Ειδικότερα, οι σκοποί του Παρατηρητηρίου των Συμφωνιών του Ελσίνκι όπως αυτές παρουσιάζονται στο Καταστατικό της Διεθνούς Ομοσπονδίας Ελσίνκι για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα είναι: να υποστηρίζει και να δημοσιοποιεί τις αρχές της τελικής πράξης της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, που υπογράφηκε στο Ελσίνκι της Φινλανδίας τον Αύγουστο του 1975 (οι Συμφωνίες του Ελσίνκι) από 35 κυβερνήσεις κρατών της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής και, ακολούθως από κυβερνήσεις άλλων κρατών (τα Συμμετέχοντα Κράτη), καθώς και να υποστηρίζει τα μεταγενέστερα κείμενα του ΟΑΣΕ., να ενισχύει, να βοηθάει και να συντονίζει τις προσπάθειες των μελών του, να εποπτεύουν τη συμμόρφωση των Συμμετεχόντων Κρατών προς τις αρχές των Συμφωνιών του Ελσίνκι και τα μεταγενέστερα έγγραφα στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του ανθρωπιστικού ενδιαφέροντος.

γλωσσών που χρησιμοποιούνται συχνά στην ποινική δικαιοσύνης όπως (π.χ. της αγγλικής, της αλβανικής, της ρωσικής κ.ά. που φαίνεται να είναι οι γλώσσες που κατανοούν οι περισσότεροι αλλοδαποί στην Ελλάδα). Με αυτόν τον τρόπο η δικαστηριακή διερμηνεία δεν θα αντιμετωπίζεται ως πάρεργο, ενώ οι ίδιοι οι διερμηνείς θα έχουν τη δυνατότητα να αφοσιωθούν στο έργο αυτό και να επαγρυπνούν για τη διαρκή βελτίωση των δεξιοτήτων τους. Παράλληλα απαιτείται η έστω και ανεπαρκής αύξηση της ωριαίας αμοιβής όλων των διερμηνέων.

Οι ελλείψεις διερμηνέων που διαπίστωσε το ΕΣΠΕ είναι αναμφίβολα υπαρκτές και ανεπίτρεπτες. Ειδικότερα, όταν πρόκειται για προγραμματισμένες δίκες θα πρέπει να εξασφαλίζεται παρουσία διερμηνέα για οποιαδήποτε γλώσσα ή έστω οι καταθέσεις να είναι έγγραφες στη συνέχεια να μεταφραστούν από ικανό και καταρτισμένο μεταφραστή. Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα θα αποδείξει έμπρακτα ότι αποτελεί κράτος δικαίου και δεν θα διατρέχει τον κίνδυνο διεθνούς διασυρμού κάθε φορά που προκύπτει ένα τέτοιας φύσης ζήτημα.

2. Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΤΟΝ ΚΩΔΙΚΑ ΠΟΙΝΙΚΗΣ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η ενδεχόμενη αδυναμία του ελληνικού δικαστικού συστήματος να διασφαλίσει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε κάθε αλλοδαπός ύποπτος ή κατηγορούμενος να είναι γλωσσικά παρών σε μια δικαστική διαδικασία δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει το απαραίτητο νομικό πλαίσιο. Αντίθετα, ο ελληνικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας περιλαμβάνει σαφείς διατάξεις για την προάσπιση και διασφάλιση του δικαιώματος γλωσσικής συνδρομής σε αλλοδαπούς υπόπτους ή κατηγορούμενους που δεν μιλούν ή δεν κατανοούν την ελληνική γλώσσα. Μάλιστα το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται στον ΚΠΔ ο οποίος τέθηκε σε ισχύ το 1951. Το πέμπτο κεφάλαιο του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας είναι αφιερωμένο στους διερμηνείς και περιλαμβάνει μια σειρά άρθρων σχετικών με το διορισμό, τα καθήκοντα, τον όρκο του διερμηνέα, τη μετάφραση των εγγράφων κ.ά. Ειδικότερα τα άρθρα 233-238 περιλάμβαναν όλες εκείνες τις διατάξεις που αφορούσαν την παροχή υπηρεσιών διερμηνείας κατά την ποινική διαδικασία όπως ποιος αξιολογεί την ανάγκη παράστασης διερμηνέα, ποιοι δεν μπορούν να διοριστούν διερμηνείς, ποια διαδικασία ακολουθείται πριν ο διερμηνέας αναλάβει τα καθήκοντά του, τι συμβαίνει στην περίπτωση σπάνιων γλωσσών κλπ. Ωστόσο, κάθε φορά που η καθημερινή πρακτική στις δικαστικές αίθουσες αναδείκνυε προβλήματα ή ελλείψεις γινόταν διορθωτικές κινήσεις. Για παράδειγμα σύμφωνα με τον Μαργαρίτη (2006: 165), οι ισχύουσες ρυθμίσεις των άρθρων 233-238 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας δεν περιείχαν καμία πρόβλεψη σχετικά με τον τρόπο επιλογής του προσώπου που θα λειτουργήσει ως διερμηνέας, διευκολύνοντας τη δικαστική επικοινωνία των

παραγόντων της δίκης με εκείνους που αγνοούν την ελληνική γλώσσα. Οι παρενέργειες της συγκεκριμένης έλλειψης σε πρακτικό επίπεδο ήταν δύο: πρώτον, ότι οι κατά νόμο αρμόδιοι για το διορισμό διερμηνέα αναζητούσαν αυτόν που θα έπρεπε να διορίσουν μεταξύ εκείνων οι οποίοι κατά τις πληροφορίες τους γνώριζαν σε ικανοποιητικό βαθμό την αντίστοιχη γλώσσα. Στη συντριπτική μάλιστα πλειοψηφία των περιπτώσεων οι αγωνιώδεις προσπάθειες αναζήτησης κατέληγαν σε διορισμό προσώπου από αυτά που τυχαία βρίσκονταν στον ακροατήριο, μερικά από τα οποία ανήγαγαν τη διερμηνεία σε επάγγελμα δηλώνοντας ότι γνωρίζουν επαρκώς όλες τις γλώσσες. Δεύτερον, ότι οι κατηγορούμενοι, γνωρίζοντας για την ανυπαρξία διερμηνέων, προέβαλαν τον αναληθή ισχυρισμό πως δεν γνωρίζουν παρά μόνο ορισμένη σπάνια γλώσσα, με απώτερο στόχο την αναβολή της δίκης και την διαμέσου αυτής παραγραφή του εγκλήματος.

Στο προπεριγραφέν φαινόμενο έθεσε τέρμα ο Ν. 2408/1996. Με το άρθρο 2 παρ.10 προσθέτει δεύτερη παράγραφο στο άρθρο 233 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, με την οποία προσδιορίζεται με σαφή και συγκεκριμένο τρόπο ότι ο διερμηνέας θα διορίζεται στο εξής από ειδικό πίνακα καταρτιζόμενο σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται και για τους πραγματογνώμονες³. Με αυτό τον τρόπο, δημιουργήθηκε η στοιχειώδης υποδομή για εξεύρεση διερμηνέα και διασφαλίστηκε ως ένα βαθμό η παροχή κατά το δυνατόν αξιόπιστων υπηρεσιών.

Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο για το δικαίωμα των αλλοδαπών υπόπτων και κατηγορουμένων σε παράσταση διερμηνέα δεν στάθηκε αρκετό για να αποφευχθούν προβλήματα και ελλείψεις στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Φυσικά, τα προβλήματα αυτά δεν εντοπίζονται μόνο στα ελληνικά δικαστήρια αλλά στο σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών και ευρύτερα. Αυτός ήταν άλλωστε και ο λόγος για τη διατύπωση της περίφημης Οδηγίας 64/2010.

Η Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε, συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών που έσπευσαν να ενσωματώσουν την Οδηγία αρκετά έγκαιρα. Το Σεπτέμβριο του 2013 η νομοθετική πρωτοβουλία τέθηκε σε δημόσια ηλεκτρονική διαβούλευση προκειμένου να διατυπωθούν παρατηρήσεις, σχόλια και απόψεις σχετικά με τον τρόπο εναρμόνισης της ελληνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή οδηγία. Η διαδικασία διαβούλευσης διήρκεσε επτά ημέρες και στη συνέχεια στο σχετικό σχέδιο νόμου κατατέθηκε προς ψήφιση στη Βουλή. Έτσι προέκυψε ο Ν. 4236/2014, όπου ενσωματώνεται στον ΚΠΔ το σύνολο των άρθρων της Οδηγίας 64/2010. Πολλά άρθρα του ΚΠΔ παρέμειναν ως είχαν, ενώ ορισμένα αντικαταστάθηκαν πλήρως ή συμπληρώθηκαν από επιπλέον παραγράφους. Όλες οι προσθήκες είναι αναμφισβήτητα σημαντικές και θα συμβάλλουν στην περαιτέρω διασφάλιση της δίκαιης δίκης για όλους τους αλλοδαπούς υπόπτους ή κατηγορουμένους. Στην

3. Βλ. άρθρο 185 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

προκειμένη περίπτωση, ωστόσο, αξίζει μια ιδιαίτερη αναφορά σε ένα από τα καινοτόμα στοιχεία που εισάγει η νέα Οδηγία.

Τα οκτώ άρθρα της Οδηγίας έρχονται να συμπληρώσουν ή να βελτιώσουν τις ήδη υπάρχουσες διατάξεις του ΚΠΔ. Τα άρθρα αυτά είτε εισήχθησαν ως νέα άρθρα, είτε αντικατέστησαν υφιστάμενα άρθρα είτε αποτέλεσαν προσθήκες παραγράφων. Με αυτόν τον τρόπο το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών διερμηνείας κατά την ποινική διαδικασία καθίσταται πιο πλήρες και ολοκληρωμένο. Πιθανότατα, οι προσθήκες των νέων διατάξεων να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των διαπιστωθεισών αδυναμιών και ελλείψεων όσον αφορά την περαιτέρω διασφάλιση του δικαιώματος δίκαιης δίκης.

3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο 8 του Ν. 4236⁴ με το οποίο ενσωματώνεται το άρθρο 6 της Οδηγίας. Πρόκειται για ένα νέο άρθρο το οποίο εισάγεται για πρώτη φορά και αποτελεί μια καινοτομία η οποία θα αποδειχθεί ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα σε επίπεδο εφαρμογής. Το άρθρο αυτό τιτλοφορείται *Εκπαίδευση* και αφορά την εκπαίδευση των δικαστών, εισαγγελέων, προανακριτικών και δικαστικών υπαλλήλων που συμμετέχουν σε ποινικές διαδικασίες. Η καινοτομία αυτή χρήζει ίσως ιδιαίτερης αναφοράς διότι για πρώτη φορά το ενδιαφέρον στρέφεται και σε άλλους παράγοντες της δίκης πλην του διερμηνέα και του ατόμου που χρήζει γλωσσικής συνδρομής. Γίνεται πλέον συνείδηση ότι πρόκειται για μια «τριμερή» σχέση, όπου υπάρχουν δύο άκρα-πόλοι, από τη μια ο δικαστής, ο εισαγγελέας, ο προανακριτικός ή δικαστικός υπάλληλος και από την άλλη ο ύποπτος ή κατηγορούμενος. Μεταξύ αυτών των άκρων τοποθετείται και ο διερμηνέας ο οποίος συνιστά ένα διάλυο επικοινωνίας μεταξύ τους. Θεωρείται αρκετά ενθαρρυντικό το γεγονός ότι πλέον γίνεται κατανοητός ο ιδιόμορφος χαρακτήρας αυτού του είδους επικοινωνίας. Και είναι ακόμη πιο ενθαρρυντικό το γεγονός ότι διατυπώνεται για πρώτη φορά πρόβλεψη για την εκπαίδευση δικαστών, εισαγγελέων και άλλων υπαλλήλων ώστε να ανταποκρίνονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο σε ένα τόσο ιδιόμορφο περιβάλλον επικοινωνίας.

Η μελλοντική εφαρμογή του άρθρου αυτού πιθανότατα να αλλάξει τα δεδομένα όσον αφορά τη διεξαγωγή ποινικών διαδικασιών στις οποίες γίνεται χρήση υπηρεσιών διερμηνείας. Η μέχρι τώρα πρακτική στα ελληνικά δικαστήρια έχει ορισμένα τυπικά χαρακτηριστικά τα οποία με την εφαρμογή του εν λόγω άρθρου

4. Άρθρο 8. Εκπαίδευση (άρθρο 6 της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ). Κατά την κατάρτιση των δικαστών, των εισαγγελέων, των προανακριτικών και δικαστικών υπαλλήλων που συμμετέχουν σε ποινικές διαδικασίες, αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στις ιδιομορφίες της επικοινωνίας με συνδρομή διερμηνέα, προκειμένου να επιτευχθεί αποτελεσματική και πραγματική επικοινωνία.

πιθανότατα να εκλείψουν. Για παράδειγμα, σε δίκες όπου συμμετέχει διερμηνέας χρησιμοποιείται κατά κόρον ο πλάγιος λόγος. Όταν ο δικαστής, ο εισαγγελέας ή κάποιος άλλος παράγοντας της δίκης επιθυμεί να υποβάλλει ένα ερώτημα στον αλλοδαπό ύποπτο ή κατηγορούμενο, δεν απευθύνεται σε εκείνον αλλά στο διερμηνέα χρησιμοποιώντας εκφράσεις όπως *Ρώτησέ τον* ή *Πες του*. Με αυτόν τον τρόπο τονίζεται πολύ η παρουσία του διερμηνέα στο πλαίσιο της επικοινωνίας, ενώ θα ήταν προτιμότερο ο ρόλος τους να είναι πιο «αφανής», πιο αόρατος για να διατηρούνται όσον το δυνατόν περισσότερα στοιχεία της άμεσης επικοινωνίας. Φυσικά, δεν είναι δυνατόν να ισχυριστεί κανείς ότι η επικοινωνία μέσω διερμηνέα μπορεί να πλησιάσει την άμεση επικοινωνία χωρίς κάποιο διάλυο, ωστόσο, όλοι θα πρέπει να είναι κατάλληλα καταρτισμένοι ώστε να μπορούν να διαχειρίζονται το ρόλο τους σε μια τέτοια επικοινωνία με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο. Με την κατάλληλη εκπαίδευση οι δικαστές, εισαγγελείς πιθανότατα θα περιορίσουν τον πλάγιο λόγο, θα υποβάλλουν ερωτήματα απευθυνόμενοι στον συνομιλητή τους κοιτάζοντας εκείνον και όχι το διερμηνέα. Πρόκειται για στοιχεία που ίσως να φαντάζουν επουσιώδη, δεδομένου όμως του περιβάλλοντος επικοινωνίας αποκτούν ειδική βαρύτητα. Μένει να αποδειχθεί με ποιο τρόπο θα εφαρμοστεί το συγκεκριμένο άρθρο στην πράξη και φυσικά κατά πόσο θα συμβάλλει στην βελτίωση της γενικότερης κατάστασης της δικαστηριακής διερμηνείας. Μέχρι σήμερα δεν έχουν υπάρξει στοιχεία ή πληροφορίες σχετικά με πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί σε αυτό το επίπεδο.

Ασφαλώς, ακόμη και οι ίδιοι οι διερμηνείς θα πρέπει να έχουν καλύτερη συνείδηση του ρόλου τους σε μια δικαστική αίθουσα. Δυστυχώς, η χρήση για παράδειγμα του πλάγιου λόγου κατά την εξέταση ενός μάρτυρα ή κατά την απολογία ενός κατηγορουμένου αποτελεί σύνθετο φαινόμενο και για τους ίδιους τους διερμηνείς. Και σε αυτή την περίπτωση δεν υπάρχει καμία δικαιολογία. Οι διερμηνείς είναι εκείνοι που οφείλουν να γνωρίζουν τη θέση και το ρόλο τους κατά την ποινική διαδικασία. Ωστόσο, δυστυχώς και σε αυτή την περίπτωση οι αιτίες του προβλήματος αυτού είναι ίδιες: είναι η έλλειψη εκπαίδευσης και κατάρτισης των ίδιων των διερμηνέων. Είναι γεγονός, οι διερμηνείς που καλούνται να παράσχουν τις υπηρεσίες τους στα ελληνικά δικαστήρια δεν είναι όλοι εκπαιδευμένοι και δεν είναι επαγγελματίες διερμηνείς. Σε πολλές περιπτώσεις η διγλωσσία (Hewitt, 1995:4), ή ακόμη χειρότερα, η μερική γνώση μιας γλώσσας θεωρείται επαρκές κριτήριο για να εγγραφεί κάποιος στους πίνακες των δικαστικών πραγματογνωμόνων. Αναμφισβήτητα, κατά καιρούς παρουσιάζονται ελλείψεις για γλώσσες σπάνιες και δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν πάντα διαθέσιμοι καταρτισμένοι και επαγγελματίες διερμηνείς. Παρόλο που η γνώση του λεξιλογίου και της γραμματικής θεωρούνται προαπαιτούμενα της διερμηνείας, θα πρέπει να δίνεται ανάλογη βαρύτητα και σε άλλες παραμέτρους όπως η πραγματολογία, τα πολιτισμικά στοιχεία, το ύψος, η ορολογία και γενικότερα όλα εκείνα τα αναπόσπαστα και ουσιώδη στοιχεία τα οποία συνδιαμορφώνουν τον ιδιόμορφο χαρακτήρα της επικοινωνίας

σε μια δικαστική αίθουσα. Οπότε θα πρέπει να σχεδιαστούν προγράμματα εκπαίδευσης τα οποία να απευθύνονται σε μελλοντικούς δικαστικούς διερμηνείς καθώς και προγράμματα κατάρτισης τα οποία να απευθύνονται σε ήδη εργαζόμενους σε δικαστήρια διερμηνείς. Τέτοιες πρωτοβουλίες θα μπορούσαν να αναληφθούν από πανεπιστημιακές σχολές και επαγγελματικές ενώσεις. Γενικότερα, θα πρέπει να επιδιώκεται η διαρκής επιμόρφωση και ανάπτυξη δεξιοτήτων για την καλύτερη αντιμετώπιση των μελλοντικών προκλήσεων στο χώρο της δικαστηριακής διερμηνείας. Άλλωστε, σε μια εποχή κατά την οποία διάφορα πανεπιστημιακά ιδρύματα θεραπεύουν την επιστήμη της διερμηνείας και της μετάφρασης, δεν είναι δυνατόν η γνώση δύο γλωσσικών συστημάτων να αποτελεί επαρκές κριτήριο για να εργαστεί κανείς ως διερμηνέας στο χώρο των δικαστηρίων. Ακόμη όμως και αυτή η γνώση των δύο γλωσσών δεν αποτελεί εφ' όρου ζωής εχέγγυο για αποτελεσματική διερμηνεία. Οποιαδήποτε τέτοια προγράμματα απαιτούν συντονισμό, οργάνωση, προετοιμασία και προσεκτικό σχεδιασμό προκειμένου να αποδειχθούν αποτελεσματικά και επωφελή για την πράξη της δικαστηριακής διερμηνείας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το δικαίωμα της γλωσσικής συνδρομής στο πλαίσιο δικαστικών διαδικασιών έχει θεσμοθετηθεί εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Ωστόσο, η αυξανόμενη σημασία της πολυπολιτισμικότητας στις σύγχρονες κοινωνίες καθιστά επιτακτική την ανάγκη για περαιτέρω προσαρμογές και βελτιώσεις και σε αυτόν τομέα (Bergeron, 2002: 225). Άλλωστε μια τόσο απαιτητική δραστηριότητα δεν είναι δυνατόν να στερείται ατελειών (Hewitt, 1995: 15) και να χρήζει περαιτέρω ρυθμίσεων.

Τα τελευταία χρόνια έχουν ενταθεί οι προσπάθειες για τη βελτίωση του καθεστώτος του δικαστικού διερμηνέα και την περαιτέρω διασφάλιση του δικαιώματος δίκαιης δίκης. Οποιαδήποτε τέτοιου είδους πρωτοβουλία είναι επιδοκιμαστέα. Ωστόσο, περισσότερη αξία έχει η ουσιαστική υλοποίηση των εκάστοτε προτάσεων ή μέτρων, η μετουσίωση των οραμάτων σε πράξη. Εάν τα εκάστοτε προτεινόμενα μέτρα δεν εφαρμοστούν *in vivo*, εάν δεν δοκιμαστούν από τα συστήματα απονομής δικαιοσύνης των κρατών, τότε δεν θα καταδειχθούν ενδεχόμενα τρωτά σημεία και πιθανότατα τα προβλήματα θα διαιωνίζονται.

Η Οδηγία 64/2010 αποτέλεσε μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες με στόχο τη διασφάλιση του δικαιώματος δίκαιης δίκης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Συνιστά τη πρώτη συντονισμένη και στοχευμένη προσπάθεια προκειμένου να αντιμετωπιστούν προβλήματα και αδυναμίες που διαπιστώνονται στην πλειονότητα των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ενσωμάτωσή της από τα κράτη μέλη και η εφαρμογή των όσων ορίζει θα συμβάλλει στη δημιουργία ενός ουσιαστικού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Η Ελλάδα, όπως και όλα τα κράτη που αποδέχθηκε και ενσωμάτωσαν την Οδηγία, καλείται να αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες για την ουσιαστική εφαρμογή των σχετικών διατάξεων. Η εναρμόνιση του εθνικού δικαίου με αυτό της Ένωσης αποτελεί αναμφισβήτητο πρώτο και ουσιαστικό βήμα. Ωστόσο, από εδώ και στο εξής οι πραγματικές αλλαγές θα πρέπει να διαπιστώνονται μέσα στις δικαστικές αίθουσες. Το ενδιαφέρον πλέον θα επικεντρωθεί στους τρόπους με τους οποίους τα κράτη-μέλη της ΕΕ θα επιχειρήσουν να διαμορφώσουν τις απαραίτητες συνθήκες για την παροχή υψηλού επιπέδου υπηρεσιών διερμηνείας. Άλλωστε σε αυτή την κατεύθυνση στοχεύει και η πρόβλεψη για την εκπαίδευση των δικαστικών λειτουργών (δικαστές, εισαγγελείς κ.ά.), μία από τις πιο ενδιαφέρουσες καινοτομίες της εν λόγω Οδηγίας. Επομένως, έχει καταστεί σαφές ότι η επικοινωνία εντός των δικαστικών αιθουσών έχει ορισμένες ιδιομορφίες και το αποτέλεσμά της συνδιαμορφώνεται από όλους όσοι συμμετέχουν σε αυτή.

Αναμένεται λοιπόν η ανταπόκριση των κρατών η ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων για τον περιορισμό των προβλημάτων στον τομέα της δικαστηριακής διερμηνείας. Άλλωστε, μέσα από τέτοιου είδους πρωτοβουλίες δοκιμάζεται η σοβαρότητα και η συνέπεια στη δέσμευση ενός δικαστικού συστήματος να αντιμετωπίζει με ισότητα αλλόγλωσσους συμμετέχοντες σε μια δίκη (Berg-Seligson, 2002: 217).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Μανωλκίδης, Σ. (1999) «Το δικαίωμα του αλλοδαπού κατηγορουμένου για γνώση της κατηγορίας σε γλώσσα που κατανοεί», *Ποινικά Χρονικά*, τ. ΜΘ', σελ. 108-112.
- Μαργαρίτης, Λ. (2006) *Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία, Θεωρία-Νομολογία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1997) «Γλωσσικά ανθρώπινα δικαιώματα», εφημ. *Το Βήμα-Γνώμες*, Ανακτήθηκε στις 07/03/2014 από <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=86266>
- Παύλου, Μ. (2004) «Η Ελλάδα της Μετανάστευσης με αριθμούς» στο Μ. Παύλου & Δ. Χριστόπουλος (επιμ.) *Η Ελλάδα της μετανάστευσης*, Αθήνα: Κριτική.

Ξενόγλωσση

- Bergeron, G. (2002) «L'interprétation en milieu judiciaire», *Meta*, XLVII, 2, pp. 225-232.
- Berk-Seligson, S. (2002) *The Bilingual Courtroom*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Eurostat (2002), *European Social Statistics-Migration*, Luxembourg Office for Official Publications of the European Communities.
- Hewitt, W. (1995) *Court Interpretation: Model Guide for Policy and Practice in the State Courts*, Williamsburg VA: National Center for State Courts. Ανακτήθηκε στις 08/09/2014, από <http://cdm16501.contentdm.oclc.org/cdm/ref/collection/accessfair/id/162>
- Hlope, J.M. (2004) “Receiving justice in your own language the need for effective court interpreting in our multilingual society”, *Advocate*, Vol. 17, no 1, pp.42-27. Ανακτήθηκε στις 02/08/2014, από <http://www.sabar.co.za/law-journals/2004/april/2004-april-vol017-no1-pp42-47.pdf>
- Katschinka, L. (2014) “The impact of Directive 2010/64/EU on the right to interpretation and translation in criminal proceedings”, in: Caterina Falbo, Maurizio Viezzi (ed.), *Traduzione e interpretazione per la società e le istituzioni*, Trieste, EUT Edizioni Università di Trieste, pp. 105-114. Ανακτήθηκε στις 02/08/2014, από http://www.openstarts.units.it/dspace/bitstream/10077/9841/1/9_Katschinka.pdf

Ιστοσελίδες (τελευταία ανάκτηση στις 08/09/2014)

- Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=26230&Itemid=33
- Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι, <http://www.greekhelsinki.gr/bhr/greek/>
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/005.doc>
- Κοινά ελάχιστα πρότυπα για ορισμένα δικονομικά δικαιώματα, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004PC0328:EL:NOT>
- Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, <http://www.ministryofjustice.gr/site/kodikis/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/%CE%9A%CE%A9%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%9D%CE%99%CE%9A%>

CE%97%CE%A3%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%9D%CE%9F%CE%9C%CE%99%CE%91%CE%A3/tabid/345/language/en-US/Default.aspx

Οδηγία 64/2010, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010L0064&from=EN>

Πράσινη Βίβλος για τις δικονομικές εγγυήσεις υπέρ υπόπτων και κατηγορουμένων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0075 &from=EL>

Συμπεράσματα του Τάμπερε, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/el/ec/91400.pdf

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του 2000, http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2007, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:EL:PDF>

EULITA-European Legal Interpreters and Translators Association-Ενσωμάτωση Οδηγίας 64/2010, <http://www.eulita.eu/deadline-transposition-eu-directive-201064-expired>

Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-BP-02-006/EN/KS-BP-02-006-EN.PDF

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ - ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

Βυζάς Θεόδωρος

Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηπείρου
vyzas@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν άρθρο επιχειρεί να προσεγγίσει εννοιολογικά τη δικαστηριακή διερμηνεία. Για τον λόγο αυτό, και αφού γίνει αναφορά στη διάκριση και λειτουργία της μνήμης, παρουσιάζονται συνοπτικά τέσσερα βασικά, κατά τη γνώμη μας, επιστημονικά μεθοδολογικά μοντέλα που εφαρμόζονται κατά τη διερμηνευτική πράξη: α) η θεωρία του νοήματος των Seleskovitch & Lederer, β) το υπόδειγμα δοκιμασιών κατά Gile, γ) η κειμενογλωσσολογική προσέγγιση και δ) η γλωσσολογική προσέγγιση. Στη συνέχεια εξηγούμε γιατί η διερμηνεία αποτελεί πολιτισμική διαμεσολάβηση και παραθέτουμε τους τύπους της με σύντομη περιγραφή των χαρακτηριστικών τους. Κατόπιν μελετάμε τη δικαστηριακή διερμηνεία για να αποδείξουμε ότι αποτελεί κοινωνική διάδραση σε συγκεκριμένο πολιτισμικό περιβάλλον.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: δικαστηριακή διερμηνεία, μνήμη, θεωρία του νοήματος, πολιτισμική διαμεσολάβηση, κοινωνική διάδραση

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δικαστηριακή διερμηνεία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις σημερινές πολυπολιτισμικές κοινωνίες και ειδικά για την Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα.

Στο παρόν άρθρο, για να προσεγγίσουμε εννοιολογικά αυτή την πολύπλοκη και πολυεπίπεδη διαδικασία, κάνουμε σε πρώτη φάση αναφορά στη διάκριση και λειτουργία της μνήμης. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται συνοπτικά τέσσερα σημαντικά, κατά τη γνώμη μας, επιστημονικά μεθοδολογικά μοντέλα που έχουν προταθεί για τη διερμηνευτική πράξη: α) η θεωρία του νοήματος των Seleskovitch & Lederer, β) το υπόδειγμα δοκιμασιών κατά Gile, γ) η κειμενογλωσσολογική προσέγγιση και δ) η γλωσσολογική προσέγγιση. Τα μοντέλα αυτά θα μας βοηθήσουν στην προσπάθειά μας να εξηγήσουμε γιατί η διερμηνεία αποτελεί πολιτισμική διαμεσολάβηση και θα καταγράψουμε τους τύπους της με σύντομη περιγραφή των αντίστοιχων χαρακτηριστικών. Τέλος, εστιάζοντας στη δικαστηριακή διερμηνεία θα αποδείξουμε ότι πρόκειται για κοινωνική διάδραση που λαμβάνει χώρα σε πολιτισμικό περιβάλλον με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

Πρώτα όμως κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε λίγα στοιχεία για τη διάκριση και τη λειτουργία της μνήμης, καθότι οι θεωρητικοί του χώρου τής αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία λόγω της άρρηκτης σύνδεσής της με τη διερμηνευτική πράξη.

1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία (ενδεικτικά: Gile, 1999· Seleskovitch & Lederer, 2001· Timarona, 2008), υπάρχουν διάφοροι τύποι μνήμης ανάλογα αφενός με το φευγαλέο ή εύθραυστο χαρακτήρα της, αφετέρου με τη συνέχεια και τη σταθερότητά της. Κατά βάση διακρίνονται:

α) Η βραχυπρόθεσμη μνήμη ή αλλιώς λεκτική, ακουστική, άμεση, λειτουργική συγκρατεί τις ακουστικές εικόνες 7 ή 8 λέξεων για 3-4 δευτερόλεπτα.

β) Η μακροπρόθεσμη μνήμη συγκρατεί τη γνωστική ολοκλήρωση αυτών των λέξεων κατά τρόπο λιγότερο τυπικό: ο άνθρωπος συγκρατεί για ώρες ή και εβδομάδες κατά κύριο λόγο το περιεχόμενο και όχι τόσο τις αντίστοιχες λέξεις, οι οποίες κάποτε εξαφανίζονται. Και οι δύο αυτοί τύποι μνήμης χρησιμοποιούνται κατά την ταυτόχρονη διερμηνεία (Seleskovitch & Lederer, 2001: 144-145).

Ο προφορικός λόγος εξελίσσεται εντός των ρυθμικών ορίων που του επιβάλλουν οι ψυχο-φυσιολογικοί μηχανισμοί, δηλαδή ούτε πολύ αργά ούτε πολύ γρήγορα για την κατανόηση. Ο χρόνος αντίληψης είναι σύντομος. Ο φυσιολογικός αυθόρμητος προφορικός λόγος εξελίσσεται με ρυθμό περίπου 150 λέξεων το λεπτό.

Η ταυτόχρονη παρουσία στην άμεση μνήμη ήχων από επτά ή οκτώ σημασιώμενα, όπως ήδη αναφέραμε, έχει ως αποτέλεσμα η σημασία μιας λέξης κατά την αντίληψη του λόγου να μην ανασύρεται ποτέ μόνο χάρη στον ήχο της, αλλά χάρη στο σύνολο των ήχων που γίνονται ταυτόχρονα αντιληπτοί. Αυτό εξηγεί γιατί ο προφορικός λόγος δε γνωρίζει πολυσημία ή αμφισημία εκτός εάν περιλαμβάνει τέτοιες σκόπιμες επιλογές του ομιλητή.

Ακολουθεί η παράθεση των σημαντικότερων επιστημονικών προσεγγίσεων της διερμηνευτικής πράξης, στις οποίες πρωταρχικό ρόλο παίζει η μνήμη.

2. Η ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΩΝ

Η Σελλά (2008: 445-463) εξετάζει τη διερμηνευτική πράξη υπό το πρίσμα τεσσάρων αξόνων, εκ των οποίων οι δυο πρώτοι θεωρούνται και οι πιο γνωστοί και αποδεκτοί στην επιστημονική κοινότητα: α) ο άξονας της Θεωρητικοποίησης της διερμηνευτικής εμπειρίας, η οποία κατέληξε στη Θεωρία του Νοήματος, β) ο άξονας της διεπιστημονικής προσέγγισης της διερμηνείας μέσω της ψυχογλωσσολογίας και της γνωσιακής ψυχολογίας, η οποία κατέληξε στο Υπόδειγμα Δοκιμασιών, γ) ο άξονας της διεπιστημονικής προσέγγισης της διερμηνείας μέσω της κειμενογλωσσολογικής προσέγγισης, ο οποίος αμφισβητείται κυρίως από υποστηρικτές της Θεωρίας του Νοήματος, δ) ο άξονας της γλωσσολογικής προσέγγισης όπου οι

ερευνητές προσπαθούν να διατηρήσουν διακριτά τα όρια μετάφρασης και διερμηνείας μελετώντας ταυτόχρονα και τις ομοιότητες μεταξύ τους.

α) Θεωρία του νοήματος των Seleskovitch & Lederer

Κατά τον Κουτσιβίτη (1994: 76), την προσέγγιση αυτή θεμελιώνουν και αναπτύσσουν οι διδακτορικές διατριβές των D. Seleskovitch, M. Lederer, J. Delisle και M. Pergnier. Αυτό το ερμηνευτικό μοντέλο περιγράφει τόσο τη γραπτή μετάφραση όσο και, πρωτίστως, τη διερμηνεία συνεδρίων. Παρότι η διερμηνεία και η μετάφραση αποτελούν δύο διαφορετικές μορφές έκφρασης, καθότι προφορική και γραπτή αντίστοιχα, έχουν στόχο και οι δύο τη μεταφορά του περιεχομένου ενός μηνύματος, έστω κι αν οι τρόποι έκφρασης διαφέρουν. Κατά τη Seleskovitch, μια (δι)ερμηνευτική θεωρία της μετάφρασης μπορεί να δείξει τι ενώνει και τι χωρίζει τη μετάφραση και τη διερμηνεία, αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τη διαφορά ανάμεσα σε μια γλωσσική αντίληψη περί μετάφρασης, που τοποθετεί τη μεταφραστική διαδικασία στο επίπεδο της γλώσσας (ως σημειακού συστήματος), και σε μια (δι)ερμηνευτική αντίληψη που την τοποθετεί στο επίπεδο του γραπτού ή προφορικού λόγου (Seleskovitch & Lederer, 2001: 88). Συνεπάγεται ότι η θεωρία του νοήματος ή διερμηνευτική θεωρία, όπως συνοψίζει ο Κουτσιβίτης (1994: 76), πρεσβεύει ότι, «παρά τις επιμέρους ειδοποιές ιδιομορφίες, το μεταφραστικό φαινόμενο είναι ενιαίο και στηρίζεται σε κοινές αρχές, είτε πρόκειται για γραπτό είτε για προφορικό λόγο, είτε για λογοτεχνικά είτε για επιστημονικά κείμενα, είτε για συγχρονική είτε για διαχρονική συσχέτιση γλωσσών». Η μετάφραση, γραπτή ή προφορική, αποτελεί μια πράξη λόγου και όχι ένα γλωσσικό συμβάν. Δεν πρόκειται για εργασία πάνω στη γλώσσα και τις λέξεις, αλλά πάνω στο μήνυμα και το νόημα. Ο μεταφραστής πρέπει σε μια πρώτη φάση να καταλάβει και σε δεύτερη φάση να γράψει ή να πει.

Κατά τη διερμηνεία, όταν επιτυγχάνεται η επικοινωνία, σε κάθε φράση που διατυπώνεται εντός επικοινωνιακής περίπτωσης διαπιστώνουμε ότι αντιστοιχεί ένα δομικό στοιχείο μιας ιδέας. Η ιδέα αυτή αρθρώνεται με σύνθεση σημασιολογικών που είναι διαφορετικά από εκείνα της γλώσσας-πηγής, αλλά είναι σύμφωνα με το πνεύμα της γλώσσας-στόχου. Κατά συνέπεια, όποια θεωρητική προσέγγιση λαβαίνει υπόψη της μόνο τις σημασίες των λέξεων δεν είναι σε θέση να περιγράψει τις λειτουργίες της ανθρώπινης μετάφρασης, αφού οι γλώσσες δεν είναι μόνο συστήματα (Seleskovitch & Lederer, 2001: 88). Η μετάφραση / διερμηνεία πρέπει να ενδιαφέρεται γι' αυτό που μεταδίδει, το νόημα, και όχι για το μέσο μετάδοσης, τη γλώσσα ως σύστημα. Διότι το περιεχόμενο του λόγου δε διασταυρώνεται κατ' ανάγκη με το περιεχόμενο της γλώσσας (Seleskovitch & Lederer, 2001: 94).

Ο Κουτσίβιτης (1994: 77) εξηγεί ότι «νόημα δεν είναι απλώς η σημασία των λέξεων ή έστω των φράσεων, αλλά η ψυχολογική και νοητική πραγματικότητα που ο πομπός του μηνύματος, ομιλητής ή συντάκτης, επιδιώκει να κοινοποιήσει, και την οποία ο δέκτης συλλαμβάνει, χάρη βέβαια στη λεκτική της αποκρυστάλλωση αλλά και χάρη στα περικείμενα και το γνωστικό του εξοπλισμό».

Κατά τη Seleskovitch (Seleskovitch & Lederer, 2001: 126), διακρίνονται τρία επίπεδα και κατά συνέπεια τρεις δυνατότητες μετάφρασης:

- 1) η μετακωδικοποίηση, δηλαδή η (αμφι)μονοσήμαντη αντιστοιχία σημείων δύο κωδίκων
- 2) η μετάφραση, με τη στενή έννοια, που ισοδυναμεί με την πολυδύναμη αλλά γλωσσικά προβλέψιμη αντιστοιχίση
- 3) η ερμηνεία, δηλαδή η πρόταση ανεπανάληπτων καινοφανών ισοδυναμιών. Αυτά τα τρία επίπεδα διαπλέκονται και δε διαχωρίζονται εύκολα κατά τη διερμηνεία.

Αυτό συντελεί ώστε στο επίπεδο της ομιλίας η πολυσημία να αίρεται, καθώς κάθε λέξη εντός ενός εκφωνήματος, ενός κειμένου, μιας κατάστασης αποκτά ένα και μόνο νόημα που μπορεί να μην ταυτίζεται με καμία από τις γλωσσικές σημασίες (Κουτσίβιτης, 1994: 76-77). Ειδικότερα, κατά τη Seleskovitch (Seleskovitch & Lederer, 2001: 127), ο προφορικός λόγος είναι μονοσήμαντος κυρίως λόγω της ταχύτητάς του και της ανάμνησης που ερμηνεύει τις λέξεις.

Επομένως, η μνήμη, έτσι όπως περιγράφηκε παραπάνω, παίζει ιδιαίτερο ρόλο στη χρονική διαφορά ή μετατόπιση (*time lag* ή *décalage*) κατά την εκφώνηση στην ταυτόχρονη διερμηνεία.

Ταυτόχρονα, η εκφώνηση του διερμηνέα υπόκειται σε δύο περιορισμούς:

- 1) ο διερμηνέας χρησιμοποιεί αμέσως τα γλωσσικά σημεία που δεν ενσωματώνονται στη μακροπρόθεσμη μνήμη (ονόματα, αριθμοί κττ), για να μην εξαφανιστούν·
- 2) ο διερμηνέας πρέπει να εκφωνήσει έναν λογικό λόγο.

Ανάλογα με το αν μετακωδικοποιεί αμέσως ή αποθηκεύει στη μακροπρόθεσμη (=γνωστική) μνήμη στοιχεία που έξυπνα θα αποδώσει αργότερα, ο λόγος του διερμηνέα πλησιάζει ή απομακρύνεται από τον αυστηρό παραλληλισμό με τον λόγο του πομπού. Οι μεταβολές της χρονικής διαφοράς είναι η εκδήλωση του διπλού περιορισμού στον οποίο υπόκειται η ταυτόχρονη διερμηνεία. Ωστόσο, ό,τι αποδίδεται άμεσα στη γλώσσα-στόχο δεν αποτελεί πάντα κατ'ανάγκη μετακωδικοποίηση, αλλά προϋπόθεση είναι να ανήκει στη διάρκεια βραχυπρόθεσμης μνήμης. Η απόδοση όμως των «έξυπνων αναμνήσεων», με άλλα λόγια των ολοκληρωμένων πληροφοριών, στη γλώσσα-στόχο μπορεί να συμβεί όποτε το επιθυμεί ο συγγραφέας και το επιτρέπουν οι περιορισμοί της γλώσσας-στόχου, δηλαδή

είτε μεταγενέστερα (έχουν παρατηρηθεί μέχρι και 18 δευτερόλεπτα διαφοράς) είτε σχετικά άμεσα είτε ακόμη και νωρίτερα σε σχέση με το λόγο του πομπού (Selskovitch & Lederer, 2001: 145-146).

Η θεωρία αυτή δέχτηκε έντονες επιθέσεις από τους γλωσσολόγους θεωρητικούς της μετάφρασης, επειδή αναγνωρίζει απλώς και μόνο επικουρικό ρόλο στη γλωσσολογία σε σχέση με τη μετάφραση και από τους θεωρητικούς της λογοτεχνικής μετάφρασης για ελαχιστοποίηση της ιδιαιτερότητας του κειμένου τους (Κουτσιβίτης, 1994: 78).

Τέλος, θα λέγαμε ότι δεν αρκεί να κατέχει κανείς καλά δύο ξένες γλώσσες για να μπορεί να διερμηνεύσει. Εξίσου σημαντικές είναι οι θεματικές γνώσεις, οι ειδικές δεξιότητες και η γνώση της μεθόδου. Επιπλέον, οι διερμηνείς δεν μπορούν να διερμηνεύσουν άψογα, διότι, έτσι ή αλλιώς, δε γνωρίζουν σε βάθος τα θέματα. Οι πλούσιες γενικές γνώσεις και η ειδική προετοιμασία από άποψη ορολογίας και τεκμηρίωσης επιτρέπουν σε έναν ικανό και έμπειρο διερμηνέα να αντιμετωπίσει οποιοδήποτε θέμα. Τελικό κριτήριο για την επιτυχία της διερμηνείας δεν μπορεί να είναι άλλο παρά ο έλεγχος της εκπλήρωσης του σκοπού της, ήτοι η ύπαρξη αποτελεσματικής επικοινωνίας (Κουτσιβίτης, 1994: 294-295).

β) Γνωστική προσέγγιση. Το Υπόδειγμα Δοκιμασιών (modèle d'efforts) κατά Gile

Η νόηση είναι ο μηχανισμός που μας επιτρέπει να καταλαβαίνουμε και να αποκτούμε γνώσεις καθώς και να τις επεξεργαζόμαστε (Stuart-Hamilton, 1995: 20). Ο μηχανισμός αυτός παίζει βασικό ρόλο στη διερμηνεία και ειδικά στην απολεξικοποίηση. Θα μπορούσαμε να πούμε: καταλαβαίνω, αποθηκεύω, αποδίδω και κυρίως εφαρμόζω και χρησιμοποιώ με νέο σκεπτικό, δηλαδή αυτό που μας ενδιαφέρει στη διερμηνεία και τη μετάφραση.

Στη δεκαετία του 1970, μοντέλα που βασίστηκαν στο παράδειγμα επεξεργασίας της πληροφορίας σύμφωνα με επισκόπηση βιβλιογραφίας από τον Gile (1999: 153-154) αναπτύχθηκαν για να περιγράψουν τη διανοητική λειτουργία της ταυτόχρονης διερμηνείας. Πιο πρόσφατα, διάφοροι ερευνητές ανέπτυξαν τα δικά τους μοντέλα βασισμένα και αυτά στη γνωστική επιστήμη. Πρόκειται για θεωρητικές κατασκευές πολύτιμες στο μέτρο που λαμβάνουν υπόψη τους τις σχετικές εξελίξεις στη γνωστική ψυχολογία, τη νευρογλωσσολογία και τη γλωσσολογία. Από πρακτική σκοπιά πάντως, δεν έχουν ελεγχθεί πολύ συστηματικά, πιθανότατα εξαιτίας της πολυπλοκότητας των σχετικών διανοητικών λειτουργιών, αλλά και λόγω έλλειψης θεσμικών, ανθρώπινων και οικονομικών πόρων για τέτοια έρευνα.

Από τη δεκαετία του 1980 αναπτύσσεται μια σειρά μοντέλων με διαφορετική οπτική, καθώς η ιδέα δεν ήταν να περιγράψουν τη διαδικασία της ταυτόχρονης διερμηνείας, αλλά να εξηγήσουν τα λάθη και τις παραλείψεις που παρατηρούνται

κατά την εκτέλεση της ταυτόχρονης και της διαδοχικής διερμηνείας, τα οποία δεν θα μπορούσαν εύκολα να αποδοθούν σε ανεπαρκείς γλωσσικές ικανότητες, σε ελλειπείς εξωγλωσσικές γνώσεις ή σε κακές συνθήκες παράδοσης του κειμένου αφετηρίας.

Από αυτά, ξεχωρίζουμε τα μοντέλα που προτείνει ο Gile:

i) Μοντέλο για την ταυτόχρονη διερμηνεία

Οι γνωστικές λειτουργίες της ταυτόχρονης διερμηνείας προσεγγίζονται με το υπόδειγμα των δοκιμασιών κατά Gile (1995).

Η δοκιμασία ακρόασης και ανάλυσης (*effort d'écoute et d'analyse*) πραγματοποιείται μεταξύ της πρόσληψης του λόγου από τα όργανα ακοής και της στιγμής που ο διερμηνέας αποδίδει ένα νόημα σε κάποιο τμήμα του λόγου. Οι γλωσσικές και εξωγλωσσικές ικανότητες είναι υπεύθυνες για την κατανόηση του λόγου, η οποία εξαρτάται από τρεις παράγοντες: το χρόνο, την προσοχή και την περιορισμένη δυνατότητα της βραχυπρόθεσμης μνήμης.

Η δοκιμασία παραγωγής (*effort de production*) περιλαμβάνει όλες τις λειτουργίες από την απόφαση να μεταδοθεί η ιδέα μέχρι την εκφορά του εκφωνήματος. Διάφοροι παράγοντες αυξάνουν την προσπάθεια παραγωγής, όπως η αναζήτηση ισοδυνάμων, η ανάγκη παράφρασης και οι εσφαλμένες προσδοκίες.

Η δοκιμασία βραχυπρόθεσμης μνήμης (*effort de mémoire à court terme*) αφορά την αποθήκευση τμημάτων του λόγου στη μνήμη μέχρι την απόδοσή τους στη γλώσσα στόχο.

Σχηματικά το παραπάνω υπόδειγμα έχει την εξής μορφή (Gile, 1995: 99):

$$E + M + P + C = T$$

όπου

E = Δοκιμασία ακρόασης (*effort d'écoute*)

M = Δοκιμασία μνήμης (*effort de mémoire*)

P = Δοκιμασία παραγωγής (*effort de production*)

C = Δοκιμασία συντονισμού (*effort de coordination*)

T = Σύνολο αναγκών (*Total des besoins*)

Κάθε δοκιμασία εστιάζεται σε ένα διαφορετικό τμήμα του λόγου και ο διερμηνέας πρέπει να διαθέτει την αναγκαία ικανότητα για επεξεργασία του κάθε τμήματος, διαφορετικά θα αναγκαστεί να αφιερώσει περισσότερη ικανότητα επεξεργασίας στην προσπάθεια παραγωγής, εις βάρος της προσπάθειας ακρόασης. Κινδυνεύει έτσι να μην ακούσει ένα μεταγενέστερο τμήμα λόγου. Γι' αυτό, ο διερμηνέας πρέπει να εκτελεί τη διερμηνεία μόνο υπό τον όρο ότι το σύνολο των αναγκών (T) δεν υπερβαίνει τη συνολική διαθέσιμη ικανότητα.

ii) Μοντέλο για τη διαδοχική διερμηνεία

Ο Gile (1995: 109), αποσυνθέτοντας κάθε φάση της διαδοχικής διερμηνείας (φάση ακρόασης και ανάλυσης και φάση αναδιατύπωσης), προτείνει ένα υπόδειγμα δοκιμασιών για τη διαδοχική διερμηνεία. Το μοντέλο προσπαθειών της φάσης ακρόασης στη διαδοχική είναι το ακόλουθο:

Ακρόαση (*Écoute*) = E + M + PN + C

E = Δοκιμασία ακρόασης (*effort d'écoute*)

M = Δοκιμασία βραχυπρόθεσμης μνήμης (*effort de mémoire à court terme*)

PN = Δοκιμασία λήψης αποφάσεων (*effort de prise de notes*)

C = Συντονισμός των τριών δοκιμασιών (*coordination des trois efforts*)

Το μοντέλο προσπαθειών της φάσης αναδιατύπωσης στη διαδοχική είναι το εξής:

Αναδιατύπωση (*Reformulation*) = MLT + Lect + P, όπου

MLT = Μακροπρόθεσμη μνήμη (*mémoire à long terme*)

Lect = Δοκιμασία ανάγνωσης (*effort de lecture*)

P = Δοκιμασία παραγωγής (*effort de production*)

Παρατηρούμε λοιπόν ότι το μοντέλο προσπαθειών στην ταυτόχρονη απαιτεί περισσότερη προσπάθεια από εκείνο της διαδοχικής, και αυτό εξαιτίας της αλληλεπικάλυψης των ενεργειών και του συντονισμού που απαιτείται για την κατανομή της προσοχής και των πόρων. Επιπλέον, διαπιστώνουμε ότι ο διερμηνέας καταβάλλει προσπάθειες που προσιδιάζουν σε κάθε τρόπο διερμηνείας. Παρά τη βαρύτητά τους, όλες αυτές οι προσπάθειες χάνουν τη σημασία τους χωρίς την τελευταία προσπάθεια, αυτή του συντονισμού.

γ) **Κειμενογλωσσολογική προσέγγιση**

Η κειμενογλωσσολογία ως κλάδος της γλωσσολογίας εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1970 με σκοπό να μελετήσει τις ιδιότητες των κειμένων, γραπτών και προφορικών, και τις χρήσεις τους στην επικοινωνιακή διάδραση. Η σύγχρονη αντίληψη της κειμενογλωσσολογίας είναι ευρεία και περιλαμβάνει ανάλυση του λόγου και πραγματολογία, καθώς και επιδράσεις από τις γνωστικές επιστήμες, μελέτες επικοινωνίας και την τεχνητή νοημοσύνη. Το γραπτό κείμενο εξακολουθεί να είναι το σύνηθες αντικείμενο μελέτης της κειμενογλωσσολογίας, ωστόσο το ενδιαφέρον της έχει από καιρό αρχίσει να στρέφεται προς τον προφορικό, ακόμη και στον νοηματικό λόγο.

Σύμφωνα με τη Σελλά (2008: 456-457), η κειμενογλωσσολογική προσέγγιση της διερμηνείας αποδεικνύει, υπό ένα άλλο πρίσμα, ότι η διερμηνευτική διαδικασία αφίσταται της μεταφραστικής, διότι όταν το κείμενο προορίζεται είτε για μετάφραση είτε για διερμηνεία, τότε η ανάλυση του κειμένου σε παράγοντες κειμενικότητας είναι ίδια, ενώ οι παράγοντες που επηρεάζουν την πρόσληψη και την επαναδιατύπωση των μηνυμάτων του προς διερμηνεία κειμένου διαφέρουν από ένα προς μετάφραση κείμενο. Μάλιστα, σε συνθήκες διερμηνείας όπου κάτω από το βάρος της πίεσης του χρόνου και της προφορικότητας του λόγου δεν υπάρχει δυνατότητα για ανάλυση, ερμηνεία και διαλογισμό, η εξοικείωση σε θέματα κειμενικότητας του λόγου, όπως π.χ. η αναγνώριση των παραγόντων συνοχής και των δεικτών που αποκαθιστούν την εννοιολογική συνεκτικότητα του κειμένου καθίσταται επιβεβλημένη. Εξάλλου, η Σελλά επισημαίνει στο άρθρο της ότι τόσο στη θεωρητική προσέγγιση των Seleskovitch και Lederer όσο και σε αυτή του Gile εντοπίζονται θέματα τα οποία καλύπτονται από την κειμενογλωσσολογία. Αυτά αφορούν τρεις κυρίως εξωκειμενικούς παράγοντες:

α) τον παράγοντα προθετικότητα, ασχολούμενοι, όμως, μόνον με τον εντοπισμό του *vouloir-dire* του πομπού, δηλαδή, των υποδηλούμενων νοημάτων και των διαλογικών υπονοημάτων, και

β) τους παράγοντες πληροφορητικότητα και καταστασιακότητα, μόνον, όμως, όσον αφορά την έννοια του περικειμένου με την ευρεία έννοια του όρου: ως αποθηκευμένης γνώσης για τον κόσμο ή ως γνώσεων σχετικών με το πολιτισμικό περιβάλλον της γλωσσικής κοινότητας στην οποία ανήκει το προς διερμηνεία κείμενο (και ουδόλως με τη στενή έννοια του «συγκεκριμένου»).

Οι Kohn & Kalina (1996: 131) επισημαίνουν κι αυτοί τον ρόλο της πληροφορητικότητας ως εξωγλωσσικών γνώσεων στη διερμηνεία.

Επίσης, μια άλλη διάσταση της κειμενογλωσσολογικής προσέγγισης που αναδεικνύει η Σελλά (2008: 459) μέσα από την εμπειρία των εν ενεργεία διερμηνέων είναι η μερική διαφοροποίηση της διερμηνευτικής διαδικασίας εξαιτίας της τυπολογικής απόστασης που χωρίζει τα ζεύγη γλωσσών (π.χ. γαλλικά – ιταλικά έναντι γαλλικών – γερμανικών) με τα οποία εργάζεται ο διερμηνέας, γεγονός που μπορεί να επιφέρει σημαντικές συνέπειες στη συνοχή και τη συνεκτικότητα του διερμηνεύματος. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε κάποια προβλήματα που δημιουργούνται κατά τη διερμηνευτική πράξη και τα οποία αντιμετωπίζει με ολιστικό τρόπο η κειμενογλωσσολογική προσέγγιση, όπως η διάκριση μεταξύ προφορικών και γραπτών προς διερμηνεία κειμένων, διότι, πλέον, στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι διερμηνείς συνεδρίων διερμηνεύουν γραπτά και όχι προφορικά κείμενα, καθώς επίσης και η διάκριση μεταξύ των ήδη γνωστών ειδών διερμηνείας (ταυτόχρονης και διαδοχικής) και της επάλληλης (*liaison*).

Η Σελλά θεωρεί ότι οι παράγοντες κειμενικότητας, όπως η πληροφορητικότητα, η προθετικότητα και η αποδεκτότητα έχουν ελάχιστα μελετηθεί και θα έπρεπε να αποτελούν αυθύπαρκτο τομέα ερευνών σχετικά με την πράξη, τη θεωρία και τη διδακτική της διερμηνείας κυρίως ως προς τον προφορικό λόγο (ως φορέα του μηνύματος του διερμηνέα).

δ) Γλωσσολογική προσέγγιση

Η γλωσσολογική προσέγγιση διερευνά τους κειμενικούς παράγοντες σε συσχέτιση με τη διερμηνευτική πράξη και τις επικοινωνιακές συνθήκες της διερμηνείας λαμβάνοντας υπόψη τους παράγοντες πληροφορητικότητα, καταστασιακότητα και αποδεκτότητα, όπως επίσης σε άλλες περιπτώσεις, λαμβάνοντας υπόψη τη συνοχή, τη συνεκτικότητα, την προθετικότητα, την αποδεκτότητα και τη διακειμενικότητα (Σελλά, 2008: 458).

Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή διερευνάται το κατά πόσον μπορούν να εφαρμοσθούν οι κειμενικοί παράγοντες όχι μόνον στη θεωρία αλλά και τη διδακτική της διερμηνείας. Άλλοτε εξετάζονται οι παράγοντες κειμενικότητας ένας προς έναν σε συσχέτιση με τη διερμηνευτική πράξη, φέρνοντας στην επιφάνεια ανεξερεύνητες ακόμη περιοχές της διερμηνευτικής πράξης – με δεδομένο τις ιδιαίτερες επικοινωνιακές συνθήκες της διερμηνείας που σχετίζονται άμεσα με τους παράγοντες πληροφορητικότητα, καταστασιακότητα και αποδεκτότητα (Bühler, 1990 στο Σελλά, 2008: 454) – και άλλοτε το βάρος δίνεται μόνον σε ορισμένους εξ αυτών, κυρίως στη συνοχή και τη συνεκτικότητα, αλλά και στην προθετικότητα, την αποδεκτότητα και τη διακειμενικότητα (Hatim & Mason, In-Kiyoung Ahn, Gerzymisch-Arbogast, Pöchhacker, Schlesinger, Kusztor στο Σελλά, 2008: 454). Σημειωτέον, επίσης, ότι το ενδιαφέρον των ερευνητών αυτή τη φορά εστιάζεται όχι μόνον στη διερμηνευτική διαδικασία αυτή καθαυτή αλλά και στο διερμηνευτικό προϊόν, με κύριο μέλημα τον εμπλουτισμό της μεθοδολογικής και παιδαγωγικής προσέγγισης της διερμηνείας.

3. ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Ήδη από τα παραπάνω μοντέλα αλλά και από μελέτες διερμηνείας διαλόγων προκύπτει ότι οι διερμηνείς έχουν ενεργή συμμετοχή σε διαδράσεις με μεσολάβηση διερμηνέα και δεν περιορίζονται σε απλή μεταφορά των λόγων των ομιλητών. Ωστόσο, η επιστημονική έρευνα για τον ρόλο του διερμηνέα αποκάλυψε τα κενά του επιχειρήματος ότι οι διερμηνείς είναι απλοί διεκπεραιωτές που μεταφέρουν λεκτικά μηνύματα από τη μια γλώσσα στην άλλη. Η Wadensjö (1998) ειδικότερα

έχει υπογραμμίσει τις συντονιστικές και μεσολαβητικές λειτουργίες των διερμηνέων διαλόγων.

Η έρευνα σχετικά με τη διερμηνεία έχει φέρει στο προσκήνιο την επικοινωνιακή και κοινωνική ικανότητα των διερμηνέων. Μελέτες διερμηνείας διαλόγων που επικεντρώνονται σε αναλύσεις στοιχείων που προκύπτουν φυσικά κι αβίαστα έχουν δείξει ότι οι διερμηνείς έχουν ενεργή συμμετοχή στις διαδράσεις με μεσολάβηση διερμηνέα και δεν περιορίζονται σε απλή, αυτόματη μετάφραση αλληλοδιαδόχως από και προς δύο γλώσσες. Ιδιαίτερα, η Wadensjö (1998: 108–110) έδειξε ότι η πρόσβαση και στις δύο γλώσσες επιτρέπει στους διερμηνείς να παίζουν σημαντικό ρόλο στον συντονισμό της οργάνωσης της συζήτησης α) είτε σιωπηρά, παρέχοντας ή μη παρέχοντας μετάφραση, β) είτε ρητά προβλέποντας το σημείο όπου η μετάφραση μπορεί να παρασχεθεί, γ) είτε συμβάλλοντας στην αποσαφήνιση των δράσεων και των ακολουθιών εναλλαγής που συμβαίνουν κατά τη διάδραση.

Αυτό που προκύπτει από τις σχετικές μελέτες είναι ότι η «διερμηνευτική» δραστηριότητα των διερμηνέων δομείται συνεργατικά από διάφορους παράγοντες και συνεπώς η συμβολή τους δεν αποτελεί «απλή» επανάληψη σε μια άλλη γλώσσα, αλλά ισοδυναμεί με ένα περίπλοκο διαδραστικό και διαπολιτισμικό επίτευγμα.

Μελετώντας την αναπόφευκτη λειτουργία των διερμηνέων ως διαδραστικών μεσολαβητών, ίσως αξίζει τον κόπο να εξετάσουμε τη δραστηριότητα των διερμηνέων μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της διαμεσολάβησης αν αντιμετωπιστεί ως δραστηριότητα που έχει στόχο τη διευκόλυνση της επικοινωνίας και ως μορφή ενεργούς διαδραστικής συμμετοχής.

Οι διαμεσολαβητές παρεμβαίνουν ενεργά στη συνομιλία διανέμοντας ευκαιρίες για λόγο, δίνοντας στα εμπλεκόμενα μέρη χώρο να προτείνουν και να αναπτύξουν συγκεκριμένα θέματα, ενισχύοντας ιδιαίτερους ρόλους και ταυτότητες και προωθώντας την επιτυχή έκβαση. Η διαμεσολάβηση σε αυτές τις περιπτώσεις θεωρείται ενεργός συντονισμός της επικοινωνίας και περιλαμβάνει διευκόλυνση της συμβολής των συμμετεχόντων καθώς και παραγωγή συμμετοχής εναλλάξ μονολόγων, καθώς βοηθάει στη συνέχιση της συνομιλίας δίνοντάς της νέες δυνατότητες και ελέγχοντας την αμοιβαία κατανόηση.

Η αποστολή του διαμεσολαβητή είναι η ενθάρρυνση των συμμετεχόντων, η αποφυγή εκφράσεων που εμποδίζουν την επικοινωνία, όπως η επιβεβαίωση της θέσης κάποιου ή άλλες μορφές κυριαρχικής συμπεριφοράς.

Σε αυτό το πλαίσιο αναφοράς, οι διερμηνείς θεωρούνται πολιτισμικοί διαμεσολαβητές: προωθούν και συντονίζουν τη γλωσσική επικοινωνία και κάνοντας αυτό γίνονται συντονιστές των διαπολιτισμικών σχέσεων (Gavioli & Baraldi, 2011: 208).

Στη συνέχεια, λαμβάνοντας υπόψη και τα μοντέλα που εξετάστηκαν παραπάνω, η επισκόπηση των τύπων διερμηνείας θα μας επιτρέψει να προσεγγίσουμε τις επιμέρους ιδιαιτερότητες.

4. ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Μια κλασική, κατά τη γνώμη μας, τυπολογία προτείνεται από τη Mikkelson (1999b):

Διερμηνεία συνεδρίων: Αν λάβουμε υπόψη τους ορισμούς της ΑΠΚ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η διερμηνεία συνεδρίων είναι η προφορική μεταφορά μηνύματος από μια γλώσσα σε άλλη με φυσικό και αβίαστο τρόπο, που υιοθετεί στο πρώτο πρόσωπο το ύφος, τον τόνο και τις πεποιθήσεις του ομιλητή και λαμβάνει χώρα σε διεθνείς συναντήσεις. Ορισμένοι συγγραφείς εξισώνουν τη διερμηνεία συνεδρίων με την ταυτόχρονη διερμηνεία.

Διερμηνεία σεμιναρίων: Το 1991 οι Gonzalez *et al.* (στο Mikkelson, 1999b) διατυπώνουν την άποψη ότι η βασική διαφορά μεταξύ διερμηνείας συνεδρίων και διερμηνείας σεμιναρίων είναι το μέγεθος και η σπουδαιότητα της συνάντησης.

Διερμηνεία συνοδείας: Αναφέρεται σε υπηρεσίες διερμηνείας που παρέχονται σε κυβερνητικούς επισήμους, στελέχη επιχειρήσεων, επενδυτές, παρατηρητές και άλλους που πραγματοποιούν επιτόπιες επισκέψεις.

Επιχειρηματική διερμηνεία: Ο όρος αναφέρεται σε δύο ή περισσότερους επιχειρηματίες που συζητούν επιχειρηματικά θέματα παρουσία διερμηνέα.

Ιατρική διερμηνεία: Σύμφωνα με τον Frishberg (1986 στο Mikkelson, 1999b), «η διερμηνεία σε ιατρικό περιβάλλον περιλαμβάνει διάφορες περιπτώσεις από μια συνήθη ιατρική επίσκεψη ως ένα επείγον περιστατικό, από τάξεις προγεννητικής αγωγής μέχρι περίπλοκες εργαστηριακές εξετάσεις». Πολλοί ειδικοί θεωρούν την ψυχιατρική διερμηνεία ως κατηγορία της ιατρικής διερμηνείας. Η πολιτεία της Καλιφόρνιας έχει προτείνει μια άλλη υποκατηγορία, την ιατρική-νομική διερμηνεία, για να δηλώσει υπηρεσίες που παρέχονται σε γιατρούς που πραγματοποιούν ιατρικές εξετάσεις προκειμένου να συλλέξουν στοιχεία για νομικές υποθέσεις όπως αποζημιώσεις εργατικών ατυχημάτων και αγωγές για σωματικές βλάβες.

Εκπαιδευτική διερμηνεία: Περιλαμβάνει διερμηνεία στην τάξη για μαθητές που δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα διδασκαλίας, καθώς και διερμηνεία μεταξύ διδασκόντων και γονέων σε συναντήσεις σχολικών επιτροπών και πειθαρχικές ακροάσεις.

Τηλεφωνική διερμηνεία: Γνωστή και ως εξ αποστάσεως διερμηνεία, δηλώνει υπηρεσίες διερμηνείας που παρέχονται μέσω τηλεφωνικής σύνδεσης (κάποτε και μέσω σύνδεσης βίντεο) οπότε κανένα από τα εμπλεκόμενα μέρη δε βρίσκεται

στον ίδιο χώρο (Heh & Qian, 1997 στο Mikkelson, 1999b). Τέτοιοι διερμηνείς συνήθως εξυπηρετούν ιατρικές, προνοιακές, επιχειρηματικές και νομικές υποθέσεις.

Κοινοτική διερμηνεία (community interpreting): Ίσως είναι ο πιο αμφιλεγόμενος από τους όρους που χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν τους διάφορους τύπους διερμηνείας και αναφέρεται στη διερμηνεία που εξυπηρετεί όσους δεν κατέχουν καλά την επίσημη γλώσσα της χώρας στην επικοινωνία τους με τις δημόσιες υπηρεσίες ώστε να έχουν πλήρη και ίση πρόσβαση σε νομικές ιατρικές, εκπαιδευτικές, διοικητικές και κοινωνικές παροχές. Ο τύπος αυτός διερμηνείας είναι γνωστός και ως επάλληλη διερμηνεία (liaison).

Διερμηνεία δικαστηρίων: Είναι γνωστή και ως νομική ή δικαστική διερμηνεία και γίνεται λόγος αναλυτικότερα στην επόμενη παράγραφο.

Τέλος, οφείλουμε να αναφέρουμε την πρωτότυπη κατηγοριοποίηση που προτείνει ο Ozolins (2014), ο οποίος κατατάσσει τη διερμηνεία ως προς α) τον τρόπο διεξαγωγής της, β) τον χώρο διεξαγωγής της, γ) την επαγγελματική υπόσταση του διερμηνέα και δ) την κατονομασία που δεν περιλαμβάνει το ουσιαστικό *διερμηνέας*. Κατά την κατάταξη αυτή υποχρεωτικά προκύπτουν επικαλύψεις αφού κάθε τύπος διερμηνείας ανήκει σε διάφορες κατηγορίες, αποκαλύπτεται όμως έτσι και μια διαφορετική πλευρά του κάθε τύπου. Ωστόσο, για τις ανάγκες του παρόντος άρθρου, υιοθετούμε την τυπολογία της Mikkelson, η οποία αναδεικνύει τα χαρακτηριστικά που μας εξυπηρετούν.

4.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Στην ελληνική βιβλιογραφία αναφέρεται και ως νομική ή δικαστική διερμηνεία, ενώ ανάλογη είναι η ποικιλία του επιθετικού προσδιορισμού ειδικά στην αγγλική γλώσσα (Ozolins, 2014). Ανεξάρτητα από την ακριβή κατονομασία, δηλώνει υπηρεσίες διερμηνείας που παρέχονται σε δικαστήρια και νομικές υποθέσεις κάθε είδους με τον διερμηνέα να αποτελεί τον ενδιάμεσο κρίκο σε μια τριμερή ομάδα που αποτελείται αφενός από τον εκπρόσωπο της εξουσίας και αφετέρου από τον αλλόγλωσσο εναγόμενο. Τα δύο εμπλεκόμενα μέρη διεξάγουν ουσιαστικά διάλογο μεταξύ τους, με τον διερμηνέα να συνομιλεί διαδοχικά με καθένα από τα εν λόγω πρόσωπα (Fiola, 2004: 117). Τοπογραφικά, η δικαστηριακή διερμηνεία μπορεί να διεξάγεται σε διάφορα περιβάλλοντα, όπως αίθουσα δικαστηρίου ή δικηγορικό γραφείο και γενικότερα χώρο στον οποίο διεξάγεται κάποια νομική δραστηριότητα (Gonzalez *et al.*, 1991 στο Mikkelson, 1999b). Ωστόσο, το νομικό περιβάλλον είναι αυτό που διακρίνει τη δικαστηριακή διερμηνεία σε (1) οιοική δικαστική, κατά την προανακριτική και την ανακριτική φάση και (2) δικαστική διερμηνεία ή αλλιώς διερμηνεία δικαστηρίων. Επιπλέον, ο Ozolins (2014: 29), βασισμένος στην έννοια της νομικής δραστηριότητας, επισημαίνει ότι η διερμηνεία

για αιτούντες άσυλο, για την οποία υπάρχει μεγάλη ζήτηση τα τελευταία χρόνια, τυπολογικά κατατάσσεται στη δικαστηριακή διερμηνεία με την ευρεία έννοια. Ως προς την ουσία πάντως, οι Gavioli & Baraldi (2011: 206, 223) επισημαίνουν ότι η ακριβής απόδοση στη γλώσσα στόχο αποτελεί βασική απαίτηση κατά τη μεσολάβηση διερμηνεία σε οποιοδήποτε νομικό περιβάλλον, σύμφωνα μάλιστα και με τον πρώτο κανόνα του NAJIT¹ των ΗΠΑ, αφού η μόνη επικοινωνιακή λειτουργία του είναι να καταστήσει δυνατή την κατανόηση.

Τέτοιου είδους διάδραση μπορεί να θεωρηθεί ιδιαίτερος τύπος θεσμικής επικοινωνίας, αφού σε αυτήν συμμετέχει τουλάχιστον ένας θεσμικός εκπρόσωπος και πρέπει να περαιωθεί η ακροαματική διαδικασία (Gavioli & Baraldi 2011: 205-206). Επιπλέον, ο διερμηνέας προσλαμβάνεται από δημόσιο φορέα και θεωρείται ότι εκτελεί «θεσμικό ρόλο» παρότι δεν είναι θεσμικός εκπρόσωπος με τη στενή έννοια. Η βιβλιογραφική επισκόπηση οδηγεί τη Mikkelsen (1999a) στο συμπέρασμα ότι το δικαίωμα του εναγόμενου για δίκαιη δίκη διασφαλίζεται χάρη στον διερμηνέα. Ακριβέστερα, μόνο η παροχή πλήρους ταυτόχρονης διερμηνείας και σε πρώτο πρόσωπο κατά την εκδίκαση της υπόθεσης ισοδυναμεί με την παρουσία του κατηγορουμένου στην ακροαματική διαδικασία. Δικαίως λοιπόν η Berk-Seligson (1990 στο Mikkelsen, 1999a) θεωρεί τον διερμηνέα αδιαμφισβήτητο παράγοντα της δίκης αφού αυτός διερμηνεύει τη μαρτυρική κατάθεση, η οποία καθορίζει τη στάση των ενόρκων απέναντι στον μάρτυρα.

Κατά τους Gonzalez *et al.* (1991 στο Mikkelsen, 1999b), ο δικαστηριακός διερμηνέας-διαμεσολαβητής οφείλει αφενός να ενθαρρύνει τον κατηγορούμενο ή μάρτυρα να επικοινωνήσει με το δικαστήριο και αφετέρου να αποθαρρύνει τις εκφράσεις κυριαρχικής συμπεριφοράς. Με άλλα λόγια, το μήνυμα στη γλώσσα-στόχο πρέπει να περιλαμβάνει οπωσδήποτε όχι μόνο γλωσσικά αλλά και παραγλωσσικά στοιχεία: για να προκύψει ένα νομικό ισοδύναμο του μηνύματος της γλώσσας-πηγής, οι μη σημασιολογικές πληροφορίες όπως παύσεις και υπεκφυγές πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να συμπεριληφθούν στη μετάφραση προς τη γλώσσα-στόχο.

Συνθέτοντας τα παραπάνω, θα συμφωνήσουμε με τους Gavioli & Baraldi (2011: 206) που υποστηρίζουν ότι πρόκειται για κοινωνική διάδραση που παρουσιάζει αφενός τα γενικά χαρακτηριστικά της διερμηνείας και αφετέρου τα ειδικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης επικοινωνιακής κατάστασης που συνδέονται με α) το «επιτόπιο συγκείμενο» (τι πραγματικά λέγεται κατά τη διάδραση), β) το ευρύτερο χωρικό πλαίσιο (ανακριτικό γραφείο, δικαστήριο), όπου διεξάγεται η διάδραση, γ) τους αντίστοιχους ρόλους των συμμετεχόντων δηλαδή προσαχθέντων, κατηγορουμένων, αστυνομικών ή δικαστικών αρχών.

1. <http://www.najit.org/membersonly/library/Conference/Handouts%202010/C%20Ferry%20NAJIT%20Code%20of%20Ethics.pdf>

Συνάγεται λοιπόν ότι η νομική συνιστώσα αποτελεί μέρος της ευρύτερης πολιτισμικής διάστασης της δικαστηριακής διερμηνείας.

Επομένως, κατά την επικοινωνία αυτού του είδους πρέπει να αναγνωρίζονται και να λύνονται τόσο τα γλωσσικά όσο και τα πολιτισμικά προβλήματα για τον εναγόμενο, στοιχείο που ενθαρρύνει την ανάπτυξη συνάφειας μεταξύ κατηγορουμένου και διερμηνέα (Morris, 1999: 9). Πάντως, παρότι οι διερμηνείς δικαστηρίων οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες δεν έχουν πάντα τη δυνατότητα να ενημερώνουν σχετικά τους πελάτες τους (Gonzalez *et al.*, 1991 στο Mikkelson, 1999b).

Κατά συνέπεια, οι δικαστηριακοί διερμηνείς θεωρούνται πολιτισμικοί διαμεσολαβητές αφού προωθούν και συντονίζουν τη γλωσσική επικοινωνία και κάνοντας αυτό γίνονται συντονιστές των διαπολιτισμικών σχέσεων (Gavioli & Baraldi, 2011: 208).

Η Nakane (2009) πάντως υποστηρίζει ότι η προσπάθεια του διερμηνέα για διασφάλιση καλύτερης διαπολιτισμικής επικοινωνίας άρα και ακρίβειας όπως η εξήγηση σε περίπτωση πολιτισμικών αναντιστοιχιών, ενδεχομένως κάποτε να εκληφθεί ως απομάκρυνση από τον ρόλο του ως διαμεσολαβητή. Τέτοιες παρεμβάσεις είναι δικαιολογημένες όταν μόνο ο διερμηνέας μπορεί να άρει παρεξηγήσεις και παρανοήσεις εξαιτίας πολιτισμικών διαφορών. Απεναντίας είναι μεροληπτικές και άρα προβληματικές και αντιδεοντολογικές, όταν αυτεπαγγέλτως ο διερμηνέας εισάγει διορθώσεις προκειμένου να αποσπαστούν λογικές ή επιθυμητές απαντήσεις από τον εναγόμενο. Η έλλειψη ουδετερότητας προκαλεί αλλοίωση των αποδεικτικών στοιχείων που κατατίθενται στο δικαστήριο. Η μελέτη της Nakane έδειξε ότι είναι πολύπλοκη και δύσκολη η προσπάθεια του διερμηνέα να παραμείνει στο ρόλο του μεσολαβητή αποδίδοντας όσα λέγονται με ακρίβεια αποφεύγοντας παρεμβάσεις από δική του πρωτοβουλία ήδη από το στάδιο της προανάκρισης. Από την πλευρά τους, τόσο οι αξιωματικοί της αστυνομίας όσο και οι δικαστές θα πρέπει να γνωρίζουν αφενός τους ενδεχόμενους κινδύνους εξαιτίας της διερμηνείας κατά τη διαχείριση προβλημάτων επικοινωνίας με τον ύποπτο και αφετέρου ότι η εξήγηση είναι η ενδεδειγμένη λύση για την παράκαμψη σοβαρών προβλημάτων πολιτισμικού περιεχομένου. Είναι χαρακτηριστικό ότι με την ενδεχόμενη αποφυγή εξηγήσεων, καθ' υπόδειξη της έδρας, ο εναγόμενος αδυνατεί να παρακολουθήσει τη διαδικασία, κάτι που ενδεχομένως γίνεται αντιληπτό ως αρνητική στάση εκ μέρους του διερμηνέα. Τέλος, η Nakane επισημαίνει ότι ειδικά οι εντός θεσμικού πλαισίου διερμηνείς δεν είναι απλά «ηχεία» ή «αγωγοί» και δεν μπορούν να θεωρούνται αόρατοι, άποψη με την οποία συμφωνούν τα αποτελέσματα της έρευνας της Angelelli (2003: 26).

Επιπλέον, η βιβλιογραφική επισκόπηση έδειξε ότι η νομοθεσία δεν φαίνεται να ασχολείται με την τακτική που πρέπει να ακολουθήσει ο διερμηνέας κατά την

προανάκριση, την ανάκριση ή την ακροαματική διαδικασία. Πιο συγκεκριμένα ο νόμος ούτε επιβάλλει ούτε προβλέπει ρητά τη χρήση έντυπων ή ηλεκτρονικών βοηθημάτων από τον διερμηνέα, αλλά οπωσδήποτε δεν την απαγορεύει, αφού, όπως αναφέραμε, η ακρίβεια στη διερμηνεία είναι το βασικό ζητούμενο καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Εξάλλου, δεοντολογικά για τη διασφάλιση της ακρίβειας, είναι απολύτως θεμιτή και κατά τη γνώμη μας επιβάλλεται η λήψη σημειώσεων από τον διερμηνέα.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο διερμηνέας πρέπει τουλάχιστον στοιχειωδώς να κατανοεί τις εκάστοτε νομικές έννοιες που διερμηνεύει ενώ η αμεροληψία αποτελεί θεμελιώδη δεοντολογική υποχρέωσή του. Η άριστη γνώση ενός ζεύγους γλωσσών, αν και ιδιαίτερα θετική, οπωσδήποτε δεν αρκεί. Χωρίς ειδική κατάρτιση, τα περισσότερα δίγλωσσα άτομα που επιχειρούν διερμηνεία σε δικαστήριο δεν είναι σε θέση να καταλάβουν την περίπλοκη νομική γλώσσα και συμπεριφέρονται αντιδεοντολογικά συνομιλώντας με τον κατηγορούμενο, δίνοντας συμβουλές ή μεροληπτώντας υπέρ της μιας ή της άλλης πλευράς (Mikkelson, 1999a).

Εν κατακλείδι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η σχέση του διερμηνέα με τον κατηγορούμενο μόνο επαγγελματική μπορεί να είναι, οπωσδήποτε με εμπιστοσύνη, αλλά ποτέ σχέση κατανόησης ή προσωπική (Code of Ethics in Superior Court of Arizona, 1992 στο Morris, 1999: 10).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τέσσερα μοντέλα της διερμηνείας που περιγράψαμε παραπάνω, κατά τη γνώμη μας, αλληλοσυμπληρώνονται και συγκλίνουν ως προς την προσέγγιση της διερμηνείας ως διαμεσολάβησης με την ευρεία έννοια. Επιπλέον, οι ιδιαίτερες επικοινωνιακές συνθήκες που επικρατούν κατά τη δικαστηριακή διερμηνεία την ανάγουν σαφέστατα σε κοινωνική διάδραση. Πρόκειται όμως για μια διάδραση κατά την οποία ο διερμηνέας πρέπει να είναι πολιτισμικός διαμεσολαβητής και μόνο, δηλαδή οι πρωτοβουλίες του, με τον ελάχιστο δυνατό υποκειμενισμό, να αφορούν τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ εναγόμενου και δικαστηρίου χωρίς διορθωτικές παρεμβάσεις που να αλλοιώνουν την ουσία των λεγομένων. Σε αντίθετη περίπτωση, πρόκειται για αντιδεοντολογική και άρα αντιεπαγγελματική στάση του διερμηνέα, η οποία πρέπει οπωσδήποτε να αποφεύγεται. Μόνον όταν οι διερμηνείς θεωρούνται επαγγελματίες που η εργασία τους διέπεται από κώδικα δεοντολογίας αποκτούν υψηλότερο στάτους και τείνουν να εξομοιωθούν με τους δικαστικούς παράγοντες. Αυτό θα επιτευχθεί με τη σωστή κατάρτιση των διερμηνέων. Η διερμηνευτική διαδικασία θα καταστεί τότε λιγότερο αμφιλεγόμενη και θα θεωρείται περισσότερο τεχνική δραστηριότητα.

Τέλος, θα συμφωνήσουμε με την Morris (1995, 1999) και την Koo (2009: 224) ότι η επαγγελματοποίηση της διερμηνείας δικαστηρίων θα επιτευχθεί αφενός μόνον αν οι νομικοί και οι δικαστικές αρχές με ανοιχτό μυαλό αναγνωρίσουν την ανάγκη ελευθερίας τόσο στη (δια)γλωσσική διερμηνεία όσο και στην ενδογλωσσική (νομική) ερμηνεία και πάντως να επιμένουν στην κατά λέξη διερμηνεία στο δικαστήριο. και αφετέρου όταν ο διερμηνέας δικαστηρίων ενεργεί δεοντολογικά με επάρκεια, εκτελεί τη διερμηνεία εντός συγκεκριμένων ορίων αρμοδιότητας και διερμηνεύει με ακρίβεια και πληρότητα, κάτι που διασφαλίζεται μεταξύ άλλων με τη σωστή κατάρτιση των διερμηνέων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Κουτσιβίτης, Β. (1994) *Θεωρία της μετάφρασης*, Αθήνα : Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Σελλά-Μάζη, Ε. (2008) “Κειμενογλωσσολογικές διαστάσεις της θεωρίας και της διδακτικής της διερμηνείας”, στο Α. Μόζερ κ.α. (eds.), *Γλώσσης χάριν*, Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, σσ. 445-463.

Ξενόγλωσση

Angelelli, C. (2003) “The Interpersonal Role of the Interpreter in Cross-Cultural Communication. A Survey of Conference, Court and Medical Interpreters in the US, Canada and Mexico”, in L. Brunette, G. Bastin, I. Hemlin, & H. Clarke (eds.) *The Critical Link 3, Interpreters in the Community*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, pp. 15-26.

Argyle, M. (1972) “Non-Verbal Communication in Human Social Interaction”, in R.A. Hinde (ed.), *Non-Verbal Communication*, New York: Cambridge University Press, pp. 243-269.

Fiola, M. (2004) “Le ‘gain et le dommage’ de l’interprétation en milieu social”, *Traduction, Terminologie, Rédaction*, Vol. 17, No 2, pp. 115-130.

Gavioli, L., & Baraldi, C. (2011) “Interpreter-mediated interaction in healthcare and legal settings. Talk organization, context and the achievement of intercultural communication”, *Interpreting*, Vol. 13, No. 2, Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins, pp. 205-233.

Koo, A. (2009) “Truth through court interpreters”, *The International Journal of Evidence and Proof*, Vol. 13, pp. 212-224.

- Mikkelson, H. (1999a) “The Court Interpreter as Guarantor of Defendant Rights”. Ανακτήθηκε στις 11/07/2014, από http://works.bepress.com/holly_mikkelson/8/
- Mikkelson, H. (1999b) “Interpreting is interpreting – or is it?”. Ανακτήθηκε στις 11/07/2014, από <http://aiic.net/page/3356/interpreting-is-interpreting-or-is-it/lang/1>
- Morris, R. (1995) “The Moral Dilemmas of Court Interpreting”, *The Translator*, Vol. 1, No. 1, pp. 25-46.
- Morris, R. (1999) “The Gum Syndrome: Predicaments in Court Interpreting”, *Forensic Linguistics*, Vol. 6, No. 1, pp. 6-29.
- NAJIT [National Association of Judiciary Interpreters and Translators] Code of Ethics and Professional Responsibilities. Ανακτήθηκε στις 11/07/2014, από www.najit.org/about/NAJITCodeofEthicsFINAL.pdf
- Nakane, I. (2009) “The Myth of an ‘Invisible Mediator’: An Australian Case Study of English-Japanese Police Interpreting”, *Journal of Multidisciplinary International Studies*, Vol. 6, No 1. Ανακτήθηκε στις 12/07/2014, από <http://epress.lib.uts.edu.au/journals/index.php/portal/article/view/825>
- Ozolins, U. (2014) “Descriptions of Interpreting and their Ethical Consequences”, *Fitispos International Journal*, Vol. 1, No. 1. Ανακτήθηκε στις 12/07/2014, από http://www3.uah.es/fitispos_ij/OJS/ojs-2.4.2/index.php/fitispos/article/view/9/5
- Seleskovitch, D., & Lederer, M. (2001) *Interpréter pour traduire*, Paris: Didier Érudition.
- Stuart-Hamilton, I. (1995) *Dictionary of Cognitive Psychology*, London: Jessica Kingsley Publishers.
- Timarova, S (2008) “Working memory and simultaneous interpreting”, in Boulogne P. (ed.). *Translation and Its Others. Selected Papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies 2007*. Ανακτήθηκε στις 23/07/2014, από <http://www2.arts.kuleuven.be/info/bestanden-div/Timarova.pdf>
- Wadensjö, C. (1998) *Interpreting as interaction*, London and New York : Longman.

Ο ΒΑΘΜΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑ: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Ιωαννίδης Αναστάσιος¹, Ρέστα Ζωή²

¹ Επιστημονικός Συνεργάτης του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
ioannidistassos@hotmail.de

² Επιστημονική Συνεργάτης του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης/ Διδάσκουσα Διερμηνείας Συνεδρίων
της Ειδικεύσης Διερμηνείας του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας,
Ιόνιο Πανεπιστήμιο.
zoirest@hotmail.de, zoiresta@ionio.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι δικαστικοί διερμηνείς εξασφαλίζουν στους μετανάστες που δεν κατανοούν τη γλώσσα της χώρας στην οποία βρίσκονται ίση πρόσβαση στις νομικές υπηρεσίες της και συνδράμουν στην υλοποίηση του δικαιώματος υπεράσπισης του εαυτού τους ενώπιον των δικαστικών αρχών της. Παρά, ωστόσο, την προφανή συμβολή τους στην απονομή της δικαιοσύνης και την προάσπιση της θεμελιώδους αρχής της δίκαιης δίκης, ο βαθμός της επαγγελματικής οργάνωσης και κατοχύρωσης του επαγγέλματος του δικαστικού διερμηνέα είναι διαφορετικός μεταξύ των χωρών τόσο σε ευρωπαϊκό και όσο και διεθνές επίπεδο. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να συγκρίνει και να αναδείξει τις διαφορετικές προσεγγίσεις του εν λόγω ζητήματος στην Ελλάδα και την Αυστρία. Ειδικότερα, στο άρθρο εξετάζονται και για τις δύο χώρες τα κριτήρια που συνθέτουν σύμφωνα με την επιστήμη της μεταφρασεολογίας το επαγγελματικό προφίλ του δικαστικού διερμηνέα, αναλύονται βάσει βιβλιογραφικής έρευνας αλλά και έρευνας πεδίου οι συνθήκες που αφορούν σε κάθε ένα από τα κριτήρια αυτά και διατυπώνονται προτάσεις που θα συμβάλλουν στην αναγνώριση του επαγγέλματος του δικαστικού διερμηνέα στην Ελλάδα και κατ' επέκταση στην παροχή ποιοτικότερων υπηρεσιών διερμηνείας.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: δικαστική διερμηνεία, Ελλάδα, Αυστρία, επαγγελματική κατοχύρωση

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για τους υπόπτους ή τους κατηγορούμενους που δε γνωρίζουν τη γλώσσα των νομικών διαδικασιών στις οποίες εμπλέκονται, το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες των δικαστικών διερμηνέων και μεταφραστών αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της αρχής της δίκαιης δίκης. Η απώτερη αποστολή που καλούνται στο πλαίσιο αυτό να επιτελέσουν οι τελευταίοι, παρά το γεγονός πως μεταξύ των θεωρητικών της μεταφρασεολογίας είναι δύσκολο να συναντήσει κανείς έναν ενιαίο και συνεκτικό ορισμό της δικαστικής διερμηνείας, φαίνεται να γίνεται ομόφωνα αποδεκτή: οι δικαστικοί διερμηνείς «παρέχουν διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των διαδίκων, που συνήθως ανήκουν στις κοινότητες των μεταναστών, και της δικαστικής αρχής» (Shuttleworth & Cowie, 1997: 32), «εξασφαλίζοντας την κατανόη-

ση όλων όσοι συμμετέχουν σε ένδικες διαδικασίες στις οποίες εμπλέκονται ομιλητές άλλων γλωσσών» (Schlesinger & Röchhacker, 2010: 1). Με τον τρόπο αυτό, οι δικαστικοί διερμηνείς συμβάλλουν στην εξασφάλιση για τους αλλόγλωσσους πλήρους και ίσης πρόσβασης στη δικαιοσύνη (Roberts, 1997: 11), «έτσι ώστε τα πρόσωπα αυτά να περιέρχονται στην ίδια θέση με πρόσωπα που βρίσκονται σε ανάλογη κατάσταση για τα οποία όμως δεν υφίσταται αντίστοιχο γλωσσικό κώλυμα. [...] Οι διερμηνείς είναι υψηλά καταρτισμένοι επαγγελματίες που επιτελούν βασική λειτουργία κατά την απονομή της δικαιοσύνης» (Hewitt, 1995: 199). Εξάλλου, όπως μας πληροφορούν οι Martinsen & Rasmussen (2002) «η αξιόπιστη και ακριβής επικοινωνία αποτελεί προϋπόθεση για την επίτευξη ισότητας» στην αίθουσα του δικαστηρίου και για αυτόν τον λόγο οι πολύγλωσσες και πολυπολιτισμικές κοινωνίες μας χρειάζονται «κατάλληλα καταρτισμένους δικαστικούς διερμηνείς». Κατά συνέπεια, το ζήτημα της επί ίσοις όροις πρόσβασης στη δικαιοσύνη και κατ' επέκταση της διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ποιότητα των υπηρεσιών διερμηνείας, το οποίο με τη σειρά του συνδέεται με τις δεξιότητες και ικανότητες τις οποίες πρέπει να κατέχει ο επαγγελματίας διερμηνέας.

Προκειμένου να προσεγγίσουμε το προφίλ του *επαγγελματία δικαστικού διερμηνέα* στην Ελλάδα και να διερευνήσουμε κατά πόσο είναι κατάλληλα καταρτισμένος και συνεπώς σε θέση να ανταποκριθεί στις παραπάνω απαιτήσεις, στη παρούσα μελέτη εξετάζουμε, σε αντιπαραβολή με την Αυστρία, τα κριτήρια τα οποία πρέπει να συντρέχουν σύμφωνα με το θεωρητικό μοντέλο του ο Röchhacker (2000: 42-66) προκειμένου για την αναγνώριση και κατοχύρωση του επαγγέλματος του διερμηνέα: απόδειξη των επαγγελματικών προσόντων και ικανοτήτων, εκπαίδευση, προφίλ του επαγγέλματος, επαγγελματικές οργανώσεις και καθεστώς του επαγγέλματος. Οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε η Αυστρία αυτή ως μέτρο σύγκρισης είναι αφενός πως εκεί παρατηρείται συνεχής και επισταμένη έρευνα στη διερμηνεία εδώ και χρόνια, η οποία έχει συμβάλλει στις εξελίξεις του τομέα, με την ενεργή παρουσία ερευνητών όπως του Franz Röchhacker, ο οποίος θεωρείται ένας από τους πρωτοπόρους των Σπουδών Διερμηνείας (Röchhacker, 2008: 33), και αφετέρου πως εκτός από την ερευνητική ενασχόληση ακαδημαϊκών, τα προγράμματα σπουδών διερμηνέων των αυστριακών πανεπιστημίων συγκαταλέγονται στα ελάχιστα στην Ευρώπη που τροποποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 ώστε να προσαρμοστούν στις νέες προκλήσεις της γλωσσικής βιομηχανίας. Αυτό μαρτυρείται από πολλούς ερευνητές διερμηνείας, όπως οι Sawyer, Hönig και Snell-Hornby (Sawyer, 2004: 88). Συνεπώς τα αυστριακά προγράμματα σπουδών αποτελούν μια επικαιροποιημένη πηγή προτάσεων. Επιπλέον, για την καλύτερη ανάδειξη των παραπάνω κριτηρίων, παραθέτουμε ενδεικτικά, όπου αυτό είναι δυνατό, ορισμένα από τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου μας. Συγκεκριμένα, εξετάσαμε πρώτον, την κατάσταση των υπηρεσιών

διερμηνείας στα ελληνικά δικαστήρια σύμφωνα με το μοντέλο της Kadric, η οποία διεξήγαγε μια έρευνα βασισμένη σε ερωτηματολόγιο, με τη συμμετοχή 133 δικαστών των δικαστηρίων της Βιέννης με σκοπό να καταγράψει τις απόψεις και τις προσδοκίες σχετικά με τα προσόντα και τους ρόλους των δικαστικών διερμηνέων, καθώς επίσης και την τρέχουσα κατάσταση και τις πιθανές μελλοντικές εναλλακτικές στην Αυστρία. Ακολουθώντας την ίδια προσέγγιση, μοιράσαμε ένα ελαφρώς τροποποιημένο ερωτηματολόγιο στους δικαστές του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης. Μέχρι τώρα έχουμε λάβει 18 συμπληρωμένα ερωτηματολόγια από τα 60 που διανεμήθηκαν, αριθμός που ανταποκρίνεται σε ποσοστό απαντήσεων 30%. Δεύτερον επικεντρωθήκαμε στην εκπαίδευση των δικαστικών διερμηνέων στην Ελλάδα, εντοπίζοντας όλες τις σχολές διερμηνέων στη χώρα, στις οποίες διανείμαμε ένα ερωτηματολόγιο το οποίο βασίστηκε στη θεωρία της παιδαγωγικής της διερμηνείας του Röchhacker (2004: 177-192), ώστε να καταγράψουμε όλες τις μεθόδους διδασκαλίας διερμηνέων που εφαρμόζονται στην Ελλάδα και έπειτα να τις συγκρίνουμε με τις αντίστοιχες στην Αυστρία. Κατόπιν τούτων, η ανάλυση και σύγκριση των κριτηρίων της επαγγελματικής κατοχύρωσης του δικαστικού διερμηνέα μας δίνουν τη δυνατότητα να αποκτήσουμε πλήρη εικόνα της κατάστασης της δικαστικής διερμηνείας στην Ελλάδα και την Αυστρία, και μας επιτρέπει να προτείνουμε βελτιώσεις οπουδήποτε κρίνεται απαραίτητο.

1. ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗΣ

1.1 ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ

Στο μοντέλο του περί ικανοτήτων (“Kompetenzanforderungsmodell”), ο Röchhacker (2000: 42-66) περιγράφει αναλυτικά τις επαγγελματικές προδιαγραφές ορίζοντας τέσσερις υποκατηγορίες ικανοτήτων και δεξιοτήτων τις οποίες θα πρέπει να κατέχει ο διερμηνέας προκειμένου να διασφαλίσει την ποιότητα στη διερμηνεία του. Αυτές είναι η γλωσσική ικανότητα, η πολιτισμική ικανότητα, η ικανότητα της διερμηνείας (μεταφοράς) και η ικανότητα του διερμηνέα (επίδειξη επαγγελματικής συμπεριφοράς).

Αυτές οι βασικές συνιστώσες της εξασφάλισης της ποιότητας των υπηρεσιών διερμηνείας, αν και δεν ορίζονται ρητά, υποδηλώνονται από τον αυστριακό Νόμο περί Ορκωτών και Πιστοποιημένων Δικαστικών Πραγματογνωμόνων και Διερμηνέων (εφεξής SDG), σύμφωνα με τον οποίο στον επίσημο κατάλογο των δικαστικών διερμηνέων της χώρας δύνανται να εγγραφούν κατόπιν επιτυχούς συμμετοχής στις οικείες εξετάσεις πιστοποίησης μόνο οι υποψήφιοι οι οποίοι είναι κάτοχοι πτυχίου πανεπιστημίου και μπορούν να αποδείξουν τουλάχιστον διετή επαγγελματική εμπειρία. Υποψήφιοι χωρίς πανεπιστημιακή εκπαίδευση οφείλουν

να αποδείξουν πέντε έτη επαγγελματικής εμπειρίας προκειμένου να γίνουν δεκτοί στις εξετάσεις (Pöchhacker, 1997: 218· Hlavac, 2013: 41). Ιδιαίτερης μνείας χρήζει το γεγονός πως η εν λόγω εξεταστική διαδικασία, αν και επισήμως κατοχυρώθηκε νομικά με το νόμο SDG το 1999, εισήχθη και ακολουθείται ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. (Kadric, 2009: 204· Pöllabauer, 2005: 164).

Στην Ελλάδα οι δικαστές προσφεύγουν και αυτοί σύμφωνα με το άρθρο 233 παρ. 1 ΚΠΔ σε έναν κατάλογο δικαστικών διερμηνέων προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες διερμηνείας στις υποθέσεις τους, και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις κι εφόσον ο διορισμός προσώπου από τον επίσημο κατάλογο είναι αδύνατος, μπορεί να διοριστεί ως διερμηνέας κάποιο πρόσωπο εκτός αυτού. Ωστόσο, σε αντίθεση με την Αυστρία, στην ελληνική έννομη τάξη ο νόμος δεν περιέχει ουδεμία πρόβλεψη σχετική με την αναγκαιότητα απόδειξης των επαγγελματικών προσόντων ή ικανοτήτων, ούτε έχει θεσπίσει κάποιο μηχανισμό πιστοποίησης ή διαπίστευσης των δικαστικών διερμηνέων. Αποτέλεσμα τούτων είναι ο καθένας, χωρίς να χρειάζεται να προσκομίσει οποιοδήποτε πιστοποιητικό επάρκειας ή να υποβληθεί σε εξετάσεις, να μπορεί απλώς να υποβάλλει στο αρμόδιο δικαστήριο σχετικό αίτημα να συμπεριληφθεί το όνομα και η γλώσσα (ή οι γλώσσες) εργασίας του στον επίσημο κατάλογο διερμηνέων. Αυτή η παντελής έλλειψη έστω και μιας υποτυπώδους διαδικασίας πιστοποίησης εγείρει συχνά ζητήματα σχετικά με την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών διερμηνείας στις ελληνικές δικαστικές αίθουσες.

Ακόμα και ο πρόσφατος νόμος 4236 της 11ης Φεβρουαρίου 2014 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία, στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος της οποίας βρίσκεται η διασφάλιση της ποιότητας της διερμηνείας, αφήνει το υπάρχον καθεστώς περί διορισμού των δικαστικών διερμηνέων σχεδόν «αλώβητο», καθώς αρκείται μόνο στην προσθήκη στο άρθρο 233 ΚΠΔ μιας νέας παραγράφου, σύμφωνα με την οποία «με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθορίζονται τα προσόντα των προσώπων που μπορούν να περιληφθούν στον πίνακα διερμηνέων». Το γεγονός αυτό αποδεικνύει την λιποψυχία του Έλληνα νομοθέτη, ο οποίος θα έπρεπε συμμορφούμενος προς τις επιταγές και το πνεύμα της ευρωπαϊκής νομοθεσίας να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία και να κατοχυρώσει το αίτημα για ποιοτικές υπηρεσίες διερμηνείας από πιστοποιημένους διερμηνείς σε έναν τυπικό νόμο.

1.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Όταν εκείνοι που εμπλέκονται σε μια πράξη επικοινωνίας—ή σε αυτό που θα έπρεπε να είναι επικοινωνία— δεν μοιράζονται πλήρως την ίδια γλώσσα ή το πολιτι-

σμικό υπόβαθρο, η αξιοπιστία και η ακρίβεια της επικοινωνιακής πράξης απειλούνται, ομοίως και η ισότητα. [...] Σημαντική συμβολή στην επίλυση αυτού του προβλήματος αποτελεί η βοήθεια καταρτισμένων δικαστικών διερμηνέων καθώς επίσης και νομικών μεταφραστών, εφόσον μεγάλο μέρος της επικοινωνίας στο νομικό σύστημα διεξάγεται γραπτώς. Οι μεταφραστές και οι διερμηνείς πρέπει να είναι κατάλληλα καταρτισμένοι, να αξιολογούνται και να πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις καλών επαγγελματικών πρακτικών *ισοδύναμων* προτύπων σε ολόκληρη την ΕΕ (Martinsen & Rasmussen, 2002).

Ωστόσο σημαντικές διαφορές παρατηρούνται μεταξύ των κρατών όσον αφορά την εκπαίδευση των διερμηνέων, αν και όπου αυτή υφίσταται (Röchhacker, 2000: 50-51), πόσο μάλλον συγκεκριμένα την εκπαίδευση δικαστικών διερμηνέων.

Όσον αφορά την Ελλάδα, δεν υπάρχει ούτε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα το οποίο να εξειδικεύεται στη δικαστική διερμηνεία. Πιο συγκεκριμένα, προσφέρονται:

α) Εισαγωγικά μαθήματα στην κοινοτική διερμηνεία με ορισμένες πληροφορίες για τη δικαστική διερμηνεία στο Τμήμα Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και το Εμπόριο (ΤΕΙ Ηπείρου).

β) Το Diploma in Public Service Interpretation της ιδιωτικής σχολής *Metaphrasis* στη Θεσσαλονίκη, το οποίο επίσημα περιλαμβάνει μαθήματα δικαστικής διερμηνείας αλλά πρακτικά επικεντρώνεται στην ιατρική διερμηνεία.

γ) Τα σεμινάρια κοινοτικής διερμηνείας της ΜΚΟ *Μετάδραση*, τα οποία διαρκούν μόλις 10-15 μέρες και αφορούν κυρίως τις γλώσσες των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο και περιλαμβάνουν μαθήματα δικαστικής διερμηνείας. Οι συμμετέχοντες προετοιμάζονται για να εργαστούν ως διερμηνείς στις διαδικασίες ασύλου, αποκτούν ένα πιστοποιητικό διάρκειας ενός χρόνου και έπειτα επαναξιολογούνται για να το ανανεώσουν.

Τέλος, άξια αναφοράς είναι τα ονόματα ερευνητών των οποίων το έργο επικεντρώνεται στη δικαστική διερμηνεία στην Ελλάδα. Ενδεικτικά: ο Βλαχόπουλος διεξάγει με την ομάδα του το πρόγραμμα *Δικαστική Διερμηνεία στην Ελλάδα (ΔΙΔΙ)*, σκιαγραφώντας την κατάσταση των υπηρεσιών διερμηνείας για τους μετανάστες (Vlachopoulos, 2012)· η Αποστόλου προσεγγίζει το ίδιο θέμα στις ανακοινώσεις και στις δημοσιεύσεις της (π.χ. Apostolou & Diriker, 2011) και ο Ιωαννίδης γράφει τη διδακτορική διατριβή του με θέμα τη Δικαστική Διερμηνεία στην Ελλάδα και παραθέτει τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνάς του στην παρούσα και σε άλλες δημοσιεύσεις (π.χ. Ioannidis, 2013).

Όπως εύκολα παρατηρεί κανείς, δεν υπάρχουν παρά μόνο ελάχιστα δείγματα μιας οργανωμένης εκπαιδευτικής προσέγγισης της δικαστικής διερμηνείας στην Ελλάδα.

Ο Röchhacker, μελετώντας την κατάσταση της εκπαίδευσης δικαστικών διερμηνέων στην Αυστρία, ανέφερε το 1997 ότι αυτός είναι ένας τομέας που δεν έχει αναπτυχθεί επαρκώς και ότι η κατάρτιση των δικαστικών διερμηνέων είναι στο σύνολό της σχεδόν ανύπαρκτη στη χώρα (Röchhacker, 1997: 224). Σύμφωνα με την έρευνά μας, ωστόσο, στην Αυστρία υπάρχουν σήμερα:

α) Το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Διερμηνείας του Πανεπιστημίου της Βιέννης προσφέρει ειδίκευση στη Διερμηνεία Διαμεσολάβησης, συμπεριλαμβάνοντας μαθήματα δικαστικής διερμηνείας (Universität Wien, 2013).

β) Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Μετάφρασης του Πανεπιστημίου του Ίνσμπρουκ συμπεριλαμβάνοντας όμως μόλις μερικά εισαγωγικά μαθήματα στη δικαστική διερμηνεία (Universität Innsbruck, 2009).

γ) Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Διερμηνείας του Πανεπιστημίου του Γκρατς διάρκειας δύο χρόνων που περιλαμβάνει μαθήματα εξειδικευμένα στη δικαστική διερμηνεία σε τρεις από τις τέσσερις ειδικεύσεις του (Universität Graz, 2011).

Οι παραπάνω πληροφορίες απεικονίζουν μια πολύ καλύτερη κατάσταση στην Αυστρία από εκείνη της Ελλάδας. Υπάρχει ήδη διαθέσιμο το Πρόγραμμα Σπουδών Δικαστικών Διερμηνέων που πρότεινε ο Röchhacker το 2000 (Kadric, 2009: 228-231), το οποίο αφορά ένα όχι μόνο θεωρητικό αλλά και πρακτικό πρόγραμμα σπουδών δύο εξαμήνων, αλλά δεν έχει υιοθετηθεί ακόμα από κανένα αυστριακό πανεπιστήμιο.

1.3 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Ο Röchhacker (2000: 51-61) ορίζει το προφίλ του επαγγέλματος του δικαστικού διερμηνέα ως ένα πρόσθετο στοιχείο στη σκιαγράφηση της εικόνας του επαγγελματικού καθεστώτος του εν λόγω κλάδου, το οποίο αναλύει σύμφωνα με τις παρακάτω επιμέρους κατηγορίες.

1.3.1 ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΡΟΛΟΙ

Ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα και επίμαχα ζητήματα που σχετίζεται με τη φύση της δικαστικής διερμηνείας και αποτελεί πρόσκομμα στην επαγγελματικοποίησή της αφορά στα διάφορα καθήκοντα και ρόλους που συχνά αποδίδονται από τη θεωρία και την πράξη της μεταφρασεολογίας στους (κοινοτικούς και ειδικότερα) δικαστικούς διερμηνείς. Οι δικαστικοί διερμηνείς, πέρα από τη συνήθη αντιμετώπισή τους ως απλώς γλωσσικών διαμεσολαβητών, θεωρούνται επίσης συχνά επικουρικά όργανα του δικαστηρίου, συνήγοροι ή εκπρόσωποι της μεταναστευτικής κοινότητας, πολιτισμικοί διαμεσολαβητές και σύμβουλοι, ή γλωσσικοί και

πολιτισμικοί πραγματογνώμονες. Ωστόσο, αρκετοί από αυτούς τους ρόλους και τις ιδιότητες αμφισβητούνται από πολλούς θεωρητικούς. Στην προσπάθειά της να αποσαφηνίσει στα πλαίσια της έρευνάς της τους ρόλους και τις λειτουργίες των δικαστικών διερμηνέων στην Αυστρία, η Kadric (2009: 105-146) εξετάζει τα παραπάνω σύμφωνα με τις προσδοκίες και τις απόψεις των δικαστών της Βιέννης. Συγκεκριμένα, οι τελευταίοι κλήθηκαν, συμπληρώνοντας το ερωτηματολόγιο που τους διανεμήθηκε, να προσδιορίσουν το ρόλο και την αποστολή του δικαστικού διερμηνέα επιλέγοντας μεταξύ των ακόλουθων απαντήσεων: οι δικαστικοί διερμηνείς είναι «πραγματογνώμονες επί γλωσσικών ζητημάτων», «πραγματογνώμονες επί γλωσσικών και πολιτισμικών ζητημάτων», «πραγματογνώμονες της διαπολιτισμικής επικοινωνίας», «γλωσσικοί διαμεσολαβητές», γλωσσικοί και πολιτισμικοί διαμεσολαβητές», «επικουρικά όργανα του δικαστηρίου» και «βοηθοί του αλλόγλωσσου προσώπου». Από την επεξεργασία των αποτελεσμάτων προκύπτει πως η πλειοψηφία των ερωτηθέντων θεωρούν τους δικαστικούς διερμηνείς κατ' αρχήν ως όργανα που τους επικουρούν στην απονομή της δικαιοσύνης, ενώ στη δεύτερη θέση των επιλογών ακολουθεί με μικρή διαφορά η αντίληψη του ρόλου των δικαστικών διερμηνέων ως απλών γλωσσικών διαμεσολαβητών. Παρόμοιες τάσεις διαφαίνονται και στα πλαίσια της έρευνας που πραγματοποιήσαμε με τη συνδρομή των Ελλήνων δικαστών του Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους, η επιλογή «γλωσσικός διαμεσολαβητής» κατατάσσεται στην πρώτη θέση μεταξύ των υπολοίπων, ακολουθούμενη από την άποψη πως οι διερμηνείς είναι όργανα στην υπηρεσία των δικαστών. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει, ωστόσο, τη στρεβλή αντίληψη των δικαστών και των δύο χωρών σχετικά με τη λειτουργία των δικαστικών διερμηνέων ως απλού μεταφραστικού μηχανήματος ή αγωγού ομιλιών, κάτι το οποίο δεν ανταποκρίνεται ούτε στην πολυπλοκότητα της διερμηνείας αυτής καθυτής, η οποία είναι κάτι πολύ περισσότερο από μια απλή μεταφορά λέξεων, ούτε στον πολυσχιδή χαρακτήρα του επαγγέλματος του δικαστικού διερμηνέα, ο οποίος ασφαλώς και δεν μπορεί να περιοριστεί στην μηχανική αναπαραγωγή των λέξεων ενός τρίτου προσώπου.

1.3.2 Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ

Ενώ οι ρόλοι και τα καθήκοντα αφορούν στο περιεχόμενο, η εκτέλεσή τους αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο επιτελείται η δικαστική διερμηνεία: με ποιο τρόπο οφείλουν οι δικαστικοί διερμηνείς να παρέχουν τις υπηρεσίες τους; Θα πρέπει να ενεργούν σύμφωνα με την επιταγή της πιστής μετάφρασης του πρωτότυπου μηνύματος, την λεγόμενη αρχή της κατά λέξη απόδοσης, όπως αυτή εκφράζεται διεθνώς στους περισσότερους κώδικες δεοντολογίας, ή θα πρέπει να προσανατολίζονται σε μια περισσότερο ερμηνευτική ή λειτουργική προσέγγιση του έργου

τους; Ενώ στην πρώτη περίπτωση οι διερμηνείς καλούνται απλώς να μεταφέρουν το μήνυμα από τη μια γλώσσα στην άλλη προσπαθώντας να επιτύχουν πλήρη αντιστοιχία ως προς το γλωσσικό και υφολογικό επίπεδο, στη δεύτερη περίπτωση έχουν την ελευθερία να προσθέσουν, να παραλείψουν, να επεξηγήσουν το πρωτότυπο μήνυμα κλπ. Η Kadric (2009: 124-126) παρέχει μια σαφή επισκόπηση της εν λόγω κατάστασης, αξιολογώντας τις απόψεις και προσδοκίες των δικαστών της Βιέννης ως προς συγκεκριμένα καθήκοντα των δικαστικών διερμηνέων. Ειδικότερα, ζήτησε από τους συμμετέχοντες δικαστές να αποφανθούν σχετικά με το αν, στο πλαίσιο των καθηκόντων του δικαστικού διερμηνέα, τελευταίος μπορεί «να προβαίνει αυτοβούλως σε ερωτήσεις προκειμένου να διευκρινίσει ασάφειες», «να αποδίδει συνοπτικά το νόημα», «να παραλείπει περιττές λεπτομέρειες προς εξοικονόμηση χρόνου», «να εφιστά την προσοχή σε παρεξηγήσεις», «να επεξηγή τη νομική ορολογία», «να διεκπεραιώνει μόνος του τυπικές διαδικασίες (π.χ. να υπενθυμίζει στους μάρτυρες την υποχρέωση αληθείας, όρκισης ή να θέτει τις τυπικές ερωτήσεις σε αυτούς)» και «να παρέχει διευκρινήσεις στο δικαστήριο σχετικά με το πολιτισμικό περιβάλλον από το οποίο προέρχεται ο αλλοδαπός». Σε αντίθεση με το τι θα περίμενε κανείς, οι απαντήσεις των δικαστών αποδεικνύουν μια ευρύτερη αντίληψη των ρόλων και των λειτουργιών του δικαστικού διερμηνέα (Pöschhacker, 2002: 101). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της δημοσκοπήσης, στα καθήκοντα του τελευταίου περιλαμβάνεται η αυτόνομη αποσαφήνιση αοριστιών (63%), η υπόδειξη παρανοήσεων και παρεξηγήσεων (95%), η επεξήγηση της νομικής ορολογίας (72%), η διεκπεραίωση ερωτήσεων ρουτίνας (72%) και η επεξήγηση του πολιτισμικού υπόβαθρου του αλλοδαπού για το δικαστήριο (85%). Από την άλλη πλευρά, οι Αυστριακοί δικαστές φαίνεται να μην αναγνωρίζουν ως καθήκον των διερμηνέων την περιληπτική απόδοση του πρωτότυπου μηνύματος και την παράλειψη λεπτομερειών με ποσοστό 54% και 84% αντίστοιχα.

Όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδας, η κατάσταση δεν παρουσιάζει ουσιώδεις διαφορές. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνάς μας, οι Έλληνες δικαστές προσδοκούν από τους διερμηνείς να εφιστούν την προσοχή σε τυχόν παρεξηγήσεις (89%) και να εξηγούν τη νομική ορολογία (72%) και το πολιτισμικό υπόβαθρο του αλλόγλωσσου υπόπτου ή κατηγορούμενου (100%). Ωστόσο δεν τους αναγνωρίζουν απεριόριστη ευχέρεια δράσης, καθώς σύμφωνα με τις απαντήσεις τους η διευκρίνιση ασαφειών μέσω αυτόνομων ερωτήσεων (66%), η περίληψη (55%), η παράλειψη (72%) και ανεξάρτητη διεκπεραίωση τυπικών διαδικασιών (89%) δεν συγκαταλέγονται στα καθήκοντα των δικαστικών διερμηνέων.

Ως εκ τούτου, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα πως οι δικαστές και των δύο χωρών θέτουν υψηλά αλλά και αντιφατικά μεταξύ τους πρότυπα και απαιτήσεις για τους δικαστικούς διερμηνείς: αφενός, προσδοκούν από αυτούς να εγκαθιδρύνουν διαύλους για την επίτευξη απρόσκοπτης επικοινωνίας μεταξύ όλων των

συμμετεχόντων στην ποινική διαδικασία (απλοποιώντας για παράδειγμα περίπλοκους νομικούς όρους), και, αφετέρου, να τηρήσουν την αρχή της κατά λέξης απόδοσης (μη παραλείποντας ή συνοψίζοντας τίποτα).

1.3.3 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ

Σύμφωνα με τον Röchhacker στην επαγγελματική δεοντολογία συγκαταλέγονται οι κανόνες επαγγελματικής συμπεριφοράς που θα πρέπει να τηρούνται από τους διερμηνείς κατά την επιτέλεση των καθηκόντων τους, όπως αυτοί ορίζονται και διατυπώνονται στους αντίστοιχους κώδικες δεοντολογίας, βάσει τόσο των εκάστοτε κοινωνικών συμβάσεων και της τρέχουσας ηθικής άλλων επαγγελματικών ομάδων όσο και των νομοθετικών επιταγών της κάθε χώρας (Kadric, 2009: 56). Αναφορικά με τους δικαστικούς διερμηνείς, τα συνηθέστερα πρότυπα συμπεριφοράς που περιλαμβάνονται στη συντριπτική πλειοψηφία των δεοντολογικών κωδίκων είναι η ηθική υποχρέωση της πιστότητας στο πρωτότυπο μήνυμα, της αμεροληψίας, της εχεμύθειας, της αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων και της δια βίου εκπαίδευσης (Kadric, 2009: 57· Kermit, 2004: 242· Mikkelsen, 1998: 21).

Στην Αυστρία, οι περισσότερες από αυτές τις αρχές συμπεριλαμβάνονται στον Κώδικα Δεοντολογίας, όπως αυτός διαμορφώθηκε βάσει των προτάσεων της Επιτροπής της Ένωσης Πιστοποιημένων Δικαστικών Διερμηνέων της χώρας. Σύμφωνα με το άρθρο 1 υπό τον τίτλο «Γενικές Διατάξεις», οι πιστοποιημένοι δικαστικοί διερμηνείς οφείλουν να εκτελούν τα καθήκοντά τους εν πλήρη αμεροληψία και αντικειμενικότητα, να διατηρούν τις γλωσσικές και ειδικές τους ικανότητες σε υψηλό επίπεδο και να τηρούν πλήρη εχεμύθεια σχετικά με οτιδήποτε περιέλθει σε γνώση τους κατά την εκπόνηση του έργου τους. Επιπλέον, ο Κώδικας περιλαμβάνει και κάποιες μοναδικές και εξαιρετικά ενδιαφέρουσες διατάξεις, σχετικά για παράδειγμα με την υποχρέωση επίδειξης συναδελφικής συμπεριφοράς προς άλλους διερμηνείς ή την απαγόρευση οποιασδήποτε ενοχλητικής διαφήμισης που θα μπορούσε να δυσφημίσει τον κλάδο.

Στην Ελλάδα, αντιθέτως, δεν υφίσταται κάποια ένωση δικαστικών διερμηνέων, πόσο μάλλον κάποιος κώδικας δεοντολογίας. Κατά συνέπεια, προκειμένου να εξάγουμε ορισμένα –λιγότερο ή περισσότερο– ασφαλή συμπεράσματα όσον αφορά τις δεοντολογικές αρχές του δικαστικού διερμηνέα στην Ελλάδα, θα πρέπει να καταφύγουμε στις νομικές διατάξεις. Το άρθρο 236 του ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προβλέπει πως «ο διερμηνέας, πριν αναλάβει τα καθήκοντά του, οφείλει να ορκιστεί [...] ότι θα μεταφράσει με ακρίβεια και πιστότητα όλα όσα θα ειπωθούν κατά τη συζήτηση ή, αν πρόκειται για την περίπτωση του άρθρου 237, τα έγγραφα». Μόνο κατόπιν της τροποποίησης του εν λόγω άρθρου από το νόμο 4236/2014 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ μια νέα ηθική

υποχρέωση προστέθηκε στις ήδη υπάρχουσες: οι διερμηνείς οφείλουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους «τηρώντας πλήρη εχεμύθεια [...]». Στο νόμο δεν περιλαμβάνεται κάποια άλλη υπόδειξη ή αναφορά, γεγονός το οποίο σε συνδυασμό με την απουσία κάποιου εξειδικευμένου κώδικα δεοντολογίας αποτελεί γκρίζα ζώνη σχετικά με την αναγκαιότητα ορισμού ενός σαφούς ηθικού πλαισίου δράσης για τους δικαστικούς διερμηνείς στην Ελλάδα. Οι κώδικες δεοντολογίας, αν και επικρίνονται συχνά για το γεγονός πως εξαιτίας των ευρέως διατυπωμένων κανόνων συμπεριφοράς τους δεν προσφέρουν πραγματική καθοδήγηση και συνδρομή στον διερμηνέα σε περίπτωση που αυτός βρεθεί εν μέσω μιας συγκρουσιακής ή διλημματικής κατάστασης (Pöllabauer, 2005: 374), μπορούν ωστόσο να συμβάλλουν στη γενικότερη ρύθμιση της ηθικής συμπεριφοράς των δικαστικών διερμηνέων και να διασφαλίσουν το υψηλό κύρος του επαγγέλματος (Morris, 1995: 41).

1.4 ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Δεν είναι μόνο ο Pöchhacker (2000: 61-63) εκείνος που υπογραμμίζει τη σημασία των επαγγελματικών οργανώσεων στα κριτήριά του για τον κλάδο των διερμηνέων, αλλά και άλλοι ερευνητές. Ενδεικτικά ο Viaggio αναφέρει ότι μια δυνατή επαγγελματική οργάνωση –παρά τις οποιεσδήποτε ελλείψεις της– συνιστά το πλαίσιο το οποίο επιτρέπει στους επαγγελματίες να βελτιώνουν τις συνθήκες εργασίας τους και να αποτρέπουν την άνθιση της μαύρης αγοράς (Viaggio, 1997: 123-125).

Στην Ελλάδα υπάρχουν ελάχιστα δείγματα τέτοιων οργανώσεων. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν:

α) Η *Πανελλήνια Ένωση Μεταφραστών (ΠΕΜ)* αποδέχεται ως μέλη μόνο τους αιτούντες που εξασκούν το επάγγελμα του μεταφραστή για μια συγκεκριμένη περίοδο και/ή έχουν πτυχίο μετάφρασης (PEM, 2009). Με άλλα λόγια, εφόσον η ένωση απευθύνεται αποκλειστικά σε μεταφραστές, οι διερμηνείς καθίστανται επιλέξιμοι μόνο λόγω της ενασχόλησής τους ως μεταφραστών.

β) Η *Πανελλήνια Ένωση Επαγγελματιών Μεταφραστών Πτυχιούχων Ιονίου Πανεπιστημίου (ΠΕΕΜΠΠ)* απευθύνεται στους απόφοιτους μεταφραστές του Ιονίου Πανεπιστημίου (PEEMPIP, 2004). Τα κριτήρια εγγραφής μελών είναι η υποβολή του σχετικού πτυχίου και το πιστοποιητικό έναρξης επαγγέλματος ως μεταφραστή. Πρόσφατα ξεκίνησαν συζητήσεις σχετικά με την ενδεχόμενη τροποποίηση των κριτηρίων εγγραφής, αλλά δεν έχει ληφθεί ακόμα κάποια επίσημη απόφαση σχετικά με την αποδοχή νέων μελών με την ιδιότητά τους ως διερμηνέων.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι καμία από τις παραπάνω οργανώσεις στην Ελλάδα δεν αναφέρεται σε διερμηνείς, εκτός από μια αναφορά για την προ-

ώθηση των συνθηκών εργασίας των μεταφραστών και των *διερμηνέων* στην περιγραφή της αποστολής της ΠΕΜ. Αδιαμφισβήτητα δεν υπάρχει καμία επαγγελματική οργάνωση η οποία να αφορά αποκλειστικά τους ελληνόφωνους διερμηνείς, πόσο μάλλον κάποια ένωση δικαστικών διερμηνέων.

Στην Αυστρία υπάρχουν:

α) Η μη κερδοσκοπική οργάνωση *Αυστριακή Ένωση Πιστοποιημένων Δικαστικών Διερμηνέων* απευθύνεται σε ορκωτούς και πιστοποιημένους δικαστικούς διερμηνείς στην Αυστρία (AACI, 2014).

β) Η *Ένωση Μεταφραστών και Διερμηνέων UNIVERSITAS Austria* (Universitas Austria, 2011a) δεν επικεντρώνεται αποκλειστικά στους δικαστικούς διερμηνείς· αφορά Αυστριακούς μεταφραστές και διερμηνείς εν γένει οι οποίοι έχουν σχετικά πτυχία σπουδών και/ή εργασιακή εμπειρία (Universitas Austria, 2011b).

Το συμπέρασμα ότι η Ελλάδα και η Αυστρία έχουν μια εντελώς διαφορετική αντίληψη για τους διερμηνείς γενικά και για τους δικαστικούς διερμηνείς ειδικότερα, με όλα τα συνεπαγόμενα αποτελέσματα για το επαγγελματικό τους καθεστώς, είναι κάτι παραπάνω από προφανές σε αυτό το σημείο της έρευνάς μας.

1.5. ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Ο Röchhacker (2000: 64) σημειώνει πως το επαγγελματικό καθεστώς των διερμηνέων ανέκαθεν ήταν συνδεδεμένο με αυτό των αποδεκτών της διερμηνείας και διαπιστώνει πως σε αντίθεση με τους διερμηνείς συνεδρίων, οι οποίοι απολαμβάνουν υψηλής εκτίμησης, το επαγγελματικό καθεστώς των κοινοτικών και δικαστικών διερμηνέων πόρρω απέχει από το παραπάνω.

Το γεγονός αυτό μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτό στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου η απουσία των παραπάνω περιγραφόμενων κριτηρίων, είναι ενδεικτική της ελλιπούς αναγνώρισης σχετικά με την κατοχύρωση του επαγγελματικού καθεστώτος των δικαστικών διερμηνέων (Röchhacker, 2000: 64· Roberts, 1997: 21· Mikkelsen, 1996: 77). Οι τελευταίοι δεν εκπροσωπούνται από κάποιο συλλογικό όργανο, ένωση ή σωματείο. Οι συνθήκες εργασίας τους, καθώς και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τους, δεν ρυθμίζονται από κάποια συλλογική σύμβαση. Η αποζημίωσή τους ανέρχεται στο ποσό των 11,74 ευρώ για κάθε ανακριτική πράξη και των 17,64 για κάθε δικαστική υπόθεση, ακόμα και αν αυτή λόγω διακοπών και αναβολών διαρκέσει πλέον της μιας συνεδρίασης. Οι δικαστικοί διερμηνείς υποχρεούνται να βρίσκονται στις αίθουσες του δικαστηρίου από τις 9 το πρωί, χωρίς να γνωρίζουν αν και πότε θα χρησιμοποιηθούν οι υπηρεσίες τους. Σε περίπτωση μη εκδίκασης της υπόθεσης και αναβολής της σε άλλη δικάσιμο, στους διερμηνείς δεν καταβάλλεται αποζημίωση, καθώς δεν παρασχέθηκαν οι υπηρεσίες

τους, παρά το γεγονός ότι οι ίδιοι ήταν σε ετοιμότητα. Τέλος, δεν υπάρχει πουθενά κάποια πρόβλεψη για την καταβολή πρόσθετης αποζημίωσης σε περίπτωση υπερωριακής εργασίας, ενώ σε πολλές περιπτώσεις η υπερημερία ως προς την καταβολή των αποζημιώσεων άνω των δώδεκα μηνών αποτελεί τον κανόνα.

Στην Αυστρία, από την άλλη, υπάρχει, όπως ήδη αναφέρθηκε, ένα σώμα εκπροσώπησης, η Ένωση Πιστοποιημένων Δικαστικών Διερμηνέων, η οποία για περισσότερα από 70 έτη προάγει τα επαγγελματικά και οικονομικά συμφέροντα των ορκωτών και πιστοποιημένων δικαστικών διερμηνέων, ενώ ο καθοριστικός της ρόλος στη διαδικασία εξέτασης και πιστοποίησης κατοχυρώνεται νομοθετικά από το νόμο SDG. Το 2013 με την έναρξη ισχύος ενός δευτέρου νομοθετήματος, του Νόμου περί Δικαστικών Αμοιβών και Αποζημιώσεων (JVEG), αυξήθηκε η αποζημίωση που καταβάλλεται στους δικαστικούς διερμηνείς από 55 σε 70 ευρώ ανά ώρα. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως η ονομασία «Ορκωτοί και Πιστοποιημένοι Δικαστικοί Διερμηνείς» είναι νομικά κατοχυρωμένη, με αποτέλεσμα σε περίπτωση αθέμιτης χρήσης αυτής να μπορεί να ασκηθεί από όποιον έχει έννομο αγωγή για παράλειψη (Pöllabauer, 2005: 164).

2. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Πέρα από αυτά που υπαγορεύουν οι Martinsen & Rasmussen στην εισαγωγή μας, η Kadric (2000: 162), αναφέρει ότι «οι ελλείψεις στην επικοινωνία μέσα στη δικαστική αίθουσα απειλούν τις αρχές της αλήθειας και της πιστότητας, στις οποίες βασίζεται το διαδικαστικό πλαίσιο της αίθουσας του δικαστηρίου». Υποστηρίζει ότι κάθε ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη προσπαθεί να κάνει την καλύτερη δυνατή εντύπωση ώστε να επηρεάσει προς όφελός του την τελική απόφαση του δικαστηρίου, κάτι το οποίο προϋποθέτει πρωτίστως τη δυνατότητά του να εκφραστεί, οπότε οι διερμηνείς είναι απαραίτητοι.

Ωστόσο, όταν μελετήσαμε τα στοιχεία που έχουμε συλλέξει από την έρευνά μας, εντοπίσαμε πολλές ελλείψεις που θέτουν σε κίνδυνο την «αξιόπιστη επικοινωνία» μιας δίκαιης δίκης. Πιο συγκεκριμένα, από τη μία η Αυστρία έχει ήδη εξασφαλίσει ένα αξιοπρεπές επίπεδο επαγγελματικής κατοχύρωσης, σύμφωνα με τα κριτήρια του Röchhacker. Από την άλλη η Ελλάδα δεν προσφέρει ούτε εκπαίδευση, ούτε επαγγελματικές οργανώσεις, ούτε ορισμό του επαγγέλματος, ούτε κώδικα δεοντολογίας, σαν σχεδόν να αγνοεί ακόμα και την ύπαρξη δικαστικών διερμηνέων. Ως εκ τούτου, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση στην Αυστρία, προτείνουμε τις παρακάτω αλλαγές για την βελτίωση των συνθηκών στην Ελλάδα:

Πρόβλεψη για την παροχή εξειδικευμένης εκπαίδευσης με την κατάρτιση ενός μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών στη δικαστική διερμηνεία. Με τον τρόπο αυτό, θα καταστεί δυνατή για τους μελλοντικούς δικαστικούς διερμηνείς

η δέουσα κατάρτιση και απόκτηση των κατάλληλων δεξιοτήτων για την άσκηση του επαγγέλματος. Στα πλαίσια μιας τέτοιας προσπάθειας, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως κατευθυντήρια αρχή το πρόγραμμα σπουδών στη δικαστική διερμηνεία του Röchhacker, όπως αυτό εξειδικεύεται από την Kadric (2009: 228-231). Επιπλέον, προκειμένου για το σχεδιασμό του κατάλληλου προγράμματος σπουδών για την εκπαίδευση επαρκώς καταρτισμένων δικαστικών διερμηνέων, η πληροφόρηση σχετικά με τις ανάγκες της ελληνικής και διεθνούς αγοράς διερμηνείας θα μπορούσε να αποδειχθεί εξαιρετικά χρήσιμη. Μέσω της συνεργασίας, τέλος, πανεπιστημίων και δικαστικών αρχών θα μπορούσε να καθιερωθεί η δυνατότητα πρακτικής άσκησης των φοιτητών στις δικαστικές και ανακριτικές αίθουσες, προκειμένου να αποκτήσουν προσωπική γνώση και εμπειρία σχετικά με τις απαιτήσεις του μελλοντικού τους επαγγέλματος.

Ίδρυση επαγγελματικής ένωσης δικαστικών διερμηνέων, προκειμένου να αναγνωριστεί το επαγγελματικό καθεστώς τους, να εξασφαλιστούν καλύτερες συνθήκες εργασίας και να διασφαλιστούν κάποια ελάχιστα πρότυπα ποιότητας. Συγκεκριμένα, μια ένωση δικαστικών διερμηνέων θα μπορούσε μεταξύ άλλων: 1) να αντιμετωπίσει το ζήτημα των μη ή ανεπαρκώς καταρτισμένων δικαστικών διερμηνέων καθιερώνοντας αυστηρές προϋποθέσεις ως προς την αποδοχή των μελών της (π.χ. πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης και/ή απόδειξη επαγγελματικής εμπειρίας), 2) να διοργανώνει εξετάσεις πιστοποίησης, προκειμένου να χορηγείται η άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος του δικαστικού διερμηνέα, 3) να δημιουργήσει και να χειρίζεται ένα εθνικό μητρώο πιστοποιημένων δικαστικών διερμηνέων, σύμφωνα με το αυστριακό πρότυπο, 4) να καταρτίσει έναν Κώδικα Δεοντολογίας Δικαστικών Διερμηνέων, 5) να προάγει την δια βίου εκπαίδευση των διερμηνέων και να ευαισθητοποιήσει τους δικαστές, εισαγγελείς και λοιπούς εμπλεκόμενους στην ποινική διαδικασία επαγγελματίες σχετικά με τις ιδιαιτερότητες της επικοινωνίας με διερμηνέα μέσω σεμιναρίων και εργαστηρίων.

Ειδικότερα όσο αφορά το ζήτημα της διασφάλισης της ποιότητας, ο Έλληνας νομοθέτης, συνάδοντας με τις επιταγές της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ, θα έπρεπε να είχε ορίσει ρητά τα προσόντα που οφείλουν να κατέχουν οι διερμηνείς προκειμένου να συμπεριληφθούν στις επίσημες λίστες των δικαστηρίων, και να είχε εισάγει μια διαδικασία πιστοποίησης και διαπίστευσης των δικαστικών διερμηνέων. Στο πλαίσιο αυτό, η ένωση δικαστικών διερμηνέων θα μπορούσε, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, να συμβάλλει στην εφαρμογή αυτών των διατάξεων στην πράξη με τη διοργάνωση και διεξαγωγή των εξετάσεων πιστοποίησης, τον καθορισμό των κριτηρίων συμμετοχής σε αυτές (π.χ. η αποφοίτηση από το προαναφερθέν μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών στη δικαστική διερμηνεία θα μπορούσε να καθιερωθεί ως προαπαιτούμενο για τη συμμετοχή στις εξετάσεις) και την κατάρτιση του εθνικού μητρώου δικαστικών διερμηνέων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα μπορούσε να προωθήσει την καθιέρωση κοινών προτύπων με την εκπόνηση προγραμμάτων, όπως το Grotius Project, το οποίο διήρκησε από το 1996 ως το 2000 και αφορούσε τέσσερις χώρες, ώστε να ενθαρρύνει την καθιέρωση διεθνώς ενιαίων προτύπων βέλτιστων πρακτικών και ισοδυναμιών στη νομική μετάφραση και στη δικαστική διερμηνεία (Hertog, 2001). Μια τέτοια νομική συνεργασία θα μπορούσε να εφαρμοστεί ξανά στο μέλλον και αυτή τη φορά η ΕΕ θα μπορούσε να υποστηρίξει τη συνεργασία περισσότερων, αν όχι όλων των κρατών-μελών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δικαστική διερμηνεία στην Ελλάδα βρίσκεται ακόμα στα σπάργανα. Οι επαγγελματικές οργανώσεις αγνοούν την ύπαρξη δικαστικών διερμηνέων, οι σχολές διερμηνείας δεν περιλαμβάνουν τη δικαστική διερμηνεία στα προγράμματα σπουδών τους παρά τις νοθεσίες των ακαδημαϊκών διερμηνείας, τα δικαστήρια ορίζουν ως διερμηνείς οποιονδήποτε δηλώσει ότι είναι διερμηνέας. Ωστόσο η Ελλάδα είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία που φιλοξενεί εκατομμύρια μετανάστες και αιτούντες άσυλο ετησίως, οι οποίοι εμπλέκονται συχνά σε δικαστικές υποθέσεις. Για τον λόγο αυτό απαιτείται συντονισμένη δράση από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη ούτως ώστε να εξασφαλισθούν η αξιόπιστη επικοινωνία, η δίκαιη δίκη και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ίσως η κατάσταση της δικαστικής διερμηνείας στην Αυστρία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ένα ενθαρρυντικό παράδειγμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- AACI Austrian Association of Certified Court Interpreters (2014) *Membership*. Ανακτήθηκε στις 18/07/2014, από http://www.gerichtsdolmetscher.at/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=54&lang=en
- Apostolou, F. & Diriker, E. (eds.) (2011) *Gamma: Journal of Theory and Criticism, Challenging Boundaries in Interpreting Studies*. Thessaloniki: AUTH Press.
- Hertog, E. (2001) *Aequitas: Access to Justice across Language and Culture in the EU*, Antwerpen: Lessius Hogeschool.
- Hewitt, W. (1995) *Court interpretation*, Williamsburg: National Center for State Courts.

- Hlavac, J. (2013) “A Cross-National Overview of Translator and Interpreter Certification Procedures”, *Translation & Interpreting*, Vol. 5, No. 1, pp. 32-65.
- Ioannidis, A. (2013) “Griechenland: Gerichtsdolmetschen im Spannungsfeld zwischen Gesetz und Realität”, in *Dialog, Mapping the Field of Community Interpreting, Konferenzprogramm*, Berlin: ICWE GmbH.
- Kadric, M. (2000) “Interpreting in the Austrian Courtroom”, in R. P. Roberts, E. S. Carr, D. Abraham & A. Dufour (eds.) *The Critical Link 2: Interpreters in the Community*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 153-164.
- Kadric, M. (2009) *Dolmetschen bei Gericht. Anforderungen, Erwartungen, Kompetenzen*, Wien: Facultas.
- Martinsen, B. & Rasmussen, K. W. (2002) *Court interpreting in a multilingual and multicultural Europe*, in ELC (European Language Council) Information Bulletin, 8.
- Mikkelsen, H. (1996) “The Professionalization of Community Interpreting”, in M.M., Jérôme-O’Keefe (ed.) *Global Visions: Proceedings of the 37th Annual Conference of the American Translators Association*, Alexandria: American Translators Association, pp. 77-89.
- Mikkelsen, H. (1998) “Towards a redefinition of the role of the court interpreter”, *Interpreting*, Vol. 3, No. 1, pp. 21–45.
- Morris, R. (1995) “The Moral Dilemmas of Court Interpreting”, *The Translator*, Vol. 1, No. 1, pp. 25-46.
- Pöchhacker, F. (1997) “Is There Anybody Out There? Community Interpreting in Austria”, in S. E. Carr et al. (eds.) *The Critical Link: Interpreters in the Community. Papers from the First International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 215-225.
- Pöchhacker, F. (2000) *Dolmetschen. Konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen*, Tübingen: Stauffenburg.
- Pöchhacker, F. (2002) Researching interpreting quality: Models and methods, in G. Garzone, & M. Viezzi (eds.) *Interpreting in the 21st century: Challenges and Opportunities*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 95-106.
- Pöchhacker, F. (2004) *Introducing Interpreting Studies*, London: Routledge.

- Pöchhacker, F. (2008) “The turns of Interpreting Studies”, in G. Hansen, A. Chesterman & H. Gerzymisch-Arbogast (eds.) *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 25-46.
- Pöllabauer, S. (2005) *I don't Understand Your English, Miss. Dolmetschen bei Asylanörungen*, Tübingen: Gunter Narr.
- Roberts, R. (1997) “Community interpreting today and tomorrow”, in S. E. Carr et al. (eds.) *The Critical Link: Interpreters in the Community. Papers from the First International Conference on Interpreting in Legal, Health and Social Service Settings*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 7-26.
- Sawyer, D. (2004) *Fundamental Aspects of Interpreter Education*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Shlesinger, M. & Pöchhacker, F. (2010) “Introduction. Doing justice to court interpreting”, in M. Shlesinger & F. Pöchhacker (eds.) *Doing justice to court interpreting*, Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, pp. 1-7.
- Shuttleworth, M. & Cowie, M. (1997) *Dictionary of Translation Studies*, Manchester: St. Jerome Publishing.
- Viaggio, S. (1997) “Open letter to my younger colleagues”, in I. Kurz & A. Moisl (eds.) *Berufsbilder für Übersetzer und Dolmetscher*. Wien: WUV Universitätsverlag, pp. 117-126.
- Vlachopoulos, S. (2012) *Legal Interpreting in Greece (DIDI)* Ανακτήθηκε στις 18/07/2014, από <http://ba.teiep.gr/didi/Contact.html>

Ιστοσελίδες (τελευταία ανάκτηση στις 18/07/2014)

- PANUTI Pancyprian Union of Graduate Translators and Interpreters (2010) *The Union*, από <http://www.pancyuti.org/index%20en.html>
- PEEMPIP Panhellenic Association of Professional Translators Graduates of the Ionian University (2004) *Introduction*, από <http://www.peempip.gr/index.php/en>
- PEM Panhellenic Association of Translators (2009) *Members*, από http://www.pem.gr/en/?page_id=18
- Universitas Austria (2011a) *Homepage*, από <http://www.universitas.org/en/home/>

Universitas Austria (2011b) *Wie werde ich Mitglied*, από <http://www.universitas.org/de/information/mitgliedschaft/wie-werde-ich-mitglied/>

Universität Graz, (2011) *Curriculum für das Masterstudium Dolmetschen an der Karl-Franzens-Universität Graz*, από http://static.uni-graz.at/fileadmin/gewi-institute/Translationswissenschaft/ma_dolmetschen.pdf

Universität Innsbruck, (2009) *Curriculum für das Masterstudium Translationswissenschaft an der Philologisch-Kulturwissenschaftlichen Fakultät der Universität Innsbruck*, από http://www.uibk.ac.at/fakultaeten-services-telle/pruefungsreferate/gesamtfassung/ma-translationswissenschaften_stand-01.10.2009.pdf

Universität Wien, (2013) *Curriculum für das Masterstudium Dolmetschen*, από http://studentpoint.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/studentpoint_2011/Curricula/Master/MA_Dolmetschen_Juli2013.pdf

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΟΥ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΕ ΤΙΣ ΟΔΗΓΙΕΣ 2010/64/ΕΕ ΚΑΙ 2012/13/ΕΕ ΚΑΙ ΕΝ ΑΝΑΜΟΝΗ ΤΗΣ 2012/29/ΕΕ Η ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΑΚΟΜΑ ΕΙΣΑΧΘΕΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

Λαγού Αικατερίνη¹, Δραγομάνοβιτς Σπυρίδων²

¹ Πτυχιούχος Νομικής ΕΚΠΑ, LL.M., MSc
Δημόσιος Υπάλληλος στην Περιφέρεια Ιονίων Νήσων
elagou@pin.gov.gr

² Δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω LL.M,
Διαπιστευμένος Διαμεσολαβητής Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας
και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
dragomanovits@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ανάγκη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διαφορετικότητας κάθε ανθρώπου παρακινεί τις έννομες τάξεις να θεσπίσουν ειδικές διατάξεις αναφερόμενες σε θέματα γλώσσας και αντιμετώπισης της στα πλαίσια της απονομής δικαιοσύνης. Ειδικές διατάξεις της ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκή Συνθήκη δικαιωμάτων του Ανθρώπου) αναφέρουν τα περί απονομής δίκαιης δίκης, τα περί ενημέρωσης του κατηγορουμένου σε γλώσσα που αυτός κατανοεί και περί σεβασμού της προσωπικότητας και της τυχόν διαφορετικότητάς του. Ο σκληρός πυρήνας της απονομής δικαίου έγκειται στην ποινική νομοθεσία κάθε κράτους και στον τρόπο που εκείνο επιλέγει να την απονείμει. Η Ποινική Δικονομία δηλαδή το σύνολο εκείνων των κανόνων που διέπουν τον τρόπο απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, έναρξη ποινικής δίωξης, προδικασία, προάνακριση, κύρια ανάκριση και διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου είναι ο κλάδος εκείνος του δικαίου που φύσει και θέσει αναφέρεται στη διαδικασία επιλογής, στο ρόλο στα καθήκοντα και στην αντιμετώπιση του Διερμηνέα ως «φορέα» απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: διερμηνεία, μετάφραση, δικαιώματα κατηγορουμένου στην ΕΕ, ενημέρωση ΕΣΔΑ

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η καθημερινότητά μας κατακλύζεται από όρους όπως πρόσφυγας, μετανάστης, αλλοδαπός, μειονότητα, συνακόλουθα ο όρος πολυγλωσσία αποκτά ειδικό βάρος. Ξεπερνά τα όρια του κοινωνικού φαινομένου και μετατρέπεται σε προστατευμένο αγαθό. Σε ένα αγαθό συνυφασμένο με την προσωπικότητα και τα ατομικά δικαιώματα, σε ένα αγαθό ταυτισμένο με την ποινική δίκη και την προστασία των δικαιωμάτων του προσώπου που αντιμετωπίζει την ποινική καταστολή. Κάτω από τις νέες συνθήκες της ανάγκης αρμονικής συνύπαρξης διαφορετικών εθνών οι κοινωνίες έχουν υποχρεωθεί να ευαισθητοποιηθούν ιδιαίτερα σε θέματα σεβασμού των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Έχει γίνει σαφές ότι

η επιλεκτική αντιμετώπιση ομάδων ανθρώπων για τις πεποιθήσεις, το φύλο, τη φυλή, τη γλώσσα, τη θρησκεία τους προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και αποτελούν πράξεις διεθνώς καταδικασμένες. Κάθε κράτος που επιθυμεί να χαρακτηρίζεται δημοκρατικό είναι υποχρεωμένο να σέβεται αρχές, όπως η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η αρχή της ισότητας, η αρχή της προσωπικής ελευθερίας και της ελευθερίας της έκφρασης.

Η προστασία της γλώσσας είναι ο κατεξοχήν τρόπος απόδειξης ότι σεβόμαστε τη διαφορετικότητα του κάθε ανθρώπου και τα θεμελιώδη δικαιώματα αυτού.

1. ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΣ ΝΟΜΟΘΕΤΗΣ

Ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποτελεί μέλημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήδη από την ίδρυση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Όμως στα πλαίσια της δράσης της για τα ανθρώπινα δικαιώματα τα τελευταία χρόνια τονίστηκε και η ανάγκη διατήρησης της γλωσσικής πολυμορφίας και προαγωγής της πολυγλωσσίας εντός των ορίων της. Για το λόγο αυτό και το Κοινοβούλιο παρότρυνε την Επιτροπή να προτείνει μέτρα για την προαγωγή της γλωσσικής πολυμορφίας και της εκμάθησης γλωσσών, ιδίως με την εφαρμογή πολυετούς προγράμματος γλωσσών στο πλαίσιο του οποίου θα προβλεπόταν χρηματοδότηση των περιφερειακών ή λιγότερο χρησιμοποιούμενων γλωσσών. Ως προς τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζήτησε από το Συμβούλιο και την Επιτροπή να απαιτούν από τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες το σεβασμό των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών. Τέλος, το Κοινοβούλιο κάλεσε όσα κράτη μέλη δεν το έχουν ακόμη πράξει, να υπογράψουν και να κυρώσουν τον ευρωπαϊκό χάρτη για τις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες (Robertson & Merrills, 1993).

2. ΔΙΕΘΝΗΣ ΝΟΜΟΘΕΤΗΣ-ΕΣΔΑ

Ο διεθνής νομοθέτης με αφορμή την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τάσσεται υπέρ της πολυγλωσσίας σε πολλές διεθνείς συνθήκες. Σημαντική είναι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1950, η οποία αποτελεί το νομικό κείμενο που εξανάγκασε τον Έλληνα νομοθέτη να τροποποιήσει τον ισχύοντα ποινικό κώδικα. Το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (το οποίο περιέχει και τη δημοφιλέστερη διάταξη της Σύμβασης, αντικείμενο των περισσότερων προσφυγών στο Στρασβούργο) κατοχυρώνει το δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης και τη δίκαιη δίκη (Fair trial), κατοχυρώνει δηλαδή τα δικαιώματα του κατηγορούμενου. Το δικαίωμα αυτό σημαίνει ότι η πολιτεία υποχρεώνεται να εξασφαλίζει την ίδρυση και λειτουργία δικαστηρίων ανεξαρτήτων που δεν υπάγονται ούτε ελέγχονται από τη

νομοθετική ή την εκτελεστική εξουσία, την ισοπλία των διαδικαστικών μέσων που έχουν στη διάθεσή τους οι διάδικοι, τη δημοσιότητα της δίκης, την υπό όρους διαδικασία κεκλεισμένων των θυρών, τη δημοσίευση δικαστικών αποφάσεων. Επίσης κατοχυρώνει κάποιες ελάχιστες εγγυήσεις: το δικαίωμα του κατηγορουμένου της έγκαιρης ενημέρωσης σε γλώσσα που κατανοεί περί της κατηγορίας που τον βαρύνει, ελεύθερη εκλογή και επικοινωνία με συνήγορο ή αυτεπάγγελτος διορισμός συνηγόρου, προετοιμασία της υπεράσπισης, εκδίκαση χωρίς υπερβολική καθυστέρηση, εξέταση των μαρτύρων υπεράσπισης και ίση μεταχείριση με τους μάρτυρες κατηγορίας, παρουσία στη δίκη δωρεάν διερμηνέα, μη εξαναγκασμός του κατηγορούμενου να καταθέσει εναντίον του εαυτού του ή να ομολογήσει την ενοχή του, δικαίωμα έφεσης στην ποινική δίκη, υποχρέωση της πολιτείας να φροντίζει ιδιαίτερα τους ανήλικους κατηγορούμενους, δικαίωμα δικαστικής αναγνώρισης σε περίπτωση δικαστικής αναγνώρισης της δικαστικής πλάνης και μη αναδρομικής ισχύς του ποινικού νόμου.

Στην παράγραφο 3, το ίδιο άρθρο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) περιέχει ενδεικτική απαρίθμηση των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου:

- α) Ο κατηγορούμενος πρέπει να πληροφορείται γρήγορα και με λεπτομέρεια σε γλώσσα που κατανοεί την φύση και το λόγο της εναντίον του κατηγορίας.
- β) Ο κατηγορούμενος πρέπει να διαθέτει χρόνο και να έχει την ελευθερία να υπερασπιστεί τον εαυτό του μόνος ή με την επικουρία συνηγόρου της επιλογής του και εν ανάγκη να επικουρείται δωρεάν από συνήγορο αυτεπάγγελα οριζόμενο από το δικαστήριο.
- γ) Αν ο κατηγορούμενος δεν κατανοεί ή δεν ομιλεί τη γλώσσα του δικαστηρίου απαιτείται διορισμός διερμηνέα καθώς και μετάφραση εγγράφων.
- δ) Ο κατηγορούμενος κατ' εφαρμογή του δικαιώματος της ισότητας των όπλων εξετάζει ή ζητά την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης.

Επίσης το άρθρο 5 παρ 2 της ίδιας σύμβασης ορίζει ότι «παν συλληφθέν πρόσωπο δέον να πληροφορείται κατά το δυνατό συντομότερο και σε γλώσσα την οποία εννοεί τους λόγους της σύλληψής του όπως και κάθε διατυπούμενη εναντίον του κατηγορία». Στο κείμενο της ΕΣΔΑ προβλέπεται η δωρεάν παράσταση διερμηνέα όταν ο κατηγορούμενος δεν κατέχει επαρκώς τη γλώσσα στην οποία διεξάγεται η ακροαματική διαδικασία. Δεν έχει σημασία η κατοχή της γλώσσας από τον συνήγορό του. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο κατηγορούμενος δεν έχει δικαίωμα να επιλέξει τη γλώσσα της διαδικασίας. Το θέμα αυτό γεννά πολλές σκέψεις, γιατί τα σύγχρονα πολυεθνικά κράτη αναγνωρίζουν ή τουλάχιστον πρέπει να αναγνωρίζουν στους πολίτες τους το δικαίωμα επιλογής της οικείας σε αυτούς γλώσσας.

Το ίδιο δικαίωμα πρέπει να παρέχεται και στον αλλοδαπό που είναι ενδεχομένως εξοικειωμένος με περισσότερες της μίας γλώσσες. Η διάταξη της ΕΣΔΑ δεν ήταν τόσο ξεκάθαρη και γέννησε την ανάγκη ερμηνείας. Πρώτη ερμηνευτική δυσχέρεια αφορούσε στο νόημα της «χρησιμοποιούμενης στο δικαστήριο γλώσσας». Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεώρησε ότι το δικαίωμα του άρθρου 6 παρ. 3^ε ΕΣΔΑ εξαντλείτο στη διερμηνεία των διαμειβόμενων μεταξύ του κατηγορούμενου και των μελών του δικαστηρίου. Ωστόσο, το κείμενο της ΕΣΔΑ κάνει λόγο για όσα διαδραματίζονται «εις» το δικαστήριο. Ο κατηγορούμενος πρέπει να έχει μια γενικότερη αντίληψη των όσων διαδραματίζονται κατά την ακροαματική διαδικασία, και κατά συνέπεια των λεγομένων μαρτύρων (Ανδρουλάκης, 2000), πραγματογνωμόνων, συνηγόρων. Υπάρχουν πολλοί που θεωρούν ότι η διερμηνεία πρέπει να καλύπτει και τους διαλόγους μεταξύ του δικηγόρου και του πελάτη του. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο με αφορμή την υπόθεση Λιούντικ έκρινε ότι εκτός από ανάγκη διερμηνείας για τις προφορικές δηλώσεις κατά τη διάρκεια της δίκης υπάρχει και ανάγκη μετάφρασης του έγγραφου υλικού της δικογραφίας. Με αφορμή την υπόθεση Καμασίνσκι έκρινε όμως ότι η συνθήκες της κάθε υπόθεσης θα υποδεικνύουν ποια έγγραφα πρέπει να μεταφραστούν και δεν θα μεταφράζονται όλα τα έγγραφα. Ένα άλλο ερμηνευτικό θέμα που προέκυψε ήταν η έννοια της λέξης «δωρεάν». Στην υπόθεση Λιούντικ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αναγκάστηκε να ανατρέξει σε έξι λεξικά για να καθορίσει το νόημα της λέξης δωρεάν καταλήγοντας ότι πρόκειται για το νόημα που έχει η λέξη κατά το κοινό γλωσσικό αισθητήριο ως πλήρης απαλλαγή από οποιαδήποτε καταβολή χρημάτων, ανεξαρτητως της οικονομικής κατάστασης του κατηγορουμένου. Με τον τρόπο αυτό κρίθηκε απαράδεκτη η υπαγωγή των συνολικών δαπανών μετάφρασης και διερμηνείας στην κατηγορία των δικαστικών εξόδων που επιβαρύνουν τον καταδικασθέντα. Χαρακτηρίστηκε μάλιστα ως απόλυτο δικαίωμα που δεν χωρεί καταπάτησή του ακόμα και όταν τα κράτη επικαλούνται την πληρότητα δικαίου για να δικαιολογήσουν τη μεταγενέστερη επιδίκαση των μεταφραστικών εξόδων σε βάρος του κατηγορούμενου.

Το άρθρο 6 αποτελεί αυτοτελές δικαίωμα (ουσιαστικό και δικονομικό). Αυτοτελές επειδή ισχύει ανεξάρτητα από το δικαίωμα που επικαλείται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ενώπιον των δικαστηρίων και ασχέτως αν το δικαίωμα προστατεύεται διεθνώς. Η χρηστή απονομή της δικαιοσύνης πραγματοποιείται στα πλαίσια μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Η ΕΣΔΑ δεν περιέχει ρήτρα περί ισότητας αλλά απαγορεύει οποιασδήποτε μορφής διακρίσεις ως προς τα προστατευόμενα δικαιώματα. Δηλαδή η κατ' αυτήν προστασία δεν παρουσιάζει αυτοτελή χαρακτηριστικά και λαμβάνεται *in complex* με άλλες διατάξεις. Από εννοιολογική άποψη άλλο είναι η διάκριση και άλλο η διαφοροποίηση. Μερικές φορές η διαφορετική μεταχείριση δεν αποτελεί διάκριση. Όπως σημείωνε το 1935 το Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης στην υπόθεση των μειονοτικών σχολείων της Αλβανίας,

«η διαφορετική μεταχείριση ανόμοιων καταστάσεων δεν αποτελεί διάκριση. Διάκριση αποτελεί η όμοια μεταχείριση διαφορετικών καταστάσεων» (Erges, 2006). Διάκριση είναι η παράνομη και αυθαίρετη μεταχείριση. Είναι η διαφορετική μεταχείριση που έχει παράνομη αιτία επειδή γίνεται με κριτήριο το φύλο, τη φυλή, την εθνική καταγωγή, το χρώμα, τη θρησκεία, τη γλώσσα και έχει ως αποτέλεσμα να παραβιάζει την αναγνώριση, την απόλαυση ή την άσκηση συγκεκριμένου διεθνώς αναγνωρισμένου ανθρώπινου δικαιώματος. Ο δρόμος για να επιτευχθεί ισότητα στην πράξη και όχι μόνο στο γράμμα του νόμου είναι μακρύς αφού οι ανθρώπινες κοινωνίες καταδυναστεύονται ακόμη σε μεγάλο βαθμό από αναχρονιστικά αρχέτυπα και βιώματα.

3. ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ

Η θέση του Έλληνα νομοθέτη σε ό,τι αφορά στην προστασία της γλώσσας υπήρξε το ίδιο σαφής με τη θέση των νομοθετών της διεθνούς και ευρωπαϊκής κοινότητας. Στο άρθρο 5 του Συντάγματος αναγνωρίστηκε μεταξύ άλλων το δικαίωμα όλων όσων βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια να απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας του, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Η γενική και απόλυτη διατύπωση του άρθρου δεν άφησε κανένα περιθώριο διαφοροποίησης των φυσικών προσώπων. Επίσης ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας και το ελληνικό Σύνταγμα (άρθρο 107) θέτει την αρχή της διεξαγωγής της δίκης στην ελληνική γλώσσα προκειμένου να αποφευχθούν οι συνέπειες από τη μη τήρηση της αρχής της ισότητας, της εκατέρωθεν ακροάσεως. Ωστόσο, ο Έλληνας νομοθέτης δεν έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να προνοήσει για τους αλλοδαπούς που απασχολούν το ποινικό δίκαιο παρά μόνο όταν εξαναγκάστηκε από διεθνείς συνθήκες, και ειδικά από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Έτσι ψηφίστηκε ο ν. 2408/1996 που μεταξύ άλλων προσφέρει τις απαραίτητες εγγυήσεις ώστε ο κατηγορούμενος που δε μιλάει την ελληνική γλώσσα να έχει κατάλληλο διερμηνέα-μεταφραστή, ώστε να τύχει της καλύτερης δυνατής υπεράσπισης. Η σημασία του διορισμού του διερμηνέα είναι μεγάλη αφού η αδυναμία επικοινωνίας ακυρώνει οποιαδήποτε δυνατότητα παρέμβασης στην ποινική διαδικασία. Με την παρουσία του εξασφαλίζονται οι βασικές αρχές της ποινικής δίκης, όπως η αμεσότητα, η δημοσιότητα, η προφορικότητα, η ισότητα. Και στο σημείο αυτό θα προσπαθήσουμε να διευκρινίσουμε τη θέση του Έλληνα νομοθέτη ως προς την έννοια του όρου της διερμηνείας και της μετάφρασης.

3.1 ΕΝΝΟΙΑ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

Όπως γνωστό και σε εκείνον που ελάχιστα ασχολείται με τα θέματα γλωσσών μετάφρασης και διερμηνείας διερμηνεία είναι η μεταγλώττιση, η πιστή και λεπτομερής μεταφορά μιας ομιλίας σε πραγματικό χρόνο με στόχο τη συνεννόηση μεταξύ αλλογλώσσων. Έργο του διερμηνέα να εξασφαλίζει τη διεξαγωγή μιας συνεδρίασης σαν να μιλούσαν όλοι οι συμμετέχοντες την ίδια γλώσσα.

Μετάφραση είναι η διαδικασία κατά την οποία γίνεται απόπειρα ανασύνθεσης της ακριβέστερης ισοδύναμης προσέγγισης του μηνύματος της γλώσσας-πηγής στη γλώσσα-στόχο, πρώτα σε επίπεδο εννοιών και κατόπιν σε επίπεδο ύφους. Σκοπός της μετάφρασης είναι να επιτευχθεί μια σχέση ισοδυναμίας όσον αφορά το σκοπό μεταξύ γλώσσας-πηγής και γλώσσας-στόχου. Δηλαδή αμφοτέρωτα κείμενα πρέπει να μεταδίδουν το ίδιο μήνυμα στο μεγαλύτερο βαθμό που τους το επιτρέπουν οι φυσικοί περιορισμοί. Τέτοιοι περιορισμοί είναι το συγκεκριμένο, οι γραμματικοί κανόνες και των δύο γλωσσών, το συντακτικό, οι συγγραφικές συμβάσεις, οι αντίστοιχοι ιδιωτισμοί. Στόχος του μεταφραστή είναι να προσφέρει τις διάφορες γλωσσικές εκδοχές των γραπτών κειμένων.

Οι ορισμοί αυτοί, οι τόσο γνωστοί στον πρωτοετή φοιτητή φιλολογικής σχολής ή ακόμα και σε εκείνον που γνωρίζει την ελληνική γλώσσα, δε φαίνεται ωστόσο ότι ήταν το ίδιο γνωστοί στον Έλληνα νομοθέτη. Μεταξύ της έννοιας του διερμηνέα και της έννοιας του μεταφραστή δεν γίνεται απολύτως κανένας διαχωρισμός. Τόσο στον Ποινικό Κώδικα όσο και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας γίνεται χρήση τότε του ενός και τότε του άλλου όρου χωρίς διάκριση. Το ποινικό δίκαιο ενδιαφέρεται για την ύπαρξη προσώπου (διερμηνέα το ονομάζει ενώ από το σύνολο των διατάξεων γίνεται σαφές ότι εννοεί και τον μεταφραστή) που να είναι γλωσσομαθής και να διευκολύνει στο πλαίσιο της ποινικής δίκης την επικοινωνία μεταξύ του έχοντος ανάγκη διερμηνείας και των λοιπών προσώπων. Επίσης να μεσολαβεί για τη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα των αποδεικτικών μέσων και όσων αναφέρει ή καταθέτει διάδικος που αγνοεί τη γλώσσα αυτή. Στην ίδια έννοια του διερμηνέα ο νομοθέτης υπάγει και μια ιδιαίτερη κατηγορία προσώπων που θα ακουστεί παράταιρη στους ειδικούς των θεμάτων γλώσσας. Είναι το πρόσωπα που βοηθούν στην επικοινωνία αυτού που ενεργεί την ανάκριση και των παραγόντων της δίκης με πρόσωπα των οποίων η ομιλία ή η ακοή πάσχει, καθώς κι εκείνοι που ερμηνεύουν κρυπτογραφημένα κείμενα. Οι διερμηνείς (και εδώ πρέπει να διευκρινιστεί κάτι που ανέφερα και θα χρειαστεί να επαναλάβω πολλές φορές και στη συνέχεια : ο όρος περιλαμβάνει διερμηνείς και μεταφραστές) για τον ποινικό νομοθέτη διακρίνονται σε διερμηνείς επικοινωνίας και αποδείξεως. Στη δεύτερη κατηγορία συγκαταλέγονται οι μεταφράζοντες για παράδειγμα συναλλαγματική γραμμένη σε ξένη γλώσσα ή αρχαίους πάπυρους ή κρυπτογραφήματα. Κατά μια ορθότερη εκτίμηση αυτοί θα έπρεπε να θεωρούνται πραγματογνώμονες με την

ευρεία έννοια και όχι με τη νομοτεχνική. Το ζήτημα, όπως θα δούμε στη συνέχεια, επιλύεται με την ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη του κειμένου των οδηγιών της ΕΕ (Ρούκουνας, 2010).

3.2 ΕΠΙΛΟΓΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Ο διερμηνέας διορίζεται αυτεπάγγελτα ή μετά από αίτηση του Εισαγγελέα ή μετά από αίτηση κάποιου από τους διαδίκους. Κατ' εξαίρεση (448 ΚΠΔ) ο προς έκδοση αλλοδαπός μπορεί να προσαχθεί στο Συμβούλιο Εφετών με δικηγόρο και διερμηνέα που διορίζει ο ίδιος. Ο νομοθέτης δεν ορίζει τα προσόντα, τις ουσιαστικές προϋποθέσεις που πρέπει να έχει ο διερμηνέας. Δεν ενδιαφέρεται αν θα είναι άνδρας ή γυναίκα, αλλοδαπός η μη, αρκεί να έχει την ικανότητα μετάφρασης, εννοώντας και την ικανότητα διερμηνείας. Η έλλειψη αναφοράς προϋποθέσεων για το διορισμό διερμηνέα- μεταφραστή δείχνει την αμηχανία με την οποία ο νομοθέτης αντιμετωπίζει το ρόλο του. Ενδιαφέρεται μόνο για το αποτέλεσμα (την ομαλή διεξαγωγή της δίκης σύμφωνα προς τους διεθνείς κανόνες), αλλά παραγνωρίζει την ειδική ικανότητα που χρειάζεται κάποιος για να είναι αφενός διερμηνέας (να μεταφέρει δηλαδή μια ομιλία σε πραγματικό χρόνο), και αφετέρου γνώστης νομικής ορολογίας. Εάν το δικαστήριο ή ο διενεργών την ανάκριση απορρίπτει υποβληθέν αίτημα για το διορισμό διερμηνέα οφείλει η απόφασή του να είναι αιτιολογημένη, ώστε να αποδεικνύεται η γνώση της ελληνικής από τον αιτούντα και έτσι να καθίσταται δυνατός ο αναιρετικός του έλεγχος.

3.3 ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΣΤΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ανάγκη παρουσίας διερμηνέα ή μεταφραστή στο χώρο του ποινικού δικαίου μπορεί να προκύψει στις περιπτώσεις της προδικασίας (προκαταρκτικής εξέτασης και προανάκρισης και κύριας ανάκρισης) και στη διεξαγωγή της δίκης στο ακροατήριο. Ανάγκη διερμηνείας ή μετάφρασης έχουν ο κατηγορούμενος, ο αστικώς υπεύθυνος και ο μάρτυρας που όχι μόνο δεν γνωρίζουν καθόλου την ελληνική γλώσσα, αλλά και εκείνοι που δεν την γνωρίζουν επαρκώς ή ικανοποιητικώς. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η άγνοια ή η ελλιπής γνώση της ελληνικής να δηλωθεί από τον εξεταζόμενο ή να διαπιστωθεί από τον ανακριτή ή ανακριτικό υπάλληλο ή εκείνο που διευθύνει τη συζήτηση στο ακροατήριο, οπότε και οφείλουν να διορίσουν διερμηνέα. Το γεγονός ότι κάποιος είναι αλλοδαπός δεν σημαίνει ότι δεν γνωρίζει την ελληνική. Θα πρέπει την άγνοιά του να τη δηλώσει. Το θέμα της ανάγκης διορισμού διερμηνέα είναι πραγματικό και υπόκειται στην κρίση του εξεταζόμενου. Πάντως αν υπάρχει αμφιβολία ως προς την επάρκεια γνώσης ή κατανόησης της

γλώσσας το ορθό είναι να διορίζεται διερμηνέας, οπότε η κρίση δεν είναι αμιγώς υποκειμενική. Δεν ενδιαφέρει αν ο εξετάζων δικαστής ή ανακριτής μπορεί να συνεννοηθεί με τους διάδικους γιατί τυχαίνει να μιλά τη γλώσσα τους. Το άρθρο 234 ΚΠΔ αναφέρει ρητά ότι είναι ανεπίτρεπτο ο δικαστής να ασκήσει και χρέη διερμηνέα. Ας είναι το παρόν μία ένδειξη του οξύμωρου σχήματος να είναι απαραίτητη η γνώση ξένων γλωσσών από τον δικαστικό λειτουργό, αλλά ανεπίτρεπτη η χρησιμοποίησή τους κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους!!! Δεν δημιουργείται ακυρότητα όταν το κλητήριο θέσπισμα ή το παραπεμπτικό βούλευμα επιδόθηκε στην ελληνική γλώσσα σε κατηγορούμενο που δεν γνωρίζει επαρκώς τη γλώσσα αυτή, αν κατά την κρίση του δικαστηρίου ο κατηγορούμενος έλαβε γνώση των στοιχείων της κατηγορίας σε γλώσσα που γνωρίζει κατά την απολογία του στην προανάκριση ή στην ανάκριση ή με άλλο τρόπο πριν πάντως από τη συζήτηση της υπόθεσης (333 παρ. 2 ΚΠΔ). Αν δηλαδή απολογήθηκε με διερμηνέα και συνήγορο της επιλογής του δεν συντρέχει βλάβη των υπερασπιστικών δικαιωμάτων του (Δαγτόγλου, 1991: 224). Επίσης δεν μπορεί ο κατηγορούμενος που έλαβε μέρος στη διαδικασία, απολογήθηκε κανονικά ενώπιον συνηγόρου, υπέβαλε δικονομικές ενστάσεις, άσκησε τα ένδικα μέσα κατά του βουλεύματος και γενικά συμμετείχε ενεργά και δια του συνηγόρου του στην ποινική προδικασία, να προβάλλει τον ισχυρισμό της έλλειψης μετάφρασης του κλητηρίου θεσπίσματος ή βουλεύματος στην πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο, γιατί κάτι τέτοιο θα συνιστούσε καταχρηστική άσκηση δικονομικού δικαιώματος. Άλλες περιπτώσεις διορισμού διερμηνέα είναι:

- α) η ύπαρξη κωλύματος στο στενογράφο γραμματέα ή απομάκρυνσή του πριν γράψει με κανονικά γράμματα τα στενογραφημένα πρόχειρα πρακτικά. (143 παρ.2),
- β) αδυναμία του κωφού, άλαλου και κωφάλαλου για γραφή και ανάγνωση (227 παρ 1, 2) οπότε αυτός που διεξάγει την ανάκριση ή διευθύνει τη συζήτηση είναι υποχρεωμένος να διορίσει έναν ή δύο διερμηνείς, εκλέγοντάς τους αν είναι δυνατό κατά προτίμηση μεταξύ των προσώπων που συνήθισαν να συνεννοούνται μαζί του
- γ) μετάφραση εγγράφων που απαιτεί οπωσδήποτε μακρόχρονη απασχόληση
- δ) διορισμός διερμηνέα του διερμηνέα σε περίπτωση γλώσσας ελάχιστα γνωστής. Οι περιπτώσεις γ και δ θα εξεταστούν στη συνέχεια.

Ο διερμηνέας εκτός από τη διερμηνεία δεν μπορεί να αναλάβει άλλη πρωτοβουλία. Εν ανάγκη, μπορεί να χρησιμοποιήσει και λεξικό. Τα ερμηνευόμενα καταχωρίζονται στα πρακτικά της δίκης ή στην έκθεση στην ελληνική.

Παραίτηση διαδίκου από τον διορισμό διερμηνέα δεν χωρεί αφού πρόκειται για διάταξη δημόσιας τάξης, δηλαδή για κατοχυρωμένο δικαίωμα δημοσίου συμφέροντος, άρρηκτα δεμένο με την αρχή της δίκαιης δίκης.

3.4 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΟΡΙΣΜΟΥ

Πριν την εφαρμογή του ν. 2408/1996 δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη ως προς το ποιος θα διοριζόταν διερμηνέας. Το αποτέλεσμα ήταν να καταβάλλονται αγωνιώδεις προσπάθειες από τις γραμματείες των δικαστηρίων προκειμένου να βρεθεί διερμηνέας για να μην αναβληθεί η υπόθεση και τελικά να διορίζουν κάποιον που κατά τις πληροφορίες τους γνώριζε τη γλώσσα. Τις περισσότερες φορές ο διερμηνέας που διοριζόταν ήταν κάποιος από τους τυχαία ευρισκόμενους στο ακροατήριο που δήλωνε ότι γνώριζε τη γλώσσα. Η μέθοδος αυτή ήταν αφερέγγυα δεδομένου ότι κανείς δεν πιστοποιούσε ότι η γνώση της γλώσσας ήταν επαρκής ούτε ότι ήταν τόσο τυχαία η εύρεση κάποιου γνώστη αυτής στο ακροατήριο. Επίσης οι κατηγορούμενοι, γνωρίζοντας ότι δεν υπήρχαν διερμηνείς συχνά προέβαλαν τον αναληθή ισχυρισμό ότι δεν γνωρίζουν παρά μια σπάνια γλώσσα προκειμένου να παρελκύσουν τη δίκη μέχρι την παραγραφή του εγκλήματος. Με την προσθήκη δεύτερης παραγράφου στο άρθρο 233 του ΚΠΔ προβλέφθηκε ο διορισμός διερμηνέα από ειδικό πίνακα, καταρτιζόμενο κατά τη διαδικασία που προβλέπεται και για το διορισμό πραγματογνωμόνων. Έτσι κατοχυρώθηκε υποδομή για την εξεύρεση διερμηνέα αλλά και παροχή αξιόπιστων υπηρεσιών (Καρράς, 2011: 311). Η διαδικασία διορισμού έχει ως εξής: μέσα στο τρίτο δεκαήμερο του μήνα Σεπτεμβρίου κάθε χρόνου το συμβούλιο πλημμελειοδικών, μετά από πρόταση του εισαγγελέα, συντάσσει πίνακα διερμηνέων (αυτό είναι το όνομα που δίδεται, αφού πουθενά ο νομοθέτης δεν διαχωρίζει τον μεταφραστή από τον διερμηνέα). Τα πρόσωπα που συμπεριλαμβάνονται στον εν λόγω πίνακα είναι μεταφραστές ή διερμηνείς που διαμένουν ή εργάζονται στην έδρα του εισαγγελέα. Προτίμηση υπάρχει για τους δημοσίους υπαλλήλους. Ο πίνακας υποβάλλεται στον εισαγγελέα εφετών. Ο Εισαγγελέας Εφετών έχει δικαίωμα μέχρι το τέλος Οκτωβρίου να ζητήσει τη μεταρρύθμιση του πίνακα αυτού και το συμβούλιο εφετών να αποφανθεί μέχρι το τέλος Νοεμβρίου. Ο πίνακας αφού οριστικοποιηθεί τοιχοκολλάται στο ακροατήριο του Πλημμελειοδικείου και ανακοινώνεται ως το τέλος Δεκεμβρίου κάθε χρόνου από τον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών στους ανακριτικούς υπαλλήλους της περιφέρειας. Μέχρι την οριστική σύνταξη του νέου πίνακα έχει ισχύ ο πίνακας που είχε συνταχτεί κατά το προηγούμενο έτος. Τι μπορεί λοιπόν να κάνει κάποιος που ενδιαφέρεται λοιπόν να διοριστεί ως διερμηνέας σε ποινική δίκη; Μπορεί να παρουσιαστεί στην Εισαγγελία της περιφέρειας στην οποία ζει ή/και εργάζεται και να

ενημερώσει ότι δύναται να ασκήσει τα καθήκοντά του εφόσον του ζητηθεί, ώστε να εγγραφεί στον πίνακα διερμηνέων και να κληθεί όταν και όποτε του ζητηθεί.

3.5 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΟΡΙΣΜΟΥ ΕΚΤΟΣ ΠΙΝΑΚΑ

Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που η εγγραφή στον πίνακα διερμηνέων δεν είναι υποχρεωτική προκειμένου κάποιος να ασκήσει καθήκοντα διερμηνέα σε ποινική δίκη. Ο νομοθέτης προέβλεψε τη διαδικασία διορισμού διερμηνέα από πίνακα προκειμένου να συμμορφωθεί με τις διεθνείς συμβάσεις και να εξασφαλίσει στον εξεταζόμενο μια δίκαιη δίκη με έναν διερμηνέα που να πληρεί τους απαραίτητους όρους για να επιτελέσει αυτή τη σημαντική λειτουργία. Ο διορισμός διερμηνέα εκτός πίνακα συνιστά λόγο απόλυτης ακυρότητας (171 παρ.1 στ δ ΚΠΔ). Μοναδική εξαίρεση προβλέπεται στην περίπτωση που συντρέχουν δύο νόμιμες προϋποθέσεις σωρευτικά:

- α) περιπτώσεις «εξαιρετικά επείγουσες» και ταυτόχρονα
- β) να μην είναι δυνατό να διοριστεί διερμηνέας από εκείνους που είναι εγγεγραμμένοι στον πίνακα, δηλαδή να έχει αποκλειστεί κάθε δυνατότητα διορισμού διερμηνέα. Τέτοιες περιπτώσεις είναι αρκετά συχνές στη δικαστηριακή πρακτική. Κι αυτό γιατί μπορεί η γλώσσα να είναι τόσο σπάνια που να μην βρίσκεται διερμηνέας ή οι διερμηνείς του πίνακα να μην μπορούν να παραστούν (οι χαμηλές οικονομικές απολαβές, οι πολλές ώρες αναμονής, που πολλές φορές γίνονται και ημέρες συνεπεία των συχνών αναβολών, δεν καθιστούν τη θέση του διερμηνέα ή μεταφραστή ιδιαίτερα επιθυμητή, μπορεί επίσης να συμβεί και το μάλλον απίθανο όλοι οι διερμηνείς του πίνακα να είναι απασχολημένοι σε άλλες δίκες τη συγκεκριμένη ημέρα). Επομένως για να μην υπάρχει δυνατότητα διορισμού από τον πίνακα τη συγκεκριμένη ημέρα πρέπει να μην προκύπτει από κανένα έγγραφο της δικογραφίας ότι ο κατηγορούμενος δεν ομιλεί την ελληνική και η ανάγκη διορισμού διερμηνέα να προέκυψε στο ακροατήριο. Αν λοιπόν αρνηθούν εκείνοι που είναι εγγεγραμμένοι στον πίνακα και ταυτόχρονα συντρέχει επείγουσα περίπτωση που επιβάλλει την πρόοδο της δίκης, όπως είναι ο κίνδυνος παραγραφής ή η λήξη του ανώτατου ορίου προσωρινής κράτησης, ο νομοθέτης δίνει τη δυνατότητα του διορισμού ως διερμηνέα προσώπου που δεν είναι εγγεγραμμένο σε αυτόν. Προκειμένου η υπόθεση να χαρακτηριστεί ως εξαιρετικά επείγουσα και όχι ως απλώς επείγουσα δεν αρκεί να επίκειται η παραγραφή ή η λήξη του ανώτατου ορίου της προσωρινής κράτησης, αλλά πρέπει να αποκλείεται η εκδίκαση της υπόθεσης σε άλλη δικάσιμο. Το πρόβλημα γίνεται αντιληπτό στις πραγματικές του διαστάσεις όταν εμφανίζεται και πολύ συχνά είναι αλήθεια ανάγκη διερμη-

νείας διαλέκτων γλωσσών (αραβικά) που αφενός μεν οι κατηγορούμενοι δηλώνουν ότι ομιλούν αλλά και που είναι ιδιαίτερα δυσχερής η εξεύρεση διερμηνέα με τυπικά προσόντα της αυτής γλώσσας ή διαλέκτου. Τότε παρατηρείται το φαινόμενο η διερμηνεία να γίνεται μέσω τρίτης γλώσσας και σίγουρα όχι σε επίπεδο ζητούμενο τόσο από τον Έλληνα νομοθέτη όσο και από τον Διεθνή, γεγονός που σε κάθε περίπτωση δεν εγγυάται τίποτα από τα προαναφερόμενα. Βέβαια στην πράξη το σύνηθες είναι να αναλαμβάνει τη διερμηνεία κάποιος από τους παρευρισκόμενους στο ακροατήριο προκειμένου να εξασφαλιστεί η οικονομία της δίκης. Και στις περιπτώσεις που πρόκειται για γλώσσα που δεν ομιλείται ευρέως μόνο τότε γίνεται αναζήτηση από τον σχετικό πίνακα και όταν εξαντληθεί και αυτή η πιθανότητα τότε αναλαμβάνουν οι ίδιοι οι διάδικοι και οι συνήγοροι αυτών να βρουν κάποιον που να ασκήσει χρέη διερμηνέα (Καρράς, 2011: 311). Η ευχέρεια διορισμού διερμηνέα και εκτός πίνακα κρίθηκε σκόπιμη γιατί διαφορετικά η δέσμευση του δικαστή στην εκλογή του διερμηνέα θα ήταν αντίθετη στην αρχή της ηθικής αποδείξεως του άρθρου 177 ΚΠΔ. Η εν λόγω απόφαση όμως υπόκειται στον έλεγχο του Αρείου Πάγου, ο οποίος εξετάζει αν υπάρχει ειδική και εμπειρισταωμένη αιτιολογία. Έτσι γίνεται δεκτό ότι η απόφαση είναι άκυρη εάν πριν τον διορισμό δεν ακούστηκε ο Εισαγγελέας και ο κατηγορούμενος και γιατί ο ευρισκόμενος στο ακροατήριο και εκτός πίνακα διερμηνέας διορίστηκε χωρίς να αιτιολογείται αν υπήρχε και γιατί δεν διορίστηκε διερμηνέας του οικείου πίνακα ή αν υπήρχε επείγουσα περίπτωση διορισμού τέτοιου διερμηνέα (Κονταξής, 2006: 1502).

3.6 ΠΟΙΟΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΔΙΟΡΙΣΤΟΥΝ

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότητα και αμεροληψία της διερμηνείας και γενικότερα της ποινικής διαδικασίας δεν μπορούν να διοριστούν διερμηνείς οι ακόλουθοι:

1. ο κατηγορούμενος, ο πολιτικώς ενάγων, ο συνήγορος, λόγω της προσωπικής εμπλοκής στην κρινόμενη υπόθεση οπότε και θα αμφισβητείται η αξιοπιστία των διερμηνευομένων
2. ο μάρτυρας, ο πραγματογνώμονας, ο τεχνικός σύμβουλος, λόγω του διαφορετικού ρόλου τους στην ίδια ποινική δίκη. Ο μάρτυρας δεν χρειάζεται να επιλέξει έναν από τους δύο ρόλους, αφού ως αναντικατάστατος οφείλει να εξετασθεί ως μάρτυρας και μπορεί να παραιτηθεί από αυτή του την ιδιότητα. Μάρτυρας είναι εκείνος που κλητεύτηκε. Αν απλά εξετάστηκε κατά την προανάκριση, αλλά δεν κλητεύτηκε στο ακροατήριο

- δεν εμποδίζεται να διοριστεί διερμηνέας, εφόσον δεν ζητήθηκε η ανάγνωση της κατάθεσής του.
3. εκείνος που ασκεί καθήκοντα δικαστή, εισαγγελέα ή γραμματέα.
 4. Επίσης όσοι δεν συμπλήρωσαν το 21^ο έτος της ηλικίας τους, όσοι διατελούν σε κατάσταση απαγόρευσης, όσοι καταδικάστηκαν για κακούργημα ή πλημμέλημα που συνεπάγεται τη στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων ή την έκπτωσή τους από τη δημόσια υπηρεσία, καθώς και εκείνοι από τους οποίους έχει αφαιρεθεί η άδεια να ασκούν το επάγγελμά τους, όσο χρόνο διαρκεί η στέρηση αυτή.
 5. Επίσης δεν διορίζεται διερμηνέας ο παράφρων ή εκείνος που βρίσκεται σε τέτοια διανοητική κατάσταση ώστε να μην είναι σε θέση να παρουσιάσει τα γεγονότα ως έχουν.
 6. Ούτε όσοι άσκησαν εισαγγελικά καθήκοντα ή ανακριτικά καθήκοντα ή έργο γραμματέα της ανάκρισης στην ίδια υπόθεση ή όσοι κηρύχθηκαν ένοχοι για την πράξη που εκδικάζεται ακόμα και εάν δεν τους επιβλήθηκε ποινή.
 7. Τέλος δεν διορίζεται διερμηνέας σύζυγος και συγγενής εξ αίματος του κατηγορουμένου ως δεύτερο βαθμό.

3.7 ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΕΓΓΡΑΦΟΥ

Αν πρόκειται για μετάφραση εγγράφων, η οποία απαιτεί μεγάλη ενασχόληση, ορίζεται στον διερμηνέα προθεσμία εγχείρισης της μετάφρασης, η οποία μπορεί και να παραταθεί αν το ζητήσει ο διερμηνέας. Σε περίπτωση που και η νέα προθεσμία περάσει άπρακτη τότε ο διορισθείς διερμηνέας παύεται και στη θέση του διορίζεται άλλος. Τα ίδια ακριβώς ισχύουν και στην περίπτωση που ο διερμηνέας ασκεί τα καθήκοντά του κατά τρόπο αμελή ή ανεπαρκή. Η διάταξη περί παύσεως δεν επιβάλλει την παύση παρά παρέχει ευχέρεια παύσης.

Η μοναδική περίπτωση που παραλείπεται ο διορισμός διερμηνέα είναι όταν ένας μάρτυρας ή κατηγορούμενος αγνοούν την ελληνική γλώσσα και ταυτόχρονα ο διορισμός διερμηνέα κρίνεται δυσχερής για τον οποιοδήποτε λόγο. Στην περίπτωση αυτή μπορεί ο μάρτυρας ή κατηγορούμενος να δώσει γραπτή κατάθεση ή απολογία σε ξένη γλώσσα. Ακολουθεί η ανάθεση της μετάφρασης της εν λόγω κατάθεσης ή απολογίας από διορισθέντα μεταφραστή εντός νόμιμης προθεσμίας. Τόσο η κατάθεση ή απολογία όσο και το κείμενο της μετάφρασης αυτών θα αποτελέσουν μέρος της δικογραφίας.

3.8 ΑΝΑΙΡΕΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Η παραβίαση της υποχρέωσης διορισμού διερμηνέα συνεπάγεται την απόλυτη ακυρότητα της ενδεχόμενης απολογίας του κατηγορουμένου και της ίδιας της απόφασης που την έλαβε υπόψη (171 παρ.1 στοιχ δ ΚΠΔ).

Η απόφαση διορισμού διερμηνέα κατά μία άποψη λαμβάνεται από τον ανακριτή ή ανακριτικό υπάλληλο ή δικαστή και είναι ανέλεγκτη από τον Άρειο Πάγο. Κατά άλλη άποψη όμως πρέπει να λαμβάνεται με βάση αντικειμενικά δεδομένα και δεν μπορεί να εξαρτάται από την ανέλεγκτη αμιγώς υποκειμενική κρίση του ανακρίνοντος. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε καταστρατήγηση των διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, αλλά και του υπέρτερης τυπικής ισχύος άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Επομένως αν ο ανακρίνων αυθαίρετα κρίνει ότι ο εξεταζόμενος γνωρίζει επαρκώς την ελληνική γλώσσα, ενώ από την έκθεση εξέτασης του κατηγορουμένου και από τα στοιχεία της ανάκρισης προκύπτει το αντίθετο, τότε προκύπτει απόλυτη ακυρότητα. (171,1,δ). Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση κατά την οποία ο αλλοδαπός κατηγορούμενος με νοήματα δίνει στον ανακριτικό υπάλληλο να καταλάβει ότι αρνείται να μιλήσει και αρνείται και την κατηγορία. Αναφέρεται ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: ένας ανακριτικός υπάλληλος που ενεργεί αυτεπάγγελτη προανάκριση για το έγκλημα της διευκόλυνσης εισαγωγής λαθρομεταναστών στην ελληνική επικράτεια, εξετάζει με νοήματα και με «σπαστά ελληνικά» τον Ιρακινό κατηγορούμενο, ο οποίος δεν ομιλεί παρά μόνο τη μητρική του γλώσσα. Για να διευκολύνει τη διαδικασία περιορίζεται να γράψει στην έκθεση εξέτασης κατηγορουμένου ότι «αρνείται την κατηγορία και δεν γνωρίζει τίποτα για αυτή, επειδή και ο ίδιος είναι θύμα των εμπόρων» (Κωστάρας, 2012· Μαγγανάς, 2007: 75). Αν και η κατάθεση αυτή δεν είναι επιβαρυντική για τον κατηγορούμενο – το αντίθετο μάλιστα – και ενδεχομένως και ο ίδιος ο εξεταζόμενος θα κατέθετε τα ίδια αν υπήρχε διερμηνέας να εξηγήσει τα λεγόμενά του, από τη στιγμή που από τα στοιχεία της ανακριτικής διαδικασίας προκύπτει ότι δεν γνωρίζει την ελληνική, η παράλειψη διορισμού διερμηνέα καθιστά την απολογία του απόλυτα άκυρη σύμφωνα με τον ΚΠΔ (171 παρ. 1δ, 233) και την ΕΣΔΑ (6 παρ. 3).

3.9 ΨΕΥΔΟΡΚΙΑ

Τι γίνεται όμως στην περίπτωση που ο διερμηνέας με δόλο εκθέτει, γραπτά ή προφορικά, ψέματα ή αποκρύπτει την αλήθεια; Αυτό συμβαίνει όταν η απόδοση ή η μετάφραση που γίνονται από αυτόν δεν ανταποκρίνεται προς όσα ελέχθησαν σε αυτόν ή σε όσα περιέχονται στο μεταφρασμένο έγγραφο. Αναφέρει πράγματα που δεν αναφέρθηκαν από κανένα. Ή δεν μεταφέρει πιστά εκείνα που ακούει, αντιλαμβάνεται ή διαβάζει. Απόκρυψη αληθών περιστατικών υπάρχει όταν ο διερμηνέας

δεν περιέλαβε στην απόδοσή του περιστατικά τα οποία διαπίστωσε και όφειλε να περιλάβει. Έχει αναφερθεί ότι για το αξιόποιο δεν ενδιαφέρει αν το ψεύδος αφορά σε ουσιώδες ή ηπουσιώδες μέρος της μεταφράσεως του διερμηνέα. Όμως μόνο το ψεύδος που αναφέρεται σε ουσιώδες μέρος μπορεί να προκαλέσει κίνδυνο σε έννομο αγαθό του υπομνήματος. Αν η διερμηνεία είναι γραπτή η πράξη θεωρείται τελειωμένη μόλις το έγγραφο εγχειριστεί στην αρμόδια δικαστική υπηρεσία, ενώ αν είναι προφορική επέρχεται με την τυπική της συμπλήρωση. Πριν από αυτά μπορούμε να μιλήσουμε μόνο για απόπειρα ή προπαρασκευαστικές ενέργειες.

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να υπάρχει δόλος, δηλαδή να υπάρχει γνώση ότι η μετάφραση ή η απόδοση είναι ψευδής και να υπάρχει θέληση για τη συμπεριφορά αυτή, δηλαδή η πράξη του να είναι ενσυνείδητη και εκούσια. Δεν αρκεί ο ενδεχόμενος δόλος. Αν γίνεται εξ αμελείας δεν είναι καν αξιόποινη. Πρόκειται δηλαδή για έγκλημα υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης (27 αρ. 8) (Κοκκινάκης, 2011: 56).

Ο ποινικός νομοθέτης στον προϊσχύοντα ποινικό νόμο προέβλεπε μόνο το αξιόποιο της ψευδορκίας πραγματογνώμονα. Με τη νέα διάταξη διακρίνει την περίπτωση που η ψευδής διερμηνεία γίνεται ενόρκως, οπότε και η ποινή φυλάκισης είναι τουλάχιστον έξι μηνών, και την περίπτωση που γίνεται ανωμοτί, οπότε επιβάλλεται φυλάκιση το πολύ ενός έτους.

Στην περίπτωση που η πράξη της ψευδούς ένορκης διερμηνείας είναι κακούργημα ή πλημμέλημα με βαριά παράβαση των καθηκόντων του επαγγέλματος, για την άσκηση του οποίου απαιτείται ειδική άδεια της αρχής και εφοσον η ποινή που επιβλήθηκε είναι τουλάχιστον τριών μηνών, το δικαστήριο μπορεί να απαγγείλει και ανικανότητα για την άσκηση του επαγγέλματος αυτού για χρονικό διάστημα έως πέντε έτη. Στην περίπτωση που η επιβληθείσα ποινή είναι ανώτερη από έξι μήνες μπορεί να επιβληθεί και στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων για ένα ως πέντε έτη (Πέντζιας, 1993: 25· Καράμπελας, 2006: 95).

Η αυστηρή ποινική μεταχείριση των διερμηνέων οφείλεται στην αντίληψη ότι μπορούν με ευκολία να παρασύρουν το δικαστήριο σε έκδοση εσφαλμένης απόφασης. Ο διερμηνέας είναι το πρόσωπο εκείνο που αναλαμβάνει να καταστήσει νοηματικά προσιτό το αποδεικτικό υλικό που εισφέρεται από τους μάρτυρες, τους πραγματογνώμονες και τους διαδίκους. Από την άποψη αυτή μια αλλοίωση του σχετικού υλικού στη φάση της αποδόσεώς του με αντιληπτό κώδικα επικοινωνίας ισοδυναμεί με μια εξαρχής αναληθή κατάθεση ή γνωμοδότηση. Η αρχή που καταρτίζει το υπόμνημα αξιολογεί τα αποδεικτικά μέσα στη μορφή που τούτα μεταφέρονται από το διερμηνέα και όχι στην (μη κατανοητή) μορφή που τούτα διατυπώθηκαν αρχικά. Συνακόλουθα και η ψευδής μετάφραση τείνει αντικειμενικά και ανεξάρτητα από τις επιδιώξεις του δράστη σε έκδοση ενός μη γνήσιου

υπομνήματος. Το υπόμνημα τίθεται σε κίνδυνο από την ψευδή μετάφραση του διερμηνέα. Και τούτο συμβαίνει είτε αυτές είναι ένορκες είτε ανωμοτί.

Το έγκλημα της ψευδορκίας και της ψευδούς ανώμοτης έκθεσης διερμηνέα είναι γνήσιο ιδιαίτερο, αφού υποκείμενο του εγκλήματος μπορεί να είναι μόνο εκείνος που έχει την ιδιότητα του επίσημα διορισμένου διερμηνέα και να ενήργησε με τη συγκεκριμένη ιδιότητα. Επίσης είναι πολύτροπο ή μικτό και μάλιστα γνήσιο πολύτροπο (διαζευκτικά ή υπαλλακτικά μικτό) αφού οι τρόποι τελέσεως μπορούν να εναλλαχτούν πάνω στο ίδιο υλικό αντικείμενο όσο τούτο εκφράζει μια μονάδα έννομου αγαθού. Η έκθεση ψευδών συνιστά έγκλημα ίνησης και η απόκρυψη αληθών έγκλημα γνήσιας παράλειψης. Η άρνηση εκθέσεως των αληθών δεν θεμελιώνει το αξιόποιο.

4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΕΕ

α) Ενσωμάτωση της Οδηγίας «2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Οκτωβρίου 2010 σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την Ποινική Διαδικασία».

β) Ενσωμάτωση της Οδηγίας «2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2012 σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο Ποινικών Διαδικασιών».

γ) Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

Την εν πολλοίς ανεργάτιστη και αποσπασματική ελληνική νομοθεσία αναφορικά με τη διερμηνεία διασώζει σαν από μηχανής θεός η κοινοτική νομοθεσία η οποία δημιουργεί πλέγμα ρυθμίσεων σαφώς διαφορετικής ποιότητας και επιλύει δομικά ζητήματα, όπως π.χ. της σωστής χρήσης των όρων διερμηνεία και μετάφραση. Οι οδηγίες σε συνδυασμό με τις βασικές αρχές του Ποινικού Δικονομικού Δικαίου: Αρχή της ισότητας των όπλων της οικονομίας της Δίκης και της Ηθικής απόδειξης δίνουν την δυνατότητα εξορθολογισμένης χρήσης του πλέγματος των διατάξεων περί διερμηνείας.

Δεν μπορεί να υπάρξει αποτελεσματική απονομή δικαιοσύνης εκτός εάν τα θύματα μπορούν να εξηγήσουν προσηκόντως τις περιστάσεις του εγκλήματος και να καταθέσουν τη μαρτυρία τους κατά τρόπο κατανοητό για τις αρμόδιες αρχές. Είναι επίσης σημαντικό να εξασφαλισθεί ότι τα θύματα αντιμετωπίζονται με σεβασμό και ότι μπορούν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Συνεπώς, θα πρέπει να προβλέπεται δωρεάν διερμηνεία κατά την εξέταση του θύματος και προκειμένου να καταστεί δυνατή η ενεργή συμμετοχή του στην ακροαματική διαδικασία,

σύμφωνα με τον ρόλο του θύματος στο οικείο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Όσον αφορά άλλες πτυχές της ποινικής διαδικασίας, η ανάγκη διερμηνείας και μετάφρασης μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με συγκεκριμένα θέματα, τον ρόλο του θύματος στο οικείο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης, τη συμμετοχή του στη διαδικασία και τυχόν ειδικά δικαιώματα των οποίων απολαύει. Στις περιπτώσεις αυτές, είναι αναγκαίο να παρέχονται υπηρεσίες διερμηνείας και μετάφρασης μόνο στον βαθμό που απαιτείται προκειμένου τα θύματα να ασκούν τα δικαιώματά τους.

Επειδή δεν είναι γνωστή ή προδιαγεγραμμένη η ποινική εξέλιξη μιας υποθέσεως είναι απαραίτητη ήδη από το πρώιμο στάδιο του αστυνομικού ελέγχου ή εν γένει στην εκκίνηση των γεγονότων και το θύμα ενός ποινικού αδικήματος να απολαμβάνει προστασίας ίσης αξίας με εκείνη του κατηγορούμενου. Εν προκειμένω, δύο παρατηρήσεις: ας ανατρέξει κανείς στη θεμελιώδη αρχή του Ποινικού Δικονομικού δικαίου στην αρχή της ισότητας των όπλων των διαδίκων η οποία ικανοποιεί εν μέρει το «θύμα», που εν συνεχεία συνήθως καθίσταται και πολιτικώς ενάγων όντας εξοπλισμένο με όπλα εξίσου σημαντικά με εκείνα του κατηγορουμένου.

Στη συνέχεια ασφαλώς και δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας ότι κεντρικό και «ιερό» πρόσωπο της ποινικής διαδικασίας είναι ο κατηγορούμενος, η σημαντικότητά του και η μέριμνα για την προστασία των δικαιωμάτων του.

Στην εποχή των πολυεθνικών κρατών ο σεβασμός της γλώσσας του κάθε λαού αποτελεί απόδειξη σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άρα απόδειξη δημοκρατικού κράτους. Ο κατεξοχήν χώρος που ένας αλλόγλωσσος χρειάζεται ειδική προστασία είναι ο χώρος του ποινικού δικαίου και μάλιστα η θέση του κατηγορουμένου. Ο Έλληνας νομοθέτης εναρμονίζοντας το ελληνικό ποινικό δίκαιο με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κατοχύρωσε το δικαίωμα του αλλόγλωσσου κατηγορούμενου και διαδίκου σε δίκαιη δίκη εξασφαλίζοντάς του μεταξύ άλλων και τη δυνατότητα παράστασης διερμηνέα-μεταφραστή. Στα άρθρα του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας γίνεται εκτενής αναφορά των περιπτώσεων διορισμού διερμηνέα-μεταφραστή, της διαδικασίας διορισμού τους από ειδικό πίνακα καθώς και ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις που επιτρέπεται ο διορισμός εκτός πίνακα. Επίσης ρυθμίζεται ποιοι δεν μπορούν να διοριστούν διερμηνείς, η διάρκεια παρουσίας του διερμηνέα, η υποχρέωσή του να αποδεχτεί τα καθήκοντά του, η ορκοδοσία του, η περίπτωση διορισμού διερμηνέα του διερμηνέα, η αποζημίωσή του και η ποινή που επιβάλλεται σε περίπτωση ψευδορκίας του.

Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι ο νομοθέτης δεν διαχώριζε μέχρι χθες την έννοια του διερμηνέα από την έννοια του μεταφραστή ούτε και καθορίζει ουσιαστικές προϋποθέσεις για την επιλογή διερμηνέα-μεταφραστή, παραγνωρίζοντας με τον τρόπο αυτό την ειδική ικανότητα που οφείλει να έχει εκείνος που

αναλαμβάνει το έργο της διερμηνείας προκειμένου να διευκολύνει τη διεξαγωγή της ποινικής δίκης ή της μετάφρασης στην ελληνική γλώσσα των αποδεικτικών μέσων και όσων αναφέρει ή καταθέτει διάδικος που αγνοεί τη γλώσσα αυτή. Επίσης η διαδικασία διορισμού διερμηνέα-μεταφραστή εκτός πίνακα, μια διαδικασία που θα έπρεπε κανονικά να ισχύει σε εξαιρετικές περιπτώσεις, τείνει να γίνει ο κανόνας.

Στην πράξη συντάσσεται πίνακας πραγματογνωμόνων και διερμηνέων από την Εισαγγελία Πρωτοδικών, κατόπιν σχετικού βουλευμάτος, ο οποίος κοινοποιείται σε όλες τις υπηρεσίες που ασκούν έργο ανακριτικό ή προανακριτικό ή προκαταρκτικής εξέτασης (όπως τα κατά τόπους αστυνομικά τμήματα, το Πταισματοδικείο, το Πρωτοδικείο). Στις περισσότερες περιφέρειες δεν υπάρχει ξεχωριστός παρά ενιαίος πίνακας διερμηνέων και πραγματογνωμόνων. Ακολουθεί η διαδικασία ανάρτησης του σχετικού πίνακα στο κτίριο του Πρωτοδικείου. Οι ανακριτικοί υπάλληλοι όταν συνειδητοποιούν την ανάγκη διερμηνείας ή μετάφρασης κατά την άσκηση των καθηκόντων τους φροντίζουν την κλήση κάποιου από τους εγγεγραμμένους στον κατάλογο διερμηνέα-μεταφραστή. Για τη διαδικασία στο ακροατήριο η κλήση αρμόδιου διερμηνέα-μεταφραστή πρέπει να γίνει με επιμέλεια των δικαστικών υπαλλήλων ή του Προέδρου του δικαστηρίου πριν τη δικάσιμο. Στη μεγάλη πλειοψηφία όμως των υποθέσεων είτε επειδή δεν υπάρχει ο απαιτούμενος χρόνος (για παράδειγμα κατά τη διαδικασία αυτοφώρου) είτε επειδή ο Πρόεδρος του δικαστηρίου δεν συνάγει με ευκολία από τη δικογραφία ότι ο κατηγορούμενος ή ο πολιτικώς ενάγων ή ο μάρτυρας δεν ομιλούν την ελληνική γλώσσα, και χάριν οικονομίας της δίκης, ακόμα και όταν δεν συντρέχουν εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, ο Πρόεδρος του δικαστηρίου επιλέγει να παρακάμψει την έλλειψη διερμηνέα-μεταφραστή διορίζοντας κάποιον γνώστη της απαιτούμενης γλώσσας από το ακροατή πριν την εφαρμογή του ν. 2408/1996 ή αν πρόκειται για κάποια από τις γλώσσες που δεν είναι ευρέως διαδεδομένη αναθέτει στους ίδιους τους διαδίκους να βρουν κάποιον για να αναλάβει χρέη διερμηνέα-μεταφραστή όσο το δυνατόν συντομότερα. Συνέπεια της πράξης αυτής είναι τα γνωστά προβλήματα περί εγγύησης της σωστής απόδοσης των λεγομένων.

Πάντως για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης ορθότερη φαίνεται η άποψη πολλών ειδικών σε θέματα γλωσσών περί ύπαρξης στις έδρες των Πρωτοδικείων κάθε νομού μεταφραστικής υπηρεσίας στελεχωμένης από επαγγελματίες διερμηνείς και μεταφραστές, εξειδικευμένους στη νομική μετάφραση, οι οποίοι θα εξασφαλίζουν την αξιοπιστία του έργου τους. Επειδή κάτι τέτοιο ίσως επιβάρυνε υπέρμετρα τον κρατικό προϋπολογισμό, μια πρακτικότερη λύση θα ήταν η στελέχωση των ήδη υπάρχουσων υπηρεσιών κάθε νομού με ειδικό μεταφραστικό τμήμα (ένας όρος που χρησιμοποιείται συχνά είναι αυτός της κοινωνικής διερμηνείας), το οποίο αν δεν καθίστατο δυνατό να αποτελείται από διερμηνείς ή μετα-

φραστές με ειδικευση στο δίκαιο, τουλάχιστον θα αποτελείτο από επαγγελματίες του χώρου με υψηλής ποιότητας υπηρεσίες. Το ελληνικό δημόσιο αναφορικά με το θέμα της διερμηνείας βρίσκεται δυστυχώς σε νηπιακό στάδιο. Είναι ένα θέμα που ακόμα δεν έχει απασχολήσει ιδιαίτερα τον ποινικό νομοθέτη. Έχει επιλεγεί σκόπιμα η πιο οικονομική λύση της σύνταξης πίνακα, με όλες τις αρνητικές συνέπειες που αυτός ενέχει.

Η οδηγία κινούμενη στα πλαίσια που η ΕΣΔΑ ορίζει και δημιουργεί ένα ισχυρό και εν πολλοίς αυτόνομο δίκτυο προστασίας για τον ύποπτο ο οποίος κατηγορείται σε ποινικό δικαστήριο. Δικαιούται ο ύποπτος να ενημερωθεί σε γλώσσα την οποία κατανοεί από την στιγμή που με επίσημο τρόπο του κοινοποιείται έγγραφο ότι είναι ύποπτος ή κατηγορούμενος. Προβλέπεται επίσης κάμψη του δικαιώματος στη διερμηνεία σε ήσσονος σημασίας αδικήματα, λ.χ. παραβάσεις του Κ.Ο.Κ., ειδικά όταν αυτά βεβαιώνονται από αρχές πλην δικαστηρίου και εφόσον αυτές μπορούν να προσβληθούν ενώπιον δικαστηρίου στο οποίο βεβαίως ισχύει το δικαίωμα του υπόπτου ή κατηγορουμένου.

Η οδηγία επεκτείνει τα όρια εφαρμογής της σε χωρίς υπαίτια καθυστέρηση παροχής διερμηνεία ακόμα και σε αστυνομική προανάκριση και ακόμα κατά την επικοινωνία με συνήγορο. Επίσης επαφίεται στα κράτη μέλη να δημιουργήσουν μηχανισμό για την εξακρίβωση και κατανόηση της γλώσσας της ποινικής διαδικασίας. Δίνεται η δυνατότητα στον κατηγορούμενο να εναντιωθεί όταν υφίσταται απόφαση η οποία θίγει το δικαίωμα του στη διερμηνεία.

Παρέχεται η δυνατότητα μετάφρασης ουσιωδών εγγράφων εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος και εφόσον ζητηθεί από τον κατηγορούμενο προκειμένου να διασφαλιστεί ότι θα ασκηθούν προσηκόντως τα δικαιώματά τους. Εν προκειμένω, το εν λόγω άρθρο 3 της οδηγίας καινοτομεί για την ελληνική ποινική διαδικασία, διότι εισάγει την αμύητη ελληνική έννομη τάξη στο άλφα της επιστήμης της διερμηνείας διαχωρίζοντας την από την μετάφραση και διακρίνοντάς την από αυτήν. Η μετάφραση ουσιωδών εγγράφων ή χωρίων εγγράφων καθίσταται δικαίωμα ίσης σπουδαιότητας και αξίας με το δικαίωμα στη διερμηνεία και τούτο από μόνο του είναι εξαιρετικά σημαντικό ειδικά για την ελληνική έννομη τάξη.

Εντέλει εισάγεται μητρώο ανεξαρτήτων διερμηνέων και μεταφραστών με προσήκοντα προσόντα και διασφαλίζεται η επαγγελματική κατάρτιση για την ασφαλή επικοινωνία.

Σημειώνεται ότι η παρούσα οδηγία σε καμία περίπτωση δεν θίγει υφιστάμενα κατοχυρωμένα δικαιώματα που απορρέουν είτε από Διεθνείς Συμβάσεις (ΕΣΔΑ) είτε από εθνική νομοθεσία που διασφαλίζει υψηλότερο επίπεδο προστασίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι ένα πρακτικό και πραγματικό ζήτημα η παροχή του δικαιώματος στην κατανόηση της διαδικασίας που παρέχεται στον ύποπτο ή κατηγορούμενο και που πραγματώνεται με τον ορισμό διερμηνέα και τη μετάφραση των εγγράφων της διαδικασίας. Τούτο όμως το ζήτημα πρέπει να ειδωθεί και από τη σκοπιά των Αρχών διωκτικών, αστυνομικών και εντέλει δικαστικών, το ουσιώδες ζήτημα είναι να μη θίγονται, να μην προσβάλλονται και εντέλει να μην καταστρατηγούνται θεμελιώδη δικαιώματα της προσωπικότητας των υπόπτων-κατηγορουμένων, τουλάχιστον όχι εξαιτίας της διαφορετικότητας της ομιλούμενης γλώσσας. Η αποσπασματική παράθεση νόμων και προσθήκη άρθρων λόγω της εναρμόνισης της νομοθεσίας με τις επιταγές της ΕΕ.

Η γλώσσα να μην αποτελεί εφιαλτήριο και πεδίο ή αιτία καταστρατήγησης δικαιωμάτων. Η μετάφραση και η διερμηνεία δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως άλλοθι που υπηρετεί άλλες σκοπιμότητες όπως είναι η αρνησιδικία. Η οικονομία της δίκης είναι επίσης ένας ουσιαστικός και βαρύνων παράγοντας. Τα όρια είναι πολλές φορές δυσδιάκριτα. Εν προκειμένω, είμαστε υποχρεωμένοι να αποδεχθούμε ότι στις οριακές περιπτώσεις, και όχι μόνο πρέπει να επιλύονται τα αδιέξοδα που και η διερμηνεία δημιουργεί από εκείνους που αποφασιστικά είναι επιφορτισμένοι να επιλύουν τις διαφορές και να προβαίνουν στη στάθμιση των δικαιωμάτων και αυτοί είναι οι λειτουργικά και προσωπικά ανεξάρτητοι δικαστές, στους οποίους άλλωστε έχουμε εμπιστευθεί εν πολλοίς τη λειτουργία του πυλώνα της πολιτείας που ονομάζεται απονομή δικαιοσύνης. Ζητούμενο εντέλει δεν είναι μόνο αν έγινε τυπικά σωστά ο διορισμός του όποιου διερμηνέα, αλλά και αν έγινε σωστά η διερμηνεία αυτή καθαυτή σύμφωνα με τα όσα η επιστήμη της διερμηνείας ορίζει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Ανδρουλάκης, Ι. (2000) *Κριτήρια της Δίκαιης Ποινικής Δίκης, κατά το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ*, Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας.

Δαγτόγλου, Π. (1991) *Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα*, Αθήνα: Εκδ. Σάκκουλας.

Καρράς, Α. (2011) *Ποινικό δικονομικό δίκαιο*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Καράμπελας, Λ. (1992) *Η υπεράσπιση στην ποινική δίκη*, Αθήνα: Εκδ. Αντ. Σάκκουλας.

Κοκκινάκης, Κ. (2011) *Απιστία Δικηγόρου*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

- Κονταξής, Α. (2006) *Κώδικας ποινικής δικονομίας: συνδυασμός θεωρίας και πράξης*, Αθήνα: Εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Τόμοι Α, Β.
- Κωστάρας, Α. (2012) *Ποινικό δίκαιο*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μαγγανάς, Α. (2007) *Ιδιαίτερα ζητήματα ποινικού δικαίου και ποινικής δικονομίας*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μαργαρίτης, Λ. (1986) *Εγκλήματα περί της απονομής δικαιοσύνης*, Αθήνα: Εκδ. Σάκκουλας.
- Πέντζιας, Γ. (1993) *Η ποινική δίκη*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Ρούκουνας, Ε. (2010) *Διεθνής Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, Αθήνα: εκδ. Εστία.

Ξενόγλωσση

- Erges, R. (2006) *Protection européenne et internationale des droits de l'homme*, Editeur : Bruylant.
- Robertson, A.H. & Merrills, J.G. (1993) *Human Rights in Europe: A Study of the European Convention on Human Rights* (3d ed.), Manchester: Manchester University Press.

Ιστοσελίδες (τελευταία ανάκτηση στις 10/08/2014)

- Επίσημος Διαδικτυακός τόπος Ευρωπαϊκής ένωσης, http://europa.eu/index_el.htm
- Επίσημος Διαδικτυακός τόπος Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
- Επίσημος Διαδικτυακός τόπος, ΟΗΕ <http://www.un.org/>
- Υπουργείο Δικαιοσύνης διαφάνειας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, <http://www.ministryofjustice.gr/site/el/%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%99%CE%9A%CE%97.aspx>
- Βουλή των Ελλήνων, <http://www.hellenicparliament.gr/>

**Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ:
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.
ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ
ΣΕ ΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

Δογορίτη Ελευθερία

Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηπείρου
edogor@teiep.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν άρθρο, σε πρώτη φάση διακρίνει εννοιολογικά τη διερμηνεία από τη μετάφραση με βάση τη διχοτομία γραπτός-προφορικός λόγος και εστιάζει σε κάποιες ιδιαιτερότητες της διερμηνείας που δεν αφορούν μόνο τη γλωσσική της διάσταση αλλά και την παραγλωσσική επικοινωνία. Στη συνέχεια, μελετάται ο θεσμός της δικαστηριακής διερμηνείας ως κατοχυρωμένο δικαίωμα των πολιτών κατά την εμπλοκή τους με την ποινική δικαιοσύνη και ως υποχρέωση των κρατών, καθώς επίσης αποτυπώνονται πρακτικές εφαρμογής που επικρατούν σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, οι οποίες αναδεικνύουν τις διαφορές μεταξύ των προδιαγραφών που ισχύουν σε κάθε νομικό σύστημα και τις κυρίαρχες συμπεριφορές προς τους αλλοδαπούς και τις μειονοτικές ομάδες. Τέλος, εξετάζεται η σχέση διερμηνείας και κατηγορούμενου κατά τη διάρκεια της δικαστηριακής διερμηνείας και παρατίθενται δύο παραδείγματα που αποτυπώνουν τη σχέση αυτή.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: *διερμηνευτική πράξη, μετάφραση, δικαστηριακή διερμηνεία, νομικό πλαίσιο, ταυτόχρονη διερμηνεία.*

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διερμηνεία και η (γραπτή) μετάφραση, κατά τον Κουτσίβιτη (1994: 273), αποτελούν ένα ενιαίο μεταφραστικό φαινόμενο, το οποίο αποτελείται από δυο διακριτές εκφάνσεις. Τόσο για την προφορική όσο και για τη γραπτή μεταγλώττιση απαιτούνται σαφώς και κοινές και ξεχωριστές τεχνικές και μέθοδοι από άτομα που διαθέτουν κατά ένα μέρος κοινά κατά ένα άλλο, ειδικά προσόντα και κατάρτιση. Ωστόσο, οι δυο αυτές εκφάνσεις αποτελούν συγγενείς αλλά όχι ταυτόσημες μορφές διαγλωσσικής επικοινωνίας: υπάρχει ένας πομπός, ένας δέκτης, ένα μήνυμα, ένας μεσολαβητής.

Μια γενικότερη προσέγγιση του μεταφραστικού φαινομένου μπορούμε να πούμε ότι είναι αυτή του Κεντρωτή που ακολουθεί (2000: 117-118): «Αν ονομάσουμε τη γλώσσα από την οποία μεταφράζουμε ένα κείμενο, γλώσσα αφετηρίας και τη γλώσσα προς την οποία μεταφράζουμε το κείμενο αυτό γλώσσα αφίξεως, μετάφραση είναι γενικώς η μεταφορά ενός μηνύματος από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως ή, πιο αναλυτικά, η μεταφορά ενός σταθερά συγκεκριμένου και, ως εκ τούτου, μονίμως προσφερομένου ή κατ'άρεσκειαν επαναλαμβανόμε-

νου κειμένου, που έχει συνταχθεί σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφετηρίας, από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως, και δη σε ένα κείμενο, που α) συντάσσεται σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας αφίξεως, β) διατηρεί το νόημα του πρωτοτύπου».

1. ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Ως κριτήριο, ο Κεντρωτής (2000: 118) αναφέρεται στον έλεγχο και την ενδεχόμενη βελτίωση του γραπτού αποτελέσματος, του μεταφράσματος, όταν λέει ότι ανά πάσα στιγμή μπορεί αυτό να ελεγχθεί ως προς την ορθότητά του και να διορθωθεί είτε από τον μεταφράσαντα είτε από οποιονδήποτε άλλον, σύμφωνα με τους κανόνες τόσο της γλώσσας αφετηρίας όσο και της γλώσσας αφίξεως. Αυτό αποτελεί θεμελιώδη διαφορά μεταξύ μετάφρασης και διερμηνείας παρά τη συγγενειά τους, όπως επισημαίνει ο ίδιος στον παρακάτω ορισμό: «διερμηνεία είναι η μεταφορά ενός προσφερόμενου άπαξ και κατά κανόνα προφορικός στη γλώσσα αφετηρίας κειμένου, από τη γλώσσα αφετηρίας στη γλώσσα αφίξεως, και δη σε ένα κείμενο, το οποίο, ένεκα ελλείψεως του απαραίτητου χρόνου, μόνο σε περιορισμένο βαθμό μπορεί να ελεγχθεί και μόνο προς στιγμινή και επί τόπου να διορθωθεί ως προς την ορθότητά του. Με άλλα λόγια, η διερμηνεία μπορεί να χαρακτηριστεί ως στενή μετάφραση, καθότι αποτελεί παγίωση της αρχετυπικής μορφής της μετάφρασης. Παρέλκει, ίσως, η παρατήρηση ότι, αν στη μετάφραση υπεύθυνος για τον έλεγχο και τη διόρθωση του μεταφράσματος είναι κατά κανόνα, αν όχι αποκλειστικά, ο μεταφραστής, στη διερμηνεία ο μόνος, που κατά κανόνα δεν μπορεί να προβεί σε έλεγχο και διορθώσεις, είναι ο διερμηνέας».

Ήδη οι Seleskovitch & Lederer (2001: 90) έχουν διατυπώσει την άποψη ότι η διερμηνεία και μετάφραση δεν διαφέρουν ως προς την ουσία διότι και οι δυο οφείλουν να ενδιαφέρονται για το νόημα και όχι για τη μορφή, ενώ οι τρόποι αναδιατύπωσης θα διαφέρουν όπως διαφέρει ο προφορικός από τον γραπτό λόγο. Αυτό που χαρακτηρίζει κατεξοχήν τη διερμηνεία είναι η βαρύτητα που πρέπει να δώσει στο περιεχόμενο των παροδικών προφορικών γλωσσικών μορφών εξαιτίας του περιορισμένου χρόνου της, ενώ η μετάφραση, χάρη στη σταθερότητα των μορφών, προσπαθεί να βρει το προφίλ τους στη γλώσσα-στόχο αφού έχει πρώτα κάνει τις επιλογές της ως προς το νόημα.

Πάντως ο Röchhacker (2004: 10-11) υποστηρίζει ότι για έναν ακριβέστερο ορισμό της διερμηνείας είναι προτιμότερο να μην εστιάζουμε στη διχοτομία «γραπτός – προφορικός λόγος», αλλά στο χαρακτηριστικό της αμεσότητας, έτσι ώστε να μην παραγκωνίζονται τύποι διερμηνείας στους οποίους το προφορικό δεν είναι το κυρίαρχο στοιχείο, δηλαδή δεν εμφανίζεται και στη γλώσσα αφετηρίας και στη γλώσσα άφιξης, όπως στη νοηματική διερμηνεία, στην προφορική μετάφραση,

στον άμεσο υποτιτλισμό κλπ. Βασιζόμενος στις ιδέες του Kade, ο Röchhacker προτείνει τον ακόλουθο ορισμό: «η διερμηνεία είναι μια μορφή μετάφρασης στην οποία η πρώτη και τελική απόδοση σε μια άλλη γλώσσα παράγεται με βάση την άπαξ παρουσίαση ενός εκφωνήματος σε μια γλώσσα πηγή».

Για να εστιάσουμε περισσότερο στη διερμηνεία, ο Κουτσιβίτης (1994: 276-278) και οι Seleskovitch & Lederer (2001: 16-24) επισημαίνουν ότι η διερμηνεία, όπως και η μετάφραση, δεν υλοποιείται στο επίπεδο της γλώσσας αλλά στο επίπεδο της ομιλίας. Η διερμηνεία δεν έχει ως αντικείμενο τη μεταφορά λέξεων ή έστω φράσεων αλλά την απόδοση νοημάτων. Οι σημασίες που έχουν οι λέξεις στο επίπεδο της γλώσσας μετουσιώνονται σε νοήματα στο επίπεδο της ομιλίας και είναι αυτά στα οποία εστιάζεται η λειτουργία της διερμηνείας. Μάλιστα, κατά τις Seleskovitch & Lederer (2001: 90), ο διερμηνέας αποδεσμεύεται από την πρωτότυπη έκφραση όσο καλύτερα καταλαβαίνει αυτό που λέγεται, με αποτέλεσμα να βρίσκει αυθόρμητα μέσα στη γλώσσα-στόχο την έκφραση που θα του επιτρέψει να καταστήσει κατανοητή κάθε ιδέα. Τρεις είναι οι χρόνοι της διερμηνευτικής διαδικασίας: πρωτότυπος λόγος, απολεξικοποίησή του (μετατροπή του σε μονάδες νοήματος), αναδιατύπωση στη γλώσσα-στόχο.

2. ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Οι Lederer & Seleskovitch (1989: 37) θεωρούν ότι είναι ανυπόστατη η άποψη ότι για τη διερμηνεία, ορισμένα ζεύγη γλωσσών είναι πιο δύσκολα από ορισμένα άλλα, με ιδιομορφίες βέβαια, αρκεί ο διερμηνέας να έχει καλή γνώση των δυο γλωσσών. Κι αυτό γιατί, όταν υπάρχει η καλή γνώση των δυο γλωσσών, του θέματος και των γενικότερων συνθηκών, εκείνο που μπορεί να είναι πιο δύσκολο ή πιο εύκολο είναι η κατά λέξη μεταφορά και όχι η διερμηνεία, επειδή η διερμηνεία δεν εκκινεί ούτε καταλήγει σε μια γλωσσική αντιστοιχία. Η διερμηνεία ξεκινάει από την κατανόηση μιας ιδέας, ενός νοήματος και ολοκληρώνεται όταν αυτό αποδίδεται με ευστοχία σε μια άλλη γλώσσα χωρίς αναφορά στη γλώσσα πηγή. Η προσέγγιση αυτή με κανέναν τρόπο δεν παραβλέπει ούτε υποτιμά τη σημασία της σε βάθος γνώσης των δύο γλωσσών, που αποτελεί εκ των ων ουκ άνευ αλλά όχι αρκετή προϋπόθεση για τη διαγλωσσική επικοινωνία.

Τις ίδιες απόψεις συμμερίζονται και άλλοι ερευνητές. Σύμφωνα με τον Jones (1998: 6), «ο διερμηνέας πρέπει πρώτα να ακούσει τον ομιλητή, να καταλάβει και να αναλύσει τα λεγόμενα, και κατόπιν να ανασυνθέσει το λόγο στην κατάλληλη μορφή σε μια άλλη γλώσσα». Οι Gonzalez *et al.* (1991: 296) υποστηρίζουν ότι ο διερμηνέας πρέπει να επεξεργαστεί μηνύματα διατυπωμένα σε δύο γλώσσες από τουλάχιστον δύο πομπούς στο αντίστοιχο κοινωνικό, πολιτισμικό και ψυχολογικό πλαίσιο, οπότε η πολυπλοκότητα της επικοινωνίας αυξάνεται δραματικά. Σωστά

επισημαίνει η Bühler (1985: 49) ότι η διερμηνεία αποτελεί κοινωνική διάδραση βασιζόμενη στη θέση του Argyle (1972: 259) ότι η κοινωνική διάδραση εν γένει περιλαμβάνει λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία, οι οποίες είναι άρρηκτα συνδεδεμένες μεταξύ τους (Lyons, 1972: 54). Αν και υπάρχει πλήρης και στενή αλληλοδιείσδυση μεταξύ γλώσσας και μη-γλώσσας, η λεκτική συνιστώσα θα πρέπει να συνδεθεί με το γνωστικό και η μη λεκτική με την κοινωνική λειτουργία. Ταυτόχρονα ο Röchhacker (2005: 695) θεωρεί ότι η διερμηνεία πρέπει να προσεγγίζεται μέσα σε ένα συνεκτικό εννοιολογικό πλαίσιο, που συνδυάζει (δια)δράση σε συγκεκριμένο χώρο και νοητικές λειτουργίες με μια κοινωνιο-γνωστική προοπτική. Σύμφωνα με τον Vlachopoulos (2012: 5-6), οι ολιστικές προσεγγίσεις των Gonzalez *et al.* και Röchhacker μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε τη διαδικασία της διερμηνείας ως ολοκληρωμένη διαδικασία, όπου οι λειτουργίες της γνωστικής επεξεργασίας και ο φυσικός χώρος αλληλεπιδρούν· η παράβλεψη της κοινωνικής διάδρασης και η εστίαση στις λειτουργίες της γνωστικής επεξεργασίας δε θα επέτρεπαν να εξεταστεί η διαδικασία της διερμηνείας ως προς οτιδήποτε τροφοδοτεί τη νόηση του διερμηνέα με πολύτιμα δεδομένα και τον κινητοποιεί. Όταν γίνεται λόγος για εκμαίευση αντίδρασης, εννοείται μια κατάσταση επίλυσης προβλημάτων που αφορά τον τρόπο πρόκλησης της στοχευμένης αντίδρασης.

3. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

3.1 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Το 1995 η δημιουργία του Χώρου Σένγκεν επέτρεψε την ελεύθερη κυκλοφορία των Ευρωπαίων πολιτών με την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων ανάμεσα στις περισσότερες χώρες της ΕΕ και τη δημιουργία ενιαίων εξωτερικών συνόρων. Οι αστυνομικές υπηρεσίες και οι δικαστικές αρχές θεσμοθέτησαν κοινή συνεργασία και συντονισμό ενεργειών και κανόνων με σκοπό όχι μόνο τη διασφάλιση της ασφάλειας και της δικαιοσύνης σε αυτόν το χώρο, αλλά επίσης για την αντιμετώπιση των διαφόρων κινδύνων που τον απειλούν και της διασυνοριακής εγκληματικότητας. Οι κανόνες αυτοί ενσωματώθηκαν στο δίκαιο της ΕΕ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997. Τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια του Τάμπερε το 1999 και της Χάγης το 2004 έθεσαν στη συνέχεια τις βάσεις για τη δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην ΕΕ που στόχο έχει τη διασφάλιση του σεβασμού του δικαιώματος κάθε πολίτη της ΕΕ να ζει και να εργάζεται με απόλυτη ασφάλεια σε οποιοδήποτε κράτος-μέλος. Έτσι επιβεβαιώνεται η ιδέα ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου, οι δημοκρατικοί θεσμοί και το κράτος δικαίου αποτελούν τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτά τα δικαιώματα αναφέρονται στα άρθρα 5 και 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (πιο γνωστής με την

ονομασία Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 1950) στο Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και στο άρθρο 6 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μετά από μακρά και δύσκολη διαδρομή, η Ευρωπαϊκή Ένωση συγκεκριμενοποίησε το 2010 το σχέδιο ενός ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης. Μια από τις βασικές αρχές αυτού του σχεδίου είναι η αναγνώριση, για κάθε αλλοδαπό, του δικαιώματος για διερμηνεία και μετάφραση στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών. Αυτό αποτελεί μεγάλο βήμα προς την αναγνώριση του ρόλου του κοινοτικού μεταφραστή ή διερμηνέα στις δημόσιες υπηρεσίες ως εγγυητή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων του αλλοδαπού στην ΕΕ (Tulekian Azeredo Lopes, 2012: 2-4).

Επιπλέον, τον Απρίλιο του 2004 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μια απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου σχετικά με ορισμένα δικονομικά δικαιώματα στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση με αριθμό 2004/0113 (CNS). Οι διατάξεις των άρθρων 6 και 7 της πρότασης αυτής ευθυγραμμίζονται με τη Σύμβαση και τη νομολογία της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αναγνωρίζουν το δικαίωμα δωρεάν παροχής διερμηνέα κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε ποινικής δίκης συμπεριλαμβανομένης της επικοινωνίας μεταξύ του δικηγόρου και του κατηγορουμένου (άρθρο 6), καθώς και το δικαίωμα μετάφρασης όλων των σχετικών εγγράφων προκειμένου να διασφαλιστεί η αμεροληψία της διαδικασίας (δε θα αποφασίζει μόνο ο δικαστής για τη χρησιμότητα μετάφρασης ενός εγγράφου αλλά και ο συνήγορος του κατηγορουμένου) (Commission of the European Communities, 2004).

Συγκεκριμένα, το άρθρο 8, παράγραφος 1, αναφέρει ότι «τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέριμνα ώστε οι μεταφραστές και διερμηνείς που καλούνται να παράσχουν υπηρεσίες να διαθέτουν ικανοποιητικό επίπεδο κατάρτισης, ώστε να μπορούν να παρέχουν ακριβή μετάφραση ή διερμηνεία».

Επιπλέον, η παράγραφος 2 αναφέρει ότι «Τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την ύπαρξη μηχανισμού για την αντικατάσταση ενός διερμηνέα ή μεταφραστή σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι η διερμηνεία ή η μετάφραση που παρέχει δεν είναι ακριβής», δίνοντας έτσι τη δυνατότητα σε όλα τα εμπλεκόμενα μέλη (δικαστές, δικηγόροι, κατηγορούμενοι να απαιτήσουν αντικατάσταση του μεταφραστή ή του διερμηνέα.

Οι δυο παραπάνω προτάσεις αποτελούν καινοτόμες λύσεις που έχουν ως στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας και την πιστότητα της διερμηνείας και της μετάφρασης σε συνδυασμό με μηχανισμούς αμφισβήτησης και ελέγχου.

Τέλος, το άρθρο 9 του ίδιου κειμένου προβλέπει ότι οσάκις η διαδικασία διεξάγεται μέσω διερμηνέα τα κράτη μέλη πρέπει να προβαίνουν σε σχετική ηχογράφηση ή βιντεοσκόπηση καθώς και σε γραπτή καταγραφή του περιεχομένου τους ώστε να μπορεί να ελεγχθεί η ακρίβεια της διερμηνείας. Οι διατάξεις αυτές

δείχνουν την ιδιαίτερη αποφασιστικότητα της Επιτροπής να διασφαλίσει μέσω των κρατών μελών την ποιότητα και την ακρίβεια της μετάφρασης και διερμηνείας. Εκτός από το μηχανισμό αντικατάστασης που θεσμοθετεί στο προηγούμενο άρθρο, προτείνει σύστημα ελέγχου με ηχητική ή οπτικοακουστική καταγραφή δίνοντας τη δυνατότητα αμφισβήτησης της ποιότητας της υπηρεσίας που παρέχει ο μεταφραστής ή ο διερμηνέας (Monjean-Decaudin, 2009: 421). Το 2008 οι ευρωπαϊκές χώρες υιοθέτησαν το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο με σκοπό να οργανώσουν καλύτερα τη νόμιμη μετανάστευση και το άσυλο σε συνάρτηση με τις προτεραιότητες και τις ανάγκες κάθε χώρας και να ελέγξουν με αυστηρότερο τρόπο τα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ για την αποφυγή εισόδου λαθρομεταναστών (Tulekian Azeredo Lopes, 2012: 4-6).

Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκε η ιδέα μιας Οδηγίας που θα διασφαλίσει την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων κατά την ποινική διαδικασία και κυρίως το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση. Η Επιτροπή ξεκίνησε το πρόγραμμα το 2004, χωρίς μεγάλη επιτυχία. Ωστόσο, αργότερα, το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εξέφρασαν θετική γνώμη για την εφαρμογή από τα κράτη μέλη του δικαιώματος σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία. Η νέα Οδηγία υιοθετήθηκε τελικά τον Οκτώβριο 2010. Κάθε κράτος μέλος έχει στη διάθεσή του 36 μήνες για να εφαρμόσει την οδηγία αυτή¹.

Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 1, η Οδηγία αφορά κάθε πρόσωπο που δε μιλάει τη γλώσσα εργασίας κατά την ποινική διαδικασία και τη διαδικασία εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης.

Τα άρθρα 2 και 3 αναφέρονται πιο συγκεκριμένα στο δικαίωμα σε διερμηνεία και στο δικαίωμα σε μετάφραση.

Το άρθρο 2 καθιερώνει τη θεμελιώδη αρχή σύμφωνα με την οποία η διερμηνεία πρέπει να εξασφαλίζεται κατά τη φάση της ανάκρισης και τις δικαστικές φάσεις της διαδικασίας, δηλαδή κατά τη διεξαγωγή των αστυνομικών ανακρίσεων, όλων των ακροαματικών διαδικασιών ενώπιον δικαστηρίου, ενδιάμεσων ακροάσεων και ενδεχόμενων προσφυγών. Το δικαίωμα αυτό επεκτείνεται και στην επικοινωνία με τους συνηγόρους.

Το άρθρο 3 αναγνωρίζει το δικαίωμα μετάφρασης των ουσιωδών εγγράφων προκειμένου να διασφαλιστεί η διεξαγωγή δίκαιης δίκης. Να σημειωθεί ότι ο όρος «ουσιώδη» μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης. Ως «ουσιώδη έγγραφα» νοούνται το έγγραφο απαγγελίας κατηγορίας και κάθε χρήσιμο γραπτό κείμενο, όπως οι καταθέσεις των κύριων μαρτύρων.

Το άρθρο 4 αναφέρεται στην κάλυψη των εξόδων διερμηνείας και μετάφρασης από τα κράτη μέλη.

1. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32010L0064&>

Στο άρθρο 5, η Οδηγία υπογραμμίζει ότι στην ποσοτική υποχρέωση των κρατών μελών να παρέχουν υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας κάθε φορά που αυτό απαιτείται, προστίθεται μια ποιοτική υποχρέωση που αφορά την ποιότητα των υπηρεσιών αυτών. Αυτή η μέριμνα ευθυγραμμίζεται με την Έκθεση του Φόρουμ προβληματισμού για την πολυγλωσσία και την κατάρτιση των διερμηνέων (Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας, 2009) στην οποία διατυπώνονται σχετικές συστάσεις.

Παράλληλα, στην Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής σχετικά με τις ποινικές διαδικασίες στο οποίο διατυπώνονται δικονομικές εγγυήσεις υπέρ υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, προβλέπονται τα εξής²:

α) Δικαίωμα νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης

Η Επιτροπή προβλέπει τη δυνατότητα υπέρβασης του δικαιώματος συνδρομής δικηγόρου, υποχρεώνοντας τα κράτη μέλη να θεσπίσουν ένα εθνικό σύστημα νομικής εκπροσώπησης από δικηγόρο. Επιπλέον, προβλέπει επίσης τη δυνατότητα να επιβληθεί στα κράτη μέλη η υποχρέωση να ελέγχουν το επίπεδο της ικανότητας των διορισμένων αντεπαγγέλτως δικηγόρων και να τους παρέχουν εγγύηση επαρκούς αμοιβής.

β) Δικαίωμα συνδρομής από διερμηνέα και/ή μεταφραστή

Η Πράσινη Βίβλος προβλέπει τη σύσταση ενός επίσημου μηχανισμού που θα υποχρεώνει το αρμόδιο προσωπικό των δικαστηρίων να διασφαλίζει ότι ο ύποπτος θα κατανοεί επαρκώς τη γλώσσα της διαδικασίας ώστε να μπορεί να αμυνθεί. Προβλέπει επίσης τη σύσταση εθνικών μητρώων νομικών μεταφραστών και διερμηνέων καθώς και εθνικά συστήματα κατάρτισης των εν λόγω επαγγελματιών και υποχρέωση για τα κράτη μέλη να ελέγχουν κατά πόσον αυτοί οι τελευταίοι αμείβονται επαρκώς.

Για να δώσουμε κάποια παραδείγματα όσον αφορά το δικαίωμα παροχής διερμηνέα, στη Σουηδία, σύμφωνα με τους Torstensson & Sullivan (2011: 59-64), όποιος δε γνωρίζει καλά την εθνική γλώσσα έχει δικαίωμα να έχει διερμηνέα κατά τις επαφές του με την αστυνομία, το σύστημα υγείας και τις δικαστικές αρχές. Στη Σουηδία υπεύθυνος για την άδεια εργασίας διερμηνέων και μεταφραστών είναι ο Οργανισμός Νομικών Οικονομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών. Οι υποψήφιοι για άδεια εργασίας περνούν από ειδικά τεστ και εξέταση επάρκειας με ευθύνη του Οργανισμού. Οι κανονισμοί και οι κατευθυντήριες γραμμές του Οργανισμού Νομικών Οικονομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών για τους διερμηνείς είναι συγκεκριμένοι στα έγγραφα “God tolksed”. Επιπλέον κανονισμοί περιλαμβάνονται στη σουηδική νομοθεσία όπως για παράδειγμα στον Κώδικα Ένδικης Διαδικα-

2. http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/l33214_el.htm

σίας, στην Πράξη Διοικητικής Ένδικης Διαδικασίας και στην Πράξη Επίσημων Απορρήτων. Ο σκοπός αυτών των κανονισμών και κατευθυντήριων γραμμών είναι να διασφαλιστεί ότι ο διερμηνέας ακολουθεί μια νόμιμη και δεοντολογικά αποδεκτή πρακτική. Επίσης, στη Δανία, όπως αναφέρεται στον Jacobsen (2002, στο Torstensson & Sullivan 2011: 64) οι κατευθυντήριες γραμμές θεσπίζονται από τον Εθνικό Επίτροπο της Δανικής Αστυνομίας (Rigspolitechefen) με τρόπο παρόμοιο όπως στη Σουηδία.

Όσον αφορά στην Ελλάδα, η Αποστόλου (2011: 79-83) διευκρινίζει ότι το νομικό πλαίσιο που διέπει τις υπηρεσίες διερμηνείας για μετανάστες καλύπτει τους τομείς της αίτησης ασύλου και της δικαστικής διερμηνείας και χαρακτηρίζεται από έλλειψη απαιτούμενων προσόντων -η ποιότητα των υπηρεσιών διερμηνείας είναι πολύ χαμηλή-, εξαιρετικά χαμηλή αμοιβή και μεγάλες καθυστερήσεις στην απόδοση των δεδουλευμένων, καθώς επίσης πληθώρα υποθέσεων, χωρίς να φαίνονται πιθανότητες βελτίωσης της κατάστασης. Σύμφωνα με την ίδια ερευνήτρια «ο νόμος δεν ορίζει συγκεκριμένα τυπικά προσόντα για τους διερμηνείς που μπορούν να συμπεριληφθούν στον κατάλογο των δικαστικών διερμηνέων, κάτι που επιτρέπει σε οποιονδήποτε, ακόμα και με ένα απλό πιστοποιητικό δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, να γίνει διερμηνέας δικαστηρίων». Ένα άλλο αντικίνητρο είναι η εξαιρετικά χαμηλή αμοιβή που δίνεται στους διερμηνείς δικαστηρίων αποτρέποντας τους επαγγελματίες διερμηνείς με υψηλά προσόντα και εμπειρία από το να σκεφτούν και αυτή την επιλογή. Όσον αφορά τον διορισμό διερμηνέα το Άρθρο 233 του Ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προβλέπει τα εξής:

«1. Όταν πρόκειται να εξεταστεί κατηγορούμενος, αστικώς υπεύθυνος ή μάρτυρας που δεν γνωρίζει επαρκώς την ελληνική γλώσσα, εκείνος που διενεργεί την ανάκριση ή εκείνος που διευθύνει τη συζήτηση διορίζει διερμηνέα. 2. Ο διορισμός του διερμηνέα γίνεται από πίνακα που καταρτίζεται από το συμβούλιο πλημμελειοδικών [...] μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του μηνός Σεπτεμβρίου κάθε χρόνου από πρόσωπα που διαμένουν ή εργάζονται στην έδρα του και κατά προτίμηση από δημοσίους υπαλλήλους. [...] Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις και εφόσον δεν είναι δυνατόν να διοριστεί διερμηνέας από εκείνους που είναι εγγεγραμμένοι στο σχετικό πίνακα, μπορεί να διοριστεί διερμηνέας και πρόσωπο που δεν περιλαμβάνεται σ' αυτόν».

Ενδεικτικά η Αποστόλου (2011: 81) περιγράφει ότι σύμφωνα με προσωπικές επαφές που είχε τον Ιούνιο 2010 με τις αστυνομικές αρχές του Νομού Έβρου και των νησιών Λέσβου και Σάμου τα οποία θεωρούνται κύρια σημεία παράνομης εισόδου μεταναστών, ελάχιστες υπηρεσίες διερμηνείας παρέχονταν στους μετανάστες. Για παράδειγμα, στον Έβρο, υπάρχει ένας διερμηνέας της αραβικής που χρησιμοποιεί η αστυνομία σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων και στις τρεις περιοχές οι αστυνομικές αρχές δήλωσαν ότι επικοινωνούν με τους μετανάστες στα αγγλικά χωρίς τη βοήθεια διερμηνέα,

χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες εκείνων που μιλούν λίγα αγγλικά μεταξύ των κρατουμένων, χωρίς φυσικά τα αγγλικά που γνωρίζουν οι αστυνομικοί να είναι πολύ καλύτερα. Επίσης, στα νοσοκομεία των ίδιων περιοχών, όταν αναγκάζονται οι κρατούμενοι να επισκεφθούν το νοσοκομείο, συνοδεύονται πάντοτε από έναν αστυνομικό που μιλάει λίγα αγγλικά και λειτουργεί ως διερμηνέας μεταξύ των αλλοδαπών και του διοικητικού ή νοσηλευτικού προσωπικού. Με αυτού του είδους τη «διευκόλυνση» η διοίκηση των νοσοκομείων, επιβεβαίωσε την ερευνήτρια ότι δεν τους απασχόλησε το θέμα της παροχής υπηρεσιών διερμηνείας.

3.2 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Σύμφωνα με τους Viens *et al.* (2002: 289-290), η Καναδική Χάρτα Δικαιωμάτων και Ελευθεριών αναγνωρίζει το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών διερμηνείας σε ποινικές υποθέσεις, σε κάθε διάδικο ή μάρτυρα που δεν μπορεί να παρακολουθήσει τη διαδικασία, είτε διότι δεν κατανοεί ή δεν ομιλεί τη γλώσσα που χρησιμοποιείται, είτε επειδή είναι κωφός. Το δικαίωμα αυτό ισχύει ανεξάρτητα από τη γλώσσα και είναι επίσης αναγνωρισμένο από τη Χάρτα του Κεμπέκ σε κάθε κατηγορούμενο. Οι ίδιοι θεωρούν ότι η πολυπλοκότητα του επαγγέλματος του διερμηνείας είναι εμφανής στο δικαστικό σύστημα, όπου η χαμηλή ποιότητα παροχής υπηρεσιών μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ατόμου διότι το διακύβευμα είναι σημαντικό: η παραβίαση των δικαιωμάτων ενός κατηγορουμένου μπορεί να οδηγήσει σε διακοπή της δίκης. Επισημαίνουν επίσης ότι σήμερα προσφέρονται υπηρεσίες διερμηνέων σε περισσότερες από 60 γλώσσες και διαλέκτους. Τα κύματα μετανάστευσης επηρεάζουν τις υπηρεσίες του Καναδά καθώς ένας μεγάλος αριθμός νεοφερμένων από μαζική μετανάστευση (π.χ. πρόσφυγες) δεν μιλούν τις επίσημες γλώσσες του Καναδά. Χρειάζονται λοιπόν διερμηνείς, τουλάχιστον κατά την άφιξή τους μέχρι να μάθουν είτε τη μια είτε την άλλη από τις επίσημες γλώσσες που αναγνωρίζει το Δικαστήριο, τα αγγλικά ή τα γαλλικά.

Στις ΗΠΑ, ο Κώδικας Δεοντολογίας και Επαγγελματικών Αρμοδιοτήτων καταρτίζεται από τον Εθνικό Σύνδεσμο Δικαστηριακών Διερμηνέων και Μεταφραστών (NAJIT) και ακολουθεί τις τέσσερις βασικές αρχές για τη διερμηνεία: ακρίβεια και πληρότητα, αμεροληψία, εχεμύθεια και σύγκρουση συμφερόντων. Στις ΗΠΑ, η ανάγκη για νομικούς διερμηνείς οδήγησε στη δημιουργία προπτυχιακών προγραμμάτων σπουδών στη νομική διερμηνεία (Torstensson & Sullivan, 2011: 64).

Σύμφωνα με τη Mikkelson (2008) παρά τις σημαντικές διαφορές μεταξύ χωρών στους ορισμούς και τις προδιαγραφές ανάλογα με το νομικό σύστημα και τις κυρίαρχες συμπεριφορές προς τους μετανάστες και τις μειονοτικές ομάδες, ο

γενικότερος σκοπός παροχής υπηρεσιών διερμηνέα παραμένει ο ίδιος. Ο Πρότυπος Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας για Διερμηνείς Δικαστηρίων που καταρτίστηκε από το Εθνικό Κέντρο Πολιτειακών Δικαστηρίων των ΗΠΑ προσδιορίζει το ρόλο του διερμηνέα δικαστηρίων με κλασικό τρόπο: πολλοί άνθρωποι που εμφανίζονται στο δικαστήριο αποκλείονται μερικώς ή ολικώς από την πλήρη συμμετοχή στη διαδικασία εξαιτίας πλημμελούς γνώσης της Αγγλικής ή λόγω προβλήματος στην εκφορά του λόγου ή την ακοή. Ως αξιωματούχοι του δικαστηρίου, οι διερμηνείς συμβάλλουν στη διασφάλιση ίσης πρόσβασης αυτών των ατόμων στη δικαιοσύνη, καθώς και στην αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία των δικαστηρίων και των υποστηρικτικών υπηρεσιών. Οι διερμηνείς είναι επαγγελματίες υψηλών προσόντων που παίζουν ουσιώδη ρόλο στην απονομή δικαιοσύνης (Hewitt, 1995 στο Mikkelson, 2008).

Τέλος, όσον αφορά τη Νότια Αφρική, έχει 11 εθνικές ή επίσημες γλώσσες και κατά συνέπεια αντίστοιχες ανάγκες για διερμηνεία κατά την επικοινωνία. Σύμφωνα με το σύνταγμα της Νοτίου Αφρικής οποιοσδήποτε δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα του δικαστηρίου έχει το δικαίωμα να έχει διερμηνέα ως προϋπόθεση για μια δίκαιη δίκη. Αυτό σημαίνει ότι η ζήτηση για δικαστηριακούς διερμηνείς είναι υψηλή. Ωστόσο, όπως επισημαίνεται μεταξύ άλλων από την Moeketsi (2000, στο Torstensson & Sullivan, 2011: 65), η ποιότητα της διερμηνείας έχει συχνά υπάρξει χαμηλή με ανακολουθίες, ανωμαλίες και ανακρίβειες. Για τη βελτίωση του επιπέδου της δικαστηριακής διερμηνείας και τη διασφάλιση της ποιότητας δημιουργήθηκε στη Ν. Αφρική πρόγραμμα σπουδών δικαστηριακής διερμηνείας που οδηγεί σε βασικό πτυχίο (Torstensson & Sullivan, 2011: 65) και ακολουθεί τις προδιαγραφές και τις κατευθυντήριες γραμμές του NAJIT.

4. ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ: ΣΧΕΣΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ – ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ

Η συμμετοχή του διερμηνέα διαφοροποιεί σημαντικά το περικείμενο. Πρώτον, οι διερμηνείς προσλαμβάνονται από τον φορέα και θεωρείται ότι εκτελούν «θεσμικούς ρόλους» αν και με τη στενή έννοια του όρου δεν είναι θεσμικοί εκπρόσωποι. Δεύτερον, αν και σε θεσμική διάδραση υπάρχουν συνήθως δύο μέρη, ο θεσμικός εκπρόσωπος και ο απλός πολίτης, ο διερμηνέας στις συναντήσεις με διαμεσολάβηση διερμηνέα είναι το τρίτο μέρος της διάδρασης με αποστολή να παρέχει διερμηνέα και όχι να δίνει/δέχεται την υπηρεσία ο ίδιος. Έτσι ενώ η διαπραγμάτευση της αμοιβαίας κατανόησης είναι ο σκοπός που χαρακτηρίζει γενικά τη διάδραση, στη διάδραση με διερμηνέα, ένας συμμετέχων (ο διερμηνέας) είναι εκεί με μόνη επικοινωνιακή λειτουργία να καταστήσει δυνατή την κατανόηση (Gavioli & Baraldi, 2011: 206). Επιπλέον, βασική απαίτηση από τη μεσολάβηση διερμηνέα

σε νομικό περιβάλλον είναι η επίτευξη ακριβούς απόδοσης στη γλώσσα στόχο ενώ ταυτόχρονα οι διερμηνείς καλούνται να παίζουν και ρόλο πολιτισμικού διαμεσολαβητή, δηλαδή να διευκολύνουν την επικοινωνία μεταξύ των παραγόντων της δίκης (Gavioli & Baraldi, 2011: 223). Η παρουσία του διερμηνέα αίρει λοιπόν τα γλωσσικά αλλά και πολιτισμικά εμπόδια για τον κατηγορούμενο, ώστε αυτός να μπορεί επιτέλους να εκφράσει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του και να ξεφύγει από την απομόνωση στην οποία ήταν καταδικασμένος πριν αρχίσει η δίκη. Οι δικαστές γνωρίζουν ότι αναπτύσσεται κάποια συνάφεια μεταξύ κατηγορουμένου και διερμηνέα (Morris, 1999: 9). Η επίσημη τακτική του δικαστηρίου μπορεί να συνοψιστεί στα εξής: «Η σχέση του διερμηνέα με τον κατηγορούμενο είναι επαγγελματική, ποτέ δεν είναι σχέση κατανόησης ή προσωπική» (*Code of Ethics*, in *Superior Court of Arizona 1992* στο Morris, 1999: 10). Πάντως το πραγματικό πρόβλημα είναι ο τρόπος παροχής αυτών των υπηρεσιών διερμηνείας. Υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ ταυτόχρονης διερμηνείας ολόκληρης της δίκης και διαδοχικής περιληπτικής διερμηνείας επιλεγμένων μερών της δίκης. Πιο συγκεκριμένα, χάρη στην ταυτόχρονη διερμηνεία, ο κατηγορούμενος συμμετέχει ενεργά στην υπεράσπισή του αφού ακούει όλες τις καταθέσεις την ώρα που λαμβάνουν χώρα και συνομιλήσει με το συνήγορό του όταν χρειάζεται. Αντίθετα, η διαδοχική περιληπτική διερμηνεία επιφυλάσσει έναν πιο παθητικό ρόλο στον κατηγορούμενο, ο οποίος απλώς παρακολουθεί τις εξελίξεις, καθώς συχνά δεν καταλαβαίνει λέξη από όσα λέγονται και περιμένει εκ των υστέρων το συνήγορο να του εξηγήσει τι συνέβη. Σε ορισμένες χώρες μάλιστα ο νόμος δεν απαιτεί καν την παρουσία του κατηγορουμένου στο δικαστήριο κατά την εκδίκαση της υπόθεσής του. Η παροχή ταυτόχρονης διερμηνείας, η σωστή κατάρτιση των διερμηνέων δικαστηρίων και η δεοντολογική, άρα αμερόληπτη, συμπεριφορά των τελευταίων διασφαλίζουν το συγκεκριμένο δικαίωμα. Φαίνεται ότι μόνο εκείνοι που έχουν την τύχη να συλληφθούν σε χώρες όπου συνηθίζεται η ταυτόχρονη διερμηνεία στα δικαστήρια και όπου οι διερμηνείς με το αντίστοιχο γλωσσικό ζεύγος εκπαιδεύονται στην ταυτόχρονη διερμηνεία και είναι εξοικειωμένοι με τις δεοντολογικές υποχρεώσεις των διερμηνέων δικαστηρίων έχουν εξασφαλισμένο το δικαίωμα να καταλαβαίνουν τη διαδικασία και να συμμετέχουν ενεργά στην υπεράσπισή τους. Όλοι οι άλλοι κατηγορούμενοι αφήνονται ολικώς ή μερικώς στο σκοτάδι, όπως δείχνουν και τα ακόλουθα παραδείγματα:

α) Η περίπτωση της Ισπανίας

Πρόκειται για τη δίκη για τη βομβιστική επίθεση κατά του σιδηροδρομικού συρμού στη Μαδρίτη το 2004 (Martin & Ortega Herráez, 2010).

Στην Ισπανία δεν υπάρχει επίσημο σύστημα πιστοποίησης ούτε ισχύουν κανονισμοί για ελάχιστα προσόντα διερμηνέων. Η σχετική νομοθεσία ανάγεται στο 1882 και οι δικαστές μπορούν να ορίσουν οποιονδήποτε δηλώνει ότι μιλάει

τις απαιτούμενες γλώσσες, γεγονός που ενδέχεται να θέτει σε σοβαρό κίνδυνο το δικαίωμα των κατηγορουμένων για μια δίκαιη δίκη. Αν και υπάρχει ένας μικρός αριθμός διερμηνέων που είναι υπάλληλοι των δικαστηρίων (πολλοί από τους οποίους έχουν υψηλά προσόντα και είναι αποτελεσματικοί), στην πράξη οι περισσότεροι διερμηνείς δικαστηρίων προέρχονται από ιδιωτικές εταιρείες που δεν έχουν ιδιαίτερες ποιοτικές απαιτήσεις και πληρώνουν ελάχιστα και κατά συνέπεια δεν κατορθώνουν να προσελκύσουν υποψήφιους υψηλών προσόντων. Η διερμηνεία που ακολουθείται είναι πάντα διαδοχική.

Ωστόσο, οι δίκες για τις βομβιστικές επιθέσεις του 2004 κατά του τρένου στη Μαδρίτη αποτέλεσαν καμπή για την εξέλιξη της διερμηνείας δικαστηρίων στην Ισπανία. Η ομάδα των διερμηνέων είχε συγκροτηθεί και προετοιμαστεί μήνες πριν από κορυφαίο διερμηνέα του Υπουργείου Εξωτερικών και είχε ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα ώστε οι διερμηνείς που θα εργαστούν σε αυτή τη mega-δίκη υψηλού προφίλ να είναι πεπειραμένοι επαγγελματίες διερμηνείς συνεδρίων με υψηλά προσόντα και γνώση των διαφόρων διαλέκτων της αραβικής και της βερβερίνικης που μιλούσαν από κατηγορούμενους και μάρτυρες. Αξιοσημείωτο είναι ότι σε αυτή τη δίκη χρησιμοποιήθηκε κατά κύριο λόγο ταυτόχρονη διερμηνεία και πολύ λιγότερο διαδοχική με ειδικής κατασκευής καμπίνες που στήθηκαν επιτόπου στην αίθουσα του δικαστηρίου.

Λόγω τεχνικών ιδιαιτεροτήτων, οι διερμηνείς χρειάστηκε να προσαρμόσουν την τεχνική τους με επιμήκυνση του διαστήματος που μεσολαβεί μεταξύ των όσων άκουγαν στα αραβικά και την απόδοσή τους στα ισπανικά, κάτι που σημαίνει ότι δεν παρέιχαν ταυτόχρονη διερμηνεία με την αυστηρή έννοια του όρου. Για τον λόγο αυτό, το απόγευμα ο πρόεδρος θεωρώντας ότι επρόκειτο για διαδοχική και όχι ταυτόχρονη διερμηνεία η άγνοια του προέδρου για τις συνθήκες εργασίας των διερμηνέων οδήγησε σε απαξιωτικά σχόλια εκ μέρους του για την απόδοσή τους, γεγονός που υποβάθμισε τη δουλειά τους.

Η παρουσία της διερμηνείας συνέχισε να είναι εμφανής σε όλη τη διάρκεια της δίκης και σαφώς επηρέασε τον τρόπο εξέλιξής της. Οι δικηγόροι προσαρμόστηκαν στη διαδικασία της ταυτόχρονης διερμηνείας και ένας από αυτούς παραδέχτηκε ότι χάρη στην ταυτόχρονη διερμηνεία μπόρεσε να μιλάει απευθείας στον κατηγορούμενο που εξέταζε κατ'αντιπαράσταση, επιτρέποντάς του έτσι να αναλάβει την ευθύνη των δηλώσεών του, χωρίς να χρειάζεται η μεσολάβηση τρίτου, δηλαδή του διερμηνέα, όπως συμβαίνει κατά τη διαδοχική διερμηνεία.

β) Η περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας

Πρόκειται για τη διερμηνεία κατά τη δίκη στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για τον πόλεμο στην πρώην Γιουγκοσλαβία, το οποίο ιδρύθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Seleskovitch, 2008). Η ιδιαιτερότητα της διερμηνείας έγκειται στο ότι όλες οι υποθέσεις δεν εκδικάζονται από

ενόρκους αλλά από επαγγελματίες δικαστές που προέρχονται από κράτη μέλη του ΟΗΕ. Σε γλωσσικό επίπεδο, οι δικαστές αυτοί είναι απλώς υποχρεωμένοι να μιλούν τουλάχιστον μία από τις δύο επίσημες γλώσσες του ΔΠΔΓ (Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία) που είναι η αγγλική και η γαλλική. Οι δίκες συνίστανται κατά κύριο λόγο στην εξέταση πολλών μαρτύρων οι οποίοι θα πρέπει να αναγνωρίσουν πολυάριθμα έγγραφα, να πιστοποιήσουν τη γνησιότητά τους και να τα σχολιάσουν. Ένα έγγραφο δεν μπορεί να θεωρηθεί αποδεικτικό στοιχείο παρά μόνο αν οι μαρτυρικές καταθέσεις δικαιολογούν νομικά κάτι τέτοιο. Συνεπώς οι δικαστές που αποφαινόμενοι σχετικά με αυτό το ουσιώδες σημείο πρέπει, κάθε στιγμή της ακροαματικής διαδικασίας, να καταλαβαίνουν και την πιο μικρή νοηματική απόχρωση των καταθέσεων. Για να το επιτύχουν, εξαρτώνται από διερμηνείς ταυτόχρονης διερμηνείας, οι οποίοι θα πρέπει να πληρούν τα νομικά κριτήρια που διέπουν τα δικά τους καθήκοντα.

Ο διερμηνέας αναγκάζεται να παρέχει κατά λέξη διερμηνεία, η οποία είναι ιδιαίτερα δεσμευτική για τον ίδιο, καθώς τροποποιεί την επαγγελματική πρακτική του. Η επιλογή κάποιων διερμηνέων για αποκλειστικά κατά λέξη μετάφραση του λόγου δεν είναι αποδεκτή λύση, καθώς καταλήγει σε αλλοίωση των λεγομένων. Γι' αυτό απαιτείται αυστηρή επιλογή των λεξιλογικών στοιχείων που θα αποδοθούν οπωσδήποτε κατά λέξη, όπως και εκείνων που θα υποστούν αναδιοργάνωση, προκειμένου να διατηρηθεί η ποιότητα του προφορικού λόγου. Για να επιτευχθεί αυτό, είναι αναγκαία η απόλυτη πνευματική συγκέντρωση από την πλευρά του διερμηνέα. Οι διερμηνείες του ΔΠΔΓ καταγράφονται πάντα σε CD και οι διερμηνείς καλούνται να εκφέρουν την τελευταία συλλαβή μιας ερώτησης ή απάντησης ακριβώς τη στιγμή που την εκφέρει ο ομιλητής, ώστε να μη διαταράσσεται η ακρόαση για τους δικαστές και τους άλλους παράγοντες της ακροαματικής διαδικασίας. Βρίσκονται λοιπόν διαρκώς στην ίδια θέση όπως και οι διερμηνείς συνεδρίων που εμφανίζονται στην τηλεόραση για να εξυπηρετήσουν σε σύντομες συνεντεύξεις.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αν η διερμηνεία αποτελεί αναμφισβήτητη κοινωνική διάδραση, τότε η δικαστηριακή διερμηνεία αποτελεί κοινωνική διάδραση σε συγκεκριμένο πολιτισμικό περιβάλλον που ορίζεται από τις διαφορετικές γλώσσες που μιλιούνται στην αίθουσα του δικαστηρίου. Άρα η ερμηνεία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ακριβή απόδοση του νοήματος υπό τις ιδιαίτερες αυτές συνθήκες. Το νομικό πλαίσιο κατοχυρώνει το δικαίωμα διερμηνείας και μετάφρασης σε κάθε αλλόγλωσσο στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών, αλλά δεν αρκεί για μια επιτυχή διερμηνευτική πράξη. Για τη διασφάλιση της ακρίβειας, της πιστότητας και της αμεροληψίας απαιτούνται αφενός προσόντα όπως η εις βάθος γνώση των δύο γλωσσών, η κα-

τανόηση του κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου και η συνειδητοποίηση του ρόλου του διερμηνέα ως ουδέτερου διαμεσολαβητή και αφετέρου η πρακτική της ταυτόχρονης διερμηνείας, η οποία διασφαλίζει την ακριβή ερμηνεία και την απόδοση του νοήματος σε πραγματικό χρόνο. Ωστόσο, η διεθνής βιβλιογραφία καταγράφει αποκλίσεις από τη συνδρομή των παραπάνω παραγόντων, περιγράφοντας ατυχείς δικαστικές περιπτώσεις, όπου παρατηρείται όχι μόνο χαμηλής ποιότητας διερμηνεία αλλά και πλήρης καταστρατήγηση του κατοχυρωμένου δικαιώματος για διερμηνεία. Η αλλαγή τακτικής προς την ταυτόχρονη διερμηνεία ειδικά σε μακρές δίκες με πολλούς εμπλεκόμενους, αλλά και η πληρέστερη κατάρτιση των δικαστηριακών διερμηνέων μπορούν να καλύψουν τα κενά και να βελτιώσουν την ποιότητα αυτής της κοινωνικής διάδρασης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αποστόλου, Φ. (2011) “Υπηρεσίες διερμηνείας για μετανάστες: Μια νέα πραγματικότητα στην Ελλάδα” στο *Gamma: Journal of Theory and Criticism*, vol. 19, pp. 77-91. Ανακτήθηκε στις 12/07/2014, από <http://www.enl.auth.gr/gramma/gramma11/Apostolou.pdf>
- Κεντρωτής, Γ. (2000) *Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*, Αθήνα: Δίαυλος.
- Κουτσιβίτης, Β. (1994) *Θεωρία της μετάφρασης*, Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.

Ξενόγλωσση

- Argyle, M. (1972) “Non-Verbal Communication in Human Social Interaction”, in R.A. Hinde (ed.), *Non-Verbal Communication*, New York : Cambridge University Press, pp. 243-269.
- Bühler, H. (1985) “Conference Interpreting: a multichannel communication phenomenon”, *Meta*, Vol. 30, no 1, pp. 49-54. Ανακτήθηκε στις 10-6-2014 από <http://id.erudit.org/iderudit/002176ar>
- Gonzalez, R.D., Vasquez, V.F. & Mikkelson, H. (1991) *Fundamentals of court interpretation. Theory, policy and practice*, Durham: Carolina Academic Press.
- Lederer, M. & Seleskovitch, D. (1989) *Pédagogie raisonnée de l'interprétation*, Bruxelles – Luxembourg: Didier Érudition.

- Lyons, J. (1972) "Human Language", in R.A. Hinde (ed.), *Non-Verbal Communication*, New York: Cambridge University Press, pp. 49-85.
- Martin, A. & Ortega Herráez, J. M. (2010) "Nuremberg in Madrid: the role of interpreting in the Madrid train bomb trial". Ανακτήθηκε στις 11/7/2014 από <http://aiic.net/page/3548>
- Mikkelsen, H. (2008) "Evolving Views of the Court Interpreter's Role: Between Scylla and Charybdis" in A. Martin & C. Valero Garcés (eds.) *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and dilemmas*, Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins.
- Monjean-Decaudin, S. (2009) "Langues, droits, traduction et droits de l'Homme: un défi pour le traducteur-interprète". Ανακτήθηκε στις 11/07/2014, από alnet.unirioja.es/descarga/articulo/3199515.pdf
- Morris, R. (1999) "The Gum Syndrome: Predicaments in Court Interpreting", *Forensic Linguistics*, Vol. 6, No. 1, pp. 6-29.
- Pöchhacker, F. (2004) *Introducing Interpreting Studies*, London and New York: Routledge.
- Pöchhacker, F. (2005) "From Operation to Action: Process-Oriented Interpretation in Interpreting Studies", *Meta*, Vol. 50, no 2, pp. 682-695. Ανακτήθηκε στις 11/07/2014, από <http://id.erudit.org/iderudit/011011ar>
- Seleskovitch, C. (2008) «L'interprétation judiciaire internationale, une nouvelle pratique professionnelle». Ανακτήθηκε στις 11/07/2014, από <http://aiic.net/page/3036>
- Seleskovitch, D. & Lederer, M. (2001) *Interpréter pour traduire*, Paris: Didier Érudition.
- Torstensson, N. & Sullivan K. P. H. (2011) "The Court Interpreter: Creating an interpretation of the facts", *International Journal of Law, Language & Discourse*, vol. 1.3, pp. 59-83. Ανακτήθηκε στις 12/07/2014, από <http://www.ijlld.com/2011-index>
- Tulekian Azeredo Lopes, I. (2012) "L'interprète communautaire, garant du respect des droits fondamentaux de l'étranger dans l'Union européenne", *La Clé des Langues*, Lyon: ENS LYON/DGESCO. Ανακτήθηκε στις 12/07/2014, από <http://cle.ens-lyon.fr/espagnol/l-interprete-communautaire-garant-du-respect-des-droits-fondamentaux-de-l-etranger-dans-l-union-europeenne-164627.kjsp>

Viens, C. *et al.* (2002) “L’*accréditation des interprètes judiciaires au Palais de justice de Montréal*”, *Meta*, Vol. 47, n° 2, pp. 289-293. Ανακτήθηκε στις 12/07/2014, από <http://id.erudit.org/iderudit/008016ar>

Vlachopoulos, S. (2012) “Towards a Creativity-based Framework for Defining and Describing Court Interpreting: Based on the true story of court interpreting in Greece”. Ανακτήθηκε στις 12/07/2014, από <http://www.ijlld.com/journal-index/downloads/category/5-ijll>

Ιστοσελίδες (τελευταία ανάκτηση στις 10/08/2014)

Commission of the European Communities, (2004) Criminal judicial cooperation: procedural rights in criminal proceedings throughout European Union. Framework decision. Από http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=el&DosId=190771

Commission of the European Communities, (2004) Proposal for a Council Framework Decision on certain procedural rights in criminal proceedings throughout the European Union. Από http://www.europarl.europa.eu/registre/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2004/0328/COM_COM%282004%290328_EN.pdf

National Association of Judiciary Interpreters and Translators. Από <http://www.najit.org/>

Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής. Δικονομικές εγγυήσεις υπέρ υπόπτων και κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Από http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/l33214_el.htm

Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία. Από <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32010L0064&>

Ο ΘΕΣΜΙΚΟΣ ΚΑΙ Ο ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Φλώρον Αικατερίνη

Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηπείρου
katiflo29@yahoo.co.uk

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν άρθρο αφορά στην δικαστική διερμηνεία στην Ιταλία. Ειδικότερα ασχολείται με το οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο της χώρας, όπως διαμορφώθηκε μετά τα μεταναστευτικά κύματα των τελευταίων ετών, μελετά τον ρόλο του δικαστικού διερμηνέα και συνοψίζει τους νόμους που διέπουν το έργο του. Συγκεκριμένα, αναφέρονται τα στάδια και οι προϋποθέσεις βάσει των οποίων καλείται να παράσχει τις υπηρεσίες του και συγχρόνως δίνονται παραδείγματα καθημερινής πρακτικής στα ιταλικά δικαστήρια.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: δικαστική διερμηνεία, γλωσσικός διαμεσολαβητής, ποινική διαδικασία

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Ιταλία έχουν καταγραφεί στην πρόσφατη δικαστική ειδησεογραφία συμβάντα - όπως οι συνεχόμενες αναβολές μιας ποινικής δίκης στο δικαστήριο της Ρώμης εις βάρος δύο υπηκόων της Σρί Λάνκα, εξαιτίας της δυσκολίας να βρεθεί διερμηνέας ομιλών την γλώσσα τους (Di Gianvito, 2010) - που προκαλούν συνεχείς και εξαντλητικές συζητήσεις (πολλές φορές μηδενιστικές) σχετικά με την ευθύνη των διερμηνέων και την κατάσταση στην δικαιοσύνη, μετά την μεγάλη εισροή μεταναστών. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι συχνά ο νομοθέτης, η δικαιοσύνη, οι δυνάμεις καταστολής και όλοι εκείνοι που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες ενός μεταφραστή ή διερμηνέα, και όσοι καλούνται να εκτελέσουν αυτό το ρόλο στο νομικό τομέα, αγνοούν (από άποψη γλωσσική ή δεοντολογική) το πραγματικό επαγγελματικό προφίλ αυτού του ρόλου και τις βασικές απαιτήσεις που πρέπει να καλυφθούν για να εκτελεστεί ένα τέτοιο έργο, το οποίο απαιτεί μεγάλη ευθύνη και ειδική εκπαίδευση.

Οι διερμηνείς δικαστηρίων διαδραματίζουν στα δικαστήρια ένα ρόλο βασικό στην εξομάλυνση της επικοινωνίας, στο πλαίσιο της δικαστικής διαδικασίας. Οι διερμηνείς στα δικαστήρια είναι οι ενδιάμεσοι μεταξύ των θεσμών και των αλλοφώνων (είτε πρόκειται για ύποπτους, κατηγορουμένους, θύματα ή μάρτυρες) που ανήκουν σε διαφορετική κουλτούρα, και στους οποίους διασφαλίζουν την ενεργό συμμετοχή, έτσι ώστε να κατανοήσουν μία γλώσσα που αγνοούν, αλλά και την ίδια την ποινική διαδικασία. Επομένως, ο διερμηνέας στο δικαστήριο εκτελεί το καθήκον του προς άμεσο συμφέρον του κατηγορουμένου, και δεν δρα πλέον

μόνο για τη στήριξη του δικαστή ή του δικαστικού αξιώματος (Caciagli, Balletto & Rivezzi, 2009: 2).

Για τους παραπάνω λόγους σκόπιμο είναι να παρουσιαστούν και να γίνουν αντιληπτές οι αντιθέσεις που προκύπτουν μετά από την σύγκριση του νομικού πλαισίου και της πραγματικότητας έτσι όπως καταγράφεται από μελέτες που έχουν διεξαχθεί στην Ιταλία. Συγχρόνως όμως, είναι απαραίτητη και μία διεισδυτική ματιά στην (πολυπολιτισμική) πραγματικότητα που δημιουργήθηκε τις τελευταίες δεκαετίες και τις νέες ανάγκες που έφερε στον τομέα της δικαστικής διερμηνείας.

1. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Η μετακίνηση των ανθρώπων σε νέα μέρη είναι ένα φαινόμενο, που εμφανίζεται σε όλη την ιστορία, κατά το οποίο άτομα ή ομάδες με διαφορετικές αφορμές ή αιτίες, μεταναστεύουν από μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή σε μία άλλη. Οι άνθρωποι μετακινούνται από τη μία χώρα σε άλλη για εργασία, σπουδές, ή απλά για ευχαρίστηση, και αυτές οι μετακινήσεις θα συνδέονται σχεδόν πάντα με την προσαρμογή του ατόμου στη νέα πραγματικότητα και στους κανόνες του νέου περιβάλλοντος. Ειδικότερα, η Chattat (2009) σημειώνει ότι από την στιγμή της αποβίβασης στη νέα πραγματικότητα ξεκινά μια μακρά διαδικασία, η διαδικασία της λεγόμενης «μετανάστευσης», δηλαδή, η διαδικασία προσαρμογής σε ένα νέο κόσμο στον οποίο δημιουργείται αμέσως η επείγουσα ανάγκη για σύναψη επαφών. Η ύπαρξη σε νέο έδαφος υποχρεώνει, στην πραγματικότητα, τον ξένο να αναμετρηθεί με την νέα πραγματικότητα, να επηρεαστεί από αυτήν, αλλά και να την επηρεάσει.

Όσον αφορά την Ιταλία είναι γνωστό ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες, όπως έχει τονίσει ο Garzone (2003: 130) η χώρα έχει πάψει να είναι κατά κύριο λόγο πηγή μεταναστών, και έχει γίνει προορισμός για μετανάστευση, ιδίως για μετανάστες από την Ανατολική Ευρώπη, την βόρεια Αφρική, την νότιο-ανατολική Ασία και την κεντρική Αφρική. Μετά από αυτές τις μετακινήσεις, η Ιταλία άρχισε σιγά-σιγά, αλλά σταθερά, να μετατρέπεται σε πολυπολιτισμική, ακολουθώντας την ίδια διαδικασία αλλαγής που και οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είχαν υποστεί πριν. Η αυξανόμενη παρουσία των αλλοδαπών, νόμιμη ή όχι, στην ιταλική επικράτεια έχει, μεταξύ άλλων, σημαντικές συνέπειες και στο γλωσσικό επίπεδο. Μία χώρα όπως η Ιταλία, με μία κοινή γλώσσα, βρίσκεται μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα αντιμέτωπη με μια γλωσσική κατάσταση που χρήζει επείγουσας λύσης. Αυτό που είναι σίγουρο, πάντως, είναι ότι η μονογλωσσία είναι πλέον μια μακρινή ανάμνηση.

Συγκεκριμένα, κάθε χρόνο (από το 1990) δημοσιεύεται στην Ιταλία ένας Στατιστικός Φάκελος για τη μετανάστευση, σε συνεργασία με το ίδρυμα «Caritas

e Migrantes», σκοπός του οποίου είναι να παρέχει στοιχεία για το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ιταλία, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο. Αυτό που προκύπτει αμέσως από τον τελευταίο Φάκελο είναι η ανάγκη να γίνει αντιληπτό μια για πάντα ότι η μετανάστευση είναι πλέον πραγματικότητα στην ιταλική κοινωνία, στην οποία σήμερα υπάρχουν περισσότερα από 5 εκατομμύρια μεταναστών, ποσοστό περίπου 8,2% επί του συνολικού πληθυσμού. Ενδεικτικά το 2011 (τελευταία στοιχεία) έγιναν 37.350 αιτήσεις για πολιτικό άσυλο. Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες το ποσοστό των μεταναστών στην ιταλική επικράτεια αυξήθηκε κατά σχεδόν είκοσι φορές, αύξηση η οποία μεταξύ άλλων επιβεβαιώνεται και στην υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση. Μεταξύ των εθνικοτήτων με τα υψηλότερα ποσοστά στην Ιταλία είναι, κυρίως Μαροκινοί, Αλβανοί και ακολουθούν οι Κινέζοι, και οι Ουκρανοί. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ¹ το 2010 καταγράφηκαν 424.000 αφίξεις από το εξωτερικό, αύξηση 4% σε σύγκριση με το 2009 και από την 1η Ιανουαρίου 2011, ο αριθμός των ξένων κατοίκων έχει αυξηθεί κατά 8% σε ετήσια βάση, άρα η μόνιμη μετανάστευση στην Ιταλία παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Όταν πρόκειται για την μετανάστευση, στην Ιταλία, όπως και σε άλλες χώρες της ΕΕ, είναι καλό να λάβει κανείς υπόψη ένα σημαντικό γεγονός: ότι αυξάνονται οι ανάγκες για γλωσσική προστασία, καθώς οι μετανάστες είναι ως επί το πλείστον άνθρωποι που στερούνται επαρκούς γνώσης της ομιλούμενης γλώσσας στην χώρα άφιξης.

1.1. ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Δεν υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με το γεγονός ότι η ανάγκη, να προετοιμαστούν οι ενδεδειγμένες μορφές προστασίας της γλώσσας, προκύπτει από μια επισφαλή θέση στην οποία συχνά βρίσκονται οι ξένοι στην Ιταλία: είναι άτομα που στερούνται την ιταλική υπηκοότητα (Curtotti Nappi, 2002: 51). Ειδικότερα, οι μορφές της γλωσσικής προστασίας πρέπει απαραίτητα να διασφαλίζονται ως μέσο για την προστασία του δικαιώματος που αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες σε ποινικές διαδικασίες στην Ιταλία, όπως το δικαίωμα υπεράσπισης του κατηγορουμένου. Πρόκειται για ένα ζήτημα που γίνεται ολοένα και πιο σημαντικό, δεδομένου του αυξανόμενου αριθμού των κατοίκων που δεν είναι ιταλόφωνοι, και πρέπει να ασχοληθούν και / ή να υποστούν την ποινική διαδικασία στην Ιταλία. Από τα στατιστικά στοιχεία που συγκεντρώνονται στην Ιταλία προκύπτει σαφώς ότι κατά την τελευταία δεκαετία, η συμμετοχή των αλλοδαπών στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας έχει αυξηθεί σημαντικά (Curtotti Nappi, 2002: 52).

1. Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ)

Ως εκ τούτου, δεν πρέπει πλέον να θεωρείται ως «προσωρινή» η ανάγκη για την προστασία των ξένων γλωσσών στην Ιταλία.

1.2. ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Σύμφωνα με τον Garzone (2003: 137) η Ιταλία αποδεικνύεται μάλλον ανέτοιμη για τη διαχείριση της μετανάστευσης. Τα προβλήματα είναι η έλλειψη υποδομής, οι ευκαιρίες απασχόλησης και οι αξιοπρεπείς μισθοί, το υπερβολικό κόστος διαβίωσης και η στέγαση. Με φόντο αυτήν την κατάσταση δεν είναι καθόλου δύσκολο να φανταστεί κανείς πώς η ανάγκη για διασφάλιση της γλωσσικής προστασίας μπορεί να επισκιαστεί. Ωστόσο - όπως και όλοι οι άλλοι - έχουν δικαίωμα και οι ξένοι στην επικοινωνία με τα θεσμικά όργανα.

Για να επιτραπεί στους μετανάστες που δεν μιλούν την ιταλική να αντιληφθούν, να κατανοήσουν, να αποκτήσουν πρόσβαση σε υπηρεσίες και να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνική ζωή, είναι απολύτως απαραίτητο κάποιος να τους παρέχει την επικοινωνία (Garzone, 2003: 137). Όσον αφορά την Ιταλία, ένα από τα κυριότερα προβλήματα στη διαχείριση των γλωσσικών υπηρεσιών, που κατά κάποιον τρόπο λειτουργεί υπέρ των ξένων, είναι ότι προσφέρθηκαν και προσφέρονται λύσεις ως επί το πλείστον ad hoc για τις διαφορετικές καταστάσεις που προκύπτουν. Συχνά το κράτος οδηγείται σε λύσεις τη στιγμή ακριβώς που προκύπτει το πρόβλημα. Άμεσα βέβαια, αλλά χωρίς συγκεκριμένη νομική βάση και αποτελεσματικότητα. Επιπλέον, ενώ μόλις πριν από λίγα χρόνια η εμπλοκή ενός αλλοδαπού στην ποινική διαδικασία θα μπορούσε να θεωρηθεί ένα σπάνιο γεγονός, σήμερα είναι ένα φαινόμενο που μπορεί να πάρει ευρύτερες διαστάσεις. Και στο πλαίσιο αυτό, η ανάγκη να ξεπεραστεί το εμπόδιο της γλώσσας γίνεται ολοένα και πιο πιεστική, σύμφωνα με τη Vigoni (1995: 339). Όπως τονίζει η ίδια ερευνήτρια, στην πραγματικότητα, η ευκολία των επικοινωνιών και η σχεδόν παντελής απουσία ελέγχων στα σύνορα έχουν επιτρέψει την αύξηση των μεταναστευτικών ροών με την επακόλουθη παρουσία στην ιταλική επικράτεια ανθρώπων που συχνά βρίσκονται χωρίς δουλειά και πιο συχνά σε μεγάλη οικονομική ανάγκη. Αυτές οι δύσκολες συνθήκες καθιστούν τους μετανάστες επιρρεπείς σε ποινικά αδικήματα. Το παραπάνω τονίζουν την επείγουσα ανάγκη να ξεπεραστούν στις ποινικές υποθέσεις, τα εμπόδια που απορρέουν από την χρήση μιας γλώσσας (που δεν ομιλείται και δεν γίνεται κατανοητή από όλους τους συμμετέχοντες στη δίκη), και η ανάγκη να εφαρμοστούν εγγυήσεις γλωσσικής φύσεως.

Δυστυχώς, τις περισσότερες φορές οι διερμηνείς καλούνται να παρέχουν τις υπηρεσίες τους χωρίς να τεθούν οι προϋποθέσεις για να εξακριβωθούν οι πιθανές πολιτισμικές διαφορές που θα προκύψουν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Ένα ακόμη πρόβλημα, ειδικά στην Ιταλία, αποτελεί η δυσκολία στην πρόσληψη

κατάλληλα εκπαιδευμένων διερμηνέων, και όχι απλά «κάποιων που γνωρίζουν τη γλώσσα» (Garzone, 2003: 138). Για το λόγο αυτό είναι σημαντικό να εστιάσει κάποιος στο πλαίσιο των καθηκόντων του δικαστικού διερμηνέα στην Ιταλία, ενός επαγγελματία που συχνά δεν θεωρείται ίσος των δυνατοτήτων του, ένα εργαλείο ουσιαστικής σημασίας για την εξασφάλιση της γλωσσικής προστασίας του αλλοδαπού που μπορεί να καταστήσει δυνατή τη δίκαιη και ισότιμη εξέλιξη της δικαστικής διαδικασίας.

2. ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Βασικό θέμα αυτού του τμήματος της μελέτης είναι τα χαρακτηριστικά του δικαστικού διερμηνέα όπως ορίζονται από τον νόμο. Είναι σαφές ότι ούτε το Ιταλικό Σύνταγμα, ούτε οι διεθνείς συμφωνίες δίνουν έναν ρητό ορισμό των καθηκόντων του δικαστικού διερμηνέα: οι ενδείξεις στον τομέα αυτό είναι μόνο έμμεσες. Ωστόσο, ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (εφ' εξής ΚΠΔ) του Ιταλικού Κράτους, όπως τροποποιήθηκε το 1989, αφιερώνει ένα ολόκληρο κεφάλαιο στον δικαστικό διερμηνέα, στο βιβλίο II υπό τον τίτλο IV: «μετάφραση των δικονομικών πράξεων». Είναι κοινά αποδεκτό ότι με το πέρασμα του χρόνου, έχει μετατραπεί σε κυρίαρχο ο ρόλος του διερμηνέα κατά την ποινική διαδικασία τόσο ώστε μερικοί να μιλούν για μια πραγματική «γενετική μετάλλαξη» του (Vigoni, 1995: 356).

Το σημείο εκκίνησης για την εξέταση του ρόλου του δικαστικού διερμηνέα είναι αναπόφευκτα ο ΚΠΔ του 1930, σύμφωνα με τον οποίο ο διερμηνέας θα πρέπει να θεωρείται βοηθός ή συνεργάτης του δικαστή. Το άρθρο 326 αναφέρει ότι:

(1) Ο δικαστής διορίζει δικαστικό διερμηνέα με σκοπό να μεταφράσει ένα κείμενο σε ξένη γλώσσα ή άλλη διάλεκτο (πέραν της κοινής ιταλικής), ώστε να γίνει εύκολα κατανοητή σε κάποιο από τα μέλη του δικαστηρίου.

(2) Εάν κάποιος πρόσωπο θέλει να προβεί σε δήλωση ή κατάθεση και δεν γνωρίζει την ιταλική γλώσσα, το δικαστήριο διορίζει διερμηνέα. Η δήλωση ή η κατάθεση μπορούν να υποβάλλονται γραπτώς, σ' αυτή την περίπτωση καταχωρείται στα πρακτικά με τον χαρακτηρισμό: «όπως μεταφράστηκε από τον διερμηνέα».

(3) Ο διερμηνέας διορίζεται ακόμη και αν ο δικαστής έχει γνώση της γλώσσας ή της διαλέκτου την οποία καλείται να διερμηνεύσει (Curtotti Nappi, 2002: 289)

Πέρα από την έλλειψη διάκρισης μεταξύ των καθηκόντων του διερμηνέα και του μεταφραστή, είναι φανερό πως πρόκειται περισσότερο για έναν ρόλο διαιμεσολαβητή που λειτουργεί βοηθητικά σε εκείνον του δικαστή και τον ενισχύει για τους σκοπούς της διαδικασίας και για την ορθότερη απόδοση του δικαστικού

λειτουργήματος. Οι λειτουργικές ευθύνες, όμως, του διερμηνέα επεκτείνονται, μετά τη τροποποίηση του κώδικα το 1989. Το άρθρο 143,3 του ΚΠΔ, στην πραγματικότητα, επιβάλλει το διορισμό του διερμηνέα, ακόμη και όταν γνωρίζουν τη γλώσσα ή την διάλεκτο προς διερμηνεία, πέραν του δικαστή, ο εισαγγελέας ή ο δημόσιος κατηγορός.

Σύμφωνα με τα παραπάνω ο διερμηνέας εμφανίζεται και πάλι ως συνεργάτης της δικαστικής αρχής, αλλά όχι μόνο. Γίνεται αρωγός όλων των μερών της διαδικασίας και, ακόμη και του ακροατηρίου που παρακολουθεί τη δίκη (Vigoni, 1995: 385). Χωρίς αμφιβολία, πρόκειται για μια διεύρυνση των καθηκόντων του διερμηνέα ο ρόλος του οποίου μέχρι τότε οριζόταν στην βιβλιογραφία ως «παραδοσιακός» (Curtotti Nappi, 2002: 286). Η πραγματική, όμως, «γενετική μετάλλαξη» η οποία αναφέρθηκε προηγουμένως, βρίσκει εφαρμογή στο άρθρο 143,1 του ΚΠΔ, το οποίο κατοχυρώνει στον μη ιταλόφωνο κατηγορούμενο το δικαίωμα να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες του διερμηνέα «για να είναι σε θέση να κατανοήσει την κατηγορία που διατυπώνεται εναντίον του και να παρακολουθήσει τις εργασίες στις οποίες συμμετάσχει». Με αυτόν τον τρόπο εξελίσσεται σημαντικά ο ρόλος του διερμηνέα ο οποίος στην ποινική διαδικασία μετατρέπεται σε βοηθητικός της υπεράσπισης (Curtotti Nappi, 2002: 288) ή συν-εργαζόμενος του αλλοδαπού κατηγορούμενου (Vigoni, 1995: 385), ο οποίος κατά τη διάρκεια της εξέλιξης της διαδικασίας απευθύνεται στο διερμηνέα και υποστηρίζεται από αυτόν. Σε αυτό το σημείο, λογικό είναι, λοιπόν, να σημειωθεί ότι η σύγχρονη έννοια της δικαστικής διερμηνείας αποκαλύπτει ότι οι σχέσεις μεταξύ κράτους και πολιτών βρίσκονται τώρα σε ένα πιο πολιτισμένο και ανθρώπινο επίπεδο (Ballardini, 2002: 207).

2.1 ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑΣ: ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ

Για να γίνει κατανοητή η διαφορά οπτικής μεταξύ της πρότερης και της τωρινής ιδιότητας του διερμηνέα, είναι πρώτα απαραίτητο να εξεταστεί αναλυτικά, ο τρόπος με τον οποίο η εικόνα του δικαστικού διερμηνέα καθορίζεται μέσα στο πλαίσιο του δικαστηρίου σύμφωνα με την ποινική δικονομία. Γι' αυτόν τον λόγο εξετάζονται στη συνέχεια τα άρθρα από 143 έως 146 του ΚΠΔ.

2.1.1 Ο ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες που δεσμεύουν την Ιταλία, και επιπλέον σύμφωνα με τις συνταγματικές επιταγές του άρθρου 143,1 ΚΠΔ («Διορισμός διερμηνέα») αναγνωρίζεται στον κατηγορούμενο που αγνοεί τη γλώσσα της Ιταλικής

Δημοκρατίας το δικαίωμα να επικουρείται δωρεάν από έναν διερμηνέα², προκειμένου να κατανοήσει την κατηγορία και να ακολουθήσει την ολοκλήρωση των διαδικασιών στις οποίες συμμετέχει. Ως εκ τούτου, με την παρουσία των αλλοφώνων, το δικαστήριο οφείλει να διορίσει έναν διερμηνέα, και αν αυτό δεν συμβεί, η ίδια διαδικασία αποδεικνύεται άκυρη (σύμφωνα με το άρθρο 178 του ΚΠΔ) λόγω της απομείωσης του δικαιώματος της υπεράσπισης του κατηγορουμένου.

Ο λόγος για τον οποίο ο διερμηνέας δεν καλείται στο σύνολο των ακροάσεων κατά τις οποίες παρίστανται αλλοδαποί οφείλεται στο γεγονός ότι το άρθρο 143,1 ΚΠΔ δεν επιβάλλει εκ των προτέρων διερμηνέα σ' αυτές τις περιπτώσεις. Με άλλα λόγια: η έλλειψη της ιταλικής υπηκοότητας αυτή καθαυτή, δεν εγγυάται αυτομάτως και γλωσσική βοήθεια. Στην πραγματικότητα ορίζεται ως υποχρέωση των αλλοφώνων να δηλώνουν και να αποδεικνύουν την αδυναμία κατανόησης ή επικοινωνίας στην ιταλική γλώσσα και, με τη σειρά της, είναι έργο της δικαστικής αρχής να αξιολογήσει την ακρίβεια της δήλωσής τους. Είναι επίσης, καθήκον του δικαστηρίου να αποφασίσει αν θα υπάρξει γλωσσικός ενδιάμεσος, στην περίπτωση που η έλλειψη της γνώσης της ιταλικής γλώσσας δεν έχει ρητά γνωστοποιηθεί από τον αλλοδαπό (Curtotti Nappi, 2002: 352). Είναι αυτονόητο ότι όταν ο κατηγορούμενος αποδεικνύει ότι αντιλαμβάνεται, κατά τρόπο ικανοποιητικό την έννοια των κατηγοριών που του προσάπτονται (προφανώς στην ιταλική γλώσσα: άρθρο 109,1 ΚΠΔ) και είναι σε θέση να υπερασπιστεί τον εαυτό του, το δικαστήριο απαλλάσσεται από την ευθύνη για διορισμό διερμηνέα.

Όσον αφορά στην περίπτωση Ιταλού πολίτη, αντιθέτως, (σύμφωνα με την τελευταία παράγραφο του άρθρου 143,1 του ΚΠΔ) ο νομοθέτης εισάγει το τεκμήριο της γνώσης της εθνικής γλώσσας, το οποίο ισχύει μέχρι αποδείξεως του εναντίου. Η παραπάνω διευκρίνιση από το νομοθέτη είναι απαραίτητη για τουλάχιστον τρεις λόγους. Εμποδίζει, πρώτον, να χαθεί χρόνος σε έρευνες που, στις περισσότερες περιπτώσεις, θα αποδεικνύονται περιττές. Δεύτερον, αποφεύγεται οποιαδήποτε χειραγώγηση του κανονισμού και της κατάχρησης του δικαιώματος της αναβολής, με σκοπό την καθυστέρηση της διαδικασίας. Τέλος, με αυτόν τον τρόπο αποτρέπεται ο κίνδυνος να καταστεί το δικαίωμα του κατηγορουμένου για διερμηνεία ασκόπως επιβαρυντικό (Curtotti Nappi, 2002: 344). Είναι εξίσου αλήθεια, άλλωστε, ότι στις μέρες μας η αρχή της σχετικότητας, του τεκμηρίου της γνώσης της ιταλικής γλώσσας δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Άλλωστε το ποσοστό όσων μιλούν μόνο την διάλεκτο ή εκείνων που μιλούν μια μειονοτική γλώσσα είναι μηδαμινό, από την άλλη αυξάνεται ο αριθμός των αλλοδαπών που υποβάλλουν αίτηση για την ιταλική υπηκοότητα (βλ. § 1).

2. Σύμφωνα με το άρθρο 61 του ΚΠΔ, τα προνόμια του κατηγορουμένου επεκτείνονται και στον μάρτυρα/καταθέτη/ερωτηθέντα. Άρα έχει ομοίως δικαίωμα στην γλωσσική αρωγή οποιοσδήποτε υποβάλλεται σε προκαταρκτικές έρευνες (Alimentì, 1999: 339).

Επιπλέον, κατά το άρθρο του 143,2 ΚΠΔ, το δικαίωμα για κλήση διερμηνέα πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψη μόνο σε περίπτωση κατά την οποία είναι απαραίτητη η γλωσσική υποστήριξη «του προσώπου που πρέπει να προβεί σε δήλωση» και «δεν γνωρίζει την ιταλική γλώσσα». Η παράγραφος 3 του ίδιου άρθρου, ωστόσο, προβλέπει το διορισμό ενός διερμηνέα ακόμη και σε περιπτώσεις όπου ο δικαστής, ο εισαγγελέας ή ο αξιωματικός της δικαστικής αστυνομίας έχει «προσωπική γνώση της γλώσσας ή της εν λόγω διαλέκτου». Αν και αυτή η διάταξη θεσπίστηκε με βάση το κριτήριο της αμεροληψίας σε ότι αφορά τον κατηγορούμενο, δεν γίνεται πάντα σεβαστή. Αυτό επιτρέπει στον/στους δικηγόρους να διακόψει/διακόψουν και να αναβάλει/αναβάλλουν τη διαδικασία επειδή μια δήλωση του αλλοφώνου παραμένει χωρίς γλωσσική βοήθεια και για αυτό μπορεί να προσβληθεί η διαδικασία, σε οποιοδήποτε χρόνο για ακυρότητα (Alimenti, 1999: 329).

Τέλος, το άρθρο 143,4 του ΚΠΔ θεσπίζει την υποχρέωση της «παροχής των υπηρεσιών του διερμηνέα». Στην πραγματικότητα, ο διερμηνέας συμμετέχει πνευματικώς στις δραστηριότητες της δημόσιας διοίκησης και παίζει τον ρόλο του δημοσίου υπαλλήλου, κατά την λειτουργία του δικαστηρίου. Ως εκ τούτου, «θεμελιώνει με την δικαστική αρχή μια σχέση που εξυπηρετεί τη δικαιοσύνη» (Curtotti Nappi, 2002: 399).

Η παροχή των υπηρεσιών του διερμηνέα δεν πρέπει ωστόσο να θεωρηθεί δεδομένη. Ο δικαστικός διερμηνέας μπορεί στην πραγματικότητα να αρνηθεί μια κλήση του δικαστηρίου μετά το αίτημα που του απευθύνεται, αλλά σε αυτήν την περίπτωση, θα πρέπει να είναι σε θέση να επικαλεστεί μια δικαιολογία που να συνδέεται με ένα νόμιμο κώλυμα (Alimenti, 1999: 330). Ωστόσο, όταν η κοινοποίηση της κλήσης έχει γίνει αποδεκτή, και μέχρι την ολοκλήρωση της υπόθεσης, ο διερμηνέας δεσμεύεται να παρέχει τις υπηρεσίες του. Σε περίπτωση που αρνηθεί, ο δικαστής μπορεί να διατάξει την προσαγωγή και να τον καταδικάσει σε χρηματικό πρόστιμο (άρθρο 133 του ΚΠΔ) και, ενδεχομένως να έχει και ποινικές κυρώσεις (σύμφωνα με το άρθρο 366 του ΚΠΔ, το οποίο ορίζει, μεταξύ άλλων, την παύση από το επάγγελμα ή την τέχνη «αν ο δράστης είναι εμπειρογνώμονας ή διερμηνέας»).

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί εν συντομία ο τρόπος, με τον οποίο γίνεται η επίδοση της διαταγής του διορισμού διερμηνέα, μέσω της οποίας του ανακοινώνεται ημέρα και ώρα, που το δικαστήριο χρειάζεστε τις υπηρεσίες του. Για αυτή την διαδικασία, δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες, και γι' αυτό τον λόγο χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα. Αυτό που έχει σημασία είναι η αποτελεσματικότητα της επίδοσης, έτσι ακόμα κι αν σήμερα οι περισσότεροι από τους διορισμούς κοινοποιούνται με μία ειδοποίηση προς τον ενδιαφερόμενο από τον δικαστικό υπάλληλο (άρθρο 52 του ΚΠΔ), γίνεται αποδέκτη και η τηλεφωνική κλήση από την γραμματεία. Αλλά δεν τηρείται πάντα η αρχή της «εύλο-

γης προθεσμίας», δηλαδή, τουλάχιστον 24 ώρες πριν από την ολοκλήρωση της ανάθεσης, και ίσως οι μόνες διευκολύνσεις που ο διερμηνέας μπορεί να έχει στην περίπτωση της άμεση κλήσης είναι ότι παραλαμβάνεται από την κατοικία του και, στη συνέχεια, μετά την ολοκλήρωση της αποστολής του, μεταφέρεται πίσω στην κατοικία του (Alimenti, 1999: 330).

2.1.2 Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ

Η διαδικασία για το διορισμό δικαστικού διερμηνέα κατά τη διάρκεια της δίκης υπόκειται στο άρθρο 146 του ΚΠΔ. Η παράγραφος 1 απαιτεί, καταρχήν, να εξακριβωθεί η ταυτότητα του προσώπου που καλείται για να αναλάβει τα καθήκοντα του διερμηνέα. Στη συνέχεια το δικαστήριο εξετάζει εάν ο διερμηνέας «έχει εκτεθεί σε μία από τις καταστάσεις που αναφέρονται στα άρθρα 144 και 145», ή αν υπάρχουν περιπτώσεις ασυμβατότητας ή αδυναμίας ή αν επιθυμεί να προβάλλει λόγους για την αποχή του από τα καθήκοντα του διερμηνέα.

Μετά από αυτό (όπως ορίζεται σύμφωνα με την παράγραφο 2), η δικαστική αρχή συμβουλεύει τον διερμηνέα να «εκπληρώσει την αποστολή που του έχει ανατεθεί με σαφήνεια και πιστότητα», σημειώνοντας ότι η διαδικασία πρέπει να ολοκληρωθεί για να αποκαλυφθεί η αλήθεια και ότι είναι υποχρεωμένος να κρατήσει απόρρητες «όλες τις πράξεις για τις οποίες θα μεσολαβήσει ή οι οποίες θα διεξαχθούν παρουσία του». Από εκείνη την χρονική στιγμή και εξής ο διερμηνέας καλείται να παρέχει τις υπηρεσίες του (Zannoni, 2011: 28).

Σε αυτό το σημείο, είναι χρήσιμο να σημειωθεί ότι η προηγούμενη νομοθεσία περιλάμβανε ένα είδος όρκου για τον διερμηνέα, ο οποίος αντικαταστάθηκε το 1989 με μία προειδοποίηση (Vigoni, 1995: 403). Η παραπάνω προειδοποίηση, όμως δεν εφαρμόζεται, έτσι η δέσμευση από μέρους του διερμηνέα, νομικά είναι ανύπαρκτη (Alimenti, 1999: 333).

Όσον αφορά την υποχρέωση εχεμύθειας, σύμφωνα με το άρθρο 326 ΠΚ υπάρχουν κυρώσεις για «τον δημόσιο υπάλληλο ή τον υπεύθυνο σε μια υπηρεσία (που στην προκειμένη περίπτωση είναι ο διερμηνέας) όταν αποκαλύπτει ή διευκολύνει με πληροφορίες που είναι απόρρητες». Η ποινή είναι φυλάκιση από έξι μήνες έως τρία έτη, η οποία μπορεί να αυξηθεί έως και πέντε, αν από την αποκάλυψη των πληροφοριών έχει ως σκοπό το αδικαιολόγητο κέρδος. Η υποχρέωση τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου είναι ένα θέμα που έχει συζητηθεί εκτενώς στη βιβλιογραφία. Υπάρχουν εκείνοι που τονίζουν το γεγονός ότι, πέραν της προκαταρκτικής εξέτασης (όπως προβλέπει το άρθρο 329,1 ΚΠολΔ), μια τέτοια απαίτηση είναι στην πραγματικότητα πλεονάζουσα. Ωστόσο, ο διερμηνέας, για την αποφυγή αμφιβολιών, θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να σέβεται το επαγγελματικό απόρρητο (Ballardini, 2005: 175). Πάντως, το άρθρο 146,2 είναι και η μονα-

δική πηγή αναφοράς δεοντολογικών κανόνων. Πέραν της δέσμευσης εχεμύθειας, από τον νόμο δεν προκύπτει κάποια άλλη για τον δικαστικό διερμηνέα.

2.2 ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο ορισμός του επαγγελματικού ρόλου του δικαστικού διερμηνέα, για αρκετά χρόνια τώρα, αποτελεί αιτία συζητήσεων, λόγω των ρυθμιστικών κενών που υπάρχουν. Στις επόμενες ενότητες θα επικεντρωθούμε στον ρόλο του εμπειρογνώμονα και του τεχνικού συμβούλου. Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας είναι απαραίτητη μία διευκρίνιση. Στις ποινικές υποθέσεις, ο όρος τεχνικός σύμβουλος δηλώνει αυτόν τον οποίο ορίζουν τα διάδικα μέλη ενώ ο εμπειρογνώμονας είναι αυτός που ορίζεται από τον δικαστή (Longhi, 2004).

2.2.1 ΤΟ ΜΗΤΡΩΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ

Το πρώτο βήμα για τον καθορισμό της επαγγελματικής εικόνας του δικαστικού διερμηνέα είναι μια έρευνα σχετικά με την πιθανή ύπαρξη ενός ευρύτερου, ίσως, μητρώου διερμηνέων και μεταφραστών. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι ένα έγγραφο τέτοιου είδους δεν υφίσταται (ακόμη), και οι διερμηνείς και μεταφραστές που απασχολούνται στα δικαστήρια περιλαμβάνονται στο Μητρώο Τεχνικών Συμβούλων και Εμπειρογνομόνων, μαζί με άλλους επαγγελματίες που ανήκουν σε ένα ευρύτερο φάσμα (από την ιατροδικαστική επιστήμη ως την γραφολογία). Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν δύο τύποι μητρώου: ένα που ισχύει στο πολιτικό δικαστήριο, το οποίο ονομάζεται Μητρώο Τεχνικών Συμβούλων και ένα που ισχύει στο Ποινικό Δικαστήριο και ονομάζεται Μητρώο Εμπειρογνομόνων. Δεδομένου ότι η ανάγκη για διερμηνέα προβλέπεται μόνο στο ποινικό δικαστήριο, στη συνέχεια θα εξετασθεί μόνο το Μητρώο των Εμπειρογνομόνων. Σύμφωνα με τους κανόνες εφαρμογής που ορίζονται από αυτό, σε αυτό μπορούν να εγγραφούν «άτομα με ειδικές γνώσεις στο αντικείμενο για το οποίο παρουσιάζονται ως εμπειρογνομονες» (άρθρο 69.1). Για την εγγραφή τους στο μητρώο απαιτούνται «πιστοποιητικά που αποδεικνύουν την ειδική αρμοδιότητα του αιτούντος» (άρθρο 69.2), καθώς και νομικές και διοικητικές απαιτήσεις (άρθρο 69.3). Δεδομένου ότι δεν υπάρχει ένα ενιαίο εθνικό μητρώο, αλλά τοπικά που δεν σχετίζονται μεταξύ τους, για να εγγραφεί στο Μητρώο Εμπειρογνομόνων κάποιος, ώστε να ασκήσει το επάγγελμα του δικαστικού διερμηνέα απαιτούνται προσόντα που διαφέρουν, μερικές φορές σημαντικά από πόλη σε πόλη, με σοβαρές συνέπειες όλων των ειδών (Alimenti, 1999: 324). Παρόλα αυτά δεν απαιτείται η εγγραφή του σε σωματείο ή επαγγελματικό σύλλογο, και έτσι δίνεται η ευκαιρία εγγραφής στο μητρώο και

των διερμηνέων, επαγγελματιών οι οποίοι δεν εκπροσωπούνται από κάποιο συλλογικό όργανο. Μια επιτροπή οφείλει κάθε δύο χρόνια να εξετάζει τις αιτήσεις για το μητρώο, προκειμένου να απορριθθούν οι εγγεγραμμένοι που κρίνονται ακατάλληλοι (άρθρο 68.4). Αν και αυτό μπορεί να φαίνεται μια επαρκή εγγύηση της συνεχούς αξιολόγησης και επικαιροποίησης του μητρώου, στην πραγματικότητα, ο αποκλεισμός φαίνεται να βασίζεται περισσότερο σε εκτιμήσεις νομικής και διοικητικής φύσης σχετικά με συγκεκριμένα προσόντα (προηγούμενες καταδίκες και αποφάσεις, αιτίες πνευματικής ή άλλης αναπηρίας) (βλ. §2.1.2), και όχι στην εξέταση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται από το διερμηνέα. Και επιπλέον, αφού εγγραφεί στο μητρώο των δικαστηρίων, θεωρείται αυτόματα υπολογισίμος, χωρίς περαιτέρω ελέγχους.

Δεν πρέπει να παραλειφθεί ότι το άρθρο 67 του ΚΠΔ προβλέπει και το διορισμό ενός εμπειρογνώμονα που δεν είναι εγγεγραμμένος στο μητρώο. Μια επιλογή που δεν προκαλεί την ακυρότητα της πράξης, αλλά μόνο συνεπάγεται την υποχρέωση για την δικαστική αρχή να δικαιολογήσει την εν λόγω απόφαση. Επομένως, η εγγραφή στο μητρώο δεν είναι υποχρεωτική για το διορισμό. Εάν, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η εγγραφή δεν εγγυάται αυτομάτως την ικανότητα του δικαστικού διερμηνέα, η απουσία του, όμως, από το μητρώο, την εγγυάται ακόμη λιγότερο (Longhi, 2004).

2.2.2 ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΑΞΥ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΑ ΚΑΙ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Η ισχυρή «συγγένεια» μεταξύ του διερμηνέα και του εμπειρογνώμονα: έγκειται στο γεγονός ότι και οι δύο είναι υποχρεωμένοι να εκτελούν τα καθήκοντά τους, λόγω των τεχνικών γνώσεών τους και των δεξιοτήτων τους, απολύτως αντικειμενικά, δεδομένου ότι προσφέρουν υπηρεσίες στο δικαστήριο και όχι σε ένα από τα διάδικα μέρη. Η εγγύτητα των δύο αυτών ιδιοτήτων, όμως, είναι σχετική. Κατά μία έννοια, άρα, θα μπορούσε να πει ότι ο διερμηνέας έχει παρόμοιο ρόλο με εκείνον του εμπειρογνώμονα, τη στιγμή κατά την οποία η δικαστική αρχή κάνει χρήση των γλωσσικών δεξιοτήτων του, για να κατανοήσει του τι λέγεται από τον κατηγορούμενο ή από οποιονδήποτε μη ιθαγενή μάρτυρα. Όμως, όπως φαίνεται ο διερμηνέας διαδραματίζει έναν διαφορετικό ρόλο γιατί έχει μία άκρως εξειδικευμένη δραστηριότητα και δεξιότητα (γλωσσική) και κυρίως, γιατί η παρουσία του δεν επηρεάζει το επίπεδο των αποδεικτικών στοιχείων.

Η διερμηνεία, στην πραγματικότητα, δεν είναι μόνο η άμεση μετάβαση από μια γλώσσα σε μιαν άλλη (μη κατανοητή) (Curtotti Nappi, 2002: 282). Η διερμηνεία είναι στην πραγματικότητα μια πολύ πιο σύνθετη διαδικασία, η οποία αναπτύσσεται σε δύο διαφορετικούς χρόνους: τον χρόνο της αναγνώρισης και τον χρόνο της αναπαραγωγής. Κατά την πρώτη φάση

αποκωδικοποιείται η ξένη γλώσσα και στη συνέχεια εκ νέου κωδικοποιείται σε άλλη γλώσσα. Και παρόλο που η διερμηνεία επιβάλλεται για μία δικαστική απόφαση, δεν παράγει απόφαση, απλά η πιστή αναπαραγωγή της αρχικής δήλωσης συμβάλλει σε αυτήν. Υπό την έννοια αυτή, η πράξη της διερμηνείας δεν είναι ίδια και δεν μοιάζει με το έργο του εμπειρογνώμονα. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει, από μέρους του διερμηνέα, οποιοσδήποτε σκοπός να πείσει τον δικαστή, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του εμπειρογνώμονα. Η διερμηνεία, ως ζωτικής σημασίας για μια δίκαιη και ισότιμη διαδικασία, δεν θα πρέπει να επηρεάζει τις αποφάσεις του δικαστή για την ενοχή ή την αθωότητα ενός κατηγορουμένου, αλλά απλά να επιτρέπει την επικοινωνία και αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των μερών. Για το λόγο αυτό ο διερμηνέας δεν θα πρέπει να θεωρείται μόνο ένα απλό βοηθητικό όργανο των αρχών, αλλά εγγυητής των συμφερόντων όλων όσων εμπλέκονται στην δικαστική διαδικασία (Curtotti Nappi, 2002: 285).

2.2.3 ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΑΞΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ

Η έλλειψη αναγνώρισης του ξεχωριστού επαγγελματικού ρόλου του διερμηνέα, όπως προκύπτει από τα προηγούμενα, δεν είναι η μοναδική ασάφεια του ιταλικού νομικού πλαισίου. Όπως συνάγεται, εξετάζοντας με προσοχή τον ΚΠΔ, αναδεικνύονται και άλλα σημεία που ενισχύουν αυτή την άποψη. Η εξέταση του πλαισίου λειτουργίας του δικαστικού διερμηνέα στο σημερινό ΚΠΔ του Ιταλικού κράτους αποκαλύπτει την έλλειψη αναγνώρισης εκ μέρους του νομοθέτη, της διακριτής διαφοράς μεταξύ διερμηνέα και μεταφραστή. Μερικά παραδείγματα: α) Στο άρθρο 143,2 λέγεται ότι η δικαστική αρχή «διορίζει διερμηνέα, όταν χρειάζεται να μεταφραστεί ένα κείμενο» ενώ λίγο πιο κάτω, β) αναφέρεται ότι η δήλωση του αλλοφώνου μπορεί να παρουσιαστεί με γραπτή μορφή σε περίπτωση κατά την οποία θα πρέπει να καταγραφεί στα πρακτικά «με την μετάφραση που γίνεται από τον διερμηνέα», γ) Επιπλέον, το άρθρο 147 λαμβάνει προφανώς υπόψη τον ρόλο του μεταφραστή, καθόσον προσδιορίζει προθεσμία για τις «γραπτές μεταφράσεις», ακόμη και αν στη συνέχεια κάνει λόγο για «αντικατάσταση του διερμηνέα» αν δεν συμμορφωθεί με τις προθεσμίες που ορίζονται από το δικαστήριο για την εκτέλεση των καθηκόντων του. Αξιοπερίεργο δε, είναι ότι δεν θεσπίζεται η σωστή ονοματολογία ακόμα και στο άρθρο 242, το οποίο ρυθμίζει την «μετάφραση εγγράφων» και «την απομαγνητοφώνηση», όπου υπάρχει παραπομπή στο άρθρο 143, επομένως στο ρόλο του διερμηνέα (Zannoni, 2011: 33).

Κατά πάσα πιθανότητα είναι αυτονόητο ότι οι δύο κατηγορίες που εξετάζονται εδώ είναι διαφορετικές εξαιτίας του διαφορετικού μέσου στη γλωσσική επι-

κοινωνία. Ο διερμηνέας ασχολείται με τον προφορικό λόγο και ο μεταφραστής με την επικοινωνία που παρουσιάζεται σε γραπτή μορφή. Ίσως ο νομοθέτης του 1989 αγνοούσε αυτήν την διάκριση αν και είναι βέβαιο ότι θα μπορούσε να ξεπεράσει αυτό το εμπόδιο την ανάγνωση των άρθρων 122 και 123 ΚΠολΔ³ (Cortelazzo, 1995: 2).

Όποιος και αν είναι ο λόγος, το γεγονός παραμένει ότι στις ποινικές υποθέσεις δεν γίνεται διάκριση των δραστηριοτήτων του μεταφραστή από εκείνων του διερμηνέα, με αποτέλεσμα ότι ο τελευταίος να βρίσκεται συχνά στη δύσκολη θέση να εκτελέσει καθήκοντα και των δύο, σε αντίθεση με την συνήθη επαγγελματική του κατάρτιση και χωρίς απαραίτητα να κατέχει την νοοτροπία και τις δεξιότητες του νομικού μεταφραστή (Ballardini, 2005: 169).

2.3 ΑΜΟΙΒΕΣ

Εν αναμονή ενός επαγγελματικού μητρώου που θα μπορεί να προβλέπει μία κλίμακα ανάλογα με την δυσκολία του ρόλου του δικαστικού διερμηνέα, οι παράμετροι της αμοιβής των διερμηνέων ως τώρα καθορίζονται από το νόμο και περιστασιακά ρυθμίζονται ώστε να συμβαδίζουν με το κόστος ζωής.

Η πρώτη πρόβλεψη έχει γίνει στο νόμο αρ. 319 07.08.1980, ο οποίος ρυθμίζει τα πληρωτέα προς τους εμπειρογνώμονες, τεχνικούς συμβούλους, διερμηνείς και μεταφραστές για τις εργασίες που εκτελούν κατόπιν αιτήματος του δικαστηρίου. Σε αυτόν τον νόμο αναφέρεται επίσης ότι υπολογίζεται η αμοιβή των γλωσσικών διαμεσολαβητών σύμφωνα με το ελάχιστο του χρόνου που κατανάλωσαν για την εκτέλεση των καθηκόντων τους (ο ελάχιστος χρόνος που απαιτείται για την παρουσία του διερμηνέα με βάση αυτό το σύστημα αντιστοιχεί σε δύο ώρες).

Επιπροσθέτως, το άρθρο 10 του προηγούμενου νόμου προβλέπει τη δυνατότητα αναπροσαρμογής της αμοιβής κάθε τρία έτη, ανάλογα με τη διακύμανση του πληθωρισμού, όπως καθορίζεται από την ISTAT. Στην πραγματικότητα, όμως σε δεκαεπτά χρόνια τέτοιου είδους ενημερώσεις έχουν πραγματοποιηθεί μόνο τρεις φορές. Η τελευταία κατά χρονική σειρά (μετά από αυτές του 1988 και του 1997) έγινε κατ' εφαρμογή του διατάγματος του Υπουργείου Δικαιοσύνης το οποίο ενέκρινε στις 30/05/2002, τον υπολογισμό της αμοιβής των δικαστικών διερμηνέων, ως εξής: € 14,68 για το πρώτο δίωρο και € 8,15 για κάθε ένα από τα ακόλουθα. Για την παροχή υπηρεσιών εξαιρετικής σημασίας και πολυπλοκότητας, εξακολουθεί να ισχύει το άρθρο 5 του Νόμου 319/1980, το οποίο ορίζει ότι στις περιπτώσεις αυτές η αμοιβή μπορεί να αυξηθεί μέχρι και το διπλάσιο.

3. Με τα συγκεκριμένα άρθρα ορίζονται σε πολιτικό πλαίσιο τα επαγγέλματα του μεταφραστή και του διερμηνέα.

Ωστόσο, υπάρχει και η περίπτωση των διερμηνέων εμπιστοσύνης (*interprete fiduciario*)⁴ οι οποίοι κατά κανόνα έρχονται σε απευθείας επαφή με το πρόσωπο που καταθέτει το αίτημα για διερμηνεία, και το οποίο ικανοποιείται από τον διερμηνέα, ο οποίος αναλαμβάνει την οικονομική και τεχνική ευθύνη των πράξεών του (Ballardini, 2002: 172). Ένα τέτοιο ενδεχόμενο μπορεί να οδηγήσει στη χορήγηση μιας πιο ουσιαστικής και υψηλότερης αποζημίωσης ανάλογα με τη δυσκολία της παρεχόμενης υπηρεσίας του διερμηνέα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω στην Ιταλία δεν υπάρχει μια γενική ευαισθητοποίηση για τη σημασία του ρόλου που διαδραματίζει ο διερμηνέας στην διεξαγωγή της ποινικής διαδικασίας, η οποία μετατρέπεται όλο και πιο συχνά τα τελευταία χρόνια, σε δίγλωσση ή ακόμη και πολύγλωσση. Αυτή η έλλειψη συνειδητοποίησης αποδεικνύεται από την έλλειψη νομικής αναγνώρισης του μοναδικού ρόλου που έχει ο δικαστικός διερμηνέας, και αυτό από μόνο του μπορεί να εξηγήσει την απροθυμία με την οποία χρησιμοποιούνται στα δικαστήρια οι διερμηνείς με τα κατάλληλα προσόντα (Longhi, 2004). Από την άλλη πλευρά, πρέπει κανείς να παραδεχθεί ότι, στην πράξη, δεν μπορεί να ακολουθηθεί μια δεοντολογικά σωστή διαδικασία, όταν εκλείπει ένα ενιαίο εθνικό μητρώο δικαστικών διερμηνέων και σαφείς κανονισμοί που θα οδηγούν στην κατάλληλη επιλογή αυτών. Είναι σαφές ότι οι εξελίξεις προηγούνται των νομοθετών, όπως άλλωστε και ότι οι ανάγκες διογκώνονται χρόνο με τον χρόνο, αλλά είναι γενικά αποδεκτή και η άποψη ότι σε τόσο νευραλγικές θέσεις είναι απαραίτητο να τοποθετούνται επαγγελματίες που δεν στερούνται μόρφωσης (ή επιμόρφωσης) και κυρίως αυτοεκτίμησης.

Άλλωστε όπως πρεσβεύουν και οι ίδιοι οι διερμηνείς των ιταλικών δικαστηρίων, μέσω μιας εκ των ενώσεών τους⁵, ο διερμηνέας δεν αξιολογείται μόνο από τις γλωσσικές ή ατομικές του ικανότητες. Πολλά εξαρτώνται και από τις συνθήκες εργασίας, οι οποίες εάν αποδεικνύονται ικανοποιητικές είναι ένα κίνητρο και για την απόκτηση κατάλληλης κατάρτισης και για την επιμόρφωση του, σε βαθμό

4. Ο λεγόμενος υποκειμενικός διερμηνέας, ή διερμηνέας εμπιστοσύνης (*interprete di parte ή interprete fiduciario*) είναι το πρόσωπο που διορίζεται απευθείας από τον ενδιαφερόμενο/ κατηγορούμενο/ υπόλογο, ώστε να μεταφραστούν στη γλώσσα του τα βήματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκαν από τον συνήγορό του για να εντοπιστούν αποδεικτικά στοιχεία υπέρ του (Curtotti Nappi, 2002: 264). Ακριβώς επειδή οι πράξεις προς αυτή την κατεύθυνση γίνονται από τον συνήγορο του οποίου η μητρική γλώσσα, είναι τα Ιταλικά, υποτίθεται ότι και τα αποδεικτικά στοιχεία είναι γραμμένα σε αυτή τη γλώσσα. Επομένως, ο εναγόμενος που δεν είναι απαραίτητα ιταλόφωνος χρησιμοποιεί το έργο του διερμηνέα για να κατανοήσει το νόημα αυτών των στοιχείων.

5. Commissione Traduttori e Interpreti di Tribunale (Σωματείο Μεταφραστών και Διερμηνέων Δικαστηρίων), υποόργανο της Α.Ι.Τ.Ι.

τέτοιο ώστε να αναβαθμίζεται και το ίδιο του το έργο, αλλά και να αποφεύγονται ζημίες στην απόδοση της δικαιοσύνης (Caciagli, Balletto & Rivezzi, 2009).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alimenti, A.C. (1999) “Il traduttore di tribunale”, in *La traduzione: saggi e documenti IV*, “Quaderni di Libri e Riviste d’Italia”, Roma: Ministero dei beni culturali.
- Ballardini, E. (2002) “The Interpreter/Translator in Italian Criminal Proceedings: Quality of Linguistic Assistance for Non Italian Speaking Foreigners”, in G. Garzone, P. Mead, M. Viezzi (eds.) *Perspectives on interpreting*, Bologna: CLUEB.
- Ballardini, E. (2005) “L’interprete nel processo penale italiano: profilo professionale e ipotesi di formazione”, in M. Russo & G. Mack (eds.) *Interpretazione di trattativa. La mediazione linguistico-culturale nel contesto formativo e professionale*, Milano: Hoepli.
- Caciagli, F., Balletto, C. & Rivezzi, G. (2009) *Position Paper. L’interprete giudiziario e il traduttore giuridico*, Commissione Traduttori e Interpreti di Tribunale AITI. Ανακτήθηκε στις 15/07/2014 από http://www.aiti.org/system/files/utenti/position_paper_interprete_giudiziario_traduttore_giuridico.pdf
- Chattat, R. (2009) “Immigrazione, Integrazione e Costruzione delle Identità”, in D. Miller & A. Pano (dir.), *La Geografia della Mediazione Linguistico - culturale*. Quaderni del CeSLiC, Bologna 2009. Ανακτήθηκε στις 13/07/2014 από http://amsacta.cib.unibo.it/2626/3/Volume_121109.pdf
- Cortelazzo, M.A. (1995) “Lingua e diritto in Italia. Il punto di vista dei linguisti”, in L. Schena, (dir.) *La lingua del diritto. Difficoltà traduttive. Applicazioni didattiche*, Atti del primo convegno internazionale, Milano 5-6 ottobre 1995, Milano: Centro Linguistico Università Bocconi, CISU.
- Curtotti Nappi, D. (2002) *Il problema delle lingue nel processo penale*, Milano: Giuffrè.
- Di Gianvito, L. (2010) “Manca l’interprete, slitta il processo. Udienze a rischio per 30.000 stranieri”, *Corriere della Sera*, 30 settembre 2010. Ανακτήθηκε στις 05/07/2014 από http://roma.corriere.it/roma/notizie/cronaca/10_settembre_30/traduttori-tribunali-crisi-roma-digianvito-1703859614642.shtml
- Garzone, G. (2003) “L’interprete e il Mediatore: Aspetti Deontologici”, in D. Miller & A. Pano (dir.), *La Geografia della Mediazione Linguistico-Culturale*.

Quaderni del CeSLiC, Bologna. Ανακτήθηκε στις 23/07/2014 από http://amsacta.cib.unibo.it/2626/3/Volume_121109.pdf

Longhi, A. (2004) *L'interprete nel Processo Penale Italiano: Perito, Consulente Tecnico o Professionista Virtuale?*, *TRAlinea*, vol. 7. Ανακτήθηκε στις 23/07/2014 από http://www.intralinea.org/archive/article/interprete_nel_processo_penale

Vigoni, D. (1995) “Minoranze, stranieri e processo penale”, in M. Chiavario & E. Marzaduri (dir.) *Protagonisti e comprimari del processo penale - Giurisprudenza sistematica di diritto processuale penale*, pp. 337-414.

Zannoni, B. (2011) *L' interprete nel processo penale italiano* (Ανέκδοτη πτυχιακή εργασία). Università degli Studi di Bologna. Ανακτήθηκε στις 22/07/2014 από http://lingue2.lingue.unibo.it/didattica/inglese/rudvin/L%27interprete%20nel%20processo%20penale%20italiano_Zannoni.pdf

Ιστοσελίδες (τελευταία ανάκτηση στις 10/06/2014)

Associazione Italiana Traduttori e Interpreti AITI, από <http://www.aiti.org>

Caritas e Migrantes, από http://www.caritasitaliana.it/caritasitaliana/allegati/2908/Dossier_immigrazione2012_scheda_sintesi.pdf

Codice civile, agg. al 31.01.2013, από <http://www.altalex.com/index.php?idnot=34794>

Codice di procedura penale, agg. al 09.12.2011, από <http://www.altalex.com/index.php?idnot=2011>

ΟΟΣΑ: International Migration Outlook 2012, από http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2012_migr_outlook-2012-en

Η ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τάγκας Περικλής

Αναπλ. Καθηγητής, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηπείρου
ptangas@teiep.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία στοχεύει στην ανίχνευση και καταγραφή των δεδομένων που αφορούν στην οργάνωση του θεσμού της δικαστηριακής διερμηνείας σε δύο αγγλόφωνες χώρες: το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Η μελέτη επικεντρώνεται στη διερεύνηση της σχετικής νομοθεσίας, των κανόνων δεοντολογίας που διέπουν το λειτουργήμα του δικαστηριακού διερμηνέα, καθώς και της απαιτούμενης εκπαίδευσης και συνακόλουθα της διαδικασίας επιλογής. Παράλληλα, εξετάζονται ζητήματα όπως η αποζημίωση των διερμηνέων, η λειτουργία πιστοποιημένων φορέων παροχής υπηρεσιών δικαστηριακής διερμηνείας και σχετικά θέματα που σχετίζονται με τη βελτιστοποίηση και συστηματοποίηση του θεσμού. Εκτιμάται ότι ορισμένες καλές πρακτικές που υιοθετούνται στις υπό εξέταση χώρες δύνανται να λειτουργήσουν ως υπόδειγμα για την αντίστοιχη οργάνωση του θεσμού στην Ελλάδα.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: *Δικαστηριακή διερμηνεία, εκπαίδευση διερμηνέων, νομοθεσία, επιλογή*

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η δικαστηριακή διερμηνεία αποτελεί μια οργανωμένη μορφή παροχής υπηρεσιών τόσο στο Ηνωμένο Βασίλειο όσο και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Η διερεύνηση, επομένως, των παραμέτρων που διέπουν τόσο τη σχετική εκπαίδευση όσο και τη νομοθεσία, συμβάλλει στην άντληση σημαντικών συμπερασμάτων αλλά και τεχνογνωσίας, με στόχο την αξιοποίηση των βέλτιστων πρακτικών. Τούτο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για χώρες όπως η Ελλάδα, η οποία δεν διαθέτει οργανωμένο σύστημα δικαστηριακής διερμηνείας, με αποτέλεσμα να υπολείπεται ως προς τη σημαντική αυτή πλευρά της διαδικασίας απονομής δικαιοσύνης – και μάλιστα σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες διαπολιτισμικής επικοινωνίας, λόγω της προσέλευσης ολοένα και περισσότερων αλλοδαπών στη χώρα μας είτε με νόμιμο είτε με μη νόμιμο τρόπο.

Η έρευνα επικεντρώνεται καταρχάς στη μελέτη της σχετικής νομοθεσίας, μέσω της οποίας αναδεικνύεται η πληρότητα της οργάνωσης του σχετικού θεσμού, με την καταγραφή των ελάχιστων απαιτήσεων, των σχετικών πιστοποιημένων φορέων, της απαιτούμενης εκπαίδευσης αλλά και της διαδικασίας εξετάσεων και επιλογής των δικαστηριακών διερμηνέων. Ταυτόχρονα, παρουσιάζεται η δεοντολογία που διέπει το λειτουργήμα και καταγράφεται το ευρύ φάσμα των απαιτήσεων που χαρακτηρίζουν την εν λόγω διαγλωσσική και ενίοτε διασημειωτική

(όπως στην περίπτωση των κωφάλαλων ατόμων) διαπολιτισμική επικοινωνία, με τις ιδιαίτερες συνθήκες που έχουν καταγραφεί στις δύο υπό εξέταση χώρες στον ευαίσθητο χώρο της απονομής δικαιοσύνης.

Είναι αδιαμφισβήτητο το γεγονός ότι στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, ο ρυθμός μεταβολής των δυτικών κοινωνιών σε «διαπολιτισμικού» τύπου θα βαίνει αυξανόμενος. Στο γεγονός αυτό συντελούν αφενός οι γεωπολιτικές συνθήκες και αφετέρου η πληθυσμιακή έκρηξη στον μουσουλμανικό κυρίως κόσμο, αλλά και σε χώρες όπως η Κίνα ή η Ινδία, σε συνδυασμό με το χαμηλό βιοτικό επίπεδο πολλών χωρών τόσο της Ασίας όσο και της Αφρικής.

Κατά συνέπεια, οι απαιτήσεις σε διαπολιτισμική επικοινωνία είναι επίσης αυξημένες, σε συνδυασμό με τη συνεχή εισροή παράνομων λαθρομεταναστών, η οποία καθιστά ραγδαία επιδεινούμενο τον φόρτο εργασίας των προανακριτικών αλλά και των ανακριτικών και δικαστικών υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό, επιβάλλεται η συστηματικότερη οργάνωση της δικαστηριακής διερμηνείας και στη χώρα μας, με την άντληση χρήσιμων συμπερασμάτων από τις δύο υπό εξέταση χώρες, οι οποίες διαθέτουν σημαντικό διαπολιτισμικό υπόβαθρο. Όπως είναι αντιληπτό, οι χώρες αυτές υποχρεώθηκαν εκ των πραγμάτων να αντιμετωπίσουν πολύ νωρίτερα από την Ελλάδα όλο το φάσμα των προβλημάτων που σχετίζονται με την εξυπηρέτηση των αλλοδαπών γενικότερα και, ειδικότερα, με ό,τι αφορά το χώρο απονομής δικαιοσύνης και πιο συγκεκριμένα τη διαγλωσσική ή και διαπολιτισμική δικαστηριακή διερμηνεία. Έχοντας πλέον αναπτύξει μια τεχνογνωσία και διαθέτοντας επίσης τη σχετική εμπειρία εφαρμογής του θεσμού (με τα θετικά και αρνητικά δεδομένα) επί σημαντικό χρονικό διάστημα, αποτελούν αξιόλογες περιπτώσεις διερεύνησης, με στόχο την άντληση των απαραίτητων συμπερασμάτων που θα επιτρέψουν τη βέλτιστη οργάνωση του θεσμού και στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης της Ελλάδας.

1. ΕΠΙΛΟΓΗ

1.1 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

1.1.1 DPSI – ΔΙΠΛΩΜΑ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

Η εξέταση αυτή παρέχεται από το «Chartered Institute of Linguists». Πρόκειται για ένα γενικό πιστοποιητικό που αποτελεί αποδεκτό τίτλο, ως δίπλωμα διερμηνείας δημόσιας υπηρεσίας. Το DPSI αναπτύχθηκε στα πλαίσια του έργου «Κοινωνική Διερμηνεία» το 1983 και πιστοποιεί επαγγελματικού επιπέδου δεξιότητες διερμηνείας σε δημόσιες υπηρεσίες. Το συγκεκριμένο επίπεδο προσόντων θεωρείται βασικός τίτλος (NQF Επίπεδο 6) όσον αφορά τις γλωσσικές δεξιότητες που

απαιτούνται για όσους παρέχουν υπηρεσίες διερμηνείας στο Ηνωμένο Βασίλειο σε Δημόσιες Υπηρεσίες¹.

1.1.2 ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ

Η εταιρία Language Services Ltd (LSL), σε συνεργασία με την Μητροπολιτική Αστυνομία έχει δημιουργήσει μια εξέταση που οδηγεί σε πιστοποίηση για δημόσια υπηρεσία διερμηνείας στην αστυνομική υπηρεσία εντός του Ηνωμένου Βασιλείου και η οποία είναι αναγνωρισμένη από το Εθνικό Μητρώο Διερμηνέων Δημοσίων Υπηρεσιών (NRPSI)².

1.1.3 «ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ

Μετά την πρόσφατη ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών διερμηνείας, η κατάσταση όσον αφορά τους επαγγελματίες διερμηνείς έχει επιδεινωθεί, καθώς η ιδιωτική εταιρία “Applied Language Solutions” (ALS), η οποία έχει υπογράψει σύμβαση παροχής υπηρεσιών δικαστηριακής διερμηνείας στην Αγγλία, τη Σκωτία και την Ουαλία, απαιτεί από τους διερμηνείς που προσλαμβάνει να εξεταστούν επιτυχώς σε μια νέα εξέταση ακόμη κι αν κατέχουν πτυχίο ή δίπλωμα. Οι διερμηνείς από την πλευρά τους επισημαίνουν ότι για να γίνουν πιστοποιημένοι διερμηνείς έχουν ήδη δαπανήσει χιλιάδες λίρες Αγγλίας³.

Εν κατακλείδι, θα πρέπει να προστεθεί ότι το επίπεδο εκπαίδευσης των διερμηνέων στο Ηνωμένο Βασίλειο υπολείπεται σε σχέση με τα ισχύοντα σε άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα στη Γαλλία, όπου ως κατώτατο επίπεδο προσόντων για τους διερμηνείς που ενδιαφέρονται να ειδικευτούν θεωρείται η κατοχή *μεταπτυχιακού* τίτλου σπουδών (Lalmy, 2013).

1.2 ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση του Υπουργείου Εργασίας, οι προβλέψεις κάνουν λόγο για μια αύξηση 22% της συνολικής ζήτησης διερμηνέων στις ΗΠΑ από το 2008 ως το 2018, καθώς ο χώρος της δικαιοσύνης θα είναι ένας από τους

1. http://www.iol.org.uk/qualifications/exams_dpsi.asp, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

2. <http://www.iol.org.uk/metpolice/default.asp>, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

3. <http://www.thisislincolnshire.co.uk/Major-pay-cut-court-interpreters-Lincolnshire/story-13190969-detail/story.html#axzz2KWFL8CRq>, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς για την απασχόληση διερμηνέων. Λόγω της σημασίας της ακριβούς μετάφρασης στις δικαστηριακές αίθουσες, τόσο το ομοσπονδιακό δικαστικό σύστημα όσο και τα πολιτειακά, θέτουν ως προϋπόθεση την πιστοποίηση των διερμηνέων προκειμένου να εργαστούν ως δικαστηριακοί διερμηνείς.

1.2.1 ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η ομοσπονδιακή πιστοποίηση είναι απαραίτητη για να εργαστεί κανείς ως διερμηνέας σε οποιοδήποτε από τα ομοσπονδιακά δικαστήρια των ΗΠΑ και απαιτεί την επιτυχή εξέταση των υποψηφίων, η οποία είναι διαθέσιμη για οποιονδήποτε πολίτη, αν και το Εθνικό Κέντρο Πολιτειακών Δικαστηρίων εκδίδει προτεινόμενες οδηγίες προσόντων για τους υποψηφίους.

1.2.2 ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗ

Οι δικαστηριακοί διερμηνείς που επιθυμούν να εργαστούν σε πολιτειακά ή τοπικά δικαστήρια θα πρέπει να πιστοποιηθούν. Κάθε πολιτεία εκδίδει τις δικές της απαιτήσεις για την πιστοποίηση, αλλά γενικά απαιτείται κάποια μορφή αξιολόγησης⁴.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

2.1 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Υπάρχουν αρκετά προγράμματα διερμηνείας στο ΗΒ. Όσον αφορά τη δικαστηριακή διερμηνεία, πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται ενδεικτικά τα εξής προγράμματα:

2.1.1 INTERPRETING DIPLOMA IN PUBLIC SERVICE – FARSI, COLLEGE OF NORTH WEST LONDON

Το πρόγραμμα απευθύνεται σε άτομα που εργάζονται στο χώρο της Δικαιοσύνης, της Υγείας ή στην Τοπική αυτοδιοίκηση και δίνει τη δυνατότητα στους υποψή-

4. http://www.ehow.com/info_7942405_court-interpreter-certifications.html#ixzz2JVBbeBTW, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

Τα διαφορετικά κριτήρια πιστοποίησης των διερμηνέων σε κάθε πολιτεία των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής παρουσιάζονται αναλυτικά στην ιστοσελίδα: <http://www.360translations.com/burnsat/stateregs4.htm>

φίους που επιθυμούν να σταδιοδρομήσουν στη διερμηνεία δημόσιων υπηρεσιών να αποκτήσουν επαγγελματικά προσόντα από το Ινστιτούτο των Γλωσσολόγων. Το DPSI προσφέρεται στις εξής γλώσσες: γαλλικά, ισπανικά, ιταλικά, τουρκικά, περσικά, πολωνικά, αραβικά, πορτογαλικά, ρωσικά και στην κινεζική γλώσσα. Απαιτείται επάρκεια στην αγγλική γλώσσα και βασικό πτυχίο στη μητρική γλώσσα. Προηγούμενη εμπειρία ή τρέχουσα εργασία ως διερμηνέας σε περιβάλλον δημόσιων υπηρεσιών είναι επιθυμητή. Η γραπτή εξέταση περιλαμβάνει δύο επιμέρους εργασίες: μετάφραση κειμένου από το χώρο της ιατρικής, νομικής ή τοπικής αυτοδιοίκησης από τα αγγλικά στη μητρική γλώσσα και ένα άλλο κείμενο από τη μητρική στα αγγλικά⁵.

2.1.2 DIPLOMA IN PUBLIC SERVICE INTERPRETING, BRADFORD COLLEGE, BRADFORD (WEST YORKSHIRE)

Απευθύνεται σε άτομα που εργάζονται στο χώρο της Δικαιοσύνης, της Υγείας ή στην Τοπική αυτοδιοίκηση ή είναι δίγλωσσοι στα αγγλικά και πολωνικά, σλοβακικά, ισπανικά ή μια ασιατική γλώσσα. Με την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος, ο υποψήφιος πιστοποιείται ως διερμηνέας σε προχωρημένο (Advanced) επίπεδο και έχει τη δυνατότητα εγγραφής στο Εθνικό Μητρώο, αφού λάβει μέρος επιτυχώς στις εξωτερικές εξετάσεις. Οι απαιτήσεις παρακολούθησης του προγράμματος είναι τουλάχιστον A-level ή ισότιμο επίπεδο στην αγγλική γλώσσα και τη γλώσσα-στόχο. Διενεργείται παράλληλα και εσωτερική κατατακτήρια εξέταση για να βεβαιωθεί ότι ο υποψήφιος μπορεί να ολοκληρώσει με επιτυχία τη σειρά μαθημάτων⁶.

2.2 ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ ΚΟΛΕΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΜΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΣΤΙΣ Η.Π.Α.

2.2.1 BINGHAMTON UNIVERSITY

Translation Research & Instruction Program

Διοργανώνει και παρέχει το διαθεματικό πρόγραμμα σπουδών και την εξέταση που οδηγεί σε πιστοποίηση στη μετάφραση. Στο πλαίσιο των προπτυχιακών σπουδών τους, οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τα μαθήματα Μετάφρασης ως ξεχωριστή κατεύθυνση.

5. http://www.emagister.co.uk/interpreting_diploma_public_service_farsi_courses-ec170205688.htm, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

6. http://www.emagister.co.uk/diploma_public_service_interpreting_courses-ec170257557.htm, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

2.2.2 BROOKDALE COMMUNITY COLLEGE

Community Interpreting in Spanish Certificate Program

2.2.3 MONTCLAIR STATE UNIVERSITY

Certificate Program in Translation and Interpretation in Spanish

2.2.4 NEW YORK UNIVERSITY

SCHOOL OF CONTINUING AND PROFESSIONAL STUDIES

- Certificate in Court Interpreting (Ισπανικά/Αγγλικά)
- Certificate in Translation (Αγγλικά προς Ισπανικά ή Ισπανικά προς Αγγλικά)
- Certificate in Translation (Γαλλικά προς Αγγλικά, Γερμανικά προς Αγγλικά, Αγγλικά προς Πορτογαλικά, Γενική Μετάφραση)
- Online Certificate Programs: το πρόγραμμα αυτό παρέχεται με τη μορφή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

2.2.5 RUTGERS UNIVERSITY

Certificate of Proficiency in Spanish-English and English-Spanish Translation

2.2.6 UNION COUNTY COLLEGE

Interpreting Spoken Language Certificate Program

2.2.7 UNIVERSITY OF ARIZONA

The National Center For Interpretation

2.2.8 UNIVERSITY OF MASSACHUSETTS BOSTON

Division of Corporate, Continuing and Distance Education

2.2.9 UNIVERSITY OF CHARLESTON

MA Program in Bilingual Legal Interpreting⁷

Τα ανωτέρω δεδομένα συνηγορούν στην άποψη ότι η δικαστηριακή διερμηνεία αποτελεί αφενός αδήριτη ανάγκη, λόγω και του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα των Η.Π.Α. και αφετέρου, η οργάνωσή της στο σύστημα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βρίσκεται σε υψηλό επίπεδο, κάτι το οποίο θα πρέπει να λειτουργήσει ως υπόδειγμα για τη σύσταση αντίστοιχων προγραμμάτων σπουδών και υπηρεσιών και σε άλλες χώρες, όπως είναι εν προκειμένω η Ελλάδα, η οποία υπολείπεται σημαντικά ως προς την οργάνωση και παροχή των υπηρεσιών διερμηνείας δικαστηρίων.

3. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Ως προς τις συνθήκες απασχόλησης των διερμηνέων, ισχύουν ορισμένες κοινές διαπιστώσεις, σύμφωνα με σχετικές έρευνες. Είναι ιδιαίτερα παραστατική η περιγραφή του ρόλου και των διλημάτων του διερμηνέα, την οποία επιχειρεί η Ruth Morris στο άρθρο της με τίτλο “The Gum Syndrome: Predicaments in Court Interpreting” (1999: 6-11). Ο διερμηνέας, μεταφράζοντας σε πρώτο πρόσωπο είναι γεγονός ότι αρκετά συχνά αισθάνεται όπως ο ηθοποιός. Με άλλα λόγια, διατρέχει τον κίνδυνο να «ταυτιστεί» με τον κατηγορούμενο, παρόλο που η δεοντολογία δεν του επιτρέπει να κάνει τίποτε περισσότερο από το να αποδίδει τα λεγόμενά του. Ωστόσο, ο διερμηνέας δεν είναι απλώς ένας «πομπός», υποχρεωμένος απλά και μόνο να μεταφέρει «αυτολεξεί» τα λεγόμενα από τις δύο πλευρές. Δεν εκπληρώνει τον σκοπό για τον οποίο έχει κληθεί αν η διερμηνεία δεν μεταφέρει με κατανοητό τρόπο το νόημα των όσων έχουν λεχθεί. Τα ζητήματα αυτά είναι ουσιώδη και βρίσκονται στην καρδιά των δύσκολων συνθηκών που αντιμετωπίζουν οι δικαστηριακοί διερμηνείς.

Στη συνέχεια, παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας που δημοσιεύει η Katschinka (2000) (μέλος της Επιτροπής Νομικής και Δικαστηριακής Διερμηνείας του International Association of Conference Interpreters - AIC Legal and Court Interpreting Committee) στο άρθρο της με τίτλο “What is court interpreting?” (Τι είναι η διερμηνεία δικαστηρίων;)⁸, στο οποίο καταγράφονται τα προβλήματα από τη σκοπιά των διερμηνέων και επιχειρείται η αντιπαραβολή τους με τις συνθήκες υπό τις οποίες εργάζονται οι διερμηνείς συνεδρίων.

7. http://www.nesc.org/education-and-careers/~media/Files/PDF/Education%20and%20Careers/State%20Interpreter%20Certification%202/Interpreter_Colleges_Universities.ashx, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

8. <http://aiic.net/page/239/what-is-court-interpreting/lang/1>, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

Ένας αριθμός διερμηνέων συνεδρίων ρωτήθηκαν τι θεωρούν ότι κάνει τη διερμηνεία δικαστηρίων διαφορετική από τη διερμηνεία συνεδρίων. Η ουσία των απαντήσεων τους συνοψίζεται στα εξής σημεία:

α) Ο δικαστηριακός διερμηνέας δεν εργάζεται από την άνεση και την απομόνωση της καμπίνας διερμηνείας.

β) Ο μέσος «πελάτης» του διερμηνέα δικαστηρίου έχει σπάνια την άπταιστη άρθρωση που έχει συνήθως ένας σύνεδρος. Ο φόβος και η αβεβαιότητα καθιστούν επίσης τη γλώσσα τους πιο ασυνάρτητη.

γ) Ένας διερμηνέας δικαστηρίου έχει σπάνια το πλεονέκτημα της εργασίας με μια ομάδα διερμηνέων. Στο δικαστήριο οι διερμηνείς εργάζονται μόνοι τους, για πολλές ώρες, χωρίς ανάπαυση ή τον απαιτούμενο χρόνο αποκατάστασης. Η πιθανή ζημιά στις φωνητικές χορδές τους δεν λαμβάνεται ποτέ υπόψη.

δ) Οι δικαστηριακοί διερμηνείς δεν λειτουργούν μόνο στο δικαστήριο, αλλά συμμετέχουν σε κάθε στάδιο της νομικής διαδικασίας, ειδικά σε συστήματα όπου καλούνται στη συνέντευξη που ακολουθεί τη σύλληψη. Οι συνεδρίες πραγματοποιούνται συχνά σε αντικοινωνικές ώρες. Οι διερμηνείς φυσικά αναμένεται να φτάσουν στο αστυνομικό τμήμα, να είναι άγρυπνοι και έτοιμοι να συνομιλήσουν, λίγα λεπτά αφότου τους έχουν τηλεφωνήσει και ξυπνήσει.

ε) Οι δικαστηριακοί διερμηνείς πρέπει να τηρούν φυσικά ουδετερότητα όσον αφορά το περιεχόμενο και την αμεροληψία μεταξύ των μερών. Αυτό είναι συχνά δύσκολο να τηρηθεί, λόγω της επιμονής του «πελάτη» να θεωρεί τον (συχνά συμπατριώτη) διερμηνέα του ως σύμμαχο.

Τέλος, η συγγραφέας επισημαίνει ότι θα ήταν πολύ διαφωτιστική εμπειρία για τους διερμηνείς που εργάζονται μόνο σε συνέδρια και συνέδρια με καμπίνα διερμηνείας, να παραστούν σε μια συνεδρίαση δικαστηρίου με διερμηνεία. Συγκεκριμένα, σύντομα θα συνειδητοποιήσουν ότι αν δεν έχουν αναπτύξει καλά όλες τις δεξιότητες της διερμηνείας - εκτός από τη γνώση του νομικού συστήματος και τα στοιχεία της συγκεκριμένης υπόθεσης – δεν θα είναι σε θέση να αντεπεξέλθουν σε μια σχετική ανάθεση στο δικαστήριο.

4. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

4.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

4.1.1 ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Η διαδικασία της αξιολόγησης της διερμηνείας δικαστηρίου οφείλει να βασίζεται σε ορισμένους κανόνες, ώστε να διασφαλίζεται ο ποιοτικός έλεγχος και να εφαρ-

μόζονται ενιαία κριτήρια, με στόχο την παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου και τη συμβολή στην απονομή δικαιοσύνης⁹.

Οι απαιτήσεις της υπηρεσίας είναι οι εξής:

I. Ακρίβεια

Η διερμηνεία πρέπει να είναι πιστή και ακριβής καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

II. Ευαισθητοποίηση ως προς το γλωσσικό/πολιτισμικό περιβάλλον

Οι διερμηνείς υποχρεούνται να είναι εξοικειωμένοι με το γενικό κοινωνικο-πολιτισμικό και πολιτικό υπόβαθρο που επηρεάζει τους ανθρώπους από ή με σχετικές συνδέσεις με χώρες στις οποίες οι γλώσσες εργασίας τους χρησιμοποιούνται.

III. Ηθική και επαγγελματική δεοντολογία

Ο διερμηνέας θα πρέπει να ενεργεί ηθικά και επαγγελματικά και να ενημερώνει τον αρμόδιο υπάλληλο στην περίπτωση σχετικών ηθικών και / ή επαγγελματικών ζητημάτων σε σχέση με την εν λόγω εργασία.

IV. Αμεροληψία

Οφείλει να είναι αμερόληπτος/-η, ανά πάσα στιγμή.

V. Παρέμβαση

Θα πρέπει να παρεμβαίνει μόνο:

α) για να ζητήσει διευκρινίσεις.

β) να επισημάνει ότι μια πλευρά δεν μπορεί να κατανοήσει κάτι.

γ) για να ειδοποιήσει τα συμβαλλόμενα μέρη για μια ειδική πολιτισμική αναφορά.

Η

δ) για να ζητήσει κάτι που είναι απαραίτητο για τη διερμηνεία.

VI. Γεύματα και άλλα διαλείμματα

Θα πρέπει να πάρει ένα γεύμα ή άλλο αναψυκτικό κάνοντας διάλειμμα 30 λεπτών στο τέλος από κάθε συνεχές χρονικό διάστημα παροχής υπηρεσιών 3 ωρών.

VII. Κινητά τηλέφωνα, συσκευές τηλεειδοποίησης και παρόμοιες συσκευές

Θα του ζητηθεί να απενεργοποιήσει το κινητό του τηλέφωνο, τηλεειδοποίηση και παρόμοιες συσκευές (συμπεριλαμβανομένων συστημάτων ψυχαγωγίας όλων των ειδών) κατά την είσοδό του στο χώρο που θα πραγματοποιηθεί η διερμηνεία.

Για λόγους διασφάλισης ποιότητας, μπορεί να γίνεται παρακολούθηση της παροχής υπηρεσιών διερμηνείας κατά τακτά διαστήματα ή κατόπιν καταγγελίας σχετικά με την απόδοση του διερμηνέα.

VIII. Τύποι Διερμηνείας

9. <http://police.homeoffice.gov.uk/news-and-publications/publication/operational-policing/national-agreement-interpret.pdf>, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

Κατά την ακροαματική διαδικασία μπορεί να απαιτείται να παρασχεθούν όλα ή μερικά από τα ακόλουθα είδη διερμηνείας: ταυτόχρονη διερμηνεία, ψιθυριστή διερμηνεία, διαδοχική διερμηνεία.

IX. Συμμετοχή και συνέπεια

Κατά την άφιξη και την αναχώρηση από τον χώρο παροχής της διερμηνείας, ο διερμηνέας θα πρέπει να υπογράψει ένα μητρώο (ή να προσδιορίσει και να καταγράψει τον ακριβή χρόνο άφιξης και αναχώρησής του).

X. Εμπιστευτικότητα

Ο διερμηνέας δεν πρέπει να αποκαλύπτει σε κανέναν άλλο οργανισμό, δημόσιο φορέα ή άτομο, καμία πληροφορία.

XI. Ίσες Ευκαιρίες

Οι διερμηνείς σε ίση μεταχείριση όλων των εμπλεκομένων κατά τη διάρκεια μιας διερμηνείας.

XII. Ασφάλιση Νομικής Προστασίας

Οι διερμηνείς έχουν την ευθύνη να εξασφαλίσουν επαρκή ασφάλεια και / ή νομική κάλυψη.

XIII. Ασφαλιστήριο Επαγγελματικής Ευθύνης, Νομική δράση και δαπάνες

Ο διερμηνέας μπορεί να θεωρηθεί προσωπικά υπεύθυνος όπου ενδεχομένως διαπιστωθεί αμέλειά του κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

4.1.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΕΧΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Μετά την ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών διερμηνείας, η πρωταρχική ανησυχία είναι ότι το νέο σύστημα θα οδηγήσει σε αστοχίες της δικαιοσύνης, οι οποίες στο παρελθόν έχουν στοιχίσει ακόμη και ανθρώπινες ζωές. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της Iqbal Begum, η οποία είχε αδικώς καταδικαστεί για τη δολοφονία του συζύγου της το 1981. Τρία χρόνια μετά τη δίκη διαπιστώθηκε ότι τα λεγόμενά της είχαν παρερμηνευθεί από τον χωρίς προσόντα διερμηνέα που δεν μιλούσε καν την ίδια διάλεκτο. Παρά το γεγονός ότι είχε αφεθεί ελεύθερη διότι άσκησε έφεση, η οικογένειά της την είχε ήδη αποκηρύξει και λίγο αργότερα η Begum αυτοκτόνησε¹⁰.

Αξίζει τέλος να αναφερθεί ότι η καθιέρωση ενός ικανοποιητικού επιπέδου παροχής υπηρεσιών διερμηνείας δικαστηρίων προσκρούει σε μία «ανίερη τριάδα από αδικαιολόγητους φόβους» (Hertog *et al.*, 2007: 164), οι οποίοι συνοψίζονται ως εξής: α) οι κυβερνήσεις φοβούνται το αυξημένο κόστος της κλήσης διερμηνέων δικαστηρίων με υψηλά προσόντα β) οι διερμηνείς δικαστηρίων με χαμη-

10. <http://www.thelawyer.com/lost-in-translation/1011472.article>, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

λά προσόντα φοβούνται το φάσμα της ανεργίας και γ) τα εκπαιδευτικά ιδρύματα φοβούνται ότι ίσως δεν καταφέρουν να προσελκύσουν αρκετούς υποψηφίους ή δίγλωσσους υποψηφίους με το υψηλό επίπεδο γνώσεων που απαιτείται ώστε να γίνουν διερμηνείς. Οι φόβοι αυτοί έχουν αποτελέσει και εξακολουθούν να αποτελούν, τροχοπέδη για την πρόοδο στο ακανθώδες ζήτημα της ποιοτικής διερμηνείας δικαστηρίων, ενώ ο πραγματικός και υπαρκτός φόβος είναι οι σοβαρές συνέπειες που μπορεί να έχει στην απονομή της δικαιοσύνης το ενδεχόμενο της εσφαλμένης διερμηνείας – το οποίο δεν είναι απίθανο, αν αναλογιστεί κανείς την έλλειψη κινήτρων για την απασχόληση ή την εκπαίδευση διερμηνέων με τα απαιτούμενα, υψηλά προσόντα και τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, καθώς και τη συνολικότερη συγκρότηση και τον επαγγελματισμό που πρέπει να διαθέτουν.

4.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Όπως επισημαίνουν οι Grabau & Gibbons (1996: 38), «η έλλειψη δικαστηριακών διερμηνέων με τα κατάλληλα προσόντα αποτελεί μακροχρόνιο, ενδημικό πρόβλημα για το δικαστικό σύστημα», ενώ προσθέτουν την υπόθεσή τους ότι πολλοί δικαστές δεν έχουν επίγνωση των ιδιοματικών νοηματικών και άλλων χροιών που δεν αποδίδονται κατά τη διερμηνεία σε πλείστες περιπτώσεις, επηρεάζοντας έτσι την αξιολόγηση των καταθέσεων των διαδίκων. Οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι, με δεδομένο το υψηλότερο κόστος της χρήσης διερμηνέα σε μια δίκη, απαιτείται μεγαλύτερη ευαισθησία στο ζήτημα αυτό, διότι σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπονται «εκπτώσεις» στην ποιότητα απονομής δικαιοσύνης. Τέλος, θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ η γνώση του Κώδικα Δεοντολογίας του δικαστηριακού διερμηνέα από πλευράς του δικαστή, ώστε να παρεμβαίνει στις περιπτώσεις που θεωρεί ότι ο διερμηνέας δεν ανταποκρίνεται στον ρόλο του. Ας σημειωθεί επίσης ότι στα πλαίσια της αρτιότερης απονομής δικαιοσύνης, προβλέπεται και πραγματοποιείται αξιολόγηση της δικαστηριακής διερμηνείας με τη μορφή ερωτηματολογίων για λογαριασμό της διοικητικής υπηρεσίας των δικαστηρίων και του δικαστικού συμβουλίου (Krlickova, 2011), ώστε να αντληθούν τα απαραίτητα συμπεράσματα και να γίνει ανατροφοδότηση του Προγράμματος Πιστοποιημένης Διερμηνείας Δικαστηρίων.

Ιδιαίτερα διαφωτιστική είναι η έκθεση του “Brennan Center for Justice” όσον αφορά τη γλωσσική πρόσβαση στα πολιτειακά δικαστήρια, όπου η κατάσταση παρομοιάζεται με σκηνικό που θα ταίριαζε σε έργο του Κάφκα, καθώς οι περισσότεροι από τους σχεδόν 25 εκατομμύρια ανθρώπους στις Η.Π.Α. με περιορισμένη γνώση της Αγγλικής γλώσσας στερούνται τη συνδρομή ενός διερμηνέα, κατά παραβίαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, δεδομένου ότι τα 13 εκατομμύρια εξ’ αυτών κατοικούν σε πολιτείες στις οποίες τα δικαστήρια δεν υποχρεούνται

να τους παρέχουν διερμηνεία στις περισσότερες περιπτώσεις – καίτοι προβλέπεται να ζητείται ομοσπονδιακή συνδρομή σε παρόμοιες περιπτώσεις (Abel, 2009: 1). Τραγική είναι επίσης η διαπίστωση ότι από την έρευνα των υπηρεσιών διερμηνείας σε 35 πολιτείες προκύπτει ότι: α) το 46% των δικαστηρίων δεν απαιτούν διερμηνεία σε όλες τις αστικές υποθέσεις β) το 80% αδυνατούν να εγγυηθούν την κάλυψη των αμοιβών των διερμηνέων, με αποτέλεσμα οι άνθρωποι που χρειάζονται τη διερμηνεία, σε πολλές περιπτώσεις να τη στερούνται, ενώ γ) 37% των δικαστηρίων δεν απαιτούν τις υπηρεσίες διερμηνέων με τα απαιτούμενα προσόντα, ακόμη και όταν οι διερμηνείς αυτοί είναι διαθέσιμοι (Abel, 2009: 2).

Η κατάσταση αυτή δείχνει ότι σε μεγάλο βαθμό, η διερμηνεία δικαστηρίων θα παραμένει ένα υποτιμημένο και παρεξηγημένο επάγγελμα, αν η δικαιοσύνη δεν επιληφθεί του θέματος (Morris, 2010: 47).

4.3 ΣΥΝΟΨΗ

Εν κατακλείδι, διαπιστώνεται μια γενικότερη άγνοια από πλευράς τόσο των δικαστικών όσο και των δικηγόρων όσον αφορά το λειτουργήμα του διερμηνέα δικαστηρίων και τη σπουδαιότητα της αποστολής του. Όπως επισημαίνει ο Ahmad (2007: 1059), οι διερμηνείς δικαστηρίου θα έπρεπε να υποβάλλονται στην ίδια εξονυχιστική έρευνα στην οποία υποβάλλονται και άλλοι ειδικοί ή εμπειρογνώμονες από τους αρμόδιους φορείς και αξιωματούχους, προκειμένου να εξακριβωθεί ότι διαθέτουν τόσο τα τυπικά όσο και τα ουσιαστικά προσόντα που απαιτούνται για τον κρίσιμο ρόλο που αναλαμβάνουν να επιτελέσουν σε μια αίθουσα δικαστηρίου. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αρθεί η παρανόηση ότι η έννοια της «ποιότητας» ή της «αξιολόγησης» ισοδυναμεί με την εξάλειψη όλων των προβλημάτων που σχετίζονται με τη διερμηνεία, δεδομένου ότι παρά την αναφορά του Νόμου σε «ακρίβεια», η γλώσσα είναι συχνά «ανακριβής» (Gibbons, 2003), με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις παρανοήσεις, οι οποίες είναι κοινές και σε μονογλωσσικές καταστάσεις επικοινωνίας και επομένως η συχνότητα εμφάνισής τους είναι λογικό να αυξάνεται σε περιβάλλον διγλωσσίας. Το επιχείρημα αυτό ενισχύει ωστόσο την άποψη ότι οι διερμηνείς δικαστηρίων θα πρέπει να διαθέτουν την υψηλότερη δυνατή εκπαίδευση, ώστε να μεταφέρουν με τη μεγαλύτερη δυνατή ισοδυναμία τα λεγόμενα των διαδίκων και όχι να καταφεύγουν σε «τεχνάσματα» όπως η σύντμηση, σύνοψη, αποσαφήνιση (Pollabauer, 2004: 159), όπως έχει συχνά καταγραφεί στη βιβλιογραφία. Ταυτόχρονα, δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις παντελούς άγνοιας ή παρερμηνείας των ορθών πραγματολογικών εννοιών (Berk-Seligson, 1990· Hale, 2004). Ιδιαίτερα όσον αφορά τις πραγματολογικές διαφορές, επισημαίνεται ότι είναι «οικεία» σε όλους όσους έχουν επιχειρήσει να μάθουν μια ξένη γλώσσα,

«η ενοχλητική αίσθηση να κατανοείς κάθε λέξη και την κυριολεκτική της σημασία, αλλά ωστόσο να μη μπορείς να βγάλεις νόημα» (Cook, 1989: 41).

5. ΑΜΟΙΒΕΣ

5.1 ΑΜΟΙΒΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΣΤΟ Η.Β.

Σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις (προ της ιδιωτικοποίησης της δικαστηριακής διερμηνείας), ίσχυε η εξής αποζημίωση:

5.1.1 ΕΛΑΧΙΣΤΕΣ ΗΜΕΡΗΣΙΕΣ ΑΠΟΛΑΒΕΣ

Ελάχιστη ημερήσια διάρκεια πληρωμής: 3 ώρες

Δευτέρα έως Παρασκευή: £ 85,00

Σάββατο, Κυριακή και Δημόσια Αργία: £ 110,00

Επιπλέον, οι διερμηνείς δικαιούνται οδοιπορικά, δαπάνες διανυκτέρευσης, καθώς και ακυρωτικά τέλη.

5.1.2 ΟΙ ΑΜΟΙΒΕΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ “ALS”

Η ιδιωτική εταιρία ALS, η οποία έχει υπογράψει σύμβαση με το κράτος για την παροχή δικαστηριακής διερμηνείας στην Αγγλία την Ουαλία – και τη Σκωτία – από το τέλος του 2011, δεν θα καλύπτει πλέον τα έξοδα μετακίνησης και θα προσφέρει ένα νέο, χαμηλότερο επίπεδο αμοιβών, διαβαθμισμένο σε τρία επίπεδα. Το ζήτημα αυτό δυσχεραίνει τις συνθήκες εργασίας των δικαστηριακών διερμηνέων και δημιουργεί μεγάλη απροθυμία στην υπογραφή της σχετικής σύμβασης από πληθώρα διερμηνέων, οι οποίοι αντιδρούν στις περικοπές 60% και περισσότερο¹¹.

5.2 ΑΜΟΙΒΕΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΔΙΕΡΜΗΝΕΩΝ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

Οι τρέχουσες αμοιβές των Συμβασιούχων Δικαστηριακών Διερμηνέων στα Ομοσπονδιακά δικαστήρια των Η.Π.Α. (με ισχύ από 1 Φεβ. 2010) είναι οι εξής:

11. <http://www.thisislincolnshire.co.uk/Major-pay-cut-court-interpreters-Lincolnshire/story-13190969-detail/story.html>, προσπελάστηκε στις 10/06/2014 και Lalmy, 2013.

Πιστοποιημένοι Διερμηνείς με Επαγγελματικά Προσόντα	Μη πιστοποιημένοι διερμηνείς
Πλήρης Ημέρα: \$ 388	Πλήρης Ημέρα: \$ 187
Μισή ημέρα: \$ 210	Μισή ημέρα: \$ 103
Υπερωρία: \$ 55 Ανά ώρα ή τμήμα της ώρας	Υπερωρία: \$ 32 Ανά ώρα ή τμήμα της ώρας

Πίνακας 1: Αμοιβές δικαστηριακών διερμηνέων στις Η.Π.Α.¹².

6. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Εκείνο που διαπιστώνει κανείς είναι ότι και στις Η.Π.Α. και στο Η.Β. υπάρχει ενδεδειγμένο νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο καθορίζει επακριβώς το σύνολο των παραμέτρων που διέπουν τον θεσμό της δικαστηριακής διερμηνείας. Η μελέτη των σχετικών διατάξεων αναδεικνύει τις απαιτήσεις του λειτουργήματος και την πολυπλοκότητα της διαγλωσσικής/διαπολιτισμικής επικοινωνίας, καθώς και την ανάγκη ύπαρξης και εφαρμογής ενός αποτελεσματικού κώδικα δεοντολογίας, ο οποίος αποσκοπεί στην κάλυψη της πλειοψηφίας των περιπτώσεων που καταγράφονται από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης.

6.1 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Η νομοθεσία που καθορίζει το πλαίσιο λειτουργίας της δικαστηριακής διερμηνείας στο Η.Β. καταγράφεται στις ρυθμίσεις της Εθνικής Συμφωνίας για τη χρήση διερμηνέων, μεταφραστών και επαγγελματιών γλωσσικών υπηρεσιών σε έρευνες και διώξεις εντός του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης (σύμφωνα με την αναθεώρηση του 2007) και προβλέπει τα εξής:

Τα δικαιώματα της ελευθερίας και της ασφάλειας, καθώς και μιας δίκαιης δίκης, είναι θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Περιλαμβάνουν το δικαίωμα να παρέχεται διερμηνεία όπου χρειάζεται.

– Το Άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, αναφέρει ότι οποιοσδήποτε συλλαμβάνεται «πρέπει να ενημερώνεται αμέσως, σε γλώσσα την οποία κατανοεί, για τους λόγους της συλλήψεώς του, καθώς και κάθε κατηγορία εναντίον του».

– Το Άρθρο 6 της ΕΣΔΑ ορίζει ότι κάθε πρόσωπο που κατηγορείται για ποινικό αδίκημα έχει το δικαίωμα:

12. Πηγή: <http://www.uscourts.gov/FederalCourts/UnderstandingtheFederalCourts/DistrictCourts/CourtInterpreters/ContractInterpretersFees.aspx>, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

- Να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση, σε γλώσσα την οποία κατανοεί και με λεπτομέρεια, για τη φύση και την αιτία της εναντίον του κατηγορίας.
- Να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός διερμηνέα, εάν δεν κατανοεί ή δεν μιλά τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στο δικαστήριο¹³.

6.2 ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΙΣ ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Σύμφωνα με την αμερικανική νομοθεσία (28 USC § 1827), ισχύουν τα ακόλουθα σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι διερμηνείς στα δικαστήρια των Ηνωμένων Πολιτειών:

- A. Ο Διευθυντής του Γραφείου Διοίκησης των Δικαστηρίων των Ηνωμένων Πολιτειών καταρτίζει ένα πρόγραμμα για να διευκολυνθεί η χρήση πιστοποιημένων και άλλως προσοντούχων διερμηνέων στις δικαστικές προσφυγές που ασκούνται από τις Ηνωμένες Πολιτείες.
- B. (1) Ο Διευθυντής ορίζει, καθορίζει και πιστοποιεί τα προσόντα των προσώπων που μπορούν να χρησιμεύσουν ως πιστοποιημένοι διερμηνείς στις δικαστικές προσφυγές που ασκούνται από τις Ηνωμένες Πολιτείες.
(2) Μόνο στην περίπτωση κατά την οποία δεν υπάρχει πιστοποιημένος διερμηνέας, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης κατά την οποία η πιστοποίηση των διερμηνέων δεν παρέχεται σύμφωνα με την παράγραφο (1) σε μια συγκεκριμένη γλώσσα, μπορεί να χρησιμοποιηθούν οι υπηρεσίες διερμηνέων με άλλα προσόντα.
(3) Ο Διευθυντής τηρεί μια τρέχουσα λίστα όλων των πιστοποιημένων και άλλων διερμηνέων και υποβάλλει τακτικά εκθέσεις σχετικά με τη χρήση και την απόδοση των πιστοποιημένων και μη διερμηνέων.
- Γ. Κάθε περιφερειακό δικαστήριο στις Ηνωμένες Πολιτείες διατηρεί σε αρχείο στο γραφείο του γραμματέα και κάθε δικηγόρος στις Ηνωμένες Πολιτείες διατηρεί επίσης σε αρχείο, μια λίστα με όλα τα πρόσωπα που έχουν πιστοποιηθεί ως διερμηνείς.
- Δ. Ο προεδρεύων δικαστικός λειτουργός, με τη βοήθεια του διευθυντή του Γραφείου Διοίκησης των Δικαστηρίων των Ηνωμένων Πολιτειών, πρέπει να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του πλέον διαθέσιμου πιστοποιημένου διερμηνέα¹⁴.

13. http://www.justice.gov.uk/downloads/courts/interpreters/National_Agreement_on_Use_of_Interpreters-August_2008.pdf, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

14. <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/1827>, προσπελάστηκε στις 10/06/2014.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις περιπτώσεις που η ομιλούμενη γλώσσα είναι τόσο σπάνια ώστε να μην είναι διαθέσιμος κάποιος πιστοποιημένος διερμηνέας, μπορεί να είναι αναγκαίο να εμπλακούν δύο διερμηνείς: ο πρώτος να μεταφράζει από τη σπάνια γλώσσα σε μια άλλη γλώσσα (εκτός της Αγγλικής) και ο δεύτερος για τη μετάφραση από αυτή την άλλη γλώσσα στα Αγγλικά. Παρόμοιες ρυθμίσεις μπορεί να χρειαστούν για την κάλυψη των αναγκών ενός χρήστη της νοηματικής γλώσσας μιας άλλης χώρας (κοινώς γνωστή ως Διερμηνεία Αναμετάδοσης).

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αναμφίβολα, τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής όσο και στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπως προκύπτει από τα παραπάνω και από το παράρτημα στο τέλος του άρθρου, η δικαστηριακή διερμηνεία ορίζεται επακριβώς ως διαδικασία στις αντίστοιχες νομοθετικές ρυθμίσεις και εθνικές συμφωνίες, περιλαμβάνοντας επίσης όλες τις λειτουργικές πληροφορίες που είναι απαραίτητες προκειμένου το σύστημα απονομής δικαιοσύνης να λειτουργεί με συντονισμένο και αποτελεσματικό τρόπο όταν προκύπτουν σχετικές ανάγκες.

Επιπλέον, το εκπαιδευτικό σύστημα έχει προσαρμοστεί με ανάλογο τρόπο ώστε να καλύψει τις ανάγκες παροχής αυτής της μορφής της υπηρεσίας. Το κόστος, ωστόσο, μιας δίκης με διερμηνεία αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο, το οποίο έχει μάλιστα οδηγήσει το Ηνωμένο Βασίλειο στην ιδιωτικοποίηση της δικαστηριακής διερμηνείας (με αρνητικό επί του παρόντος αντίκτυπο όσον αφορά την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, σε συνδυασμό και με τη σημαντική μείωση της αμοιβής του δικαστηριακού διερμηνέα).

Σε γενικές γραμμές, θα λέγαμε ότι παρ' όλες τις δυσκολίες που το λειτουργήμα του δικαστηριακού διερμηνέα εξακολουθεί να παρουσιάζει, το Η.Β. και οι Η.Π.Α. δύνανται ασφαλώς να θεωρηθούν ως δύο ισχυρές μελέτες περίπτωσης, καθώς προσφέρουν σημαντικά στοιχεία που μπορούν να συμβάλουν με αποτελεσματικό τρόπο στην οργάνωση του θεσμού σε χώρες όπως η Ελλάδα, η οποία δέον είναι να διδαχθεί και να θέσει στόχους που θα βασίζονται σε «καλές πρακτικές». Σε διαφορετική περίπτωση, δεν μπορεί κανείς να αναμένει άλλο αποτέλεσμα από «βλάβες στον 'ιστό της δικαιοσύνης'» (Morris, 2008: 39), που προκαλεί η χαμηλού επιπέδου διαγλωσσική επικοινωνία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Abel, L. (2009) "Report on Language Access in State Courts". Brennan Center for Justice. Ανακτήθηκε στις 10/06/2014 από http://brennan.3cdn.net/c611a37ee2b6eb199e_9bm6b3so4.pdf (Full-text version)
- Ahmad, M. (2007) "Interpreting communities: Lawyering across language difference", *UCLA Law Review* 54, pp. 999-1086.
- Berk-Seligson, S. (1990/2002) *The Bilingual Courtroom: Court Interpreters in the Judicial Process*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Claus, H. (1997) "Court Interpreting: Complexities and Misunderstandings", *Alaska Justice Forum* 13(4): 1, pp. 7-8.
- Cook, G. (1989) *Discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- Gibbons, J. (2003) *Forensic Linguistics: An Introduction to Language in the Justice System*, Oxford: Blackwell.
- Grabau, Ch. M. & Gibbons, L. J. (1996) "Protecting the Rights of Linguistic Minorities: Challenges to Court Interpretation", *30 NEW ENG. L. REV.* 227.
- Hale, S. (2004) *The Discourse of Court Interpreting: Discourse practices of the law, the witness and the interpreter*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Hertog, E. et al. (2007) "From Aequitas to Aequalitas: Establishing Standards in Legal Interpreting and Translation in the European Union", in C. Wadensjo et al. (eds.) *The Critical Link 4*, Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins, pp.151-166.
- Katschinka, L. (2000) "What is court interpreting?". Ανακτήθηκε στις 10-06-2014 από <http://aiic.net/page/239/what-is-court-interpreting/lang/1>
- Krlickova, A. (2011) "Evaluation Survey Report: Court Interpreter Services in Nevada Courts", Nevada Supreme Court, Administrative Office of the Courts.
- Lalmy, B. (2013) "Scotland Interpreters' Standards Revisited in 2012". Ανακτήθηκε στις 10/06/2014 από <http://lalmy.blogspot.gr/2013/01/scotland-interpreters-standards.html>
- Morris, R. (1999) "The Gum Syndrome: Predicaments in Court Interpreting", *Forensic Linguistics* 6(1), pp. 6-29.
- Morris, R. (2008) "Missing stitches: An Overview of Judicial Attitudes to Interlingual Interpreting in the Criminal Justice Systems of Canada and Israel", *Interpreting*, 10, pp. 34-64.

Morris, R. (2010) “Court Interpreting 2009: An Undervalued and Misunderstood Profession? Or: Will Justice Speak?” *MonTI* 2, pp. 47-79.

Pollabauer S. (2004) “Interpreting in asylum hearings: Issues of role, responsibility and power”, *Interpreting*, 6, pp. 143-180.

28 U.S.C. United States Code, 2009 Edition. Title 28 - JUDICIARY AND JUDICIAL PROCEDURE PART V – PROCEDURE, CHAPTER 119 - EVIDENCE; WITNESSES, Sec. 1827 - Interpreters in courts of the United States.

Ιστοσελίδες (τελευταία ανάκτηση στις 10/06/2014)

<http://commercial.homeoffice.gov.uk/doing-business/terms-and-conditions/>

http://www.ehow.com/info_7942405_court-interpreter-certifications.html#ixzz2JVBbeBTW

http://www.emagister.co.uk/interpreting_diploma_public_service_farsi_courses-ec170205688.htm

http://www.emagister.co.uk/diploma_public_service_interpreting_courses-ec170257557.htm

http://www.justice.gov.uk/downloads/courts/interpreters/National_Agreement_on_Use_of_Interpreters-August_2008.pdf

<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/1827>

http://www.lep.gov/interp_translation/trans_interpret.html

http://www.ncsc.org/education-and-careers/~/_media/Files/PDF/Education%20and%20Careers/State%20Interpreter%20Certification%202/Interpreter_Colleges_Universities.ashx

<http://police.homeoffice.gov.uk/news-and-publications/publication/operational-policing/national-agreement-publications/publication/operational-policing/national-agreement-interpret.pdf> – or any successor to that document. www.prometric.com

www.prometric.com

http://justice.uaa.alaska.edu/forum/13/4winter1997/a_interp.html

<http://www.360translations.com/burnsat/stateregs4.htm>

U.S. Government Printing Office, www.gpo.gov

<http://www.thelawyer.com/lost-in-translation/1011472.article>

<http://www.thisislincolnshire.co.uk/Major-pay-cut-court-interpreters-Lincolnshire/story-13190969-detail/story.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A/A	ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
1	ΕΠΙΛΟΓΗ	A. DPSI – Δίπλωμα διερμηνείας δημόσιας υπηρεσίας B. Εξέταση της Μητροπολιτικής Αστυνομίας	A. Ομοσπονδιακή πιστοποίηση B. Πολιτειακή πιστοποίηση
2	ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	Diploma in Public Service Interpreting. Ενδεικτικά ιδρύματα παροχής εκπ/σης: A. College of North West London B. Bradford College	Παρατίθενται προγράμματα από διάφορα Πανεπιστήμια. Ενδεικτικά: A. Interpreter Certificate Program MA Program in Bilingual Legal B. Interpreting Γ. Interpreting Spoken Language Certificate Program
3	ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	Κοινές δυσκολίες, οι οποίες αφορούν, ενδεικτικά: α) την αναγνώριση της αξίας του λειτουργήματος β) χαμηλές αμοιβές γ) κοπιαστικές διαδικασίες δ) αντικοινωνικές ώρες εργασίας	
4	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ	Σε τακτά διαστήματα ή κατόπιν καταγγελίας (από δικαστήριο και υπηρεσία παροχής υπηρεσιών)	Σε τακτά διαστήματα, καθώς και από πλευράς των δικαστών
5	ΑΜΟΙΒΕΣ	Ελάχιστη ημερήσια διάρκεια πληρωμής: τρεις ώρες. Δευτέρα έως Παρασκευή: £ 85,00 Σάββατο, Κυριακή και Δημόσια Αργία: £ 110,00 (+ οδοιπορικά). Ωστόσο, η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ALS, προβαίνει σε μειώσεις ως και 60% των ανωτέρω αμοιβών.	A. Πιστοποιημένοι διερμηνείς. Πλήρης ημέρα: \$ 388 Μισή ημέρα: \$ 210 B. Μη πιστοποιημένοι διερμηνείς: Πλήρης ημέρα: \$ 187 Μισή ημέρα: \$ 103

Α/Α	ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
6	ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	Εθνική Συμφωνία για τη χρήση διερμηνέων, μεταφραστών και επαγγελματιών γλωσσικών υπηρεσιών σε έρευνες και διώξεις εντός του συστήματος της ποινικής δικαιοσύνης (National Agreement on Use of Interpreters, 2008)	28 U.S.C. United States Code, 2009 Edition. Title 28 - JUDICIARY AND JUDICIAL PROCEDURE PART V – PROCEDURE, CHAPTER 119 - EVIDENCE; WITNESSES, Sec. 1827 - Interpreters in courts of the United States

Η ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΙΣ ΓΕΡΜΑΝΟΦΩΝΕΣ ΧΩΡΕΣ: ΔΙΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ

Χήτα Άννα

Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηπείρου
annachita@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο παρόν άρθρο, αντικείμενο αποτελεί η δικαστηριακή διερμηνεία στη Γερμανία, Αυστρία και Ελβετία. Θα διερευνηθούν το προφίλ του δικαστηριακού διερμηνέα και το επάγγελμά του, η εκπαίδευση και τα κριτήρια επαγγελματικής καταλληλότητας. Εξετάζεται ο όρος της επαγγελματικής καταλληλότητας για να διαπιστωθεί το εννοιολογικό του εύρος και αν υπάρχει σχετική ομοφωνία στις γερμανόφωνες περιοχές ως προς αυτό. Για τον σκοπό αυτό, θα προβούμε σε διάκριση μεταξύ διερμηνείας και διαμεσολάβησης σε συνάρτηση με την επαγγελματική καταλληλότητα, ώστε να διαπιστωθεί εάν τα κριτήρια επιλογής των υποψηφίων πληρούν τις προϋποθέσεις της εγκυρότητας και διαφάνειας στις συγκεκριμένες περιοχές.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: δικαστηριακή διερμηνεία, διαμεσολάβηση, δεξιότητες, επάγγελμα, εκπαίδευση, κριτήριο επιλογής, επαγγελματική καταλληλότητα

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κινητικότητα και η μετανάστευση στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και η ανάλογη αύξηση του αριθμού κάθε είδους σχέσεων μεταξύ πολιτών διαφορετικών ιθαγενειών, πολιτισμών και γλωσσών, οδηγεί σε περιστάσεις¹, στις οποίες απαιτούνται μεταξύ άλλων υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας. Καθώς πολλές από τις καταστάσεις αυτές πρέπει είτε να επικυρώνονται, είτε να επιβεβαιώνονται από τις αρχές (συντά από δικαστήρια ή άλλα νομικά όργανα), συνηθίζεται να απαιτούνται επίσημες μεταφράσεις εγγράφων και διερμηνείες επίσημων διοικητικών και δικαστικών διαδικασιών. Στόχος είναι η πιστοποίηση γεγονότων σε μια νομική ή διοικητική διαδικασία ή δικαστική υπόθεση, η αναγνώριση νομικών περιστατικών που προέρχονται από αλλοδαπή χώρα και η εφαρμογή του κατάλληλου δικαίου σε αλλοδαπούς πολίτες (Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο).

Οι υπηρεσίες επίσημης μετάφρασης και διερμηνείας οργανώνονται διαφορετικά στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μέσα σε πολύ διαφορετικά επαγγελματικά πλαίσια (ανομοιογένεια συστημάτων και πρακτικών).

Το παρόν άρθρο στοχεύει να καταγράψει τις προδιαγραφές που θέτουν οι γερμανόφωνες χώρες (Γερμανία, Αυστρία και Ελβετία) ως προς τα προσόντα και

1. Η γλώσσα αποτελεί μέσο επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων. Όταν η ένταξη όμως δεν είναι θεμιτή από τους ίδιους τους μετανάστες, τότε η γλώσσα χάνει το ρόλο και την ουσία της (βλ. Herskovits, 1938).

την επιλογή των δικαστηριακών διερμηνέων ώστε να αναδειχθεί η ειδοποιός διαφορά των όρων «διαμεσολάβηση» και «διερμηνεία» και να καταδειχτεί εάν η εκάστοτε Κρατιδιακή Αρχή απαιτεί διερμηνευτική ή διαμεσολαβητική ικανότητα εκ μέρους των υποψήφιων διερμηνέων.

1. ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ-ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ

Για να γίνει κατανοητή η επιλογή και η παροχή υπηρεσιών δικαστηριακής διερμηνείας στις γερμανόφωνες χώρες θα προχωρήσουμε στη διάκριση των όρων «διερμηνεία» και «διαμεσολάβηση». Η βασική διαφορά μεταξύ διερμηνείας και διαμεσολάβησης έγκειται πλέον στην προσκόλληση ή την απομάκρυνση, αντίστοιχα, από το πρωτότυπο κείμενο, διευκρινίζοντας το σημασιολογικό του πεδίο. Στη βιβλιογραφία υπάρχουν πολλές θέσεις, οι οποίες αναφέρονται στη γλωσσολογία, σε γλωσσικές δραστηριότητες ή και σε αναγκαίες για την μεταφορά του λόγου από τη γλώσσα-πηγή στη γλώσσα-στόχο, στρατηγικές και τεχνικές. Η ανάγκη για διερμηνείες οδήγησε πολλούς επιστήμονες να ασχοληθούν αρχικά με την απαιτούμενη εκπαίδευση αυτών και έπειτα με τον όρο «διερμηνευτική ικανότητα». Η αρχή έγινε με τη Σχολή της Λειψίας, σύμφωνα με την οποία η διερμηνευτική ικανότητα δεν συνδέεται μόνο με γλωσσικές και πολιτισμικές γνώσεις, αλλά έχει και διαθεματική βάση. Η Bernardo (2004: 45) αναφέρεται στο κύριο έργο του εκπροσώπου της Σχολής της Λειψίας Otto Kade², όπου φαίνεται ξεκάθαρα η αναγκαιότητα της διερμηνευτικής ικανότητας, και ο οποίος τονίζει ότι πλέον το μετάφρασμα πρέπει να έχει επικοινωνιακή λειτουργικότητα στο συγκεκριμένο-στόχο για συγκεκριμένους αποδέκτες με συγκεκριμένες επικοινωνιακές ανάγκες και διαφορετικές προϋποθέσεις κατανόησης.

Μία πιο λιτή ερμηνεία δίνει ο Koller (2004: 117), κατά τον οποίο η διερμηνευτική ικανότητα είναι ουσιαστικά η ικανότητα επίτευξης της ισοδυναμίας. Με άλλα λόγια, διευκρινίζει ότι μεταξύ κειμένου-στόχο και κειμένου-πηγής, θα πρέπει να υπάρχει μία συγκεκριμένη σχέση ισοδυναμίας, με την έννοια της ισότητας και όχι της ομοιότητας (Albrecht, 2005: 33). Η Presas (2007: 359) αναφέρει την προσπάθεια ερμηνείας των Kade και Jäger, κατά τους οποίους η διερμηνευτική ικανότητα απαιτεί εξωγλωσσικές και ειδικές γλωσσολογικές ικανότητες. Επίσης, είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν περαιτέρω επικοινωνιακές, πολιτισμικές και κοινωνικές ικανότητες για να μπορέσει να αναπαραχθεί η πράξη του αποδέκτη εγκεφαλικά (Ortner, 2003: 6).

Για τη μεταφορά της πληροφορίας και των πολιτισμικών στοιχείων πέρα από τα γλωσσικά και πολιτισμικά σύνορα, είναι αναγκαία η διερμηνευτική ικανό-

2. *Zufall und Gesetzmäßigkeit der Übersetzung* (1968)

τητα, που περιλαμβάνει τόσο γλωσσική όσο και πολιτισμική ικανότητα, οι οποίες υπηρετούν τον σκοπό της ανάλογης με τον στόχο και την κατάσταση, αντίληψης και παραγωγής της συμπεριφοράς, για τις ανάγκες τουλάχιστον δύο υποκειμένων από δύο διαφορετικούς πολιτισμούς για την επίτευξη της επικοινωνίας (Witte, 2007: 163). Μία πιο ριζοσπαστική και πρωτοποριακή οπτική περί διερμηνείας και μετάφρασης δίνει η Justa Holz-Mänttäräs, κατά την οποία η διερμηνευτική πράξη πρέπει να καλύπτει κάθε είδους περίπτωση για να μπορέσει να υπηρετήσει την πραγματιστική πράξη ως κατευθυντήρια γραμμή (1984: 94). Η διαδικασία της διερμηνείας δεν μπορεί να θεωρηθεί μεμονωμένο έργο του διερμηνέα, αλλά αυτός ενσωματώνεται σύμφωνα με την Holz-Mänttäräs σε ένα μοντέλο πραγματιστικού εργασιακού περιβάλλοντος με πολλά άλλα εν μέρει ενεργά άτομα σε διάφορους ρόλους (1984: 109-111). Θεωρεί την πράξη του διερμηνέα διερμηνευτική και όχι επικοινωνιακή (1984: 66) με αποτέλεσμα το κείμενο-στόχος να είναι τελικό προϊόν και πνευματικό δικαίωμα του διερμηνέα, για το οποίο φυσικά φέρει την αποκλειστική ευθύνη (1984: 115). Τονίζει, επίσης, την αναγκαιότητα οριοθέτησης της επαγγελματικής πράξης του διερμηνέα έναντι της μεταφοράς πληροφοριών από τη γλώσσα-πηγή στη γλώσσα-στόχο στο μάθημα ξένης γλώσσας. Σε αυτό το σημείο μπορούν να διαχωριστούν κατά συνέπεια οι όροι «διερμηνεία» και «διαμεσολάβηση». Η «γλωσσική διαμεσολάβηση» αναφερόταν ως το 1980 βιβλιογραφικά κυρίως στη μετάφραση και τη διερμηνεία (Prunc, 2007 στο Μπατσαλιά, 2013). Ο Βλαχόπουλος (2014: 117) αναφέρεται στον σημασιολογικό διαχωρισμό των όρων διαμεσολάβηση και διαμεσολαβητής από τις Μπατσαλιά & Σελλά-Μάζη, οι οποίοι όροι είναι ευρύτεροι της μετάφρασης και της διερμηνείας και αναφέρονται σε παραπλήσιους αλλά, σε βασικά σημεία, διαφορετικούς τρόπους χρήσης της γλώσσας: «Η μετάφραση και η διερμηνεία είναι εκείνες οι διαμεσολαβητικές δραστηριότητες, όπου ο επικοινωνιακός σκοπός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με το πρωτότυπο, ενώ παράλληλα απαιτούν την ανάπτυξη συγκεκριμένων δεξιοτήτων, οι οποίες δεν αποκτώνται αυτόματα και αυτονόητα κατά την εκμάθηση μιας γλώσσας» (Μπατσαλιά & Σελλά-Μάζη, 2013 στο Βλαχόπουλος, 2014: 117).

Όσον αφορά τη γλωσσική διαμεσολάβηση θεωρείται σημαντικό η γλώσσα να χρησιμοποιείται για συγκεκριμένο επικοινωνιακό σκοπό, λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο. Ο τρόπος της γλωσσικής πράξης για την επίτευξη του επικοινωνιακού σκοπού συμβαδίζει με γλωσσικές συμβάσεις και εξαρτάται από τις λεξιλογικές, μορφοσυντακτικές και υφολογικές επιλογές που διέπουν τους κοινωνικούς ρόλους και τις κοινωνικές σχέσεις, καθώς και από τις διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις. Η σημασία της διαμεσολαβητικής χρήσης της γλώσσας ορίζεται επίσης στο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο αναφοράς για τη γλώσσα: «Στις δραστηριότητες διαμεσολάβησης, ο χρήστης της γλώσσας δεν ενδιαφέρεται να εκφράσει δικά του νοήματα, αλλά απλώς να δράσει ως ενδιάμεσος ανάμεσα σε συνομιλητές που δεν είναι

σε θέση να κατανοήσουν ο ένας τον άλλο απευθείας» (Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τη γλώσσα, 2001: 102).

Συνεχίζοντας με άλλες επιστημονικές απόψεις, ο Lörcher (1997: 108) παρουσιάζει το μοντέλο του Toury (1986), το οποίο αναφέρεται στην ικανότητα μεταφοράς λόγου από τη μία γλώσσα στην άλλη, η οποία μπορεί να αναπτυχθεί μόνο με την εκπαίδευση, τις εμπειρίες και την εξάσκηση και μεταξύ άλλων περιλαμβάνει την «ικανότητα μεταφοράς κειμένων, ανάλογα με τον μεταφραστικό σκοπό σε διαφορετικά πεδία ισοδύναμα ως προς το νόημα, την επικοινωνιακή λειτουργία, το ύφος, το είδος του κειμένου και/ή άλλους παράγοντες». Ο Lörcher αντιπαραθέτει σε αυτό το σημείο το μοντέλο του Harris σχετικά με τη φυσική μετάφραση, δηλαδή τη μετάφραση που πραγματοποιείται από δίγλωσσους σε καθημερινές περιστάσεις και χωρίς ειδική εκπαίδευση επ' αυτού (Harris, 1977 στο Lörcher, 1997: 107).

Για τον Röchhacker (2000: 37) η διερμηνεία για κοινωνικούς σκοπούς διευκολύνει τους ανθρώπους που δεν μιλούν καλά τις επίσημες γλώσσες της χώρας να επικοινωνήσουν με τους παροχείς δημόσιων υπηρεσιών, προκειμένου να έχουν πλήρη και ίση προσβαση στις νομικές υπηρεσίες, τις υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, τις κυβερνητικές και κοινωνικές υπηρεσίες. Από αυτό μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι η διερμηνεία για κοινωνικούς σκοπούς μπορεί να διεκτερωθεί και από έναν απλό διαμεσολαβητή χωρίς την απαιτούμενη κατάρτιση.

Ο όρος «διερμηνεία για κοινωνικούς σκοπούς» έχει επικρατήσει διεθνώς και είναι ο πιο συχνά χρησιμοποιούμενος στην ειδική βιβλιογραφία, όταν εννοείται η διερμηνεία σε θεσμοθετημένα περιβάλλοντα. Κατά τη Wadensjö (1998: 51) η δικαστηριακή διερμηνεία με την ευρύτερη έννοια είναι είδος διερμηνείας για κοινωνικούς σκοπούς. Ένα μεγάλο μειονέκτημα για τη θετική και διαρκή ανάπτυξη αυτής είναι ο μη ακριβής χαρακτηρισμός και η ασημία της. Η διερμηνεία και ο ρόλος του διερμηνέα για κοινωνικούς σκοπούς ορίζεται από το εκάστοτε ίδρυμα, μιας και οι ανάγκες και προσδοκίες διαφέρουν σημαντικά, όπου δεν γίνεται πλέον λόγος για επανακωδικοποίηση γλωσσικών σημείων, αλλά για «διαπολιτισμική πράξη». Σημαντικό δεν είναι πλέον το αρχικό κείμενο, αλλά ο σκοπός της μετάφρασης στον πολιτισμό-στόχο. Επομένως, το μέχρι τούδε θεωρούμενο ιερό πρωτότυπο κείμενο γίνεται ένα μέσο με στόχο την παραγωγή ενός νέου κειμένου, το οποίο δεν θεωρείται πλέον άσχετο γλωσσικό απόσπασμα, αλλά σχετίζεται όλο και περισσότερο με την εξωγλωσσική κατάσταση, στην οποία είναι ενσωματωμένο, αποτελώντας κι αυτό με τη σειρά του ένα ακόμη κομμάτι στο «παγκόσμιο παζλ» (Snell-Hornby, 2008: 7).

Για να μπορέσουμε να ορίσουμε ένα σαφές μοντέλο του δικαστηριακού διερμηνέα και κατ' επέκταση να το υιοθετήσουμε, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη τις προαναφερθείσες προσεγγίσεις των όρων «διερμηνεία» και «διαμεσολάβηση». Σημαντική προϋπόθεση για τη διερμηνεία είναι η χρήση των γλωσσικών και εξωγλωσσικών ικανοτήτων με κύριο στόχο την ορθή, πλήρη και ισοδύναμη μεταφορά του

λόγου. Για την επίτευξη αυτών χρειάζεται η ανάλογη εκπαίδευση για την εκμάθηση θεωριών, πρακτικών και τεχνικών.

Η διαμεσολάβηση αντίθετα έχει επικοινωνιακό χαρακτήρα, χωρίς να απαιτείται ισοδυναμία με το πρωτότυπο κείμενο, αρκεί να υλοποιηθεί ο επικοινωνιακός σκοπός. Κατά συνέπεια τη διαμεσολαβητική ικανότητα μπορεί να τη διαθέτουν και άτομα τα οποία δεν έχουν εκπαιδευτεί σε τεχνικές και στρατηγικές ώστε να δικαιούνται να ασκήσουν το επάγγελμα και να φέρουν τον τίτλο του «διερμηνέα», όπως συνήθως φαίνεται στα πτυχία της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

2. ΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Η ζήτηση στον τομέα παροχής υπηρεσιών διερμηνείας αυξάνεται και η ομαλή επικοινωνία και ορθή τεκμηρίωση είναι ζωτικής σημασίας. Οι διερμηνείς, ως ειδικοί στην επικοινωνία μεταξύ διαφορετικών γλωσσών και πολιτισμών, αποτελούν τον συνδετικό κρίκο παρουσιάζοντας πληροφορίες και εκπληρώνοντας ένα σκοπό σε κάποιο αλλόγλωσσο κοινό.

Συγκεκριμένα πλέον, ο διερμηνέας παρέχει προφορικές γλωσσικές υπηρεσίες, χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους διερμηνείας από μια γλώσσα σε μian άλλη. Διερμηνείς οι οποίοι ειδικεύονται σε νομικά θέματα εργάζονται κατά κύριο λόγο με δικηγόρους σε νομικές υποθέσεις, όπως δίκες, καταθέσεις, ακροάσεις, διαμεσολαβήσεις, διαιτησίες, συναντήσεις πελατών κ.λπ. (Kuibmaul, 2007: 41).

Οι σπουδές διερμηνείας εξασκούν τη γρήγορη κατανόηση, την ανάπτυξη κριτικής ικανότητας ως προς την αναγνώριση της σπουδαιότητας ή μη των εκάστοτε πληροφοριών, καθώς και την ικανότητα μεταφοράς αυτών στη γλώσσα-στόχο με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Συνεπώς, οι διερμηνείς θα πρέπει να κατέχουν τις γλώσσες εργασίας τους και να είναι σε θέση να εξοικειώνονται εν τάχει με το θεματικό υπόβαθρο των εκάστοτε κειμένων που πρέπει να διερμηνεύσουν και φέρουν ως καταρτισμένοι επιστήμονες την ευθύνη για την επιτέλεση του έργου τους.

Για την τέλεση του έργου τους απαιτείται η ικανότητα μεταφοράς του αρχικού κειμένου στη γλώσσα-στόχο. Εντολέας και διερμηνέας καλούνται να ορίσουν τον σκοπό αυτόν πάντα σε πνεύμα συνεργασίας, τηρώντας κάθε φορά τη διαφορετικότητα των οπτικών τους πεδίων. Ως εκ τούτου, η ποιότητα της διερμηνείας καθορίζεται βάσει του βαθμού εκπλήρωσης του σκοπού αυτού.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα προσόντα ενός διερμηνέα που είναι αρμόδιος για την προφορική απόδοση ξενόγλωσσων κειμένων, αυτός θα πρέπει να γνωρίζει όλων των ειδών τις τεχνικές διερμηνείας, ενώ η δικαστηριακή διερμηνεία αποτελεί μια επιπλέον εξειδίκευση (Driesen, 1985: 36).

Οι δικαστικοί διερμηνείς είναι εξουσιοδοτημένοι να διερμηνεύουν σε δικαστήρια (π.χ. κατάθεση), σε αστυνομικά τμήματα (π.χ. ανάκριση) ή ενώπιον διοικητικών αρχών (π.χ. τελωνειακοί έλεγχοι). Θεμιτό θα ήταν η πανεπιστημιακή εκπαίδευση να λαμβάνει χώρα στη (στις) γλώσσα (-ες) εργασίας τους και να κατέχουν διάφορες δεξιότητες διερμηνείας, παρότι οι απαιτήσεις διαφέρουν από κράτος σε κράτος.

Τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ διαθέτουν, ωστόσο, ένα σύστημα βάσει του οποίου πραγματοποιείται η επιλογή και ο διορισμός δικαστικών διερμηνέων.

2.1 ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Η Οδηγία 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ης Οκτωβρίου 2010 σχετικά με το δικαίωμα διερμηνείας κατά την ποινική διαδικασία αποτελεί απόδειξη της συνεχούς προσπάθειας για βελτίωση των γλωσσικών υπηρεσιών που παρέχονται σε άτομα που αντιμετωπίζουν γλωσσικούς φραγμούς. Για τον σκοπό αυτόν, η EULITA³, στοχεύει στη «συμβολή σε δραστηριότητες που σκοπεύουν στην επίτευξη προδιαγραφών υψηλής ποιότητας για τις υπηρεσίες διερμηνείας σε δικαστικές υποθέσεις» και «στην εναρμόνιση της κατάστασης σχετικά με τις υπηρεσίες νομικής διερμηνείας και μετάφρασης» στα κράτη μέλη της ΕΕ⁴.

Οι δημοκρατικές χώρες δεσμεύονται αναφορικά με τη Γενική Δήλωση των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών να προστατεύσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το άρθρο 3 του συντάγματος της Γερμανίας για παράδειγμα αναφέρεται στην ισότητα έναντι του νόμου με τις εξής παραγράφους:

(1) Όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι έναντι του νόμου

(2) Κανείς δε πρέπει να παραμεληθεί ή να προτιμηθεί λόγω της γλώσσας του

Σε όλα τα κράτη δικαιοσύνης τα δικαστήρια ορίζουν τη γλώσσα δικαστηρίων⁵. Ενδεικτικά αναφέρεται η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η οποία οφείλει βάσει του άρθρου 185 της Συντακτικής Πράξης της Δικαστικής Εξουσίας⁶ να ορίσει διερμηνέα όταν ένας εκ των εμπλεκόμενων δεν κατέχει τη δικαστηριακή γλώσσα, τηρώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες.

3. Ευρωπαϊκή Ένωση Νομικών Διερμηνέων και Μεταφραστών ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 2009.

4. http://www.gerichtsdolmetscher.at/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid=62&lang=de Άρθρο της Liese Katschinka, Προέδρου της EULITA με τίτλο «Διερμηνεία και ανθρώπινα δικαιώματα» [Interpreting and Human Rights].

5. Άρθρο 184 της Συντακτικής Πράξης της Δικαστικής Εξουσίας.

6. Gerichtsverfassungsgesetz (GVG).

2.2 ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Ο διερμηνέας, κατά την έννοια του γερμανικού δικονομικού δικαίου (§ 185 GVG), είναι ο ειδήμων της γλώσσας, ο οποίος μεταφέρει όλες τις επεξηγήσεις που δίδονται εντός της διαδικασίας από την ξένη γλώσσα στη γλώσσα του δικαστηρίου ή αντίστροφα. Ο διερμηνέας δε μεταφράζει μόνο τα λεγόμενα στην προφορική διαδικασία, αλλά και δικόγραφα ή άλλες δικονομικές εξηγήσεις. Τα μεταφραστικά λάθη του διερμηνέα επιβαρύνουν κατά βάση αυτόν που δε γνωρίζει τη γλώσσα⁷. Για τον λόγο αυτόν, οι δικαστικοί διερμηνείς χρειάζονται θεμελιωμένη τεχνογνωσία, γνώση του νομικού συστήματος των χωρών των γλωσσών στις οποίες διερμηνεύουν και κατάλληλη εκπαίδευση, προκειμένου να αποκτήσουν τις γλωσσικές βάσεις και τις διάφορες τεχνικές διερμηνείας.

Μόνο στην Ευρώπη υπάρχουν αυτή τη στιγμή περίπου 152 ακαδημαϊκά ιδρύματα με 44.000 φοιτητές, τα οποία επικεντρώνονται στην εκπαίδευση διερμηνέων. Επίσης, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ανέρχονται παγκοσμίως στα 300. Μόνο 26 από αυτά πληρούν, όμως, τα κριτήρια εισαγωγής ώστε να αποτελούν μέλη του C.I.U.T.I (Conférence Internationale Permanente d'Instituts Universitaires de Traducteurs et Interprètes)^{8,9}.

Παντού ιδρύονται νέοι κύκλοι σπουδών, οι οποίοι συνήθως προκύπτουν από Φιλολογικές Σχολές και απασχολούν το αντίστοιχο επιστημονικό προσωπικό. Τα ΑΕΙ προσφέρουν στους αποφοίτους τον τίτλο: Πτυχιούχος Διερμηνέας και τα υπουργεία πολιτισμού όπως και συγκεκριμένα εμπορικά επιμελητήρια ορισμένων ομοσπονδιακών κρατιδίων της Γερμανίας για παράδειγμα, παρέχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε εξετάσεις αναγνωρισμένες από το κράτος που πιστοποιούν την ικανότητα τέλεσης διερμηνειών.

Αυτή την περίοδο, στο πλαίσιο του Προγράμματος XENOS «Ενσωμάτωση και Ποικιλία»¹⁰, ενισχύονται μετεκπαιδευτικά προγράμματα από το Υπουργείο Εργασίας και Πρόνοιας και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Για τη μεταφορά της πληροφορίας μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών η καλή γνώση της γλώσσας είναι απαραίτητη, αλλά σε καμία περίπτωση δεν αρκεί μόνο αυτό. Περαιτέρω απαιτούμενα αποτελούν:

- Η διαρκής και ουσιαστική συναναστροφή με τη μητρική γλώσσα

7. <http://bdue-saar.de/informationen/uebersetzen-und-dolmetschen/berufsbild-gerichtsdolmetscher.html>

8. Το 1964 ιδρύθηκε η κοινωφελής οργάνωση στη Τεργέστη, η οποία καταχωρήθηκε το 1994 ως σύλλογος βελγικού δικαίου. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι ήδη το 1995 το εγχειρίδιο C.I.U.T.I σημείωνε 21 Ινστιτούτα ως μέλη (βλ. Forstner, 1995).

9. <http://www.uni-leipzig.de/~xlatio/frs-allg.htm>

10. Το Ομοσπονδιακό Πρόγραμμα XENOS – Ενσωμάτωση και ποικιλία ενισχύει μέτρα ενάντια στην περιθωριοποίηση και διάκριση στους επαγγελματικούς και εκπαιδευτικούς τομείς. Στο επίκεντρο βρίσκονται κυρίως νέοι, των οποίων είναι δύσκολη η πρόσβαση στην εκπαίδευση και στο εργασιακό περιβάλλον. Αυτό το πρόγραμμα στοχεύει να ενσωματώσει αλλοδαπούς και πρόσφυγες στον εργασιακό κόσμο.

- Ενεργή και/ή παθητική άριστη γνώση μίας ή περισσότερων ξένων γλωσσών
- Τεχνογνωσία σχετικά με το εκάστοτε κείμενο και ικανότητα εμπλουτισμού αυτής της τεχνογνωσίας.
- Αποτελεσματική εφαρμογή του εργασιακού εξοπλισμού
- Επαγγελματική οργάνωση της διαδικασίας
- Εφαρμογή και τεκμηρίωση του επιπέδου ποιότητας.

Ο επαγγελματικός χαρακτηρισμός «Διερμηνέας» δεν είναι προστατευμένος, ενώ ο χαρακτηρισμός: «Πτυχιούχος διερμηνέας» είναι προστατευμένος.

Οι διερμηνείς εκπαιδεύονται κατά κύριο λόγο σε πανεπιστήμια, ανώτατες σχολές καθώς και σε ακαδημίες¹¹, όπως στην περίπτωση του ομοσπονδιακού κρατιδίου της Βαυαρίας, στο πλαίσιο εξάμηνων-εννέαμηνων προγραμμάτων σπουδών με διαφορετικό κέντρο βάρους. Ένα επιπλέον ποιοτικό χαρακτηριστικό είναι η συμμετοχή σε κάποια σχετική επαγγελματική ένωση. Επίσης, από τον Δεκέμβριο του 2011 το *Bikup* θεωρείται εγκεκριμένος φορέας μετεκπαίδευσης βάσει του κανονισμού Αναγνώρισης και Άδειας (AZWV). Η μονοετής μετεκπαίδευση¹² με στόχο την κατάρτιση του «διαμεσολαβητή γλώσσας και ενσωμάτωσης» αποτελείται από δυο ενότητες, που συνδέουν θεωρητικά περιεχόμενα και πρακτικές εμπειρίες. Τα περιεχόμενα αυτού του τύπου μετεκπαίδευσης προσανατολίζονται σε ποιοτικά και εκπαιδευτικά στάνταρ, τα οποία ορίστηκαν από την ομοσπονδιακή πρωτοβουλία «Καθιέρωση του επαγγέλματος του διαμεσολαβητή γλώσσας και ενσωμάτωσης» υπό την καθοδήγηση του Υπουργείου Εργασίας και Πρόνοιας, όπου το *Bikup* είναι ενεργό μέλος.

Σε όλη την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας υπάρχουν ενώσεις και οργανισμοί, οι οποίοι στηρίζουν τους διερμηνείς¹³.

Ενώ οι διερμηνείς εκπαιδεύονται κατά κανόνα σε Ανώτατες Σχολές, οι δεξιότητες της δικαστηριακής διερμηνείας φαίνεται να μην αποτελούν διακριτά μαθήματα στα προγράμματα σπουδών. Γι' αυτό το λόγο αυτά τα κενά καλύπτονται από πρωτοβουλίες Ιδρυμάτων και Ενώσεων, οι οποίες αποσκοπούν στην απόκτηση επαγγελματικής επάρκειας σε ό, τι αφορά τον επίσημο διορισμό και τη γενική όρκιση δικαστικών διερμηνέων.

11. Πανεπιστήμιο Βερολίνου, Πανεπιστήμιο Βόννης, Πανεπιστήμιο Χαϊδελβέργης, Πανεπιστήμιο Χίλντεσχαϊμ, Πανεπιστήμιο Μάιντς/Γκερμερσχαϊμ, Πανεπιστήμιο Σαρμπρούκεν, ΤΕΙ Φλένσμπουργκ, ΤΕΙ Κολωνίας, ΤΕΙ Μαγδεμβούργου.

12. Συνολικά πρόκειται για 1.920 διδακτικές ώρες, σε 5 μέρες με συνολικά 8 διδακτικές ώρες. Το θεωρητικό κομμάτι περιέχει 1.520 διδακτικές ώρες, ενώ το πρακτικό κομμάτι 400 διδακτικές ώρες, συμπεριλαμβανόμενων 80 διδακτικών ωρών πρακτικής θεωρίας.

13. Στις ακόλουθες ιστοσελίδες του εκάστοτε Ομόσπονδου Κρατιδίου μπορεί να βρει κανείς πληροφορίες σχετικά με τις προϋποθέσεις χορήγησης άδειας εξάσκησης επαγγέλματος και τα ένδικα βοηθήματα των διερμηνέων και των μεταφραστών: www.bdue.de, www.aticom.de, www.fdued.de

3. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΣΤΙΣ ΓΕΡΜΑΝΟΦΩΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Η έννοια της επαγγελματικής καταλληλότητας ορίζεται διαφορετικά όχι μόνο μεταξύ των τριών προς έρευνα χωρών αλλά ακόμα και εντός συνόρων Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας εντοπίζονται διαφορές.

Η Ελβετία είναι το κράτος με την πιο ξεκάθαρη και σαφή θέση ως προς την επιλογή διερμηνέων δικαστηρίων. Η Ζυρίχη είναι το πρώτο γερμανόφωνο καντόνι, το οποίο εισήγαγε μία δεσμευτική νόρμα ποιότητας για υπηρεσιακούς και δικαστηριακούς διερμηνείς. Με αυτόν τον τρόπο υπήρξε μία ριζική μεταρρύθμιση στο τομέα της διερμηνείας. Κίνητρο αποτέλεσε η κυβερνητική προέλαση στο συμβούλιο του καντονιού, όταν μπήκε στο στόχαστρο το ετήσιο εισόδημα αλβανόφωνου διερμηνεία ύψους 250.000 ελβετικών φράγκων¹⁴. Πολύ γρήγορα διαπιστώθηκαν τυπικές ελλείψεις, οι οποίες αναφερόταν στο ανομοιογενές νομικό πλαίσιο διερμηνέων και στην ανομοιογενή αμοιβή αυτών. Έτσι, για πρώτη φορά η γερμανόφωνη Ελβετία έχει νομικά καθιερωμένα και δεσμευτικά ποιοτικά στάνταρ. Το πώς θα μπορούσε να αυξηθεί ο επαγγελματισμός προβληματίσε την αρμόδια ομάδα σε μεγάλο βαθμό, μιας και υπήρχαν μαρτυρίες και απόψεις δικαστών, ότι πολλοί από τους διερμηνείς δεν είχαν τις απαραίτητες ικανότητες¹⁵. Ιδανική κρίθηκε η ιδέα να υπάρξει συνεργασία με το Ινστιτούτο Μετάφρασης και Διερμηνείας (IUED) του Πανεπιστημίου Εφαρμοσμένων Επιστημών (ZHAW) της Ζυρίχης. Έτσι, αυτή η συνεργασία ξεκίνησε το 2003 με διήμερες επιμορφώσεις, όπως «Εισαγωγή για διερμηνείς υπηρεσιών και δικαστηρίων». Η προϋπόθεση εγγραφής στη λίστα διερμηνέων είναι η επιτυχής ολοκλήρωση της επιμόρφωσης στο προαναφερθέν Πανεπιστήμιο. Ο διαγλωσσικός κύκλος σπουδών «Πιστοποιημένες Ανώτερες Σπουδές Διερμηνείας αρχών και δικαστηρίων» του Πανεπιστημίου Ζυρίχης για Εφαρμοσμένες Επιστήμες απευθύνεται σε διερμηνείς που θέλουν να εξειδικευτούν στη διερμηνεία αρχών και δικαστηρίων. Προϋπόθεση συμμετοχής είναι η επιτυχής εξέταση στα συμπληρωματικά μαθήματα επαγγελματικής κατάρτισης στη Διερμηνεία αρχών και δικαστηρίων ή η αποφοίτηση από σχολές Μετάφρασης και Διερμηνείας και για τους μη γερμανόφωνους πτυχίο γερμανικής γλώσσας επιπέδου Γ2 ή Kleines Deutsches Sprachdiplom. Οι συμμετέχοντες εμβαθύνουν στις τεχνικές διερμηνείας, αποκομίζουν γνώσεις σχετικά με το νομικό και εθνικό σύστημα, αποκτούν σιγουριά σε απαιτητικές καταστάσεις στους διαφόρους το-

14. Ανέρχεται περίπου στις 200.000 Ευρώ.

15. O Glass (2010) ασχολήθηκε στη διπλωματική του εργασία με τη δημοσκόπηση, το πώς οι καθορισμένες κατευθυντήριες επηρεάζουν την ποιότητα εργασίας των διερμηνέων στο καντόνι της Ζυρίχης. <http://pd.zhaw.ch/hop/1556923802.pdf>

μείς¹⁶ και καθίστανται ικανοί να εργαστούν ως διερμηνείς.¹⁷ Βασικά κριτήρια αποτελούν η επαγγελματική ηθική, ο ρόλος των διερμηνέων, οι τεχνικές διερμηνείας, οι νομικές και πολιτικές γνώσεις. Πιο συγκεκριμένα, προϋποθέσεις εγγραφής στο μητρώο διερμηνέων αποτελούν προσωπικές προϋποθέσεις¹⁸, ηθικές και νομικές προϋποθέσεις¹⁹ και εξειδικευμένες και γλωσσικές προϋποθέσεις²⁰.

Σε αντίθεση με την Ελβετία, η Αυστρία φαίνεται πιο διαλλακτική στα κριτήρια επιλογής διερμηνέων δικαστηρίων. Ο νόμος περί πραγματογνωμόνων και διερμηνέων καθορίζει από το 1975 την εργασία «γενικά ορκισμένων δικαστικών διερμηνέων» στην Αυστρία. Για την καταχώριση στις λίστες διερμηνέων οι Πρόεδροι των Δικαστηρίων αναφέρονται στην γνωμοδότηση της Αυστριακής Ένωσης (Springer, 1991: 4). Για τους απόφοιτους “Μετάφρασης και Διερμηνείας” απαιτείται διετής επαγγελματική εμπειρία, ενώ για όλους τους υπόλοιπους 5ετής επαγγελματική εμπειρία. Φαίνεται ξεκάθαρα εδώ ο διαχωρισμός που έχει αναφερθεί και παραπάνω όσον αφορά τη λεπτή γραμμή μεταξύ διερμηνείας και διαμεσολάβησης διότι τα κριτήρια επιλογής είναι ευέλικτα και μη διαφανή. Η αίτηση υποβάλλεται στον Πρόεδρο του Πρωτοδικείου της περιοχής όπου διαμένει μόνιμα ή δραστηριοποιείται επαγγελματικά ο αιτών. Στην πορεία της διαδικασίας εγγραφής ο Πρόεδρος αναθέτει σε μία Επιτροπή τη σύνταξη πραγματογνωμοσύνης σχετικά με την κάλυψη των προϋποθέσεων καταχώρισης. Για τη δικαστηριακή διερμηνεία δεν απαιτείται μόνο άπταιστη γνώση της Γερμανικής και των ξένων γλωσσών, αλλά και γνώση των βασικών χαρακτηριστικών του νομικού και δικαστικού συστήματος της Αυστρίας και κάθε χώρας, στην οποία ομιλείται επίσημα η εκάστοτε γλώσσα. Πέραν της νομικής-δικαστικής ορολογίας απαιτείται η γνώση και άλλων ειδικών ορολογιών. Πρέπει κανείς να μπορεί να διερμηνεύσει ευθεία και αντίστροφα, ο περιορισμός σε μία κατεύθυνση είναι αδύνατος. Μία άλλη προϋπόθεση αποτελούν η ευελιξία και ευστροφία. Είναι σαφές ότι δεν αρκεί μόνο η γνώση της επίσημης γλώσσας, αλλά και της καθομιλούμενης, διότι σε πολλές περιπτώσεις είναι απαραίτητη η περιγραφή ή επεξήγηση περίπλοκων όρων με απλά λόγια. Τέλος, ο διερμηνέας πρέπει να είναι στη διάθεση των αρχών ανά πάσα στιγμή. Επαναλαμβανόμενες αρνήσεις σε κλήτευση μπορεί να επιφέρουν διαγραφή από τη λίστα.

Στη Γερμανία, βάσει του άρθρου 189 της Συντακτικής Πράξης της Δικαστικής Εξουσίας²¹, πέρα από την ad hoc όρκιση γλωσσομαθών ή διαμεσολαβητών

16. π.χ. αστυνομία, δικαστήριο, εισαγγελία, κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας

17. <http://www.linguistik.zhaw.ch/de/linguistik/iued/weiterbildung/weiterbildungsangebote/cas-behoerden-und-gerichtsdolmetschen.html>

18. Νομική ικανότητα, Ελβετικό Αστικό Δίκαιο, συνέπεια, διαθεσιμότητα:

19. Ποινικός Κώδικας, άρθρο 320 υπευθυνότητα, τιμότητα απέναντι στον εντολέα, τήρηση απορρήτου.

20. Νομικές εξειδικευμένες γνώσεις, τεχνικές διερμηνείας, γνώση δύο γλωσσών και πολιτισμών.

21. Gerichtsverfassungsgesetz (GVG)

(Snell-Hornby *et al.*, 1999: 313) από τον εκάστοτε δικαστή και την κρίση του, υπάρχει η κλήση δικαστικών διερμηνέων μετά από διορισμό. Τα κριτήρια για τον διορισμό δικαστικών διερμηνέων στα κρατίδια της Γερμανίας είναι στη βάση τους ανάλογα. Βασικό κριτήριο αποτελεί η υπηκοότητα, η προσωπική αξιοπιστία, η επαγγελματική καταλληλότητα και η γλωσσική ικανότητα. Παρόλα αυτά, τα κριτήρια επαγγελματικής καταλληλότητας φαίνεται να διαφέρουν από κρατίδιο σε κρατίδιο (Jessnitzer, 1982 στο Snell-Hornby *et al.*, 1999: 313).

Κάθε διερμηνέας, που προσλαμβάνεται από κάποιο δικαστήριο, ορκίζεται υποχρεωτικά. Μόνο στην εκούσια δικαιοδοσία μπορεί να αρνηθεί την όρκιση μέσω των συμμετεχόντων στη διαδικασία. Ο διερμηνέας ορκίζεται ότι θα διερμηνεύσει πιστά και ευσυνείδητα. Ως μοναδικός συμμετέχων στη διαδικασία πρέπει να δώσει υποχρεωτικά έναν προ-όρκο, ο οποίος δίδεται πριν από κάθε ακροαματική και διερευνητική διαδικασία. Αντίθετα, ενώπιον των διοικητικών αρχών και της αστυνομίας δεν προβλέπεται όρκιση. Προκειμένου ο δικαστής να μη ζητάει τον όρκο του διερμηνέα πριν από κάθε διαδικασία, μπορούν τα κρατίδια να εισάγουν με νόμο μία διοικητική διαδικασία, κατά την οποία ο διερμηνέας θα ορκίζεται γενικά για έναν μη καθορισμένο αριθμό διαδικασιών, όπου αρκεί η επίκληση στον όρκο που έχει ήδη δοθεί. Εκτός αυτού, ο επίσημος διορισμός στο πλαίσιο μίας τέτοιας διοικητικής διαδικασίας διευκολύνει την προκαταρκτική εξέταση της καταλληλότητας και της ικανότητας του διερμηνέα. Σύμφωνα με το δίκαιο των ομόσπονδων κρατιδίων, ο διερμηνέας αυτός αποκαλείται «επίσημα διορισμένος και ορκωτός διερμηνέας». Κατά κανόνα τα δικαστήρια καταφεύγουν σε ανεξάρτητους διερμηνείς ή γραφεία παροχής υπηρεσιών διερμηνείας. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν και δημόσιοι υπάλληλοι, όπως π.χ. γραμματέας του δικαστηρίου. Ο δικαστής κρίνει ποιος αναλαμβάνει την ευθύνη ως διερμηνέας. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι στη Γερμανία οι προσωπικές προϋποθέσεις είναι σαφώς καθορισμένες και απαράβατες, τα κριτήρια επαγγελματικής καταλληλότητας δεν διέπονται από αυστηρές προϋποθέσεις, ώστε να διασφαλίζεται η διερμηνεία έναντι της διαμεσολάβησης. Από τον παραπάνω πίνακα φαίνεται ότι αυτή η ελαστικότητα προϋποθέσεων ισχύει στα κρατίδια Σαξονία, Βερολίνο και Σάαρ. Αυτό μπορεί να οδηγήσει στην επικράτηση της διαμεσολάβησης έναντι της διερμηνείας, μιας και το μητρώο είναι μικτό. Στα κρατίδια αυτά απαράβατες προϋποθέσεις αποτελούν η υπηκοότητα, η ενηλικιότητα, η προσωπική αξιοπιστία και το καθαρό ποινικό μητρώο. Τα κριτήρια της επαγγελματικής καταλληλότητας, ωστόσο, δεν συνάδουν πάντα με τις απαραίτητες δεξιότητες (γλωσσικές και μη) για τη διεκπεραίωση της δικαστηριακής διερμηνείας. Στα κρατίδια Έσση, Σαξονία-Άνχαλτ, Βραδεμβούργο, Μεκλεμβούργο-Δυτική Πομερανία και Θουριγγία οι προϋποθέσεις είναι αυστηρές και στα δικαστήρια απασχολούνται αποκλειστικά κατάλληλα καταρτισμένοι διερμηνείς. Βασικές προϋποθέσεις είναι η προσωπική αξιοπιστία και η αποδεδειγμένη επαγγελματική καταλληλότητα.

Επαγγελματικά κατάλληλος είναι όποιος έχει επιτύχει σε εξετάσεις διερμηνείας στο εσωτερικό ή έχει αποφοιτήσει από ανώτατη σχολή διερμηνείας ή από ίδρυμα της αλλοδαπής αναγνωρισμένο ως ισότιμο, διαθέτει δηλαδή, τίτλο σχετικού διαπιστευμένου προγράμματος σπουδών πανεπιστημίου, παρόμοιο τίτλο πανεπιστημίου ή έχει συμμετάσχει επιτυχώς σε εξετάσεις διερμηνείας κρατικής εξεταστικής υπηρεσίας ή ανώτατης σχολής στο εσωτερικό ή σε κάποιο αντίστοιχο αναγνωρισμένο ίδρυμα του εξωτερικού, αποδεικνύει πρακτική δραστηριότητα ως διερμηνέας, κατέχει την απαιτούμενη ατομική αξιοπιστία και είναι υπήκοος κράτους-μέλους της ΕΕ ή διαθέτει άδεια εγκατάστασης για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Στα κρατίδια Κάτω Σαξονία, Βαυαρία, Αμβούργο, Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία, Ρηνανία-Παλατινάτο και Σλέσβιχ-Χολστάιν η διαμεσολάβηση επικρατεί έναντι της διερμηνείας και αυτό φαίνεται από την ελαστικότητα των προϋποθέσεων. Βασικές προϋποθέσεις είναι και εδώ η προσωπική αξιοπιστία και η επαγγελματική καταλληλότητα, για την οποία, ωστόσο, δεν υπάρχουν αυστηρά κριτήρια.

Αποσκοπώντας λοιπόν σε μια πιο συνοπτική εικόνα όλων των προαναφερθέντων παρατίθεται στο σημείο αυτό ο ακόλουθος πίνακας:

	ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ	ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ
ΓΕΡΜΑΝΙΑ		
Κάτω Σαξονία		✓
Σαξονία	✓	✓
Βαυαρία		✓
Αμβούργο		✓
Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία		✓
Σαξονία-Άνχαλτ	✓	
Βερολίνο	✓	✓
Έσση	✓	
Ρηνανία-Παλατινάτο		✓
Σλέσβιχ-Χολστάιν		✓
Βραδεμβούργο	✓	
Μεκλεμβούργο-Δυτική Πομερανία	✓	
Σάαρ	✓	✓
Θουριγγία	✓	
ΑΥΣΤΡΙΑ	✓	✓
ΕΛΒΕΤΙΑ	✓	

Πίνακας 1: Επαγγελματική καταλληλότητα για τη δικαστηριακή διερμηνεία στις γερμανόφωνες χώρες

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η επαγγελματική καταλληλότητα απαιτεί γλωσσικές γνώσεις που να επιτρέπουν σε έναν μη κάτοχο πανεπιστημιακού τίτλου να κατανοεί με ευκολία τόσο τον προφορικό όσο και τον γραπτό λόγο, να εκφράζεται αυθόρμητα με ευχέρεια και ακρίβεια και να μπορεί να διασαφηνίζει περίπλοκες καταστάσεις τόσο στη γερμανική όσο και στις ξένες γλώσσες και γνώση της γερμανικής νομικής γλώσσας και ορολογίας. Βασική προϋπόθεση αποτελεί το ανώτατο επίπεδο γνώσης των γλωσσών, που αντιστοιχεί στο επίπεδο Γ2 του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ωστόσο, η γνώση αυτή δεν είναι υποχρεωτικό να αποδεικνύεται με την περάτωση πιστοποιημένων σπουδών διερμηνείας. Μπορεί να είναι και καθαρά εμπειρική ή μπορεί απλά κάποιος να έχει επιτύχει στις εξετάσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του Υπουργείου Μαθημάτων και Πολιτισμού ή σε κάποια άλλη ισάξια αναγνωρισμένη εξέταση, όχι όμως απαραίτητα ανώτατης βαθμίδας. Επαγγελματική καταλληλότητα διαθέτει όποιος κατέχει τη γερμανική γλώσσα και τη γλώσσα εργασίας (προφορά, γραμματική, ορθογραφία) και μπορεί να μεταφέρει με ορθότητα και σαφήνεια προφορικά και γραπτά μηνύματα από τον διοικητικό και δικαστικό τομέα. Γλωσσικές γνώσεις που να επιτρέπουν στον αιτούντα στην πράξη να κατανοεί με ευκολία τόσο τον προφορικό όσο και το γραπτό λόγο, να εκφράζεται αυθόρμητα με ευχέρεια και ακρίβεια και να μπορεί να διασαφηνίζει περίπλοκες καταστάσεις τόσο στη γερμανική όσο και στις ξένες γλώσσες. Πρακτικά, ο αιτών πρέπει να καταλαβαίνει άνετα ό,τι ακούει, να συνοψίζει πληροφορίες από διάφορες γραπτές και προφορικές πηγές και να μπορεί να δώσει αιτιολογήσεις και εξηγήσεις επ' αυτών. Τα δικαιολογητικά σχετικά με τη γλωσσική γνώση πρέπει να διευκολύνουν την εκτίμηση της διερμηνευτικής ικανότητας. Αρμόδιος γι' αυτό είναι ο Πρόεδρος του Εφετείου, στην περιφέρεια του οποίου έχει μόνιμη κατοικία ή επαγγελματική έδρα ο αιτών και αυτό κρίνει ποιος είναι κατάλληλος να διερμηνεύσει ή όχι σε κάποια δικαστική υπόθεση (Snell-Hornby *et al.*, 1999: 313).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η σπουδαιότητα της διερμηνείας εν γένει καθώς και της δικαστηριακής διερμηνείας πιο συγκεκριμένα είναι αδιαμφισβήτητη. Η σύγχρονη μορφή πολύγλωσσων κοινωνιών με τη συνύπαρξη ανθρώπων διαφορετικών εθνικοτήτων και πολιτισμών καθιστά το ρόλο του διερμηνέα καταλυτικό. Η εκπαίδευση των διερμηνέων δε λαμβάνει χώρα μόνο στα ανώτατα εκπαιδευτικά άλλα και σε άλλα αναγνωρισμένα μη πανεπιστημιακά ιδρύματα. Οι ραγδαίες οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις των ημερών μας, καθώς και η πολύγλωσση Ευρώπη παίζουν σημαντικό ρόλο στην αναδόμηση της εκπαίδευσης ειδικότερα στον χώρο της διερμηνείας (Höbner, 1995: 162). Πέραν όμως των νομικών και επαγγελματικών χαρακτηριστι-

κών, εκείνο που πρέπει να τονιστεί είναι η γενικότερη σημασία της προώθησης της επικοινωνίας, η υπέρβαση των πολιτιστικών διαφορών και η αναίρεση των προκαταλήψεων απέναντι στο διαφορετικό εντός και εκτός ευρωπαϊκού χώρου.

Εν κατακλείδι, οι σημερινές κοινωνίες και κρατικές αρχές οφείλουν να σεβαστούν το δύσκολο έργο που καλείται να φέρει εις πέρας ο δικαστηριακός διερμηνέας ως διαμεσολαβητής ανάμεσα σε άτομα διαφορετικής γλωσσικής και πολιτισμικής καταγωγής και να προστατεύσουν τα επαγγελματικά του δικαιώματα, εξασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο στους πολίτες το δικαίωμα ίσης αντιμετώπισης από τις δικαστικές αρχές ανεξαρτήτως εθνικότητας και μητρικής γλώσσας. Συνεπώς, τόσο η εκπαίδευση όσο και τα αυστηρά κριτήρια επιλογής νομομαθών διερμηνέων θα πρέπει να αποτελούν πραγματικότητα και όχι ιδεατή κατάσταση πόσω μάλλον ουτοπική επιθυμία.

Όπως προκύπτει λοιπόν από τα παραπάνω, σε μια προσπάθεια σκιαγράφησης του επαγγέλματος του δικαστικού διερμηνέα στις γερμανόφωνες χώρες παρατηρείται μία ευαισθητοποίηση ως προς τη σημασία του ρόλου του στη διεξαγωγή οποιασδήποτε νομικής διαδικασίας. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται από τη δυνατότητα νομικής αναγνώρισης του δικαστικού διερμηνέα. Το επάγγελμά του διέπεται λοιπόν από νομικές διατάξεις, οι οποίες διαφέρουν όχι μόνο από χώρα σε χώρα (εδώ: Γερμανία, Ελβετία και Αυστρία), αλλά όσον αφορά την περίπτωση της Γερμανίας κάθε ομόσπονδο κρατίδιο θέτει τους δικούς του όρους και τις δικές του προϋποθέσεις για να ορίσει την επαγγελματική καταλληλότητα του ατόμου, το οποίο καλείται να διερμηνεύσει. Αυτό υποδηλώνει μία σοβαρή αντιμετώπιση των κρατικών αρχών ως προς τον δικαστικό διερμηνέα, καθώς και την αναγνώριση της καίριας θέσης του σε οποιαδήποτε μορφή διασυνοριακής διαδικασίας. Πέραν αυτού, η καταχώριση των δικαστικών διερμηνέων στα προβλεπόμενα μητρώα της εκάστοτε χώρας, καθώς και η έκδοση κατευθυντήριων γραμμών από οργανισμούς και ενώσεις καθιστά σαφή τη σπουδαιότητα του επαγγέλματος.

Δεδομένης της καθοριστικής τους θέσης σε δικαστήρια, αστυνομικές και διοικητικές αρχές είναι σαφές λοιπόν ότι η επιλογή τους πρέπει να γίνεται βάσει αυστηρών κριτηρίων. Οι απαιτήσεις και οι όροι επιλογής φαίνεται να διαφέρουν ανά κράτος ή κρατίδιο, ωστόσο γενικές προϋποθέσεις αποτελούν η υπηκοότητα, η επαγγελματική καταλληλότητα, η προσωπική αξιοπιστία και, φυσικά, η γλωσσική ικανότητα. Περαιτέρω χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός επαγγελματία δικαστικού διερμηνέα είναι η ουδετερότητα, η εχεμύθεια και η αποτελεσματικότητα, δηλαδή η συνεχής προθυμία εκπαίδευσης και ο προσανατολισμός απόδοσης στο πλαίσιο της ποιότητας, όπως και η έμπρακτη οργάνωση της γνώσης (Wilss, 1996). Σε αυτό το σημείο πρέπει να δοθεί όμως η απαραίτητη σημασία στον ορισμό επαγγελματική καταλληλότητα. Φάνηκε ότι ο όρος αυτός δεν έχει την ίδια σημασία και εγκυρότητα σε όλες τις γερμανόφωνες περιοχές. Πολλές φορές είναι στην κρίση

του πρωτοδίκη να κρίνει την επαγγελματική καταλληλότητα, κάτι που θέτει υπό αμφισβήτηση την καταλληλότητα του διερμηνέα. Πρέπει να τονιστεί η σημαντική διαφορά μεταξύ διαμεσολάβησης και διερμηνείας για να μπορέσουμε να πετύχουμε σαφή κριτήρια, διαφάνεια και εγκυρότητα στην επιλογή του δικαστικού διερμηνέα. Ο Βλαχόπουλος (2014: 118) τονίζει ότι «η διαμεσολάβηση μπορεί να οδηγήσει σε διεύρυνση των ασυμμετριών γνώσεων μεταξύ πομπού πρωτότυπου μηνύματος και αποδέκτη. Αντίθετα, σκοπός του διερμηνέα είναι να εξαλείψει ή τουλάχιστον να καταβάλλει προσπάθειες να μειώσει στο ελάχιστο τις ασυμμετρίες γνώσεων». Συνεπώς, η γλωσσική ικανότητα από μόνη της δεν αποτελεί εξαρχής διερμηνευτική ικανότητα και σε αυτό συμφωνούν οι επιστήμονες της μετάφρασης. Μετά την πραγματιστική στροφή της δεκαετίας του '70, δεν επικεντρώνεται κανείς πλέον αποκλειστικά στη γλωσσική πλευρά της μεταφραστικής διαδικασίας, αλλά και στην πολιτισμική, νοητική, τεχνική και κοινωνική πλευρά. Όλα αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η διερμηνεία είναι άκρως περίπλοκη νοητική πράξη, ενσωματωμένη σε πολύπλοκες επικοινωνιακές διαδικασίες, οι οποίες με τη σειρά τους επηρεάζονται από πολλούς εξωτερικούς παράγοντες. Αυτό σημαίνει επίσης ότι το έργο των διερμηνέων εξαρτάται ταυτόχρονα από την κατανόηση και τη συνεργασία των εντολέων και ότι η απόδοσή τους κατ' επέκταση δεν αποτελεί απόρροια αποκλειστικά της ικανότητάς τους.

Κλείνοντας, μένει να υιοθετηθεί η άποψη της Berk-Seligson (1990: 204) ότι κανένας όρκος και καμία ανάθεση δεν μπορεί τελικά να εγγυηθεί διερμηνεία υψηλής ποιότητας από τον διερμηνέα, όταν δε διαθέτει την απαιτούμενη ικανότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Βλαχόπουλος, Σ. (2014) *Πολυγλωσσία στο δίκαιο. Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Μπατσαλιά, Φ. (2013) «Γλωσσομάθεια και διαμεσολαβητική χρήση της γλώσσας», στο *Αφιερωματικός τόμος για την Πόπη Καλλιαμπέτσου*, υπό έκδοση. Ανακτήθηκε στις 10.06.2014 από <http://users.uoa.gr/~fbatsal/glwssa.htm>
- Συμβούλιο της Ευρώπης, (2001) *Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο αναφοράς για τη γλώσσα: εκμάθηση, διδασκαλία, αξιολόγηση*, Cambridge: Cambridge University Press.

Ξενόγλωσση

- Albrecht, J. (2005) *Übersetzung und Linguistik. Grundlagen der Übersetzungsforschung 2*. Tübingen: Narr.
- Berk-Seligson, S. (1990) *The Bilingual Courtroom: Court Interpreters in the Judicial Process*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Bernardo, A.-M. (2004) “Translatorische Kompetenz – Entwicklung des Begriffes in der Leipziger Übersetzungswissenschaftlichen Schule”, in E. Fleischmann, P. A. Schmitt. & G. Wotjak (Hrsg.): *Translationskompetenz – Tagungsberichte der LICTRA (Leipzig International Conference on Translation Studies) 4.-6.10.2001*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 43-49.
- Driesen, C.-J. (1985) *L'interprétation auprès des tribunaux pénaux de la RFA (français-allemand)*. Thèse de doctorat: ESIT-Université Paris III.
- Fleischmann, E., Schmitt, P. A. & Wotjak, G. (Hrsg.) (2004) *Translationskompetenz – Tagungsberichte der LICTRA (Leipzig International Conference on Translation Studies) 4 - 6.10.2001*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 43-49.
- Forstner, M. (Hrsg.) (1995) *C.I.U.T.I. Translation and Interpreting Studies*. (Ed.) Martin Forstner.
- Glass, A. (2010) Richtlinien für das Gerichtsdolmetschen im Kanton Zürich und ihre Umsetzung. Unveröffentlichte Masterarbeit an der ZHAW, Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften.
- Herskovits, M.J. (1938) *Acculturation: The study of culture contact*, New York: Augustin.
- Holz-Mänttari, J. (1984) *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*, Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia.
- Hönig, H.- G. (1995) *Konstruktives Übersetzen. Studien zur Translation I*, Tübingen: Stauffenburg.
- Jessnitzer, K. (1982) *Dolmetscher: Ein Handbuch für die Praxis der Dolmetscher, Übersetzer und ihrer Auftraggeber im Gerichts-, Beurkundungs- und Verwaltungsverfahren*, Köln/Berlin/Bonn/München: Heymann.
- Koller, W. (2004) “Übersetzungskompetenz als Fähigkeit, Äquivalenz herzustellen”, in E. Fleischmann, P. A. Schmitt. & G. Wotjak (Hrsg.): *Translationskompetenz – Tagungsberichte der LICTRA (Leipzig International Conference on Translation Studies) 4 - 6.10.2001*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 117-133.

- Kußmaul, P. (2007) *Verstehen und Übersetzen. Ein Lehr- und Arbeitsbuch*. Narr Studienbücher.
- Lörscher, W. (1997) “Übersetzungskompetenz und prozessuale Zugangsformen zum Übersetzen”, in G. Wotjak & H. Schmidt (Hrsg.): *Modelle der Translation. Festschrift für Albrecht Neubert*. Frankfurt am Main: Vervuert Verlag, 127-122.
- Ortner, S. (2003) *Funktionale Ansätze der Translationswissenschaft – Translatologisches Handeln und Skopos­theorie im Vergleich*. Graz. Karl-Franzens-Universität. Ανακτήθηκε στις 10/06/2014 από <http://www.textfeld.at/text/413/>
- Pöchhacker, F. (2000) *Dolmetschen. Konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen*, Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Presas, M. (2007) “Translatorische Kompetenz als Expertenwissen: eine Annäherung aus kognitiv-psychologischer Sicht”, in E. Fleischmann, P. A. Schmitt. & G. Wotjak (Hrsg.): *Translationskompetenz – Tagungsberichte der LICTRA (Leipzig International Conference on Translation Studies) 4.-6.10.2001*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 199-207.
- Snell-Hornby, M. (2008) “Übersetzungswissenschaft: Eine neue Disziplin”, in M. Kadric & J.- F. Schopp (Hrsg.): *Translationswissenschaft in Wendezeiten – Ausgewählte Beiträge zwischen 1989 und 2007*. Tübingen: Stauffenburg, 34-48.
- Snell-Hornby, M., Höning, H.-G., Kußmaul, P., Schmitt, A.-P. (Hrsg.) (1999) *Handbuch Translation*. Zweite, verbesserte Auflage. Stauffenburg Verlag.
- Springer, C. (1991) “Die Situation des Gerichtsdolmetschens in Österreich”, *Mitteilungsblatt des Österreichischen Verbands Universitas: Beiträge zum Gerichtsdolmetschen*, Sondernummer 1 (1992), 4-7.
- Wadesnjö, C. (1998) *Interpreting as Interaction*, Addison Wesley Longman Inc.
- Wilss, W. (1996) *Übersetzungsunterricht. Begriffliche Grundlagen und methodische Orientierungen*. Tübingen: Narr.
- Witte, H. (2007) *Die Kulturkompetenz des Translators: Begriffliche Grundlegung und Didaktisierung*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.

Ιστοσελίδες (τελευταία ανάκτηση στις 10/06/2014)

<http://bdue-saar.de/informationen/uebersetzen-und-dolmetschen/berufsbild-gerichtsdolmetscher.html>

<http://pd.zhaw.ch/hop/1556923802.pdf>

http://www.gerichtsdolmetscher.at/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid=62&lang=de

<http://www.justiz.de/bundlaender/index.php;jsessionid=1F5C392C588ACC6729E1A1C5F81CAABC>

<http://www.linguistik.zhaw.ch/de/linguistik/iued/weiterbildung/weiterbildung-sangebote/cas-behoerden-und-gerichtsdolmetschen.html>

<http://www.masterstudies.com/Master-of-Advanced-Studies-in-Interpreter-Training/Switzerland/University-of-Geneva/#.UW12SkqWJvQ>

<http://www.uni-leipzig.de/~xlatio/frs-allg.htm>

www.bdue.de

www.aticom.de

www.fdued.de

www.landgericht-hannover.niedersachsen.de

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΤΟ ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ*

Γκόγκας Θεμιστοκλής

Επίκουρος Καθηγητής, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηπείρου
thegogas@teiep.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν κείμενο αναφέρεται στη δικαστηριακή διερμηνεία στη Δημοκρατία του Καζακστάν. Ο λόγος της επιλογής του συγκεκριμένου κράτους εστιάζεται στην γλωσσική πολυμορφία του. Οι δύο κύριες γλώσσες, καζακική και ρωσική, χρησιμοποιούνται ισόκυρα στο δημόσιο χώρο. Ωστόσο, το πολιτικό και πολιτισμικό σκηνικό δημιουργεί συνθήκες συγκρουόμενων ηγεμονιών, με τις δύο γλώσσες να αποτελούν και τα οχήματα εφαρμογής της ηγεμονίας. Σημειωτέον ότι η έννοια της ηγεμονίας εδώ χρησιμοποιείται με το περιεχόμενο που της έδωσε ο Ιταλός διανοητής Αντόνιο Γκράμσι. Και ενώ από τη μελέτη του νομικού πλαισίου σχετικά με τη δικαστηριακή διερμηνεία παρατηρείται μια κανονικότητα, στα πλαίσια που – περίπου – λειτουργεί ο θεσμός και σε άλλες αναπτυσσόμενες χώρες, η διαφοροποίηση εστιάζεται στην παροχή υπηρεσιών διερμηνείας στους ημεδαπούς. Παρατηρείται δηλαδή το φαινόμενο πολίτες του Καζακστάν να αντιμετωπίζουν προβλήματα κατανόησης της εν χρήσει γλώσσας στις δικαστικές αίθουσες εξαιτίας της ανάπτυξης ηγεμονικών τάσεων. Η προσέγγιση του θέματος επιχειρείται μέσα από μια παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά το νομικό πλαίσιο παροχής υπηρεσιών διερμηνείας. Στη συνέχεια, μέσα από μια μικρής κλίμακας έρευνα παρουσιάζονται και αναλύονται κάποια δεδομένα που συνιστούν και την ιδιομορφία της υπόθεσης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Καζακστάν, γλωσσική πολιτική, πολιτική και πολιτιστική ηγεμονία, δικαστηριακή διερμηνεία

0. ΓΙΑΤΙ ΚΑΖΑΚΣΤΑΝ;

Η μέχρι τώρα έρευνα σχετικά με τη δικαστηριακή διερμηνεία έχει επικεντρωθεί σε χώρες που λόγω των επικρατουσών πολιτικών και οικονομικών συνθηκών προσηύκυσαν ετερόκλητα πλήθη μεταναστών, όπως λ.χ. οι Ηνωμένες Πολιτείες, το Ην. Βασίλειο, η Ολλανδία, ο Καναδάς κλπ. Φυσικά, είναι απόλυτα λογικό κάτι τέτοιο, δεδομένου ότι η δικαστηριακή διερμηνεία αποτελεί αφενός μεν έκφραση του κράτους δικαίου και αφετέρου αποδεικνύει ότι η συγκεκριμένη χώρα διαθέτει τα διαπολιτισμικά αντανακλαστικά που επιτρέπουν την οργάνωση και λειτουργία ενός τέτοιου θεσμού. Στον αυτό βαθμό, χώρες με αναγνωρισμένες γλωσσικές μειονότητες¹, όπως λ.χ. η Σουηδία ή η Φινλανδία, αναγνωρίζοντας αντιστοίχως το δικαίωμα της ισότιμης συμμετοχής των εμπλεκόμενων σε δίκη, παραχωρούν υπηρεσίες διερμηνείας οσάκις κάτι τέτοιο κριθεί αναγκαίο (ανεξαρτήτως αν αυτό

* Ευχαριστούμε και από τη θέση αυτή την κ. Aídana Sirgebayeva για τη μετάφραση των νομικών κειμένων από τα ρωσικά προς τα αγγλικά.

1. Αναφερόμαστε σε γλωσσικές και όχι εθνικές, φυλετικές ή άλλες μειονότητες, δεδομένου ότι στη γλώσσα εδράζεται η ουσιώδης διαφορά που καθιστά τη δικαστηριακή διερμηνεία αναγκαία.

προκύπτει έπειτα από αίτηση του ενδιαφερομένου ή είναι απλώς αυτεπάγγελτο καθήκον των αρχών).

Σε όλες τις προαναφερθείσες περιπτώσεις, στις χώρες όπου εφαρμόζεται με συνέπεια ο θεσμός της δικαστηριακής διερμηνείας απουσιάζει τόσο η πολιτική όσο και η πολιτισμική ηγεμονία. Χρησιμοποιούμε εδώ τον όρο ηγεμονία με την έννοια που αποδίδεται στην γκραμισιανή ανάλυση (Femia, 1975). Συγκεκριμένα, ηγεμονία δεν είναι απλώς η επιβολή της εξουσίας μέσω φυσικής ή συμβολικής βίας, αλλά και η επιβολή πειθούς από την κυρίαρχη προς τις υποτελείς ομάδες (Adamson, 1980: 40). Η πειθώ επιτυγχάνεται μέσα από τη λειτουργία των πολιτικών, κοινωνικών και πολιτισμικών θεσμών (σχολείο, οικογένεια, μουσείο κλπ.) (Buci-Glycksmann, 1980: 48). Στο συγκεκριμένο πεδίο που αναφερόμαστε στο παρόν, είναι ενδεχόμενο η κυρίαρχη ομάδα να επιβάλλει την πολιτική ή πολιτισμική της ηγεμονία στο ζήτημα της εν χρήσει γλώσσας στις αίθουσες των δικαστηρίων.

Κατά την κρίση μας το ζήτημα εκφεύγει των στενών ορίων της εφαρμογής των κανόνων του δικαίου και εντοπίζεται στη σφαίρα της εφαρμογής πολιτικών σχέσεων, ειδικότερα δε της πολιτικής φιλοσοφίας. Η ύπαρξη ηγεμονικών τάσεων στο συγκεκριμένο πεδίο της δημόσιας σφαίρας επιβάλλει αντίστοιχα την επικυριαρχία μιας και μόνης γλώσσας, βασιζόμενης στην υποσυνείδητη παραδοχή ότι, δεδομένου του υπόβαθρου πολιτικής εξουσίας, η χρήση της γλώσσας της κυρίαρχης ομάδας είναι «αυτονόητα» επιβεβλημένη. Η χρήση των εισαγωγικών εδώ επισημαίνει την υποσυνείδητη ηγεμονική παραδοχή περί υπεροχής της συγκεκριμένης γλώσσας. Συνεπώς, σε ισχυρά μονοπολιτισμικά περιβάλλοντα, όπου η γλώσσα της κυρίαρχης ομάδας επιβάλλεται ηγεμονικά, η δικαστηριακή διερμηνεία χωλαίνει. Το παράδειγμα της Ελλάδας πιστεύουμε ότι αποδίδει με παραστατικότητα το ανωτέρω θεωρητικό σχήμα, κατατάσσοντάς την στο ένα άκρο του φάσματος. Στο άλλο άκρο, η πολιτισμική και ιδεολογική ευρυχωρία κρατών όπως η Ολλανδία ή ο Καναδάς, υπαγόρευσε (αν όχι επέβαλε) τη θεσμοθέτηση της δικαστηριακής διερμηνείας και την αποδοχή και εφαρμογή ενός ρυθμιστικού πλαισίου αυστηρών κανόνων.

Στην ενδιάμεση γκρίζα ζώνη βρίσκεται το Καζακστάν, μια χώρα της Κεντρικής Ασίας, που αναδύθηκε μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Η ιδιομορφία της συγκεκριμένης χώρας που επιβάλλει την κατάταξή της σε μια τρίτη κατηγορία εντοπίζεται σε μια σειρά χαρακτηριστικών που αφορούν την εθνολογική σύσταση και το μωσαϊκό των ομιλούμενων γλωσσών. Παράλληλα, η βαριά κληρονομιά της Σοβιετικής Ένωσης έχει επηρεάσει ένα σημαντικό κομμάτι της δημόσιας ζωής, διαμορφώνοντας ανάλογες σχέσεις ηγεμονίας.

1. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΗΓΕΜΟΝΙΑ VS ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ

Από την ανεξαρτησία του Καζακστάν και μετά η κυβέρνηση κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια να ενισχύσει τη διδασκαλία της Καζακικής γλώσσας και να επιβάλλει τη χρήση της (Erlan & Chebotarev, 2000). Παρά ταύτα, η ρωσική γλώσσα φαίνεται να είναι γερά εδραιωμένη τόσο στο χώρο της υψηλής όσο και της χαμηλής κουλτούρας. Η θεσμική ισοτιμία των δύο γλωσσών καθιστά τη χρήση όποιας εξ αυτών θέμα απλώς προσωπικής επιλογής, κάτι που αντανακλάται όπως είναι αναμενόμενο στην εν χρήσει γλώσσα στις αίθουσες των δικαστηρίων. Φυσικά, η διαδικασία διέπεται από το «Νόμο Περί Γλωσσών στη Δημοκρατία του Καζακστάν», όπως και από τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας της Δημοκρατίας του Καζακστάν (εφεξής ΚΠΔ). Σύμφωνα με τον τελευταίο, «η ποινική διαδικασία στη Δημοκρατία του Καζακστάν, εφόσον κριθεί αναγκαίο, διενεργείται ισότιμα στην εθνική γλώσσα [ενν. Καζακική], στη ρωσική ή σε άλλες γλώσσες (ΚΠΔ, άρθρο 30, παρ. 1). Αυτό σημαίνει ότι οσάκις ζητηθεί, το δικαστήριο παρέχει υπηρεσίες διερμηνείας προς τον αιτούντα.

Αναφορικά με τα προσόντα των διερμηνέων, πέραν μιας εξαιρετικά γενικόλογης και αόριστης αναφοράς περί καλής γνώσης της γλώσσας ή των γλωσσών στις οποίες διεξάγεται η διαδικασία, καμία άλλη προϋπόθεση δεν αναφέρεται σχετικά με τα προσόντα του διερμηνέα. Υπάρχει ωστόσο η αναφορά ότι οι υπηρεσίες διερμηνείας παρέχεται δωρεάν (ΚΠΔ, άρθ. 30, παρ. 3), όπως επίσης ότι «σε περίπτωση που απαιτηθεί [από τους διαδίκους] το δικαστήριο οφείλει να παράσχει τα σχετικά με τη δικογραφία κείμενα μεταφρασμένα και επικυρωμένα σε γλώσσα κατανοητή από τους διαδίκους» (ΚΠΔ, άρθ. 30 παρ. 5).

Στις γενικές της γραμμές η δικαστηριακή διερμηνεία στο Καζακστάν δεν διαφέρει από άλλες χώρες, δεδομένης της γενικότητας των σχετικών προνοιών του νόμου. Έχουμε επίσης να παρατηρήσουμε ότι όσον αφορά τους αλλοδαπούς που εμπλέκονται στην ποινική διαδικασία, ο νόμος τούς παρέχει το δικαίωμα της δωρεάν λήψης υπηρεσιών διερμηνείας, καθώς και πρόσβαση στη δικογραφία μέσω μεταφρασμάτων σε γλώσσα επιλογής καθενός των εμπλεκομένων.

Πιθανότατα η έρευνά μας θα σταματούσε εδώ, το δε παρόν κείμενο δεν θα ήταν δημοσιεύσιμο, δεδομένης της κοινότητας της συγκεκριμένης περίπτωσης. Ωστόσο, αξίζει να τονιστεί ότι η κοινότητα περιορίζεται στις περιπτώσεις αλλοδαπών, ενώ για τους γηγενείς τα πράγματα είναι μάλλον περίπλοκα. Συγκεκριμένα, το περίπλοκο ξεκινάει με τη θεσμική ισοτιμία των γλωσσών, όπου τόσο η καζακική, όσο και η ρωσική θεωρούνται ισόκυρες γλώσσες, ο δε Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ορίζει ότι το δικαστήριο κατά την έναρξη της δίκης καθορίζει τη γλώσσα της διαδικασίας, η οποία τηρείται αυστηρά (ΚΠΔ, άρθ. 30, παρ. 2). Τι μπορεί κατ' ουσίαν να σημαίνει αυτό; Εικάζουμε ότι η λέξη «αυστηρά» στο σχετικό άρθρο εμπεριέχει μια ευρεία διασταλτικότητα, υποκείμενη στην καλή δι-

άθεση ή ανοχή του διευθύνοντος τη διαδικασία. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη το κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου κινούνται οι δύο κύριες γλώσσες της χώρας (καζακική και ρωσική), η υπόθεση λαμβάνει άλλες διαστάσεις. Κατ' αρχήν, πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η θρυλούμενη διγλωσσία, παρά ένιες πολιτικές εξαγγελίες και ανακοινώσεις, είναι κενή περιεχομένου. Πολλά από τα μέλη της πλειονότητας (Καζάκοι) είναι δίγλωσσοι, υπό την έννοια της άνετης χρήσης μιας εκ των δύο γλωσσών και επιδερμική γνώση της άλλης. Κατά τεκμήριο, κυρίαρχη γλώσσα στη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα είναι η καζακική, σε βαθμό όμως που δεν επιτρέπει γενικεύσεις. Για δε τη σλαβική μειονότητα τα πράγματα είναι πιο ξεκάθαρα: στη συντριπτική τους πλειοψηφία τα μέλη της είναι ρωσόφωνοι, αγνοώντας εντελώς την άλλη γλώσσα. Ελάχιστες εξαιρέσεις (πιθανόν κάτω του 1%) γνωρίζουν και «λίγα καζακικά», που όμως δεν επιτρέπουν πάντα την κατανόηση ενός απλού κειμένου, πόσω δε μάλλον την κατανόηση της ιδιόζουσας και εξαιρετικά λεπτής γλώσσας των δικαστηρίων.

Υπό το πρίσμα αυτό, η τήρηση των κανόνων και ειδικώς της παραγράφου 2 (άρθ. 30 του ΚΠΔ) περί αυστηρότητας στην τήρηση μιας και μόνης γλώσσας – της προεπιλεγείσας – στη διαδικασία, αντιβαίνει στην αρχή της ισότιμης συμμετοχής των αντιδίκων. Πράγματι, από τη στατιστική κατανομή του πληθυσμού σε γλωσσικές ομάδες προκύπτουν δύο αυστηρά μονόγλωσσες ομάδες: καζακόφωνοι (5-7%) και ρωσόφωνοι (20%). Επίσης, στις παρυφές αυτών των μονογλωσσικών ομάδων εντοπίζεται μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού που γνωρίζει ελάχιστα τη δεύτερη εκ των δύο γλωσσών.

Ο παρακάτω πίνακας αποδίδει παραστατικά την κατανομή των γλωσσών μεταξύ του πληθυσμού:

Γλώσσα	Κατανόηση προφορικού λόγου, %	Μεταξύ αυτών	
		Άτομα που διαθέτουν αναγνωστική επάρκεια, %	Άτομα με επάρκεια γραφτής επικοινωνίας (ανάγνωση – γραφή), %
Καζακική	8.988.500 (74,0%)	348.600 (2,9%)	7.528.500 (62,0%)
Ρωσική	11.437.400 (94,4%)	415.200 (3,4%)	10.306.800 (84,8%)

Πίνακας 1: Γλωσσική επάρκεια στο γενικό πληθυσμό.

Πηγή: Perspectives: Русский язык в Казахстане

Η κατανομή όπως εμφανίζεται στον πίνακα μας επιτρέπει να εξαγάγουμε με ασφάλεια το συμπέρασμα ότι ένα υπολογίσιμο ποσοστό του γηγενούς πληθυσμού

δεν είναι δίγλωσσο. Επίσης, παρά το γεγονός ότι οι δύο γλώσσες (καζακικά και ρωσικά) θεωρούνται ως μητρικές για τις δύο κύριες εθνικές ομάδες της χώρας (Καζάκους και Ρώσους αντίστοιχα), το 98,4% των Καζάκων και το 98,4% των Ρώσων δηλώνει ότι κατανοεί τη μητρική του γλώσσα (καζακική και αντίστοιχα ρωσική) (Makhanova & Cortazzi, 2013: 180).

Ένα δεύτερο εξίσου ενδιαφέρον σημείο της έρευνας έχει να κάνει με τις γλώσσες που χρησιμοποιούν οι διάφορες εθνικές ομάδες της χώρας. Στον Πίνακα 2 κατωτέρω, παρουσιάζεται η κατανομή ανά εθνική ομάδα των γλωσσών που κατανοούν και χρησιμοποιούν:

Εθνική ομάδα	Κατανόηση Καζακικής γλώσσας	Κατανόηση Ρωσικής γλώσσας
Καζάκοι ²	98,4	92,1
Ρώσοι	25,3	98,5
Ουιγούροι	93,7	95,8
Ουζμπέκοι	95,5	92,9
Τούρκοι	91,0	96,1
Αζέροι	81,3	96,9
Κιργίζιοι	92,7	92,5
Τάταροι	72,6	98,4
Ουκρανοί	21,5	98,9
Λευκορώσοι	19,0	98,9

Πίνακας 2: Κατανόηση προφορικού λόγου ανά εθνική ομάδα και γλώσσα.

Πηγή: Perspectives: Русский язык в Казахстане.

Από τη μελέτη των πινάκων 1 και 2 μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε πρώτα απ' όλα ότι οι «σλαβικές» εθνικές ομάδες (Ρώσοι, Ουκρανοί, Λευκορώσοι) κατανοούν τα ρωσικά, ενώ ένα μικρό ποσοστό (μεταξύ 19 και 25%) κατανοεί τα (ή και τα) καζακικά). Οι δε λοιπές εθνικές ομάδες κατανοούν σε υψηλά ποσοστά και τις δύο γλώσσες. Το συμπέρασμα είναι πολύ απλό: η ρωσική γλώσσα κυριαρχεί. Τα αίτια έχουν να κάνουν με την ιστορία του τόπου και τις σχέσεις επικυριαρχίας. Συγκεκριμένα, η ρωσική εξάπλωση στην Κεντρική Ασία χρονολο-

2. Με τον όρο αυτό εννοούμε τα άτομα που ανήκουν στην εθνότητα των Καζάκων, αντιδιαστέλλοντας με τα μέλη της σλαβικής κοινότητας της χώρας. Σημειωτέον ότι στα αγγλικά ο όρος Kazakh χαρακτηρίζει το άτομο που ανήκει στην καζακική εθνότητα, ενώ ο όρος Kazakhstani χαρακτηρίζει τον υπήκοο της Δημοκρατίας του Καζακστάν ανεξαρτήτως της εθνικής ομάδας στην οποία ανήκει. Με μια σχετική δόση αυθαιρεσίας θα μπορούσαμε να τους αντιστοιχίσουμε στα Καζάκος και Καζακ-στανός.

γείται από τη δεύτερη δεκαετία του 19^{ου} αιώνα. Μέχρι το 1840 έχει ολοκληρωθεί η κατάκτηση της περιοχής και η εξασφάλιση της τσαρικής επικυριαρχίας εμπεδώνεται και μέσα από την εκπαίδευση. Η λειτουργία σχολείων σε ρωσική γλώσσα και η απαγόρευση της διδασκαλίας της καζακικής ανήγαγε τη ρωσική σε κύρια γλώσσα επικοινωνίας, θέτοντας τις λοιπές γλώσσες της περιοχής (καζακική, κιργιζική, ουζμπεκική κλπ.) στο περιθώριο. Μετά το 1918, η Σοβιετική Ένωση που διαδέχθηκε την Τσαρική Αυτοκρατορία, καίτοι ήταν μια διεθνική πολιτική οντότητα βασίστηκε στη ρωσική γλώσσα, η οποία πολύ σύντομα συνδέθηκε με την καριέρα στη δημόσια μηχανή αλλά και την αναρρίχηση στα κομματικά αξιώματα της ΕΣΣΔ. Συνεπώς, η ανεξαρτησία της χώρας από το 1992 και εντεύθεν βρήκε μια κατάσταση στην οποία η ρωσική γλώσσα κατείχε τα πρωτεία (Fierman, 1998· Spehr & Kassenova, 2012: 138). Από το σημείο αυτό και μετά ξεκινά η διαδικασία της «καζακοποίησης». Ο όρος είναι νεοπαγής και στα επίσημα κείμενα απαντάται ως Kazakhisation (Smagulova, 2008: 468) και αναφέρεται στη διαδικασία σύμπτυξης εθνικής συνείδησης μέσα από την εξάπλωση και εμπέδωση της χρήσης της Καζακικής γλώσσας (Cohen, 2008· Dadabaeva & Adibayeva, 2010). Ταυτόχρονα, παρόλο που η ρωσική γλώσσα αποτελεί και την κύρια γλώσσα επικοινωνίας στη χώρα και παρόλο που αποτελεί και το όχημα της υψηλής κουλτούρας, εν τούτοις επιχειρείται μια βαθμηδόν «από-ρωσοποίηση» της επικοινωνιακής κανονικότητας (Fiermann, 2009), όσο κι αν αυτό συνεπάγεται ένα σχετικά υψηλό κόστος (Shklovski & Struthers, 2010).

Υπό τις συνθήκες που αναφέρουμε εδώ, είναι λογικό να αναπτυχθούν δύο παράλληλες ηγεμονικές τάσεις: η πολιτική ηγεμονία, έτσι όπως εκφράζεται από την πολιτική άρχουσα τάξη της χώρας και στοχεύει στην καζακοποίηση και η πολιτισμική ηγεμονία, που εκφέρεται από τη ρωσική γλώσσα και τη συνδεδεμένη μ' αυτή κουλτούρα (Junisbai, 2010). Ένα οξυμμένο μάτι μπορεί εύκολα να παρατηρήσει τις «μικροεστίες» συγκρούσεων αυτού του ανταγωνισμού, με την καζακική γλώσσα να βρίσκεται στο επικοινωνιακό και πολιτισμικό περιθώριο και ταυτόχρονα να κρατά τα πολιτικά σκήπτρα και να σύρει το άρμα του αναδυόμενου καζακικού εθνικισμού. Λογική απόρροια των ανωτέρω είναι και η μεταφορά αυτού του ανταγωνισμού στις αίθουσες των δικαστηρίων, με επίπεδο αναφοράς το άρθρο 30, παράγραφος 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας σχετικά με τον ορισμό της γλώσσας της εκάστοτε δικαζόμενης υπόθεσης. Η ποικιλομορφία των περιπτώσεων είναι τέτοια που δεν επιτρέπει καμιά γενίκευση, απεναντίας σε μεγάλο βαθμό παρεμβαίνει ο προσωπικός παράγοντας που διαμορφώνει το όλο πεδίο.

2. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δεδομένων όλων των παραπάνω, η έρευνά μας εστιάστηκε στην τήρηση της αυστηρότητας όσον αφορά τη γλωσσική επιλογή στις δικαστικές αίθουσες. Για το λόγο αυτό, προσεγγίσαμε διερμηνείς που έχουν αναλάβει στο παρελθόν υποθέσεις ετερόγλωσσων και συνεπώς έχουν μια κατά το δυνατόν σχετική γνώση των τεκταινομένων στα δικαστήρια. Σημειωτέον ότι όλοι όσοι συμμετέσχαν στην έρευνα εργάζονται σε μεταφραστικά γραφεία που παρέχουν υπηρεσίες διερμηνείας ενώπιον δημοσίων αρχών, μεταξύ των οποίων και τα δικαστήρια.

Η υπόθεση της έρευνας αφορά την εκδίκαση υποθέσεων με γηγενείς όλους τους εμπλεκόμενους, όπου εκ προοιμίου και εκ του νόμου θεωρείται περιττή η παρουσία διερμηνέα. Καθώς αυτή η συνθήκη αφορά αυστηρώς μονογλωσσικά κράτη, η εφαρμογή της σε ένα κράτος με τουλάχιστον δύο κύριες γλώσσες, τη γνώση των οποίων σε ικανοποιητικό επίπεδο την ισχυρίζεται ένα ισχύο ποσοστό του γενικού πληθυσμού, η υπόθεση της έρευνας αφορά τη μεταφορά στις δικαστικές αίθουσες του γλωσσικού ανταγωνισμού μεταξύ καζακικής και ρωσικής γλώσσας. Θεωρούμε ότι εκτός των περιπτώσεων ανοχής, όπου η αυστηρή μονογλωσσικότητα καταστρατηγείται, θα υπάρχουν κάποιες περιπτώσεις όπου η εν χρήσει γλώσσα θα αποτελεί έκφραση είτε του αναδυόμενου καζακικού εθνικισμού είτε της κλονιζόμενης κυριαρχίας της ρωσικής γλώσσας.

Το εργαλείο της έρευνας αποτέλεσε ένας οδηγός ημιδομημένης συνέντευξης, με έξι κύρια ερωτήματα, ενώ στο τέλος της διαδικασίας παρείχετο στο Υποκείμενο της έρευνας η δυνατότητα να αναπτύξει με τη μορφή ελεύθερης αφήγησης των εμπειριών που αποκόμισε. Γλώσσα της συνέντευξης ήταν η αγγλική, δεδομένου ότι όλοι τους είναι πιστοποιημένοι μεταφραστές/διερμηνείς της αγγλικής γλώσσας. Για τις ανάγκες του παρόντος παραθέτουμε κάποια μικρά αποσπάσματα μεταφρασμένα από εμάς. Κάθε συνέντευξη διήρκεσε κάτι λιγότερο από μία ώρα, σε χώρο της επιλογής των Υποκειμένων. Σχετικά με το δείγμα, παρατηρήθηκε μια σχετική απροθυμία ανάμεσα στους πιθανούς συμμετέχοντες, οπότε και η προσέγγισή τους έγινε με τη μέθοδο «χιονοστιβάδας». Η διαδικασία ήταν μάλλον δύσκολη και η συμμετοχή περιορίστηκε σε μόλις έξι άτομα. Για το λόγο αυτό, κρατούμε τα δεδομένα ως μια πρώτη ένδειξη με την επιφύλαξη μεγαλύτερης κλίμακας σε μεταγενέστερο στάδιο. Αξίζει να ειπωθεί ότι όλοι όσοι δέχθηκαν να απαντήσουν στις ερωτήσεις μας ζήτησαν να τηρηθεί η ανωνυμία τους για ευνόητους πολιτικούς και δεοντολογικούς λόγους. Εξ αυτού και κάθε αναφορά σε συμμετέχοντα γίνεται μέσω των κωδικών ονομασιών Y1, Y2 κλπ.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι όλα τα Υποκείμενα αντλούν τις εμπειρίες τους από τις δικαστικές αίθουσες της πρωτεύουσας Αστάνα. Συνήθως δε, όπως οι ίδιοι τόνισαν, η εμπειρία τους περιορίζεται σε κάποιες εκδικαζόμενες υποθέσεις πριν ή μετά εκείνη στην οποία καλούνται να συμμετάσχουν ως διερμη-

νείς. Αυτό επιφέρει δύο βασικούς περιορισμούς από μορφωτικής και εθνολογικής πλευράς: ο πρώτος έχει να κάνει με τη σύνθεση του πληθυσμού. Στην πρωτεύουσα απαντώνται κατά τεκμήριο τα πιο μορφωμένα στρώματα του πληθυσμού, συνεπώς και ο λόγος στις αίθουσες των δικαστηρίων λογικά είναι περισσότερο επεξεργασμένος έναντι των επαρχιών. Ο δεύτερος περιορισμός αφορά την εθνολογική και γλωσσική πολυσυλλεκτικότητα της πρωτεύουσας, όπου η ρωσική γλώσσα (ως γλώσσα της κουλτούρας) κυριαρχεί. Αντίθετα, στις νότιες και δυτικές επαρχίες της χώρας, όπου οι Καζάκοι αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού, η καζακική γλώσσα κατέχει την αποκλειστικότητα. Πιθανόν εκεί οι συνθήκες να είναι διαφορετικές, καθώς στις αγροτικές περιοχές της χώρας απαντώνται μονόγλωσσα πληθυσμιακά στρώματα με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης.

3. ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Παρά το ότι όλα τα Υποκείμενα ήταν Καζάκοι διαφάνηκε μια σχετική αμεροληψία στα λεγόμενά τους, όπου επεσήμαναν με ευστοχία το πρόβλημα που η ερευνητική μας υπόθεση σκιαγράφησε. Θέλουμε μ' αυτό να πούμε ότι αυτό που θεωρητικά θα έπρεπε να ισχύει (σύγκρουση ηγεμονιών) επισημάνθηκε από τους συμμετέχοντες, παρόλο που η ηγεμονία ως όρος τους ήταν άγνωστος. Οι απαντήσεις που συγκεντρώσαμε, μας επέτρεψαν να προβούμε στη διατύπωση των παρακάτω κατηγοριών:

- α) Γλώσσα που κυρίως (κατά πλειοψηφία) χρησιμοποιείται στις δικαστικές αίθουσες. Στη συντριπτική πλειονότητα των εκδικαζόμενων υποθέσεων η επιλεγείσα γλώσσα ήταν η ρωσική. Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου όλοι οι συμμετέχοντες ήταν Καζάκοι, η επικοινωνιακή ευκολία επέβαλε τη ρωσική. Το σχετικό απόσπασμα από τη συνέντευξη του Υ3 είναι χαρακτηριστικό: «Παραβρέθηκα σε δίκες που όλοι ήταν Ασιάτες³. Παρόλα αυτά συμφώνησαν να χρησιμοποιήσουν τα ρωσικά».
- β) Τήρηση της προεπιλεγείσας γλώσσας. «Ο Πρόεδρος μερικές φορές επαναλάμβανε μια λέξη στα καζακικά αν ο μάρτυρας δεν καταλάβαινε τη λέξη στα ρωσικά» (Υ2). «Βρέθηκα σε δίκη όπου σε αρκετές περιπτώσεις όλοι οι παράγοντες χρησιμοποιούσαν μικτή γλώσσα [ενν. καζακικά – ρωσικά]» (Υ5). «Πολλές φορές είδα να χρησιμοποιούν ανακατεμένες λέξεις και από τις δύο γλώσσες» (Υ6).
- γ) Δυσχέρειες κατανόησης του λόγου στη δικαστική αίθουσα. «Έχω δει μάρτυρες να δυσκολεύονται να καταλάβουν όσα λέγονται στην αίθουσα

3. Ο όρος «Ασιάτης» [Asian] χρησιμοποιείται συχνά στο Καζακστάν για να διαφοροποιήσει τους Καζάκους από τους Σλάβους.

επειδή γνωρίζουν λίγα ρωσικά, αλλά δεν μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του επεξεργασμένου λόγου που χρησιμοποιείται εκεί» (Υ2). «Ίσως οι δικηγόροι υπερβάλλουν επίτηδες και χρησιμοποιούν πολύ εξειδικευμένους όρους» (Υ6). «Ετυχε πολλές φορές να δω είτε μάρτυρες είτε κατηγορούμενους να δυσκολεύονται να καταλάβουν όσα λέγονταν. Δεν είναι ότι δεν είχαν την κατάλληλη μόρφωση, απλώς κύρια γλώσσα τους ήταν άλλη από αυτή που χρησιμοποιούσαν στην αίθουσα» (Υ1).

- δ) Έκφραση της ηγεμονίας. «[...] ο Πρόεδρος σε αυστηρό τόνο υπενθύμισε πολλές φορές [σε μάρτυρα] ότι θα έπρεπε να χρησιμοποιεί καζακικά» (Υ1). «Ο Πρόεδρος του έκανε την παρατήρηση διότι δεν μιλάει τη γλώσσα του κράτους [ενν. καζακικά]» (Υ6). «Ο Δημόσιος Κατήγορος ήταν ειρωνικός απέναντι σε έναν μάρτυρα που δυσκολευόταν να καταλάβει αυτά που του έλεγε στα καζακικά» (Υ4). «Ένας από τους δικηγόρους, Καζακστανός Ρώσος [“Kazakhstan Russian” στο πρωτότυπο], χρησιμοποίησε μια εξεζητημένη μορφή της ρωσικής γλώσσας όταν απευθύνθηκε σε ένα Καζάκο μάρτυρα κατηγορίας που δεν έδειχνε να καταλαβαίνει καλά» (Υ5). «Ακούστηκαν [σε δίκη] κάποια σχόλια υπέρ της χρήσης της επίσημης γλώσσας του κράτους και εναντίον της Ρωσικής» (Υ3). «Παρατήρησα ότι κάποιοι επιμένουν στη χρήση της καζακικής. Το κάνουν για να τονίσουν τον πατριωτισμό τους» (Υ2). «Δεν τους κατηγορώ. Ο Πρόεδρος [εν προκειμένω του κράτους] θέλει να ενισχύσει το εθνικό μας αίσθημα και πολλοί θεωρούν ότι αυτό υπερέχει της λογικής που επιβάλλει σαφήνεια στην κατανόηση στη δικαστική αίθουσα» (Υ4).

Σε γενικές γραμμές, όλα τα Υποκείμενα τόνισαν ότι η διγλωσσία δημιουργεί δυσχέρειες στη διαδικασία, ανεξαρτήτως αν αυτές οφείλονται σε πολιτικούς ή απλώς επικοινωνιακούς λόγους.

4. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Παρόλο που η έρευνα υπόκειται σε ένα πλήθος περιορισμών, εν τούτοις μπορούμε να διατυπώσουμε κάποια πρώτα συμπεράσματα. Έτσι, η συχνότερη χρήση της ρωσικής γλώσσας αιτιολογείται από τον παράγοντα ευκολίας. Επίσης, ο σχετικά μεγάλος βαθμός ανοχής του διευθύνοντος τη διαδικασία στην παραβίαση της προεπιλεγείσας γλώσσας ομοίως οφείλεται στη διευκόλυνση της διαδικασίας και την αποφυγή σφαλμάτων παρερμηνείας που ενδέχεται να παρεισφρήσουν. Οι δυσχέρειες δε στην κατανόηση λέξεων ή φράσεων ενδεχομένως να είναι και τέχνασμα εκ μέρους της υπεράσπισης, σίγουρα όμως αποτελεί μια πραγματικότητα που οφείλεται στην ατομική μονογλωσσία ή διγλωσσία των εμπλεκόμενων σε δίκη.

Όμως, το κύριο αντικείμενο του ανά χείρας τόμου, η δικαστηριακή διερμηνεία, διαπιστώνουμε ότι χωλαίνει. Και αυτό συμβαίνει όχι σε περιπτώσεις αλλοδαπών, αλλά μεταξύ γηγενών. Άραγε χάθηκαν κάποιες δίκες εξ αιτίας του γεγονότος ότι τα όσα ελέχθησαν ήταν δυσνόητα (ή και ακατανόητα) στον μάρτυρα ή τον κατηγορούμενο; Σε πόσες δίκες να παρουσιάστηκε το φαινόμενο να δίνεται λάθος απάντηση λόγω ελλιπούς κατανόησης; Ακόμη, η προσπάθεια «καζακοποίησης» με τη δημιουργηθείσα πολιτική ηγεμονία της καζακικής γλώσσας περιπλέκει ακόμη περισσότερο τα πράγματα. Η εμποδωμένη για σχεδόν δύο αιώνες κυριαρχία της ρωσικής γλώσσας κλονίζεται όχι γιατί έτσι θα προσφερθεί μεγαλύτερος βαθμός κατανόησης των λεγομένων στις δικαστηριακές αίθουσες, αλλά για να ενισχυθεί ο αναδύμενος καζακικός εθνικισμός.

Είναι γεγονός ότι η δικαστηριακή διερμηνεία αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο στο πεδίο του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς (η ορθή εφαρμογή της) εγγυάται την ισότιμη και άνευ περιορισμών άσκησή τους. Η δε περίπτωση του Καζακστάν τονίζει ότι δύναται να επεκταθεί ακόμη και σε αυστηρά μονογλωσσικά περιβάλλοντα, πολύ δε μάλλον σε δίγλωσσες κοινότητες ή έτι περαιτέρω σε πολυσυλλεκτικές, πολυφυλετικές, πολυγλωσσικές σύγχρονες κοινωνίες.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Adamson, W. (1980) *Hegemony and Revolution. A study of Antonio Gramsci's Political and Cultural Theory*, Berkeley: University of California Press.
- Buci-Glycksmann, C. (1980) *Gramsci and the State*, London: Lawrence and Wishart.
- Dadabaeva, G. & Adibayeva, A. (2010) “Post-Soviet Kazakhstan. Nationalism and Language Issues”, *The Soviet and Post-Soviet Review*, Vol. 37, No. 2, pp. 125-141.
- Erlan, K. & Chebotarev, A. (2000) “The Policy of Kazakhization in State and Government Institutions in Kazakhstan”, in N. Oka (ed.) *The Nationalities Question in Post-Soviet Kazakhstan*, Chiba: Institute of Developing Economies. Ανακτήθηκε στις 18/08/2014, από http://www.ide.go.jp/English/Publish/Download/Mes/pdf/51_05.pdf
- Femia, J. (1975) “Hegemony and Consciousness in the Thought of Antonio Gramsci”, *Political Studies*, Vol. 23, No. 1, pp. 29-48.

- Fierman, W. (1998) “Language and Identity in Kazakhstan, Formulations in Policy Documents 1987-1997”, *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 31, No. 2, pp. 171-86.
- Fiermann, W. (2009) “Identity, Symbolism and the Politics of Identity in Central Asia”, *Europe-Asia Studies*, Vol. 61, No. 7, pp. 1207-1228.
- Junisbai, B. (2010) “A Tale of Two Kazakhstans: Sources of Political Cleavage and Conflict in the Post-Soviet Period”, *Europe-Asia Studies*, Vol. 62, No. 2, pp. 235-269.
- Makhanova, G. & Cortazzi, M. (2013) ‘Kazakh Students’ Perceptions of Good English Teachers: Multiple Heritages in a Culture of Learning’, in M. Cortazzi & L. Jin (eds.) *Researching Cultures of Learning*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp. 179-202.
- Perspectives: *Русский язык в Казахстане* [Η Ρωσική γλώσσα στο Καζακστάν]. Ανακτήθηκε στις 18/08/2014, από http://www.perspektivy.info/rus/rassey/russkiy_yazik_v_kazakhstane.htm
- Shklovski, I. & Struthers, D. (2010) “Of States and Borders on the Internet: The Role of Domain Name Extensions in Expressions of Nationalism Online in Kazakhstan”, *Policy & Internet*, Vol. 2, No. 4, pp. 107-129.
- Smagulova, J. (2008) “Language policies of Kazakhization and their influence on language attitudes and use”, *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, Vol. 11, No. 3 & 4, pp. 440–475.
- Spehr, S. & Kassenova, N. (2012) “Kazakhstan: constructing identity in a post-Soviet society”, *Asian Ethnicity*, Vol. 13, No. 2, March 2012, pp. 135–151.
- ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН [Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας της Δημοκρατίας του Καζακστάν]. Ανακτήθηκε στις 20/08/2014, από http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1013921&sublink=240000
- О языках в Республике Казахстан [Νόμος Περί των Γλωσσών της Δημοκρατίας του Καζακστάν]. Ανακτήθηκε στις 20/08/2014, από http://ru.government.kz/docs/z970000151_20081121.htm

ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ. ΕΝΑΣ ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥΣ

Κατσής Χρήστος Δ.

Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων ΤΕΙ Ηπείρου
ckatsis@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Νομική διερμηνεία περιλαμβάνει μια συστηματική σειρά ενεργειών κατά τις οποίες άτομα που δεν ομιλούν ή έχουν πολύ περιορισμένη δυνατότητα αντίληψης της γλώσσας μιας χώρας αλληλεπιδρούν με διαφορετικούς φορείς και τομείς του συστήματος δικαιοσύνης. Είναι προφανές ότι η όλη διαδικασία απαιτεί υψηλά εξειδικευμένο και καταρτισμένο προσωπικό, λόγω των σημαντικών συνεπειών για τους εμπλεκόμενους ανθρώπους σε περίπτωση αποτυχημένης ή παραποιημένης επικοινωνίας. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, οι παρεχόμενες υπηρεσίες νομικής μετάφρασης σε όλο το φάσμα που τις διέπει (από τη μετάφραση καταθέσεων έως την διερμηνεία της ακροαματικής διαδικασίας) παρουσιάζουν πολλαπλά προβλήματα όχι μόνο ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών αλλά και ως προς την επάρκεια των μεταφραστών. Για το λόγο αυτό, τα τελευταία χρόνια άρχισε να πραγματοποιείται έρευνα για την εκτίμηση της όλης κατάστασης, με στόχο τον εντοπισμό των προβλημάτων και την εύρεση λύσεων και βέλτιστων πρακτικών αντιμετώπισης. Το πιο συνηθισμένο εργαλείο που χρησιμοποιείται για την διεξαγωγή των ερευνών αυτών είναι τα ερωτηματολόγια που μοιράζονται στους άμεσα εμπλεκόμενους. Στο κεφάλαιο αυτό παρέχεται ένας οδηγός δημιουργίας και ορθής χρήσης ερωτηματολογίων για το επίμαχο θέμα της Δικαστηριακής διερμηνείας. Περιγράφονται προβλήματα και τρόποι επίλυσής τους, τεχνικές για την σύνταξη των ερωτήσεων και τρόποι προκειμένου να αυξηθεί ο βαθμός ανταπόκρισης των ερωτηθέντων.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Δικαστηριακή διερμηνεία, έρευνα μέσω ερωτηματολογίων, οδηγός ερωτηματολογίων, πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα ερωτηματολογίων

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην Ελλάδα το ζήτημα της μετάφρασης νομικών κειμένων και της δικαστηριακής διερμηνείας καθίσταται εξαιρετικά επίκαιρο μετά την πρόσφατη ενσωμάτωση με το Ν 4236/2014 στο ελληνικό δίκαιο των Οδηγιών 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία και 2012/13/ΕΕ σχετικά με την ενημέρωση του αλλοδαπού σε γλώσσα που κατανοεί (Βλαχόπουλος, 2014). Παρά το γεγονός, ότι η χώρα μας φιλοξενεί χιλιάδες νόμιμους και παράνομους μετανάστες, αλλά και παραθεριστές από όλο και αυξανόμενο αριθμό κρατών το θέμα της παροχής δικαστηριακής διερμηνείας σε όσους έρχονται αντιμέτωποι με τη δικαιοσύνη στην Ελλάδα δεν έχει αντιμετωπιστεί. Τόσο τα νομικά κενά όσο και οι ελλείψεις που έχει η πολιτεία σε θέματα τεχνολογίας στέκονται εμπόδια στην ομαλή απονομή της δικαιοσύνης σε όσους δεν μιλούν ελληνικά. Αλλά και επιστημονικά το θέμα της δικαστηριακής διερμηνείας

στην Ελλάδα δεν έχει ερευνηθεί διεξοδικά. Σε μια παγκόσμια οικονομία, όπου είναι όλο και πιο σύνθηες να υπάρχουν διαφορές μεταξύ ιδιωτών και επιχειρήσεων από όλο τον κόσμο η δικαστηριακή διερμηνεία (Court Interpreting) από μια ξένη γλώσσα στα ελληνικά αποτελεί συνήθη διαδικασία. Παράλληλα η αύξηση της μετανάστευσης στην Ελλάδα ατόμων που προέρχονται από χώρες με χαμηλό βιοτικό επίπεδο, σε συνδυασμό με την αύξηση της εγκληματικότητας συνθέτουν έναν ιδιαίτερα απαιτητικό χώρο που απαρτίζεται από πολλές και σύνθετες συνιστώσες. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι απλά αρκετή η χρήση ενός διερμηνέα για μια υπόθεση. Αντιθέτως, υπάρχει μια σειρά από νομικά και πρακτικά ζητήματα που πρέπει να εξεταστούν σχετικά με τη χρήση διερμηνέων κατά τη διάρκεια της δίκης. Για παράδειγμα, το πρώτο ζήτημα που προκύπτει συνήθως είναι αν απαιτείται ή όχι η χρήση διερμηνέα. Συχνά, δεν υπάρχει άλλη επιλογή αφού είναι σαφές ότι ο πελάτης δεν είναι σε θέση να καταθέσει στην ελληνική. Μερικές φορές, όμως, είναι πιθανό ο μάρτυρας ή ο κατηγορούμενος ενώ δεν μιλάει την ελληνική άπταιστα να είναι σε θέση να κατανοεί ή να γίνεται κατανοητός. Σε περίπτωση που υπάρχει διαφωνία ανάμεσα στις δύο πλευρές αν απαιτείται ή όχι διερμηνέας η τελική απόφαση είναι στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου. Σε πολλές περιπτώσεις όμως η απόφαση αυτή αποτελεί και θέμα στρατηγικής και καλό είναι να παρθεί από την αρχή δεδομένου ότι ένας μάρτυρας που καταθέτει μέσω διερμηνέα σε μια υπόθεση και, στη συνέχεια, χωρίς διερμηνέα στη δίκη, ή το αντίστροφο, είναι πιθανό να χάσει την αξιοπιστία του. Μερικές φορές ο δικηγόρος επιμένει στη χρήση διερμηνέα για την/τον πελάτη του πελάτη σε μια υπόθεση τόσο για λόγους ασφάλειας όσο και για να κάνει πιο περίπλοκη την όλη κατάσταση για την για την άλλη πλευρά. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή δεν είναι πάντα κατ' ανάγκη προς όφελος του πελάτη (π.χ. κόστος). Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η σημασία της άμεσης επικοινωνίας του μάρτυρα με το δικαστή ή τους ενόρκους. Όταν ένας μάρτυρας καταθέτει μέσω διερμηνέα, ο χρόνος που μεσολαβεί μεταξύ της κατάθεσης και της διερμηνείας αποσυνδέει συχνά τα συναισθήματα, τις χειρονομίες και την ομιλία του μάρτυρα από την ελληνική μετάφραση. Το γεγονός αυτό μπορεί να μειώσει τον αντίκτυπο της μαρτυρίας. Επιπλέον, είναι πολύ δύσκολο για έναν διερμηνέα να μεταφέρει τις ακριβείς αποχρώσεις της ψυχικής κατάστασης και των συναισθημάτων του μάρτυρα. Από την άλλη πλευρά, η μη χρήση διερμηνέα μπορεί να έχει εξίσου σημαντικά μειονεκτήματα. Για παράδειγμα η βαριά προφορά, τα πολλά γραμματικά λάθη, η μη σωστή χρήση λεξιλογίου και γραμματικής μπορεί να δυσκολέψουν ή να παραποιήσουν- αλλοιώσουν την επικοινωνία.

Προκειμένου να αποκαλυφθεί ο μηχανισμός βάσει του οποίου αλληλεπιδρούν τα νομικά συστήματα, οι γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες με τις επικοινωνιακές επιδιώξεις και να μελετηθούν οι δυνατότητες διαχείρισης του μηχανισμού αυτού από τον μεταφραστή και τον διερμηνέα μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισε να πραγματοποιείται περιορισμένη έρευνα με σκοπό την βελτίωση

των παρεχόμενων υπηρεσιών. Ειδικότερα στην Ελλάδα, το ερευνητικό πρόγραμμα DIDI¹ καταγράφει την υπάρχουσα κατάσταση, διατυπώνει προτάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης και ενημερώνει τα κέντρα λήψης αποφάσεων σχετικά με την παροχή υπηρεσιών διερμηνείας τόσο κατά την προανάκριση, την ανάκριση όσο και τη δίκη. Συγκεκριμένα το πρόγραμμα αποβλέπει στην καταγραφή των απόψεων όχι μόνο των αλλοδαπών που έχουν έρθει σε επαφή με την ελληνική δικαιοσύνη, αλλά και των ελληνικών αστυνομικών αρχών και υπηρετών της Θέμιδας που καλούνται να διαχειριστούν υποθέσεις με αλλοδαπούς χωρίς να διαθέτουν την κατάλληλη έμφυση και άψυχη υποδομή. Επίσης, το πρόγραμμα φιλοδοξεί να σκιαγραφήσει το προφίλ του διερμηνέα που έχει ανάγκη η ελληνική δικαιοσύνη. Μέσα από την έρευνα αυτή αναδεικνύεται το γεγονός ότι η μετάφραση και η διερμηνεία, δεν μπορεί να ταυτίζεται με την απλή γλωσσομάθεια και τονίζεται η πολυσύνθετη υφή της μετάφρασης και της διερμηνείας στο χώρο της δικαιοσύνης.

Σε γενικές γραμμές, η νομική διερμηνεία δεν περιορίζεται μόνο στην αίθουσα του δικαστηρίου αλλά περιλαμβάνει τομείς όπως είναι οι μεταφράσεις συνεδριών μεταξύ δικηγόρων - πελατών, καθώς και οι καταθέσεις και συνεντεύξεις μαρτύρων. Για το λόγο αυτό ένας εξειδικευμένος νομικός διερμηνέας θα πρέπει να κατέχει ένα συγκεκριμένο σύνολο δεξιοτήτων προκειμένου να διασφαλίσει όλα τα προβλεπόμενα νομικά δικαιώματα. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, οι παρεχόμενες υπηρεσίες νομικής μετάφρασης σε όλο το φάσμα που τις διέπει (από την μετάφραση καταθέσεων έως την διερμηνεία της ακροαματικής διαδικασίας) παρουσιάζουν πολλαπλά προβλήματα όχι μόνο ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών αλλά και ως προς την επάρκεια των μεταφραστών. Το γεγονός αυτό κορυφώνεται στις περιπτώσεις λαθρομεταναστών οι οποίοι λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου δεν ομιλούν καμία άλλη γλώσσα πέρα από τη μητρική τους με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η δυνατότητα ορθής επικοινωνίας, πόσο μάλλον σε περίπλοκα νομικά θέματα. Με στόχο την αντιμετώπιση των καταστάσεων αυτών, τα τελευταία χρόνια άρχισε να πραγματοποιείται έρευνα για την εκτίμηση της όλης διαδικασίας της δικαστηριακής διερμηνείας (Court Interpreting), με στόχο τον εντοπισμό των προβλημάτων και την εύρεση λύσεων και βέλτιστων πρακτικών αντιμετώπισης. Το πιο συνηθισμένο εργαλείο που χρησιμοποιείται για την διεξαγωγή των ερευνών αυτών είναι τα ερωτηματολόγια που μοιράζονται στους άμεσα εμπλεκόμενους.

Στον χώρο της βιβλιογραφίας ενώ υπάρχει μεγάλη επάρκεια στο συγγραφικό έργο σχετικά με τη δημιουργία ερωτηματολογίων σε διάφορους τομείς έρευνας (π.χ. ανθρωπιστικές επιστήμες, ιατρική, θετικές επιστήμες) (Sudman & Bradburn, 1982· Annis, Graham *et al.*, 1988· Frey & Fontana, 1991· Honey & Mumford, 2000· Boynton & Greenhalgh, 2004· Denscombe, 2010· Lietz, 2010· Keeney,

1. <http://ba.ioa.teiep.gr/didi/>

Hasson *et al.*, 2011· Newing, Eagle *et al.*, 2011· Birley & Moreland, 2014) δεν υπάρχουν αναφορές σχετικά με τη δημιουργία και χρήση ερωτηματολογίων στον τομέα της δικαστηριακής διερμηνείας. Το παρών κεφάλαιο προσπαθεί να καλύψει το κενό που υπάρχει στο χώρο παρέχοντας έναν οδηγό δημιουργίας και ορθής χρήσης ερωτηματολογίων στον εν λόγω χώρο. Παράλληλα παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργία των ερωτηματολογίων, τα πιο συνηθισμένα προβλήματα αλλά και τρόπους επίλυσής τους, καθώς και τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που παρουσιάζει η χρήση των ερωτηματολογίων ως μεθοδολογία και που ο ερευνητής θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη του.

1. ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Για τη βαθύτερη ανάλυση της δικαστηριακής διερμηνείας απαιτείται η εξέταση μεταφράσεων, στις οποίες διασταυρώνονται διάφορες γλώσσες, έννομες τάξεις καθώς και διαφοροποιημένες επικοινωνιακές επιδιώξεις. Η ουσιαστική μελέτη του συγκεκριμένου πεδίου έρευνας απαιτεί την ανάλυση δεδομένων που προέρχονται από πραγματικές δικαστικές υποθέσεις, στις οποίες χρησιμοποιήθηκαν διερμηνείς. Το πιο συνηθισμένο εργαλείο που χρησιμοποιείται για την διεξαγωγή των ερευνών αυτών είναι τα ερωτηματολόγια που μοιράζονται στους άμεσα εμπλεκόμενους (δικηγόροι, κατηγορούμενοι, δικαστές, αστυνομικοί, μάρτυρες κλπ.). Συνήθως, μια έρευνα περιλαμβάνει ερωτήσεις που γίνονται σε αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού για κάποια σύντομη χρονική περίοδο. Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι για την υποβολή των ερωτήσεων είναι:

- (1) ηλεκτρονική αποστολή ερωτηματολογίων συνήθως με χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και μέσων κοινωνικής δικτύωσης (facebook, tweeter, linked in, google plus κλπ).
- (2) συνεντεύξεις οι οποίες πραγματοποιούνται στο χώρο του ερωτώμενου (σπίτι, εργασία) ή γίνονται τηλεφωνικά.
- (3) ερωτηματολόγια που έχουν ταχυδρομηθεί στους ερωτηθέντες οι οποίοι οφείλουν να απαντήσουν και να τα επιστρέψουν.

Τα βασικότερα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν το είδος μιας έρευνας που βασίζεται σε ερωτηματολόγια είναι το μέγεθος του πληθυσμού και το χρονικό διάστημα για το οποίο διεξάγεται η έρευνα: οι έρευνες διεξάγονται συνήθως σε αντιπροσωπευτικά δείγματα του συνόλου του πληθυσμού για λόγους κόστους και χρόνου. Σε περίπτωση που μια έρευνα γίνεται σχεδόν στο σύνολο του πληθυσμού ονομάζεται απογραφή. Έρευνες που αναζητούν τη γνώμη των ερωτηθέντων για κάποιο θέμα της κοινής γνώμης (για παράδειγμα, η στάση απέναντι στη μαριχουάνα ή τον πόλεμο στη Μέση Ανατολή), καλούνται δημοσκοπήσεις. Όταν λέμε ότι μια έρευνα έχει διεξαχθεί σε ένα μόνο χρονικό σημείο προφανώς δεν σημαίνει

όλοι οι συμμετέχοντες έχουν ερωτηθεί ακριβώς την ίδια στιγμή, απλά σημαίνει ότι η συλλογή δεδομένων έχει ολοκληρωθεί σε όσο το δυνατόν πιο σύντομο χρονικό διάστημα, συνήθως μέσα σε μία εβδομάδα ή μήνα, αλλά σίγουρα σε ένα μόνο έτος. Έρευνες που διεξάγονται κατά τη διάρκεια μιας μακρύτερης χρονικής περιόδου, με τους ίδιους ερωτηθέντες ονομάζονται μελέτες καταλόγου (panel studies). Μελέτες στις οποίες το ίδιο θέμα (για παράδειγμα, η στάση απέναντι στην έκτρωση) μελετάται για ένα χρονικό διάστημα, αλλά χωρίς να ξαναρωτούνται απαραίτητα τα ίδια άτομα που απάντησαν κάθε φορά, καλούνται μελέτες τάσης. Όλες οι μελέτες που διεξάγονται με την πάροδο του χρόνου ονομάζονται διαχρονικές μελέτες.

Εκτός από το χρονικό διάστημα που διεξάγεται μια έρευνα, άλλα χαρακτηριστικά που μπορούν να διαφοροποιούνται είναι: 1) το αν υπάρχει ή όχι σταθερό σύνολο ερωτήσεων και 2) ο τρόπος με τον οποίο μπορεί ο ερωτώμενος να απαντήσει έτσι ώστε να μπορούν να γίνουν ποσοτικές συγκρίσεις. Ωστόσο, οι έρευνες μπορούν να ποικίλλουν τόσο σχετικά με τη δομή των ερωτήσεών τους όσο και σχετικά με τον τρόπο που οι απαντήσεις τους έχουν κωδικοποιηθεί. Μια καλή ιστορική αναδρομή καθώς και εμπειριστατωμένη ανάλυση για τα όποια πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των παραπάνω ειδών έρευνας παρέχεται από τους (Dutka, 1982· Wright, 1988· Millward, 1991· Anson & Woodward, 1992· Alessi & Martin, 2010· Allerbeck, 2014).

2. ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Μετά την προσεκτική διατύπωση των υποθέσεων και των προς μελέτη εννοιών, ο επόμενος κρίκος στην αλυσίδα της έρευνας είναι το μέσο συλλογής δεδομένων (ερωτηματολόγιο ή το χρονοδιάγραμμα συνέντευξης). Ένα ερωτηματολόγιο μπορεί γενικά να αποσταλεί ηλεκτρονικά ή να ταχυδρομηθεί ή να δοθεί από τον ίδιο τον ερευνητή στον ερωτηθέντα.

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που προεξοφλούν την επιτυχία (ή και την αποτυχία) της έρευνας είναι ο σωστός σχεδιασμός του ερωτηματολογίου. Καλό θα είναι να γίνεται χρήση ενός έγκυρου ερωτηματολογίου που να είναι ήδη καλά δοκιμασμένο αν είναι εφικτό. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα εξοικονόμησης χρόνου αλλά και της σύγκρισης των αποτελεσμάτων της έρευνας με άλλες συναφείς μελέτες. Σε γενικές γραμμές, η χρήση ενός ήδη δημοσιευμένου, έγκυρου ερωτηματολογίου αυξάνει την αξιοπιστία και την εγκυρότητα της έρευνας.

Σε περίπτωση που απαιτείται ο σχεδιασμός νέου ερωτηματολογίου καλό είναι να γίνει αναφορά στη σχετική βιβλιογραφία (Linegang, Rivard *et al.*, 2001· Boynton, 2004· Boynton & Greenhalgh, 2004· Bradburn, Sudman *et al.*, 2004·

Voorheis, Singleton *et al.*, 2004· Bandura, 2006· Warner, 2006· Denscombe, 2010· Fink, 2012). Σε γενικές γραμμές σημαντικοί τομείς που θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψη είναι:

- **Μήκος:** Ένα ερωτηματολόγιο θα πρέπει να είναι όσο γίνεται περισσότερο σύντομο. Κατά το σχεδιασμό του θα πρέπει να εξαιρεθούν οι μη απαραίτητες για το σκοπό της έρευνας ερωτήσεις. Τα μεγάλα ερωτηματολόγια μειώνουν το ποσοστό ανταπόκρισης και ένα χαμηλό ποσοστό ανταπόκρισης σημαίνει αναξιόπιστα ερευνητικά αποτελέσματα και συνεπώς σπατάλη χρόνου. Κάθε μια από τις ερωτήσεις θα πρέπει να συλλέγει πληροφορία σχετική με τους βασικούς τομείς που απαρτίζουν το υπό μελέτη αντικείμενο. Αν κάποια ερώτηση εκ των υστέρων φαίνεται ότι δεν αντιστοιχεί σε κάποια από τις συνιστώσες του θέματος τότε πιθανά να μην είναι απαραίτητο η ερώτηση αυτή να συμπεριλαμβάνεται στο ερωτηματολόγιο.
- **Να τραβάει την προσοχή:** Για παράδειγμα εάν ο φάκελος και το ερωτηματολόγιο μιας έρευνας που γίνεται μέσω ταχυδρομείου ξεχωρίζει από όλα τα υπόλοιπα, τότε είναι πολύ πιο πιθανό περισσότεροι άνθρωποι να ασχοληθούν με τη μελέτη. Σε περίπτωση που η έρευνα γίνεται μέσω διαδικτύου μπορεί να γίνει κοινοποίησή της μέσω διαφημιστικών μηνυμάτων/λογότυπων (banners) ή με χρήση αναδυόμενων παραθύρων (pop up windows) ή το ερωτηματολόγιο να είναι προσαρτημένο σε ένα ηλεκτρονικό μήνυμα (e – mail).
- **Δυνατότητα επιστροφής ερωτηματολογίου στον αρχικό παραλήπτη.** Σε περίπτωση ερωτηματολογίου που αποστέλλεται ταχυδρομικά είναι απαραίτητο να συμπεριλαμβάνεται σφραγισμένος φάκελος με τη διεύθυνση επιστροφής. Σε περίπτωση έρευνας που γίνεται μέσω διαδικτύου είναι προτιμητέο η φόρμα ή το ερωτηματολόγιο που δίνεται στο χρήστη να συμπεριλαμβάνει τη δυνατότητα αποστολής με το πάτημα ενός μόνο κουμπιού .
- **Πειστική εξήγηση για το σκοπό της έρευνας:** Ουσιαστικά αποτελεί και την ευκαιρία για να πειστεί ένα άτομο να συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο. Σε γενικές γραμμές οι ερωτώμενοι θέλουν να γνωρίζουν σε τι αποσκοπεί μια έρευνα καθώς και πως θα χρησιμοποιηθούν τα αποτελέσματά της πριν συμμετάσχουν σε αυτή. Τα επιχειρήματα θα πρέπει να είναι κατανοητά χωρίς να χρησιμοποιούνται δυσνόητοι όροι και ορολογίες προκειμένου να είναι κατανοητά απ' όλους ώστε να αυξηθούν τα ποσοστά ανταπόκρισης.
- **Σαφείς οδηγίες για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων:** Γενικότερα απαιτείται η χρήση σύντομων προτάσεων και απλών λέξεων. Κάτι που είναι αυτονόητο για ένα άτομο δεν είναι απαραίτητα κατανοητό και από τους άλλους ανθρώπους. Στον τομέα αυτό πολύ χρήσιμα μπορεί να είναι και τα σχόλια τρίτων ατόμων .

- **Λήψη δημογραφικών στοιχείων μόνο αν αυτά είναι απαραίτητα.** Σε γενικές γραμμές η άποψη πολλών ατόμων σχετικά με το αν θα πρέπει να παρέχουν δημογραφικά στοιχεία (π.χ. όνομα, ημερομηνία γέννησης, τόπο γέννησης και κατοικία) είναι διχασμένη. Αν οι ερωτήσεις είναι ενοχλητικές / προσωπικές καλό είναι να ζητείται ανώνυμη συμπλήρωση. Με τον τρόπο αυτό άτομα που δεν επιθυμούν να αποκαλύψουν την ταυτότητά τους είναι πολύ πιο πιθανό να συμμετάσχουν στην έρευνα.
- **Παροχή κινήτρων:** Αν υπάρχει η δυνατότητα παροχής χρηματικών κινήτρων στους ερωτηθέντες το ποσοστό ανταπόκρισης θα είναι μεγαλύτερο. Εναλλακτικά εάν αυτό δεν είναι εφικτό μπορεί να δοθούν στους συμμετέχοντες αντίγραφα των αποτελεσμάτων της έρευνας.
- **Επαγγελματική εμφάνιση των ερωτηματολογίων:** Οι συμβουλές ενός ειδικού θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τη μορφοποίηση του κειμένου κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προσδίδει μια επαγγελματική χροιά και ελκυστική εμφάνιση στο κείμενο. Για παράδειγμα το μέγεθος της γραμματοσειράς εκτύπωσης πρέπει να είναι τέτοιο ώστε να μπορεί εύκολα να διαβαστεί από άτομα με δυσκολίες στην όραση ενώ καλό θα είναι να συνδυάζεται με άφθονο χώρο γύρω από τα ερωτήματα. Παράλληλα οι ερωτήσεις θα πρέπει να είναι σαφώς διατυπωμένες για την αποφυγή συγχύσεων
- **Χρήση ανοιχτών ή κλειστών ερωτημάτων;** Σε περίπτωση που χρησιμοποιηθούν ανοιχτού τύπου ερωτήσεις θα πρέπει να έχει προσχεδιαστεί πως θα κωδικοποιηθούν και αναλυθούν οι απαντήσεις. Πολλές φορές η χρήση παραδειγμάτων σχετικά με το πώς θα έπρεπε να είναι διατυπωμένη μια απάντηση, μπορούν αφενός μεν να κάνουν πιο εύκολη την όλη διαδικασία για τον ερωτώμενο, αφετέρου να περιορίσει την ελευθερία του ως προς τους τρόπους που μπορεί να ανταποκριθεί. Από την άλλη πλευρά ενώ οι κλειστού τύπου (π.χ. πολλαπλές επιλογές) ερωτήσεις είναι ευκολότερες στην κωδικοποίηση και στην επεξεργασία μπορεί να προκαλέσουν αρνητικά σχόλια, ιδιαίτερα αν ο ερευνητής δεν έχει σκεφτεί όλες τις πιθανές απαντήσεις. Για το λόγο αυτό ενδείκνυται η προσθήκη χώρου για σχόλια προκειμένου να αυξηθούν τα ποσοστά απαντημένων ερωτηματολογίων αλλά και υπάρχει η δυνατότητα μεταφοράς νέων γνώσεων προς τον ερευνητή.

Η επόμενη ενότητα παρουσιάζει συνοπτικά τα πιο συνηθισμένα προβλήματα που παρατηρούνται κατά την έρευνα μέσω ερωτηματολογίων, καθώς και πρακτικούς τρόπους αντιμετώπισης των θεμάτων αυτών. Θα πρέπει να τονιστεί ότι τα συγκεκριμένα προβλήματα ενώ παρατηρούνται στον τομέα της δικαστηριακής διερμηνείας δεν περιορίζονται μόνο εκεί ενώ οι προτεινόμενες λύσεις μπορούν να εφαρμοστούν γενικότερα και σε άλλους τομείς έρευνας.

3. ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Πριν τη σύνταξη του ερωτηματολογίου θα πρέπει να προβλεφθούν οι πιθανές αιτίες που μπορούν να οδηγήσουν σε σφάλματα και να προσθέσουν «θόρυβο» στις ληφθείσες απαντήσεις κάνοντας τον ερωτηθέντα να δώσει εσφαλμένες πληροφορίες ή ακόμη και να αποτύχει να απαντήσει σε μια ερώτηση εντελώς. Τα πιο συνηθισμένα προβλήματα και οι τρόποι με τους οποίους αυτά αντιμετωπίζονται είναι οι ακόλουθοι:

- (1) Ο ερωτώμενος αισθάνεται ότι η διαδικασία δεν είναι νόμιμη, αλλά αποτελεί τέχνασμα το οποίο συνήθως εξυπηρετεί εμπορικούς σκοπούς (π.χ πωλήσεις προϊόντων). Συνήθως το συγκεκριμένο θέμα αντιμετωπίζεται μέσω μιας επιστολής ή εισαγωγικής δήλωσης η οποία νομιμοποιεί τη συγκεκριμένη μελέτη. Εναλλακτικά μπορεί να προηγηθεί ανακοίνωση σε μια εφημερίδα.
- (2) Ο ερωτώμενος θεωρεί ότι οι πληροφορίες θα χρησιμοποιηθούν εναντίον του ή αποτελεί παραβίαση της ιδιωτικής ζωής (π.χ., φοβάται ότι οι πληροφορίες του εισοδήματος θα δημοσιοποιηθούν). Το πρόβλημα αυτό αντιμετωπίζεται με την παράληψη άσκοπων ευαίσθητων ζητημάτων καθώς και την εξασφάλιση της ανωνυμίας. Παράλληλα, ευαίσθητα ζητήματα μπορεί να ζητηθούν μόνο από ένα επιμέρους δείγμα από το σύνολο του πληθυσμού. Το σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό ιδιαίτερα για περιπτώσεις όπου επιθυμούμε να γίνει συλλογή πληροφοριών από έγκλειστα άτομα (φυλακισμένοι, τρόφιμοι αναμορφωτηρίων) τα οποία φοβούνται ότι αν σχολιάσουν αρνητικά κάποιο θέμα ή ερώτημα που αφορά τις συνθήκες κράτησής τους, αυτό θα έχει επιπτώσεις.
- (3) Πολλές φορές ερωτώμενοι αρνούνται να συνεργαστούν, λέγοντας ότι έχουν παλαιότερα συμμετάσχει σε άλλη έρευνα. Το φαινόμενο αυτό παρουσιάζεται συχνότερα σε άτομα τα οποία είναι μέλη εθνικών μειονοτήτων. Επαγγέλματα τα οποία βρίσκονται ψηλά στην ιεραρχία (π.χ., επικεφαλής μιας εταιρίας, δικαστές, διευθυντές φυλακών, εισαγγελείς), συνήθως γίνονται αποδέκτες πολλών ερωτηματολογίων, και γνωρίζουν ουσιαστικά εκ των πρότερον τι θέλει να ακούσει ο ερευνητής. Σε γενικές γραμμές ο κορεσμός έρευνας έχει γίνει ένα πρόβλημα τεραστίων διαστάσεων με τον πολλαπλασιασμό των δημοσκοπήσεων και συναφών οργανισμών. Παρά το γεγονός ότι η δειγματοληψία βοηθά να εξασφαλιστεί ότι τα ίδια πρόσωπα δεν θα κληθούν σε συνέντευξη ξανά και ξανά, μερικές έρευνες όπως οι μελέτες πάνελ απαιτούν επανα-δειγματοληψία, ενώ μερικοί φορείς μπορούν να έχουν μοναδικά χαρακτηριστικά που τους καθιστούν περιζήτητους στις έρευνες. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο ερευνητής

μπορεί απλά να μη χρησιμοποιήσει ξανά ένα άτομο αν αυτό έχει ερωτηθεί στο παρελθόν. Εάν ο ερωτώμενος θα πρέπει να κληθεί σε συνέντευξη, ο ερευνητής πρέπει να κάνει μια ειδική έκκληση, εξασφαλίζοντας σ' αυτόν ότι η συνέντευξη είναι αναγκαία. Ο ερευνητής μπορεί να δηλώσει εκ των προτέρων στους ερωτώμενους ότι το δείγμα του δεν επιτρέπει αντικαταστάσεις γνωστοποιώντας τους ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να ερωτηθούν περισσότερες από μια φορές οπότε αυτοί με τη σειρά τους αποφασίζουν αν θα συμμετάσχουν στην έρευνα.

- (4) Σε αρκετές περιπτώσεις ο ερωτώμενος φοβάται ότι οι απαντήσεις του θα αποκαλύψουν την έλλειψη εκπαίδευσης με αποτέλεσμα να έρχεται σε δύσκολη θέση. Για το λόγο αυτό καλό θα είναι να δίνεται έμφαση στο ότι δεν υπάρχουν σωστές και λανθασμένες απαντήσεις, εξασφαλίζοντας παράλληλα την ανωνυμία. Το φαινόμενο αυτό είναι αρκετά έντονο σε περιπτώσεις αλλοδαπών από τους οποίους ζητείται να συμμετάσχουν σε έρευνες όπου τα ερωτηματολόγια δεν είναι στη μητρική τους γλώσσα, με αποτέλεσμα σε πεδία όπου μπορούν να απαντήσουν με ελεύθερο κείμενο ενώ έχουν την πρόθεση δεν δίνουν απαντήσεις.
- (5) Πολλές φορές άτομα δεν είναι πρόθυμα να συμμετάσχουν στη μελέτη διότι το αντικείμενο της συγκεκριμένης έρευνας δεν άπτεται στα γενικότερα ενδιαφέροντά τους. Σε αυτή την περίπτωση μπορούν να αντικατασταθούν από κάποιο συγγενικό πρόσωπο ή ένα γείτονα που έχει περισσότερο ελεύθερο χρόνο και είναι περισσότερο πρόθυμος να συνεισφέρει στην έρευνα. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να χρησιμοποιούνται συγκεκριμένες ερωτήσεις που να βοηθούν τον ερωτώμενο να δώσει συγκεκριμένες (και όχι υποκινούμενες) απαντήσεις. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται το ότι ο ερωτώμενος δεν είναι σε θέση να απαντήσει, επειδή το ζήτημα είναι πολύ γενικό και αόριστο ή γιατί ποτέ δεν έχει σκεφτεί το υπό διερεύνηση θέμα.

Σε γενικές γραμμές υπάρχουν πολλές δικαιολογίες που δίνουν οι ερωτηθέντες προκειμένου να αρνηθούν να απαντήσουν, όπως ότι οι κατηγορίες απαντήσεων είναι ανεπαρκείς ή ότι υπάρχουν πάρα πολλές περιττές ερωτήσεις, ή ότι ο ερευνητής δεν κάνει τις σωστές ερωτήσεις. Αυτά τα στοιχεία, ωστόσο, δείχνουν τις απειλές για την αξιοπιστία και το κύρος στη μέθοδο της έρευνας.

Στην ενότητα 4 παρουσιάζονται τα βασικότερα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που παρουσιάζει η χρήση των ερωτηματολογίων ως μεθοδολογία και που ο ερευνητής θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη του προκειμένου να διασφαλίσει την επιτυχή έκβαση της ερευνητικής διαδικασίας.

4. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΩΝ

Τα ερωτηματολόγια και οι συνεντεύξεις αποτελούν μια από τις θεμελιώδεις μεθόδους έρευνας, ιδιαίτερα στην περιοχή των ανθρωπιστικών επιστημών, όπου ο ανθρώπινος παράγοντας λαμβάνει ένα κεντρικό ρόλο. Ακόμη και στον τομέα της δικαστηριακής διερμηνείας, η μεγάλη διείσδυση μεθοδολογιών που στηρίζονται στη χρήση ερωτηματολογίων στην έρευνα οφείλεται κυρίως στα ακόλουθα πλεονεκτήματα:

Εξοικείωση: Οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν προηγούμενη εμπειρία από τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων με αποτέλεσμα να μειώνεται το άγχος για τους ερωτηθέντες.

- **Χαμηλό κόστος:** Τα ερωτηματολόγια προσφέρονται από οικονομική άποψη ως μέσο συλλογής δεδομένων, ειδικά για μεγάλα μεγέθη δείγματος ή μεγάλες γεωγραφικές περιοχές.
- **Ευκολία στην ανάλυση δεδομένων:** Η διαδικασία μπορεί συνήθως να γίνει με ένα πακέτο λογισμικού, αρκεί αυτό να σχεδιαστεί κατά τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτει τις ανάγκες του ερωτηματολογίου.
- **Μείωση της προκατάληψης:** Τα ερωτηματολόγια που αποστέλλονται μέσω ταχυδρομείου/ ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο παρουσιάζονται με ομοιόμορφο τρόπο χωρίς να ασκείται κανενός είδους παρέμβαση ή επιρροή από κάποιον ερευνητή ή παρατηρητή της όλης διαδικασίας. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμο σε περίπτωση όπου απαιτείται συλλογή πληροφοριών από οργανισμούς με ιδιαιτερότητες σε θέματα ασφάλειας (π.χ. σωφρονιστικά ιδρύματα).
- **Έλλειψη παρεμβατικότητας:** Σε αντίθεση με τις τηλεφωνικές ή πρόσωπο με πρόσωπο συνεντεύξεις, ο ερωτώμενος μπορεί να συμπληρώσει ένα ερωτηματολόγιο που του έχει αποσταλεί όποτε έχει το χρόνο και τη διάθεση. Το γεγονός αυτό αυξάνει τις πιθανότητες συμμετοχής στην έρευνα. Ακόμη δίνει τη δυνατότητα συμμετοχής σε ειδικές ομάδες ατόμων (π.χ. κρατούμενοι).

Πέρα όμως από τα σημαντικά πλεονεκτήματα η χρήση μεθόδων βασισμένων σε ερωτηματολόγια εμπεριέχει και μειονεκτήματα τα οποία θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη από τους μελετητές προκειμένου να μη τεθεί σε κίνδυνο η αξιοπιστία των ερευνητικών τους αποτελεσμάτων. Τα μειονεκτήματα αυτά αναγράφονται στη συνέχεια:

Χαμηλά ποσοστά ανταπόκρισης: Τα ποσοστά ανταπόκρισης ποικίλλουν ευρέως και το χαμηλό ποσοστό ανταπόκρισης δεν θα δώσει αξιόπιστες πληροφορίες που θα τεκμηριώσουν βάσιμα συμπεράσματα. Τα ποσοστά ανταπόκρισης μειώνονται

συνήθως από τον κακό σχεδιασμό, το μεγάλο αριθμό ερωτήσεων ή αν οι ερωτηθέντες λαμβάνουν συχνά αιτήματα για συμπλήρωση ερωτηματολογίων. Χαμηλά ποσοστά ολοκλήρωσης είναι επίσης πολύ πιθανά, αν το ερωτηματολόγιο απαιτεί πολύ χρόνο για τη συμπλήρωσή του. Ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ομάδων επαγγελματιών (π.χ. δικηγόροι, δικαστές, σωφρονιστικοί υπάλληλοι) το μεγάλο πλήθος ερωτήσεων αποτελεί κατασταλακτικό παράγοντα για την ανταπόκριση.

- **Απουσία ευελιξίας:** Οι ερωτηθέντες συχνά θέλουν να σχολιάζουν ένα ερωτηματολόγιο. Ενώ σε γενικές γραμμές είναι καλό να υπάρχει η δυνατότητα σχολιασμού των απαντήσεων, αυτό θα πρέπει να μην γίνεται υπέρμετρα διότι μπορεί να οδηγήσει σε δυσκολίες στην περαιτέρω ανάλυση των δεδομένων. Γενικότερα, η πρόσωπο με πρόσωπο ή τηλεφωνική επικοινωνία παρέχει περισσότερη ευελιξία, με κόστος την πιθανότητα εισαγωγής προκατάληψης.
- **Έλλειψη πληροφοριών σχετικά με το βαθύτερο τρόπο αντίληψης των γεγονότων:** Οι ερωτήσεις πολλαπλών επιλογών, ενώ είναι ένας καλός τρόπος για την απόκτηση δεδομένων σχετικά με τα γεγονότα, δεν παρέχουν πληροφορίες (ή στην καλύτερη περίπτωση παρέχουν επιφανειακές πληροφορίες) σχετικά με τον τρόπο που προκύπτουν/καλλιεργούνται οι στάσεις και οι συμπεριφορές των ατόμων πάνω σε συγκεκριμένα θέματα. Σε περίπτωση που επιδιώκεται η συλλογή τέτοιου είδους πληροφοριών αυτό είναι καλύτερο να γίνει μέσω ατομικών είτε ομαδικών συνεντεύξεων. Η συλλογή τέτοιων πληροφοριών είναι ιδιαίτερα σημαντική στον τομέα της έρευνας σχετικά με τη δικαστηριακή διερμηνεία. Για παράδειγμα, είναι πολύ πιθανό η θεώρηση απόψεων ανάμεσα σε έναν ερευνητή και σε έναν κρατούμενο να είναι εντελώς διαφορετική με αποτέλεσμα ο τρόπος με τον οποίο είναι διατυπωμένες οι ερωτήσεις ή οι δυνατές απαντήσεις μέσω πολλαπλών επιλογών να μην καλύπτουν τον δεύτερο.
- **Αδυναμία επιβεβαίωσης ταυτότητας:** Μπορεί να υποθέσουμε ότι το ερωτηματολόγιο έχει συμπληρωθεί από το πρόσωπο στο οποίο εστάλη, χωρίς όμως να έχουμε τη δυνατότητα να το επιβεβαιώσουμε. Είναι πιθανό ενώ ένα ερωτηματολόγιο προορίζεται να απαντηθεί από ένα συγκεκριμένο άτομο να μην συμπληρωθεί από το ίδιο αλλά να δοθεί σε κάποιον άλλο (π.χ. μια γραμματέα ή ένα σύντροφο). Οι πρόσωπο με πρόσωπο καθώς και οι τηλεφωνικές συνεντεύξεις συνήθως αποτρέπουν αυτό το θέμα ασφάλειας.
- **Ακαταλληλότητα του δείγματος-στόχου και αδυναμία συλλογής δεδομένων:** Σε περίπτωση που η ομάδα στόχου δεν θεωρεί σημαντικό το προς μελέτη θέμα, είναι πολύ πιθανό τα ποσοστά απαντήσεων να είναι πολύ χαμηλά δεδομένου ότι ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού δεν θα μπει στη διαδικασία να το συμπληρώσει. Επιπλέον άτομα με περιορισμένες δεξιότητες επικοινωνίας (ή ακόμη και έλλειψη γνώσης γραφής κάτι που αρκετές φορές παρατηρείται σε παράνομους μετανάστες από τρίτες χώρες) είναι απίθανο απαντήσουν σε γραπτά ερωτηματολόγια. Θα πρέ-

πει παράλληλα να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στο να υπάρχει η δυνατότητα καθώς και τα μέσα ώστε οι ερωτηθέντες είναι σε θέση να απαντήσουν σε μια έρευνα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στον ιδιαίτερα δύσκολο και απαιτητικό τομέα της δικαστηριακής διερμηνείας τόσο ο σχεδιασμός, όσο και η διάθεση, η συλλογή και η επεξεργασία των ερωτηματολογίων απαιτούν προσεκτική μελέτη και σχεδιασμό. Είναι πολύ σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες του κοινού-στόχου προκειμένου να γίνει τόσο η συλλογή των πληροφοριών, όσο και η σωστή ανάλυση και η παρουσίαση των συμπερασμάτων. Για παράδειγμα μπορεί το target group της μελέτης να περιλαμβάνει κρατούμενους σε φυλακές οπότε θα πρέπει να απαιτείται χορήγηση ειδικών αδειών. Επιπλέον θα πρέπει τα ερωτηματολόγια να είναι μεταφρασμένα στη γλώσσα των ατόμων που θέλουμε να συμμετάσχουν στην έρευνα προκειμένου να αποφευχθούν θέματα ελλιπούς κατανόησης των ερωτήσεων ή παραποιομένης/αλλοιωμένης απάντησης από τους ερωτηθέντες. Καλό θα είναι η συμμετοχή στην έρευνα να μετατραπεί με κάποιο έξυπνο τρόπο παροχής κινήτρων σε πρόκληση, ενώ παράλληλα τα ερωτηματολόγια θα πρέπει να είναι ευκολονόητα αλλά και σύντομα όσον αφορά το χρόνο που απαιτείται για να απαντηθούν.

Σχετικά με τον τρόπο διάθεσης των ερωτηματολογίων, η χορήγηση απ' ευθείας στον ερωτώμενο δίνει την ευκαιρία άμεσης απάντησης σε πιθανές απορίες με αποτέλεσμα το ποσοστό ανταπόκρισης να είναι συνήθως υψηλότερο (ειδικά για την πλήρη ολοκλήρωση του). Ωστόσο ο εξεταστής δεν θα πρέπει να είναι πολύ πειστικός προκειμένου να λάβει περαιτέρω πληροφορίες για να αυξήσει τον αριθμό των απαντήσεων. Η πίεση στους συμμετέχοντες προκειμένου να δώσουν μια απάντηση μπορεί να οδηγήσει σε μεροληπτικές ή ψευδείς πληροφορίες. Ο ερευνητής μπορεί να είναι ασυνεπής προς την εφαρμογή του ερωτηματολογίου παραλείποντας ερωτήσεις λόγω της πίεσης του χρόνου ή θεωρώντας ότι κάποιες από τις ερωτήσεις μπορεί να μην αφορούν τον εν λόγω συμμετέχοντα στην έρευνα. Για το λόγο αυτό σε περίπτωση συνεντεύξεων θα πρέπει να έχει προηγηθεί μια μορφή σύντομης εκπαίδευσης προκειμένου να αποφευχθούν αυτά τα ζητήματα σύγχυσης. Αντίστοιχα οι τηλεφωνικές συνεντεύξεις έχουν πολλά από τα ίδια πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα με τις πρόσωπο με πρόσωπο συνεντεύξεις παρέχοντας το βασικό πλεονέκτημα ότι μπορεί να ερωτηθεί μεγαλύτερος αριθμός ατόμων. Από την άλλη πλευρά συνήθως τα ποσοστά συμμετοχής είναι χαμηλότερα ενώ πολλές φορές υπάρχει αυξημένη καχυποψία από τους συμμετέχοντες ως προς την ίδια την έρευνα.

Συνοψίζοντας, το δείγμα της μελέτης πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικό του γενικού πληθυσμού ώστε να μην καταλήξει η έρευνα σε αναξιόπιστα αποτελέ-

σματα. Για τον λόγο αυτό χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή προκειμένου να μην αποκλειστούν ομάδες ατόμων (π.χ. άστεγοι και άτομα με πολύ χαμηλό εισόδημα που δεν έχουν τηλέφωνο). Αντίστοιχα και στην περίπτωση που η έρευνα γίνεται μέσω internet παρόλη τη μεγάλη ευκολία αποστολής και συλλογής των αποτελεσμάτων θα πρέπει να δοθεί μεγάλη σημασία στο παραπάνω θέμα. Για παράδειγμα οι χρήστες του διαδικτύου συνήθως έχουν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο από τα άτομα που δεν έχουν πρόσβαση ή δεν κατέχουν υπολογιστή. Συνεπώς μια έρευνα η οποία στηρίζεται αποκλειστικά σε δεδομένα που προέρχονται από το internet μπορεί να μην είναι αντιπροσωπευτική για το σύνολο του πληθυσμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Βλαχόπουλος, Σ. (2014) *Πολυγλωσσία στο δίκαιο. Μετάφραση νομικών κειμένων και δικαστηριακή διερμηνεία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ξενόγλωσση

Alessi, E. J. & Martin, J. I. (2010) “Conducting an Internet-based Survey: Benefits, Pitfalls, and Lessons Learned”, *Social Work Research*, 34(2), pp. 122-128.

Allerbeck, K. (2014) “Quality Assurance in Survey Research: New Challenges for Market- and Social Research”, *Kolner Zeitschrift Fur Soziologie Und Sozialpsychologie*, 66(1), pp. 137-140.

Annis, H., Graham, J. M. & O. A. R. Foundation (1988) *Situational confidence questionnaire (SCQ): User’s guide*, Addiction Research Foundation.

Anson, C. & Woodward, M. (1992) “A Survey of Legal Research Guides”, *Law Library Journal* 84(3), pp. 543-557.

Bandura, A. (2006) “Guide for constructing self-efficacy scales”, *Self-efficacy beliefs of adolescents* 5, pp. 307-337.

Birley, G. & Moreland, N. (2014) *A practical guide to academic research*, London: Routledge.

Boynton, P. M. (2004) “Administering, analysing, and reporting your questionnaire”, *Bmj* 328(7452), pp. 1372-1375.

Boynton, P. M. & Greenhalgh, T. (2004) “Selecting, designing, and developing your questionnaire”, *Bmj* 328(7451), pp. 1312-1315.

- Bradburn, N. M., Sudman, S. & Wansink, B. (2004) *Asking questions: the definitive guide to questionnaire design--for market research, political polls, and social and health questionnaires*, San Francisco: John Wiley & Sons.
- Denscombe, M. (2010) *The Good Research Guide: For Small-Scale Social Research Projects: For small-scale social research projects*, Maidenhead: McGraw-Hill University Press.
- Dutka, S. (1982) “The Use of Survey-Research in Legal Proceedings”, *American Bar Association Journal* 68(Nov), pp. 1508-1510.
- Fink, A. G. (2012) *How to conduct surveys: A step-by-step guide*, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Frey, J. H. & Fontana, A. (1991) “The group interview in social research”, *The Social Science Journal* 28(2), pp. 175-187.
- Honey, P. & Mumford, A. (2000) *The learning styles helper's guide*, Berkshire: Peter Honey Maidenhead.
- Keeney, S., Hasson, F. & McKenna, H. (2011) *Front Matter*, Wiley Online Library.
- Lietz, P. (2010) “Research into questionnaire design” *International Journal of Market Research* 52(2), pp. 249-272.
- Linegang, M. P., Rivard, J. L., Schoeling, S. E. & Williams, H. L. (2001) “A Consumer’s Guide to Internet Questionnaire Development Tools” in *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting*, SAGE Publications.
- Millward, N. (1991) “Sampling Establishments for Social Survey-Research” *Statistician* 40(2): 145-152.
- Newing, H., Eagle, C., Puri, R. K., & Watson, C. (2011) *Conducting research in conservation: social science methods and practice*, Routledge.
- Sudman, S. & Bradburn, N. M. (1982) *Asking questions: a practical guide to questionnaire design*, San Francisco: Jossey-Bass publications.
- Voorheis, C. M., Singleton, H. M., Silvers, T. J., Snead, A. E., & Moroney, W. F. (2004) “A Consumer’s Guide to Internet Questionnaire Development Tools: II” in *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society, Annual Meeting*, SAGE Publications.
- Warner, J. (2006) *Competent Supervisor Questionnaire Trainer’s Guide*, Amherst: Human Resource Development.
- Wright, J. D. (1988) “Survey-Research and Social-Policy”, *Evaluation Review* 12(6), pp. 595-606.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Muhammad Y Gamal worked as a court and police interpreter in Sydney and Melbourne for more than 20 years. As a police interpreter he worked for the Australian Federal Police on a number of Australia's biggest police operations from drugs to police corruption and from people smuggling to counter-terrorism. Gamal is an adjunct associate professor at the Faculty of Law at the University of Canberra where he also works as a senior Arabic diplomatic interpreter. He is also engaged as a consultant in police interpreting to law enforcement bodies in two Australian states and two countries in the Arab world.

Η **Φωτεινή Αποστόλου** είναι Επίκουρη Καθηγήτρια στον Τομέα Μετάφρασης και Διαπολιτισμικών Σπουδών του Τμήματος Αγγλικής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Είναι επίσης μεταφράστρια και διερμηνέας, μέλος της Διεθνούς Ένωσης Διερμηνέων Συνεδρίων (ΑΠΙC). Διδάσκει μαθήματα μετάφρασης και διερμηνείας σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο και το πρόσφατο ερευνητικό της έργο επικεντρώνεται στη Μετάφραση και τη Διερμηνεία για Δημόσιες Υπηρεσίες, καθώς και την εικόνα του μεταφραστή/διερμηνέα στη λογοτεχνία και τον κινηματογράφο.

Η **Φωτεινή Δραγατσούλη** είναι πτυχιούχος του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου και του Τμήματος Φιλολογίας-Κατεύθυνση Γλωσσολογίας-της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου ειδίκευσης στη Θεωρία και Διδακτική της Μετάφρασης και της Διερμηνείας και υποψήφια διδάκτορας του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας με πεδίο έρευνας τη *Δικαστηριακή διερμηνεία*. Είναι ιδιοκτήτρια μεταφραστικού κέντρου στην πόλη των Ιωαννίνων και εργαστηριακή συνεργάτιδα του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Ηπείρου.

Ο **Θεόδωρος Βυζάς** είναι πτυχιούχος μετάφρασης του Τμήματος Ξένων Γλωσσών Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου και διδάκτωρ μεταφρασεολογίας του Πανεπιστημίου Paul Valéry-Montpellier III της Γαλλίας, όπου από το 1999 ως το 2003 δίδαξε στον Τομέα Νεοελληνικών Σπουδών. Από το 2003, είναι Επιστημονικός Συνεργάτης στο τέως Τμήμα Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και το Εμπόριο και νυν Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Ηπείρου, όπου, μεταξύ άλλων, διδάσκει Γενική και Εξειδικευμένη Μετάφραση γαλλικά-ελληνικά. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα αφορούν στην εξειδικευμένη μετάφραση και τη διδακτική της με χρήση νέων τεχνολογιών, την ορολογία και τη

λεξικογραφία. Έχει συμμετάσχει σε συνέδρια καθώς και σε ερευνητικά προγράμματα των δύο προαναφερθέντων ιδρυμάτων.

Ο **Αναστάσιος Ιωαννίδης** είναι απόφοιτος του Τμήματος Νομικής, του Τμήματος Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας και του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Διερμηνείας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ενώ έχει λάβει επίσης μεταπτυχιακό τίτλο από το Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου της Κολωνίας. Από το 2012 γράφει τη διδακτορική του διατριβή με θέμα τη δικαστική διερμηνεία στην Ελλάδα και απασχολείται ως επιστημονικός συνεργάτης και βοηθός διδάσκοντα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Έχει εργαστεί ως δικηγόρος, μεταφραστής, διερμηνέας και έχει συμμετάσχει με ανακοινώσεις του σε επιστημονικά συνέδρια στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό [«InDialog / Mapping the Field of Community Interpreting» (Βερολίνο, 2013), «New Tasks for Legal Interpreters and Translators in the Enlarged Europe» (Κρακοβία, 2014)].

Η **Ζωή Ρέστα** είναι πτυχιούχος Μετάφρασης του Ιονίου Πανεπιστημίου, απόφοιτος του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Διερμηνείας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου και προς το παρόν γράφει τη διδακτορική της διατριβή με θέμα τη διερμηνεία συνεδρίων στην Ελλάδα σε σύγκριση με τα γερμανόφωνα κράτη-μέλη της ΕΕ. Κατά τη διάρκεια των σπουδών της έλαβε διακρίσεις και υποτροφίες από τη Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας της ΕΕ, το Υπ. Παιδείας και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Εργάζεται ως διδάσκουσα διερμηνείας (αγγλικά και γερμανικά προς ελληνικά) στην Ειδικευση Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου και ως μεταφράστρια και διερμηνέας. Είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Μεταφραστών (FIT).

Η **Αικατερίνη Λαγού** είναι δημόσιος υπάλληλος (ΠΕ Νομικών) πτυχιούχος του Νομικού Τμήματος της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στο Εμπορικό Δίκαιο (LLM Commercial law) από το Cardiff University καθώς και μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης από το Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου. Ομιλεί άριστα την Αγγλική, Γαλλική και Ιταλική γλώσσα.

Ο **Σπυρίδων Δραγομάνοβιτς** είναι δικηγόρος στον Άρειο Πάγο και το Συμβούλιο Επικρατείας. Είναι πτυχιούχος του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης και κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης στο Εμπορικό Δίκαιο (LLM Commercial law) από το Cardiff University. Από το έτος 2012 είναι διαπιστευμένος διαμεσολαβητής του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Η **Ελευθερία Δογορίτη** είναι Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Ηπείρου όπου διδάσκει γαλλικά για ειδικούς σκοπούς και χρήση Νέων Τεχνολογιών και γλωσσικών πόρων στις ειδικές γλώσσες. Είναι πτυχιούχος του Τμήματος Γαλλικής Φιλολογίας του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, κάτοχος μεταπτυχιακού και διδακτορικού τίτλου από το Πανεπιστήμιο της Σορβόνης (Paris IV) στη λογοτεχνία. Είναι επίσης κάτοχος μεταπτυχιακής εξειδίκευσης στα Νέα Δικτυακά και Υπολογιστικά Συστήματα και στις Νέες Εκπαιδευτικές Τεχνολογίες στη Διδακτική των Ξένων Γλωσσών. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στη χρήση των Νέων Τεχνολογιών και γλωσσικών πόρων στη διδασκαλία επαγγελματικών γλωσσών και μετάφρασης, στην αυτόνομη/συνεργατική μάθηση, στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, στις στρατηγικές μάθησης και στην εκπαιδευτική πολιτική. Έχει συμμετάσχει σε ερευνητικά προγράμματα και διαθέτει αξιόλογο ερευνητικό έργο.

Η **Αικατερίνη Φλώρου** αποφοίτησε από το τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του ΑΠΘ και συνέχισε με τις Μεταπτυχιακές της σπουδές στην Διδακτική των Γλωσσών στο ίδιο Πανεπιστήμιο. Αναγορεύτηκε Διδάκτορας το 2009 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στον Τομέα της Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, από το τμήμα Ιταλικής και Ισπανικής Γλώσσας και Φιλολογίας με βαθμό Άριστα. Η διδακτική της δραστηριότητα καλύπτει ένα φάσμα από την δευτεροβάθμια ως και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και από την Ιδιωτική έως τη Δημόσια. Τα τελευταία χρόνια διδάσκει ως επιστημονικός συνεργάτης στο ΤΕΙ Ηπείρου. Στον τομέα της έρευνας έχει ασχοληθεί με την κοινωνιογλωσσολογική έρευνα σε δίγλωσσα κοινά, με την μελέτη των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων και την αξιοποίησή τους στην διδασκαλία, με την ανάλυση λαθών και με την έρευνα στη δικαστική/δικαστηριακή διερμηνεία. Άρθρα της έχουν δημοσιευτεί σε διεθνή περιοδικά και ανακοινώσεις της έχουν συμπεριληφθεί σε πρακτικά διεθνών συνεδρίων.

Ο **Περικλής Τάγκας** είναι Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Ηπείρου, με γνωστικό αντικείμενο «Αγγλική γλώσσα, με έμφαση στις τεχνικές έκφρασης και επικοινωνίας – εξειδικευμένη μετάφραση». Είναι επίσης μέλος του Συμβουλίου του ΤΕΙ Ηπείρου. Διαθέτει αξιόλογο ερευνητικό και συγγραφικό έργο, το οποίο περιλαμβάνει βιβλία, εργασίες και άρθρα σε διεθνή και ελληνικά περιοδικά, σε συλλογικούς τόμους, καθώς και σε πρακτικά διεθνών και ελληνικών συνεδρίων. Έχει συμμετάσχει σε ελληνικά και διεθνή ερευνητικά έργα, είτε ως Επιστ. Υπεύθυνος είτε ως μέλος της ερευνητικής ομάδας. Τα ενδιαφέροντά του επικεντρώνονται στο χώρο της γλώσσας, μετάφρασης, επικοινωνίας, λογοτεχνίας και εκπαιδευτικής πολιτικής.

Η **Αννα Χήτα** σπούδασε «Γερμανική Φιλολογία: Γερμανική ως Ξένη Γλώσσα/ Γερμανική ως Δεύτερη Γλώσσα» καθώς και Ψυχολογία και Σχολική Παιδαγωγική (1999). Ο τομέας ειδίκευσης της περιλαμβάνει τη Γερμανική ως Ξένη Γλώσσα / Γερμανική ως Δεύτερη Γλώσσα, συγκριτική γλωσσολογία και την ανάπτυξη τεστ αξιολόγησης. Το θέμα της διατριβής της ήταν «Κριτήρια Αξιολόγησης γραπτού λόγου των επιπέδων B2 και Γ1 και η εγκυρότητά τους» στο Πανεπιστήμιο του Augsburg (2009). Το θέμα της διπλωματικής της εργασίας ήταν «Code-Switching μεταξύ γερμανικής και ελληνικής γλώσσας στο παράδειγμα νέων ανθρώπων στο Augsburg και οι συνέπειες για τη διδασκαλία της Γερμανικής ως Ξένη Γλώσσα». Από το 1999 είναι καθηγήτρια και εξωτερική συνεργάτις σε διάφορα προγράμματα διδασκαλίας και ενσωμάτωσης για αλλοδαπούς νέους και ενήλικες. Από το 2003 είναι επιστημονική συνεργάτις της αναγνωρισμένης εξέτασης ξένων γλωσσών του Ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού (ΚΠΓ) για την επιμόρφωση των εξεταστών. Από το 2010 είναι επιστημονική συνεργάτις του ΤΕΙ Ηπείρου στο πρώην Τμήμα Εφαρμογών Ξένων Γλωσσών στη Διοίκηση και το Εμπόριο και νυν Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων.

Ο **Θεμιστοκλής Γκόγκας** είναι Επίκουρος Καθηγητής Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του ΤΕΙ Ηπείρου. Έλαβε το διδακτορικό δίπλωμα από το Πανεπιστήμιο του Keele, τα δε ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζονται στις Πολιτισμικές Σπουδές. Είναι συγγραφέας του βιβλίου *Διαπολιτισμική Επικοινωνία, Ταυτότητες και Ετερότητες*, (2011, Αθήνα: Ανατολικός) και επιμελητής δύο τόμων Πρακτικών *Foreign Language Teaching in Tertiary Education II*, (2008, Ιωάννινα: Carpe Diem) και *Foreign Language Teaching in Tertiary Education: Current Trends* (2011, Διόνικος: Αθήνα). Άρθρα του έχουν δημοσιευτεί σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους. Τέλος, είναι μέλος της επιστημονικής επιτροπής του περιοδικού *The International Journal of Translation, Language and Intercultural Communication*.

Ο **Χρήστος Κατσής**, έλαβε το βασικό του πτυχίο στη σχολή Θετικών επιστημών του Παν/μιου Ιωαννίνων και το διδακτορικό του στον τομέα της Ιατρικής Πληροφορικής από το ίδιο Πανεπιστήμιο το 2008. Εντάχθηκε στο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ηπείρου το 2009 και σήμερα είναι επιστημονικός συνεργάτης στη Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας του ΤΕΙ Ηπείρου. Έχει περισσότερα από 10 χρόνια εμπειρίας στην έρευνα με έμφαση στους τομείς της Τεχνητής Νοημοσύνης, της μηχανικής μάθησης, των υπολογιστικών μοντέλων, και των ευφυών συστημάτων λήψεων αποφάσεων. Έχει δημοσιεύσει περισσότερες από 40 εργασίες σε επιστημονικά περιοδικά, διεθνή συνέδρια και βιβλία με σύστημα κριτών.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη

ISBN: 978-618-80909-3-4